

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

ปริญญา

วรรณคดีไทย

วรรณคดี

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย

The Role of Wongwannakadi in Thai Literary Criticism

นามผู้วิจัย นางสาวพัชยาภรณ์ พูลเกต

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สรณัฐ ไตลังคะ, อ.ด.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์วรรณนา นาวิกมูล, M.A.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย

The Role of Wongwannakadi in Thai Literary Criticism

โดย

นางสาวพัชยาภรณ์ พูลเกตุ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

พ.ศ. ๒๕๕๖

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พัชยากรณ์ พูลเกตุ ๒๕๕๖: บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย) สาขาวิชาวรรณคดีไทย ภาควิชา
วรรณคดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์สรณัฐ ไตลังคะ, อ.ด.
๒๑๘ หน้า

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและแนวทางการวิจารณ์วรรณคดีในวารสารวง
วรรณคดี และเพื่อศึกษาวารสารวงวรรณคดีในฐานะที่มีบทบาทเป็นเอกสารบันทึกอิทธิพลนักเขียนและนัก
วิจารณ์ไทยต่อวงวรรณคดีในขณะนั้น

ผลการศึกษพบว่านักวิจารณ์ของวารสารวงวรรณคดีนำแนวทางการวิจารณ์ ๓ แนวทาง
ได้แก่ การวิจารณ์แนวประวัติ การวิจารณ์แนวสุนทรียะ และการวิจารณ์แนววิพากษ์วิจารณ์มา
วิจารณ์วรรณคดีโบราณที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง และพบว่าวารสารวงวรรณคดีได้แสดงให้เห็น
บทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวม ๓ บทบาท ได้แก่ บทบาท
ในการสืบทอด “สมาคมด้านวรรณคดี” และการยกระดับวรรณกรรม บทบาทในการอ้างสถาบัน
พระมหากษัตริย์ และบทบาทในการเชิดชูวรรณคดีโบราณ

Patchayakorn Poonkate 2013: The Role of Wongwannakadi in Thai Literary Criticism. Master of Arts (Thai Literature), Major Field: Thai Literature, Department of Literature. Thesis Advisor: Associate Professor Soranat Tailanga, Ph.D. 218 pages.

This research aims at the study of aspects and approaches of literary criticism in Wongwannakadi Journal and its role as documents of the influence of Thai writers and critics to Thai literary circle in the period.

The study finds that the critics of Wongwannakadi Journal used three critical approaches: Historical, Aesthetical, and Etymological, to examine traditional verse. It also finds that Wongwannakadi Journal presents the roles of Thai writers and critics in the post war period in three aspects: to resume the activities of “Society of Literature” and elevate the prestige of literature, to glorify the Monarchy, and to exalt traditional literature.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Patchayakorn Poonkate 2013: The Role of Wongwannakadi in Thai Literary Criticism. Master of Arts (Thai Literature), Major Field: Thai Literature, Department of Literature. Thesis Advisor: Associate Professor Soranat Tailanga, Ph.D. 218 pages.

This research aims at the study of aspects and approaches of literary criticism in Wongwannakadi Journal and its role as documents of the influence of Thai writers and critics to Thai literary circle in the period.

The study finds that the critics of Wongwannakadi Journal used three critical approaches: Historical, Aesthetical, and Etymological, to examine traditional verse. It also finds that Wongwannakadi Journal presents the roles of Thai writers and critics in the post war period in three aspects: to resume the activities of “Society of Literature” and elevate the prestige of literature, to glorify the Monarchy, and to exalt traditional literature.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถจากผู้มีพระคุณหลายท่าน บุคคลสำคัญท่านแรกคือผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สรณัฐ ไตลังคะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่ได้เสียสละเวลาและแรงกายในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำต่างๆ แก่ศิษย์ได้อย่างดียิ่ง

ขอบพระคุณศาสตราจารย์กุลวดี มกราภิรมย์ ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้มีพระคุณทั้งสองท่านที่สละเวลามาเพื่อช่วยตรวจทานและแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วจิวงอน ที่คอยไต่ถามสารทุกข์สุกดิบและให้คำปรึกษาแก่ศิษย์เสมอมา ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนัย ประสานนาม ที่คอยเติมเต็มแรงใจและให้คำแนะนำดีๆ แก่ศิษย์อยู่เสมอ ขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตลอดจนคุณครูทุกท่านที่คอยอบรมสั่งสอนศิษย์ในวัยเยาว์

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณคุณพญานและคุณอาภรณ์ พูลเกตู บิดาและมารดาผู้ให้การสนับสนุนและเชื่อมั่นในลูกคนนี้เสมอมา ขอบพระคุณสำหรับความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดีที่มีให้ลูกตลอดเวลา ขอขอบใจคุณบัณฑิตา พูลเกตู น้องสาวผู้น่ารักที่เป็นกำลังใจให้พี่สาวคนนี้อยู่เสมอ ขอขอบคุณญาติพี่น้องทุกคนที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจกันเรื่อยมา ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนตั้งแต่สมัยมัธยม ปริญญาตรี และปริญญาโทที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยอยู่เสมอ

พัชยาภรณ์ พูลเกตู

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(๓)
สารบัญภาพ	(๖)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๑๐
ขอบเขตของการวิจัย	๑๐
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	๑๑
วิธีวิจัย	๑๒
ข้อตกลงเบื้องต้น	๑๒
บทที่ ๒ การตรวจเอกสาร	๑๓
เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์	๑๓
งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์	๑๖
บทที่ ๓ วรรณคดี: ประวัติความเป็นมา และสาระ	๒๐
ประวัติความเป็นมาของวารสารวรรณคดี	๒๐
ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี	๒๖
การแสดงความรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	๒๖
คติสอนใจ	๔๑
บันทึกสังคม	๔๖
การให้ความบันเทิง	๕๒
การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี	๗๒
การให้เกร็ดความรู้ทางวรรณคดี	๘๒
บทความวรรณคดีวิจารณ์	๘๘
บทความแนะนำหนังสือ	๙๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
โฆษณา และประกาศเชิญชวน	๙๘
บันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดี	๑๐๑
บทที่ ๔ วงวรรณคดี: วรรณคดีวิจารณ์ไทย	๑๐๓
วงวรรณคดี: แนวทางการวิจารณ์ในบทความวรรณคดีวิจารณ์	๑๐๓
การวิจารณ์แนวประวัติ	๑๐๔
การวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๑๑๒
การวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์	๑๓๕
วงวรรณคดี: ลักษณะการวิจารณ์ในบทความแนะนำหนังสือ	๑๓๗
การใช้ภาษา	๑๓๗
คุณค่า	๑๓๙
การใช้ภาษาและคุณค่า	๑๔๑
การประกวดเรื่องสั้น: การวิจารณ์ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร	๑๔๓
บทที่ ๕ วงวรรณคดี: บทบาทนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยในอดีต	๑๔๘
วงวรรณคดี: การสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี”	
และการยกระดับวงการวรรณกรรม	๑๔๘
วงวรรณคดี: การดำรงสถาบันพระมหากษัตริย์	๑๕๕
วงวรรณคดี: การดำรงวรรณคดีโบราณ	๑๘๐
บทที่ ๖ บทสรุป และข้อเสนอแนะ	๒๐๐
สรุป	๒๐๐
ข้อเสนอแนะ	๒๐๓
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	๒๐๔
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	๒๑๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทย	๒๗
๒	เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ ประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบ	๓๐
๓	เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ ประพันธ์ด้วยร้อยแก้วจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต”	๓๒
๔	เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ ประพันธ์ด้วยร้อยแก้วจากนักเขียนอื่นๆ	๓๖
๕	ภาพถ่ายที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	๓๙
๖	เรื่องที่มีเนื้อหาให้คติสอนใจ	๔๑
๗	เรื่องที่มีเนื้อหาบันทึกสังคม	๔๖
๘	เรื่องให้ความบันเทิงที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทย	๕๓
๙	เรื่องที่แปลมาเป็นร้อยกรองไทยโดยมีเนื้อหาให้ความบันเทิง	๕๗
๑๐	เรื่องร้อยกรองแปลเทียบที่มีเนื้อหาให้ความบันเทิง	๕๙
๑๑	เรื่องให้ความบันเทิงประเภทเรื่องสั้น	๖๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๑๒	เรื่องให้ความบันเทิงที่แปลกจากเรื่องสั้น	๖๖
๑๓	เรื่องให้ความบันเทิงที่แปลกจากเรื่องยาว	๗๑
๑๔	เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจาก พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๗๓
๑๕	เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจาก บันทึกรบสัง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	๗๔
๑๖	เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจาก บันทึกประจำวัน พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์	๗๗
๑๗	เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่แต่งขึ้นใหม่	๘๐
๑๘	เรื่องให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติกวี	๘๒
๑๙	เรื่องให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดี	๘๔
๒๐	เรื่องให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาอื่นๆ	๘๕
๒๑	บทความวิจารณ์วรรณคดีไทย	๘๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๒๒	บทความวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศ	๙๑
๒๓	บทความแนะนำหนังสือภาษาไทย	๙๒
๒๔	บทความแนะนำหนังสือต่างประเทศ	๙๕
๒๕	โฆษณาหนังสือ สินค้าและบริการ	๙๘
๒๖	ประกาศเชิญชวน	๑๐๐
๒๗	บันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดี	๑๐๒

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	ภาพ “พระบรมรูปพิเศษ”	๔๐
๒	ภาพ “ซ้ายคนขวาคน แม่กับลูก ลูกกับแม่”	๑๖๙
๓	ภาพ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระสังฆราช ทอดพระเนตรพระไพรีพินาศ”	๑๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การวิจารณ์วรรณคดีเป็นงานเขียนที่ยอมรับกันว่ามีคุณค่าและมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์และการศึกษาวรรณคดี ดังจะเห็นได้จากในประเทศทางตะวันตกบางประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการ ได้พัฒนาการวิจารณ์วรรณคดีขึ้นเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง มีระเบียบวิธีและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสมีนักวิจารณ์บางกลุ่มให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์วรรณคดีว่าเป็นวรรณคดีประเภทที่สอง (เจตนา นาควัชระ, ๒๕๑๕: ๑๐๘) จึงนับได้ว่าวิจารณ์วรรณคดีมีคุณค่าและมีความสำคัญในตัวเองเป็นอย่างยิ่ง การวิจารณ์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าของวรรณกรรมและเป็นสื่อกลางระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน กล่าวคือแนะนำหนังสือของนักเขียนให้ผู้อ่านได้เห็นประโยชน์และคุณค่าของหนังสือแต่ละเล่ม นอกจากนี้การวิจารณ์ยังช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดปัญญา ความคิด และประสบการณ์ในด้านวรรณคดี ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๒) ได้กล่าวว่า “การวิจารณ์เป็นงานที่มีศาสตร์รองรับในการตีความหรือประเมินค่าวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นักวิจารณ์ต้องนำหลักวิชามาสนับสนุน ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัววรรณคดีแล้ว ยังช่วยให้มองเห็นทรรศนะของผู้เขียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวรรณคดีเรื่องนั้นๆ”

ในประเทศไทยนั้นได้มีการวิจารณ์วรรณคดีมาเป็นเวลานาน ทั้งยังได้นำศาสตร์ด้านการวิจารณ์ของตะวันตกเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษา ตลอดจนมีการเผยแพร่ระเบียบวิธีและทฤษฎีการวิจารณ์ในกลุ่มผู้สนใจและผู้รู้ทางวรรณคดีวิจารณ์ ซึ่งส่งผลให้การวิจารณ์ทวีขึ้นทั้งบทบาทและปริมาณ (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๑) เพราะฉะนั้นการวิจารณ์จึงเป็นที่ยอมรับกันว่ามีค่าความหมายและความสำคัญต่อวรรณคดีเป็นอย่างมาก

การวิจารณ์วรรณคดีในระยะเริ่มแรกของไทยคือตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์เป็นการวิจารณ์ลักษณะมุขปาฐะ ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการวิจารณ์ดังกล่าวก็เป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการและไม่แพร่หลายในวงกว้าง เป็นการวิจารณ์

ในแวดวงนักปราชญ์หรือผู้รู้เท่านั้น ดังที่ วิภา กงกะนันท์ (๒๕๒๒: ๑) ได้กล่าวว่าการวิจารณ์ในระยะแรกเริ่มยังไม่ค่อยมีระเบียบและวิธีที่แน่นอน เช่น มักจะอยู่ในลักษณะของการแสดงความคิดเห็นโดยวาจา และ ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๒๓: ๖๐) ได้กล่าวถึงการวิจารณ์ในยุคนี้ไว้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนสนทนากันในวงแคบๆ และในบางครั้งก็แสดงความคิดเห็นแทรกไว้ในบทประพันธ์

การวิจารณ์เริ่มปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เนื่องมาจากการตื่นตัวทางด้านการประพันธ์และกิจการหนังสือพิมพ์มากขึ้น ส่งผลให้การวิจารณ์วรรณคดีเริ่มแพร่หลายในวงกว้าง กล่าวคือมีบทวิจารณ์ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ ถึงแม้จะเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นสั้นๆ แต่ก็แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการวิจารณ์วรรณคดีของไทย ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๕๙-๖๐) ได้กล่าวว่า ตามหน้าหนังสือพิมพ์บางฉบับเริ่มมีการให้ข้อสังเกตและจับตามองงานเขียนและการเปลี่ยนแปลงในวงวรรณกรรมปรากฏขึ้นในลักษณะข้อเขียนวิจารณ์สั้นๆ บางครั้งก็เป็นการแสดงความเห็นติชมเกี่ยวกับผู้แต่งและบทประพันธ์สั้นๆ ไม่ได้ตั้งใจวิจารณ์อย่างจริงจัง ข้อเขียนทำนองนี้มักแทรกอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์บางฉบับ

จากการแสดงความคิดเห็นสั้นๆ ได้พัฒนามาเป็นการวิจารณ์อย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะดังปรากฏอยู่ในบทวิจารณ์ของ “เทียนวรรณ” ที่ได้วิจารณ์เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ ลงในหนังสือพิมพ์ศตวรรษถึงสองครั้ง โดยครั้งแรกวิจารณ์ในรูปแบบของบทร้อยกรอง ส่วนครั้งที่สองปรากฏเป็นร้อยแก้ว รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๒: ๔๗) ได้กล่าวถึงบทวิจารณ์ของเทียนวรรณไว้ดังนี้

...เทียนวรรณได้วิจารณ์เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่... ที่เป็นร้อยกรองนั้น... วิจารณ์เนื้อหาของเรื่องและคำสอนที่ให้คติแก่ผู้อ่าน วิจารณ์ว่าเรื่องพระอภัยมณีเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล ตัวละครมีความสมจริง มีลักษณะนิสัยเหมือนคนธรรมดาทั่วไป เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ ทั้งยังมีความเพราะพริ้ง ส่วนที่วิจารณ์ในรูปของร้อยแก้ว วิจารณ์การใช้คำและเนื้อหา กล่าวถึงชื่อตัวละครว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัย มีเนื้อหาต่างไปจากเรื่องอื่นๆ ในสมัยเดียวกัน คือไม่มีเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ตัวละครเอาชนะกันด้วยความคิดและกลอุบาย ตัวละครต่างๆ มีลักษณะนิสัยคงที่ตลอดเรื่อง ตัวละครหญิงสามารถใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาได้ เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาทั้งทางโลกและทางธรรมมีภาชิตแทรกอยู่มาก

บทวิจารณ์ของเทียนวรรณได้แสดงให้เห็นถึงการวิจารณ์วรรณคดีอย่างเป็นกิจจะลักษณะเป็นครั้งแรก ดังที่ ธีัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๖๒) กล่าวถึงบทวิจารณ์ของเทียนวรรณไว้ว่า

๑. มีลักษณะของการวิจารณ์วรรณกรรมอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ มีขั้นตอน คือการอภิปรายให้เห็นรายละเอียดที่น่าสนใจในแง่มุมต่างๆ ของเรื่องที่วิจารณ์แล้วจึงทำการประเมินค่า
๒. มีการเผยแพร่ในหน้าหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการ เพราะบทวิจารณ์นี้อยู่ในบทความที่ว่าด้วย “วิชาแต่งโคลงฉันท์” ซึ่งเป็นบทความที่ “เทียนวรรณ” ตั้งใจเขียนเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยเฉพาะ
๓. เป็นบทวิจารณ์ที่เกิดจากจุดมุ่งหมายและเจตนาที่แท้จริง เทียนวรรณวิจารณ์เรื่องนี้ด้วยความตระหนักในคุณค่าเป็นพื้นฐาน ด้วยเหตุว่าเรื่องพระอภัยมณีเป็นเรื่องที่มีประโยชน์มาก. . .

กล่าวได้ว่ารัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นยุคเริ่มต้นของการวิจารณ์วรรณคดีไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีรูปแบบการวิจารณ์ที่เป็นระบบ เป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นสั้นๆ ของผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี และต่อมาก็ได้มีการพัฒนาจากการแสดงความคิดเห็นสั้นๆ มาเป็นการวิจารณ์วรรณคดีอย่างเป็นกิจจะลักษณะและมีการเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ดังเช่น บทวิจารณ์ของ “เทียนวรรณ” แต่อย่างไรก็ตามความตื่นตัวทางการวิจารณ์วรรณคดียังมีไม่มากนัก เพราะการวิจารณ์วรรณคดียังคงเป็นการวิจารณ์กันในกลุ่มคนส่วนน้อยของคนในสังคม หรือกล่าวได้ว่าการวิจารณ์วรรณคดีไทยในยุคนี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงผู้รู้เท่านั้น

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการก่อตั้ง “วรรณคดีสโมสร” ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการประพันธ์ของไทยให้เจริญก้าวหน้า และเพื่อพิจารณายกย่องหนังสือที่แต่งดี นอกจากนี้ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาวรรณคดีที่แต่งดีว่ามีคุณสมบัติอย่างไร การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวถือเป็นครั้งแรกที่ได้มีการวางรูปแบบในการวิจารณ์วรรณคดีอย่างเป็นทางการแบบแผน แม้ว่า “วรรณคดีสโมสร” จะมีบทบาทสำคัญต่อการวิจารณ์วรรณคดี ดังจะเห็นได้จากการคัดเลือกและยกย่องวรรณคดีที่แต่งดี เช่น ลิลิตพระลอเป็นยอดของกลอนลิลิต สมุทโฆษคำฉันท์เป็นยอดของฉันท์ เป็นต้น แต่ไม่มีการเผยแพร่การวิจารณ์วรรณคดีดังกล่าวต่อ

สาธารณชน ดังที่ รัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๖๖) ได้กล่าวว่า คำวินิจฉัยและข้อวิจารณ์เกี่ยวกับวรรณคดียอดเยี่ยมแต่ละเรื่องไม่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะ ทั้งนี้เพราะ “วรรณคดีสโมสร” มีข้อบังคับกำหนดว่าให้มีการพิจารณาตัดสินอย่างเป็นทางการเป็นความลับ

การวิจารณ์วรรณคดีในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังคงจำกัดอยู่ในแวดวงผู้รู้ แม้การพิมพ์จะเจริญก้าวหน้ากว่ายุคก่อนหน้า แต่การวิจารณ์วรรณคดีที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ยังมีน้อย แสดงให้เห็นว่าการวิจารณ์วรรณคดีในยุคนี้ยังไม่แพร่หลายในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม การก่อตั้ง “วรรณคดีสโมสร” ได้แสดงให้เห็นว่าการวิจารณ์วรรณคดีไทยเริ่มมีกฎเกณฑ์หรือรูปแบบ ไม่ได้วิจารณ์ตามความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจารณ์เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดกฎเกณฑ์หนังสือที่แต่งดีไว้ในมาตรา ๘ ว่า (รินฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๓๒: ๖๖-๖๗)

๑. เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องซึ่งสมควรสาธารณชนจะอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นทฤภษิต ถ้าเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร ถ้าซึ่งจะชวนให้คิดวุ่นวายไปในทางการเมือง. . .
๒. เป็นหนังสือที่แต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตาม แต่ต้องเป็นภาษาไทยอันดี ถูกต้องตามเยี่ยงที่ใช้ในโบราณกาล ถ้าในบัดตจุบันกาลก็ได้ ไม่ใช่ใช้ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศ. . .

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การวิจารณ์วรรณคดีไทยได้ขยายวงกว้างไปยังนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ และนักศึกษารุ่นใหม่ ส่งผลให้การวิจารณ์เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนมากขึ้นด้วย ในยุคนี้มีการแบ่งนักวิจารณ์ออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ตามความคิดในการวิจารณ์ ได้แก่ กลุ่มนักวิจารณ์รุ่นใหม่^๑ กับกลุ่มนักวิจารณ์รุ่นเก่า^๒ นักวิจารณ์ทั้งสองกลุ่มนี้ถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของการวิจารณ์วรรณคดีไทยอย่างยิ่ง

^๑ กลุ่มนักวิจารณ์รุ่นใหม่ หรือนักวิจารณ์หัวก้าวหน้า ได้แก่ นักวิจารณ์รุ่นใหม่ๆ ในเวลานั้น ที่ให้ความสนใจต่อวรรณกรรมสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก (รัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๖๘)

^๒ กลุ่มนักวิจารณ์รุ่นเก่า หรือนักวิจารณ์กลุ่มอนุรักษนิยม ได้แก่ กลุ่มนักวิจารณ์ที่มีบทบาทมาก่อนหน้านี้ ที่ให้ความสนใจต่อวรรณคดีโบราณของไทย (รัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๖๘)

กลุ่มนักวิจารณ์รุ่นใหม่ เป็นกลุ่มนักวิจารณ์ที่มีจำนวนน้อย นักวิจารณ์กลุ่มนี้ยอมรับรูปแบบวรรณกรรมสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก กล่าวคือยอมรับหนังสือประเภท “นวนิยาย” หรือที่นักวิจารณ์รุ่นเก่าเรียกว่า “เรื่องอ่านเล่น” งานเขียนประเภทนี้ถูกต่อต้านจากนักวิจารณ์รุ่นเก่าว่าเป็นงานที่ไม่มีคุณค่าพอที่จะให้ความสนใจ ไม่ควรนำมาแนะนำต่อสาธารณชน รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๒: ๘๑-๘๒) ได้กล่าวไว้ว่า การที่หนังสือประเภทนี้ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป โดยเฉพาะมีกระแสต่อต้านจากนักอนุรักษ์นิยมและคนรุ่นเก่า หนังสือประเภทนี้จึงได้รับการขานนามว่า “เรื่องอ่านเล่น” อันแสดงให้เห็นว่างานเขียนประเภทนี้ไม่มีคุณค่าใดนอกจากอ่านเพลิน ผู้ใหญ่ห้ามเด็กอ่าน กลัวจะทำให้ใจแตก เสียการเรียน เพราะงานเขียนเหล่านี้มักเป็นเรื่องรักๆ ใคร่ๆ

“ส่ง เทภาสิต” เป็นนักวิจารณ์รุ่นใหม่คนแรกที่นำ “เรื่องอ่านเล่น” มาวิจารณ์อย่างเป็นทางการจะลักษณะ “ส่ง เทภาสิต” ได้เขียนบทความ “เรื่องประโลมโลก” ลงในหนังสือพิมพ์พิทยาศาสตร์ ถือเป็นบทวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ครั้งแรกที่วิจารณ์โดยนำหลักวิชาการมาสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ดังเช่น อธิบายลักษณะของเรื่องประโลมโลกว่าเป็นงานเขียนเช่นเดียวกับ Romance ของตะวันตก (ธัญญา สังขพันธ์านนท์, ๒๕๒๙: ๗๑) อย่างไรก็ตามบทวิจารณ์ดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นบทวิจารณ์วรรณคดีเฉพาะเรื่อง เป็นเพียงการวิจารณ์ภาพรวมให้ผู้อ่านยอมรับของงานเขียนประเภทนวนิยายเท่านั้น

นวนิยายที่ได้รับการวิจารณ์เฉพาะเรื่องเป็นครั้งแรก คือ “ละครแห่งชีวิต” ของ ม.จ.อากาศดำเกิง โดยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงเขียนบทวิจารณ์เรื่อง “บทวิจารณ์เรื่องละครแห่งชีวิต” ลงในหนังสือพิมพ์สามัคคีสาร บทวิจารณ์นี้ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการวิจารณ์วรรณคดีไทยในยุคนี้อันได้ตระหนักถึงคุณค่าของการวิจารณ์วรรณกรรมอย่างแท้จริง เป็นการวิจารณ์ที่เป็นระบบมากกว่าในอดีต ดังที่ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าเอาใจใส่และมีความประสงค์จะสนับสนุนอักษรศาสตร์เท่าใด ผู้อ่านโดยมากก็คงทราบอยู่แล้ว และข้าพเจ้าได้ออกความเห็นมามากมายแล้วว่าอักษรศาสตร์จะเจริญรุ่งเรืองได้ก็โดยมีการวิจารณ์ควบคู่ไปด้วย” (ชาติ เที่ยมกระแสนินท์, ๒๕๑๕: ๑๑๗)

ในขณะที่กลุ่มนักวิจารณ์รุ่นเก่า หรือนักวิจารณ์กลุ่มอนุรักษ์นิยมซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษาและวรรณคดี ได้รวมตัวกันก่อตั้ง “สมาคมวรรณคดี” ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นคนสำคัญในการริเริ่มจัดตั้ง

สมาคมนี้ขึ้นเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ “วรรณคดีสโมสร” ที่ได้ยุติบทบาทลงไป ดังที่ ประกาศ วัชรภรณ์ (๒๕๓๖: ๓๒๐) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของสมาคมวรรณคดีว่า “ช่วยแก้ไขความบกพร่องในกระบวนแต่งหนังสือ และอุดหนุนให้ผู้รักษาการแต่งหนังสือมีโอกาสได้สอบค้นและมีหลักแหล่งที่ปรึกษา เพื่ออุดหนุนการแต่งหนังสือให้ดีขึ้น”

“สมาคมวรรณคดี” ได้จัดให้มีการประชุมสโมสรเป็นประจำทุกเดือน มีการวินิจฉัยปัญหาทางวรรณคดี และการแสดงปาฐกถาเกี่ยวกับวรรณคดี กล่าวได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการวิจารณ์วรรณคดีโดยตรง เพราะในแต่ละครั้งจะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งยังได้ตีพิมพ์ในวารสารบันทึกสมาคมวรรณคดี ส่งผลให้บทความการวิจารณ์วรรณคดีได้แพร่หลายไปสู่วงกว้างมากขึ้น “สมาคมวรรณคดี” ได้ยุติบทบาทลงในระยะเวลาอันสั้นเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การวิจารณ์วรรณคดีไทยเริ่มกลับมาคึกคักอีกครั้งหนึ่ง หลังจากหยุดชะงักไป ๕ ปีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หรือกล่าวได้ว่าการวิจารณ์วรรณคดีในประเทศไทยช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นช่วงที่มีการตื่นตัวในเรื่องของการวิจารณ์วรรณคดีมากที่สุด รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๒: ๙๙) ได้กล่าวถึงการตื่นตัวเรื่องของการวิจารณ์วรรณคดีในช่วงนี้ว่า เป็นเพราะวรรณคดีไทยได้มีการพัฒนาทั้งรูปแบบ เนื้อหา กลวิธี เพิ่มมากขึ้น และวรรณคดีในช่วงนี้ยังมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างมาก ก่อให้เกิดความสนใจในการศึกษาธรรมชาติและพันธกิจของวรรณคดี นักวิจารณ์ได้เสนอบทวิจารณ์วรรณคดีทั้งในลักษณะของการเสนอทฤษฎีวรรณคดีและการวิจารณ์เชิงปฏิบัติ มีการนำความรู้เรื่องทฤษฎีวิจารณ์ตะวันตกมาเผยแพร่ ทำให้การวิจารณ์วรรณคดีของไทยมีระเบียบวิธีมากขึ้น

การตื่นตัวดังกล่าวอาจเป็นผลมาจากปัจจัย ๔ ประการ ได้แก่ ประการแรก การสอนวรรณคดีวิจารณ์ในสถาบันการศึกษา ดังจะเห็นได้จาก การสอนนิชาวรรณคดีวิจารณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ เป็นผู้ริเริ่มขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ประการที่สอง การเผยแพร่ความรู้ หลักการทางวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ดังจะเห็นได้จากการจัดพิมพ์หนังสือที่เกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์ เช่น หนังสือศิลปะแห่งวรรณคดี ของแสน ธรรมยศ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ หนังสือวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ ใน พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้น ประการที่สาม การเขียนประวัติวรรณคดีไทย กล่าวคือ

ได้มีการรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของวรรณคดีไทยในสมัยต่างๆ เพื่อจัดให้เป็นหมวดหมู่เหมือนวรรณกรรมตะวันตก เช่น หนังสือปริทรรศน์แห่งวรรณคดีไทย ของเปลื้อง ณ นคร ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือประวัติวรรณคดีเล่มแรกของไทย ซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๙๐) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การแบ่งกลุ่มวรรณคดีของเปลื้อง ณ นคร ได้ใช้ระบบการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ คือแบ่งตามรัชกาลต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ถึงรัตนโกสินทร์ และประการที่สี่ การวิจารณ์วรรณกรรม ดังจะเห็นได้จากการตีพิมพ์บทความวิจารณ์ลงในหนังสือพิมพ์ รวมทั้งมีการก่อตั้งสมาคมทางวรรณคดีเพื่อส่งเสริมการวิจารณ์วรรณคดีไทย โดยการเผยแพร่บทความวิจารณ์ในวารสารของสมาคมนั่นเอง โดยดั่งที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๒: ๑๐๐) ได้กล่าวไว้ว่า “ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการก่อตั้งสมาคมทางวรรณคดี ๒ สมาคม คือ วรรณคดีสมาคม และ วงวรรณคดี”

“วรรณคดีสมาคม” ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ตามนโยบายชาตินิยมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น วรรณคดีสมาคม ได้ออกวารสารชื่อวรรณคดีสาร เพื่อเผยแพร่ภาษาและวรรณคดีไทย (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๓๒: ๑๐๐) วรรณคดีสารจึงเป็นวารสารรายเดือนที่ได้ตีพิมพ์ผลงานค้นคว้าและงานวิจารณ์วรรณคดีของสมาชิกในสมาคม ทั้งยังมีส่วนในการกระตุ้นและส่งเสริมการวิจารณ์วรรณคดีให้ตื่นตัวยิ่งขึ้น และเนื่องจากวรรณคดีสารเป็นวารสารที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล เพราะฉะนั้นการวิจารณ์วรรณคดีและบทวิจารณ์วรรณคดีที่ได้ตีพิมพ์ลงในวารสารเล่มนี้จึงเป็นการวิจารณ์ไปตามแนวคิดหรือลักษณะที่รัฐบาลหรือทางสมาคมได้กำหนดไว้ ทั้งยังส่งผลให้เห็นลักษณะของการวิจารณ์วรรณคดีในยุคนี้ว่าเป็นไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือให้ความสำคัญแก่การวิจารณ์วรรณคดีโบราณของไทยมากกว่าวรรณกรรมสมัยใหม่ เพื่อสนองนโยบายชาตินิยมให้ประชาชนเกิดความภูมิใจในวรรณคดีของชาติและส่งผลให้เกิดความภูมิใจในความเป็นไทยยิ่งขึ้น ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙: ๙๖) ได้กล่าวว่า บทวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีสารส่วนมากเป็นงานวิจารณ์วรรณคดีดั้งเดิมมากกว่างานวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย “วรรณคดีสมาคม” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี “วรรณคดีสมาคม” และวารสารวรรณคดีสารก็ได้ยุติบทบาทลงด้วยเช่นกัน การที่วารสารดังกล่าวต้องสิ้นสุดลงส่งผลให้พื้นที่ในการเผยแพร่บทวิจารณ์วรรณคดีลดน้อยลงไป

“วงวรรณคดี” ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ภายใต้การริเริ่มของหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล และคณะซึ่งประกอบไปด้วยบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังปรากฏอยู่ในบันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบปีของวงวรรณคดีว่า “วงวรรณคดีเกิดขึ้น เพราะมีผู้สำเร็จวิชาอักษรศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคณะหนึ่ง ซึ่งมีความคิดต้องกันว่า น่าจะได้ร่วมมือกันส่งเสริมวิชาการด้านหนังสือตามกำลังปัญญาอันน้อยที่ได้ร่ำเรียนมา” (เมืองรอง, ๒๕๙๐: ๑) ต่อมาได้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ของกลุ่มวงวรรณคดีอีกหลายคน ส่งผลให้กลุ่มวงวรรณคดีกลายเป็นกลุ่มที่รวบรวมผู้ทรงคุณวุฒิ ทางภาษาและวรรณคดีไทยในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ไว้ อาทิ พระยาอนูมานราชชน, ธนิต อยู่โพธิ์, สมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต, หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล, เจือ สตะเวทิน, สุกิจ นิมมานเหมินท์, ป.ส. ศาสตรี, วิทย์ ศิวะศรียานนท์, พระราชธรรมนิเทศ, หม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์ เป็นต้น

สมาชิกของวงวรรณคดีได้ร่วมกันจัดทำวารสารวงวรรณคดี ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ มีวารสารออกเผยแพร่จำนวน ๓๙ เล่ม เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานของ สมาชิก และจากการศึกษาพบว่าวารสารวงวรรณคดีได้มีการเผยแพร่บทวิจารณ์วรรณคดีไทยและ วรรณคดีต่างประเทศไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งงานวิจารณ์เหล่านี้ล้วนแต่มีคุณค่าทางด้านวิชาการ เพราะเป็นผลงานของนักวิจารณ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในด้านอักษรศาสตร์ในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙- ๒๔๙๕ ทั้งสิ้น บทวิจารณ์วรรณคดีไทยที่เด่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดี เช่น บทความ เรื่อง “กุลสตรีที่สุนทรภู่หลง” ของเจือ สตะเวทิน บทความเรื่อง “เพลงยาวรำพันพิลาปของสุนทรภู่” ของเรื่องอุไร บทความเรื่อง “พระเอกของข้าพเจ้า” ของเสฐียรโกเศศ บทความเรื่อง “กำศรวลศรี ปราชัญ” ของหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล เป็นต้น นอกจากเผยแพร่บทวิจารณ์วรรณคดีไทย แล้ว วารสารวงวรรณคดียังได้เผยแพร่บทวิจารณ์วรรณกรรมต่างชาติอีกด้วย เช่น บทความเรื่อง “หนังสือ Der Pilger Kamanita ของ Karl Adolph Gjellerup” ของหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล บทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง Secret of Siberia ของ Emil Lengyel” ของเฉวียง วงศ์สากล เป็นต้น

กลุ่มวงวรรณคดีมีความพยายามที่จะยกระดับวงการวรรณกรรมไทยให้ก้าวสู่ความเป็นสากล โดยการตั้งเป็นสมาคมและเสนอเป็นสมาชิกของ P.E.N. Club ดังจะเห็นได้จากการประชุม ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร เสนอให้

ติดต่อเป็นสาขาของ P.E.N. Club ในเมืองไทยเพื่อ “เป็นประโยชน์ในทางวรรณคดีของชาติ ยกย่องวรรณคดีไทยให้เท่าระดับสากล ชักจูงชี้แจงให้นานาชาติรู้จักวรรณคดีไทย” (เวทิน, ๒๕๙๑: ๖) แต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับ International P.E.N Club ให้ต่อเนื่อง กิจกรรมของสมาคมวงวรรณคดีและวารสารวงวรรณคดีรายเดือนก็ได้หยุดชะงักไปนานถึง ๓ ปี และแม้ต่อมาได้มีการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในปลายปี พ.ศ. ๒๕๙๕ ก็เป็นเพียงระยะสั้นๆ ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ จนในที่สุดสมาคมวงวรรณคดีและวารสารวงวรรณคดีก็ได้ล้มเลิกไปเป็นการถาวร ส่งผลให้พื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานการวิจารณ์วรรณคดีของผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยลดลงไปด้วย

วารสารวงวรรณคดีถือเป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่ได้บันทึกลักษณะการวิจารณ์วรรณคดีไทยในอดีตได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากบทวิจารณ์ที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้มีลักษณะหรือแนวทางการวิจารณ์ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้วิจารณ์ ไม่ได้มีการวางแนวทางหรือลักษณะการวิจารณ์ที่ตายตัว กล่าวคือ ไม่ได้ถูกจำกัดให้วิจารณ์แต่เฉพาะวรรณคดีโบราณของไทยดังปรากฏอยู่ในบทวิจารณ์ในวารสารวรรณคดีสาร ซึ่งถือว่าการวิจารณ์วรรณคดีของรัฐบาล ในขณะที่วารสารวงวรรณคดี ถือเป็นวิจารณ์วรรณคดีของเอกชนหรือนักวิชาการอิสระ เพราะฉะนั้นวารสารวงวรรณคดีจึงมีทั้งบทวิจารณ์วรรณคดีไทยและบทวิจารณ์วรรณกรรมต่างชาติ

เนื่องจากยังไม่มีผู้ศึกษาวารสารวงวรรณคดีในฐานะเอกสารสำคัญที่บันทึกประวัติศาสตร์วรรณคดีวิจารณ์ไทยในอดีตอย่างละเอียดมาก่อน มีเพียงการศึกษามุมมองการวิจารณ์บางบทความเพื่อนำมาเป็นตัวอย่างประกอบ ดังปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์เรื่องลักษณะและวิวัฒนาการของการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทยในรอบหนึ่งศตวรรษ (พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๑๙) ของ รัชนีญา สังขพันธ์านนท์ หรือปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องทอไหมในสายน้ำ ๒๐๐ปี วรรณคดีวิจารณ์ไทย เป็นต้น เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะและแนวทางการวิจารณ์วรรณคดีไทยที่ปรากฏอยู่ในวารสารเรื่องนี้อย่างละเอียด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาลักษณะและแนวทางการวิจารณ์วรรณคดีในวารสารวรรณคดี
๒. เพื่อศึกษาวารสารวรรณคดีในฐานะที่มีบทบาทเป็นเอกสารบันทึกอิทธิพลนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยต่อวรรณคดีในขณะนั้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย จะศึกษาวารสารวรรณคดีที่ออกเผยแพร่ทั้งหมด ๓๙ เล่ม ดังนี้

วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑	ประจำเดือนกุมภาพันธ์	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒	ประจำเดือนมีนาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓	ประจำเดือนเมษายน	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๔	ประจำเดือนพฤษภาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๕	ประจำเดือนมิถุนายน	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๖	ประจำเดือนกรกฎาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗	ประจำเดือนสิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๘	ประจำเดือนกันยายน	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙	ประจำเดือนตุลาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๐	ประจำเดือนพฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๑	ประจำเดือนธันวาคม	พ.ศ. ๒๔๘๙
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๒	ประจำเดือนมกราคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๓	ประจำเดือนกุมภาพันธ์	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๔	ประจำเดือนมีนาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๕	ประจำเดือนเมษายน	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๖	ประจำเดือนพฤษภาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๗	ประจำเดือนมิถุนายน	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๘	ประจำเดือนกรกฎาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐

วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙	ประจำเดือนสิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๐	ประจำเดือนกันยายน	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๑	ประจำเดือนตุลาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๒	ประจำเดือนพฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๓	ประจำเดือนธันวาคม	พ.ศ. ๒๔๙๐
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๔	ประจำเดือนมกราคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๕	ประจำเดือนกุมภาพันธ์	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๖	ประจำเดือนมีนาคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๗	ประจำเดือนเมษายน	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๘	ประจำเดือนพฤษภาคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๙	ประจำเดือนมิถุนายน	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๐	ประจำเดือนกรกฎาคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๑	ประจำเดือนสิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๒	ประจำเดือนกันยายน	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๓	ประจำเดือนตุลาคม	พ.ศ. ๒๔๙๑
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๔	ประจำเดือนมกราคม	พ.ศ. ๒๔๙๒
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๕	ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม	พ.ศ. ๒๔๙๒
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๖	ประจำเดือนกันยายน	พ.ศ. ๒๔๙๕
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๗	ประจำเดือนตุลาคม	พ.ศ. ๒๔๙๕
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๘	ประจำเดือนพฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๙๕
วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๙	ประจำเดือนธันวาคม	พ.ศ. ๒๔๙๕

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้เห็นลักษณะและแนวทางการวิจารณ์วรรณคดีในวารสารวงวรรณคดี
๒. ทำให้เห็นบทบาทนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยที่มีอิทธิพลต่อวงวรรณคดีในขณะนั้น

วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย มีขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- ๑.๑ สํารวจและรวบรวมวารสารวงวรรณคดี
- ๑.๒ สํารวจและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์
- ๑.๓ สํารวจและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์

๒. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- ๒.๑ วิเคราะห์ลักษณะแนวทางและการวิจารณ์วรรณคดีในวารสารวงวรรณคดี
- ๒.๒ วิเคราะห์วารสารวงวรรณคดีในฐานะที่มีบทบาทเป็นเอกสารบันทึกอิทธิพลนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยต่อวงวรรณคดีในขณะนั้น

๓. ขั้นสรุปผลการวิจัย

สรุปผล และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

ชื่อบทความ ชื่อเรื่อง และข้อความต่างๆ ที่คัดลอกจากวารสารวงวรรณคดี ผู้วิจัยได้สะกดตามต้นฉบับ

บทที่ ๒

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์

๒. งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์

เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (๒๕๑๘: ๘๒) ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี กล่าวถึงการติชมว่ามีหลายชนิดด้วยกันตั้งแต่ข้อสังเกตสั้นๆ (Short Notice) การสำรวจ (Review) ซึ่งมีความหมายเหมือนกับคำว่า “วิจารณ์” หรือ “พิจารณา” ซึ่งหมายถึงการสืบสวนหาข้อเท็จจริงและเหตุผล คำว่า “วรรณคดีพากษ์” หมายถึงการพิจารณาบทประพันธ์ว่าเป็นบทประพันธ์ที่ดีหรือไม่ดี หรือเป็นบทประพันธ์ที่มีค่าหรือไม่มีค่า ซึ่งนักวิพากษ์ (Critic) จะเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ประพันธ์กับผู้อ่าน กล่าวคือผู้ประพันธ์เป็นผู้สร้างภาพงานประพันธ์ที่งามขึ้นตามความรู้สึกนึกคิดของตน เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนให้แก่ผู้อ่าน ส่วนผู้อ่านก็จะรับความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ ในขณะที่นักวิพากษ์เป็นผู้ใช้วิจารณ์งานดูว่าบทประพันธ์นั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร แล้วก็แสดงความเห็นวินิจฉัยลงไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประพันธ์และผู้อ่านด้วยกันทั้งสองฝ่าย

เจตนา นาควัชระ (๒๕๑๕: ๑) วรรณไวทยากร วรรณคดี กล่าวถึงความหมายของวรรณคดีวิจารณ์ในความหมายกว้างที่สุดว่าหมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดี นักอ่านหนังสือที่ดีมักจะชอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือที่ตนอ่าน ซึ่งความคิดเห็นในเบื้องต้นนั้นก็มักจะเป็นการแสดงความคิดเห็นว่าชอบหรือไม่ชอบหนังสือเล่มนั้นๆ บางครั้งก็จะติชมไปว่าดีหรือไม่ดี วรรณคดีวิจารณ์จึงเริ่มด้วยการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว หรือปฏิบัติที่มีต่อวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง จุดเริ่มต้นของการวิจารณ์นั้นถือได้ว่ามีลักษณะเป็นอัตนัย (Subjective) ซึ่งผู้อ่านที่ดีจะต้องถามตนเองต่อไปว่า ที่ชอบหรือไม่ชอบนั้นเพราะเหตุใด และการ

คิดค้นหาเหตุผลที่จะมาอธิบายความรู้สึกของตนเองถือเป็นขั้นตอนต่อไปของวรรณคดีวิจารณ์
นั่นเอง

เจือ สตะเวทิน (๒๕๑๘: ๑๒) วรรณคดีวิจารณ์ กล่าวถึงความหมายของวรรณคดีวิจารณ์
ว่าหมายถึง ความพยายามหาหลักเกณฑ์ทางการประพันธ์ การค้นหาความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ
ของผู้แต่ง และวิธีสื่อสารของผู้แต่งต่อผู้อ่าน แล้วจึงประเมินคุณค่าของเรื่องนั้นให้ผู้อ่านเห็นและ
เข้าใจ หน้าที่ของนักวรรณคดีวิจารณ์จึงอยู่ที่ความสามารถเชิงวิวินิจฉัย แล้วจึงตัดสินหรือวิพากษ์

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (๒๕๔๓: ๑๐-๑๓) วิเคราะห์วรรณคดีไทย กล่าวถึงหลักการ
วิจารณ์พอสรุปได้ดังนี้

๑. วิเคราะห์ คือแยกแยะส่วนต่างๆ ออกดูให้ละเอียดที่สุด กล่าวคือเมื่อจะพิจารณางาน
เขียนชิ้นหนึ่งๆ ก็แยกแยะไปตามรูปแบบของงานนั้น เช่น บทละครรำ ก็จะดูเนื้อเรื่อง ลักษณะ
นิสัยของตัวละคร วิธีบรรยายเรื่อง เป็นต้น

๒. วิวินิจฉัยสาร คือการตีความ ในวรรณคดีบางเรื่อง บางชิ้น ผู้อ่านมีสิทธิ์จะตีความไปได้
หลายทางเนื่องจากผู้แต่งเจตนาให้ตีความได้หลายทางนั่นเอง

๓. วิจารณ์ คือการพิจารณาทั้งเนื้อหาและกลวิธีของผู้แต่ง

๔. วิพากษ์ การวิพากษ์เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ต้องมีการวินิจฉัยอย่างรอบคอบหลายๆ
ด้านแล้วจึงตัดสินว่าดีหรือไม่ดี พร้อมทั้งสามารถชี้แจงเหตุผลประกอบการวินิจฉัยนั้นได้

พระยาอนุমানราชธน (๒๕๔๖: ๑๔๓-๑๔๕) การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ กล่าวถึง
ความหมายของการวิจารณ์ (Criticism) ว่าหมายถึง หลักความเห็นพิจารณาว่าสิ่งใดเป็น
ศิลปกรรมดีหรือเลวอย่างไร โดยแยกออกเป็น ๓ อย่าง คือ

๑. วิจารณ์ในแง่ความรู้สึกนึกเห็นของตน เรียกว่า จิตวิจารณ์ (Impressionistic
Criticism)

๒. วิจารณ์ในแง่แปลหรือตีความหมาย เรียกว่า อรรถวิจารณ์ (Interpretation Criticism)
๓. วิจารณ์ในแง่ให้คำพิพากษา เรียกว่า วิพากษ์วิจารณ์ (Judicial Criticism)

จิตวิจารณ์และอรรถวิจารณ์เป็นการแสดงความเห็นและความรู้สึกส่วนบุคคลโดยไม่ได้ใช้หลักความรู้ใดๆ มาวิจารณ์ ส่วนวิพากษ์วิจารณ์มีหลักวินิจฉัยเช่นเดียวกับกับผู้พิพากษาคดีความที่ต้องมีความรู้ทางนิติศาสตร์และต้องพิจารณาคดีเป็นอย่างดีเสียก่อนที่จะให้คำพิพากษาลงไป ซึ่งการให้คำวิพากษ์วิจารณ์ศิลปกรรมก็เป็นเช่นเดียวกัน

หลักวิพากษ์วิจารณ์ศิลปกรรมตามที่ชาวตะวันตกใช้เป็นแนวการวินิจฉัยเรื่องคุณค่าของศิลปกรรม ว่ามีลักษณะดีหรือไม่ดีอย่างไร มีอยู่ ๖ ประการ คือ

๑. อารมณ์สะเทือนใจ (emotion)
๒. ความนึกคิดและจินตนาการ (conception, imagination)
๓. การแสดงออก (expression)
๔. องค์ประกอบ (composition)
๕. ท่วงท่าที่แสดง (style)
๖. เทคนิค (technique)

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (๒๕๔๑: ๒๘๙-๒๙๐) วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ กล่าวถึงความหมายของการวิจารณ์ที่แท้ว่า หมายถึง การพิจารณาลักษณะของบทประพันธ์ แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญ วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์ แสดงหลักศิลปะและแนวความคิดของผู้ประพันธ์ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของงาน และชี้ให้เห็นว่าแต่ละส่วนมีความสำคัญต่อส่วนรวม รวมความว่าการวิจารณ์ คือการแสดงให้เห็นว่าหนังสือนั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง ความคิดเห็น และทำนองแต่ง เมื่อได้อธิบายลักษณะของหนังสือให้ผู้อ่านเข้าใจแล้วจึงวินิจฉัยลงไปว่าหนังสือนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร

วิภา กงกะนันท์ (๒๕๓๓: ๖) วรรณคดีศึกษา กล่าวถึงความหมายของวรรณคดีวิจารณ์ว่าหมายถึง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดี ผู้ฟังหรืออ่านวรรณคดีควรจะได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดีที่ตนได้ฟังหรือได้อ่าน การแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน

กันไปตามประสบการณ์ รสนิยม และเจตนาธรรม บางคนอาจยกย่องอิเหนาบทพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่าเป็นผลงานการประพันธ์ชั้นเลิศ ในขณะที่บางคนเห็นว่าเป็นผลงานที่สมควรถูกทำลาย เพราะให้ทรรศนะที่ผิดแก่ผู้อ่าน เป็นต้น

สิทธิ พิณีภูวดล และคณะ (๒๕๑๔: ๔๘๐-๔๘๑) ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย กล่าวถึงความหมายของการวิจารณ์วรรณคดีว่า เป็นการตัดสินคุณภาพของข้อเขียนว่าอะไรคือ ส่วนดีและอะไรคือส่วนเสีย วิธีวิจารณ์วรรณคดีจะต้องอาศัยทั้งความซาบซึ้ง (Appreciation) และ ความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีวรรณกรรม (Theory of Literature) เพราะทำให้สามารถกำหนด คุณภาพของข้อเขียนได้ถูกต้อง การศึกษาวิชาวรรณคดีวิจารณ์เป็นความพยายามที่จะกำหนด คุณภาพของวรรณกรรมให้เป็นมาตรฐานที่เชื่อถือได้ การศึกษาวิชานี้ต้องอาศัยวิชาวรรณคดี เปรียบเทียบเพื่อช่วยให้อารมณ์ของการวิจารณ์มีความแม่นยำและแน่นอนยิ่งขึ้น

จากการตรวจเอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาวิชาวรรณคดีวิจารณ์ ผู้วิจัยได้นำความหมายของ วรรณคดีวิจารณ์ของ เจตนา นาควัชระ มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทวิจารณ์วรรณคดีในวารสาร วารวรรณคดี ซึ่งให้ความหมายในการวิจารณ์ไว้ว่า วรรณคดีวิจารณ์ในความหมายกว้างที่สุดว่า หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดี

งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์

ดวงมณ จิตรจันทน์, ชลดา เรื่องรักษลิขิต, และ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๒) ทอใหม่ใน สายน้ำ ๒๐๐ ปี วรรณคดีวิจารณ์ไทย กล่าวถึงประวัติวรรณคดีวิจารณ์ไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕- ๒๕๒๕ โดยแบ่งเป็นช่วงใหญ่ ๓ ช่วง คือ

ช่วงที่ ๑ เริ่มจากรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึงรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๕๓ มีทั้งการวิจารณ์ แบบมุขปาฐะที่เล่ากันมาในรูปของตำนาน กับการวิจารณ์แบบลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีทั้งในรูปของ ร้อยแก้วและร้อยกรอง การวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประกอบด้วย การศึกษาวรรณคดีในแง่ของประวัติวรรณคดี มีส่วนทำให้การวิจารณ์วรรณคดีมีความก้าวหน้า มีหลักการและเหตุผลมากขึ้น ต่อมาเมื่อได้รับแนวคิดในการวิจารณ์แบบตะวันตกเข้ามา ก็ทำให้ สามารถพัฒนาการวิจารณ์วรรณคดีให้ก้าวหน้าจนเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง

ช่วงที่ ๒ เริ่มจาก พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๐๐ เป็นช่วงเวลาการเริ่มต้นการวิจารณ์วรรณคดีไทยอย่างจริงจังและมีหลักเกณฑ์ โดยในระยะเริ่มแรกการวิจารณ์ยังคงมีลักษณะของการ “อธิบาย” หรือเป็นข้อเขียนเชิง “บันทึก” หรือ “คำนำ” ของหนังสือ ต่อมาเมื่อมีคอลัมน์วิจารณ์หนังสือในนิตยสาร และวารสารที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วงเวลานี้มากขึ้น บทวิจารณ์ที่ตีพิมพ์มักมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องและแสดงการชมเชยยกย่องมากกว่าพยายามวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นข้อดีข้อบกพร่องของหนังสือ ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเริ่มมีความตื่นตัวในการวิจารณ์วรรณคดีมากขึ้น มีการเสนอบทวิจารณ์วรรณคดีทั้งในลักษณะของการเสนอทฤษฎีวรรณคดีและการวิจารณ์เชิงปฏิบัติ ซึ่งบทวิจารณ์สมัยนี้แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ การวิจารณ์เชิงประวัติ ประวัติวรรณคดี และการวิจารณ์โดยใช้ทัศนคติศิลปะเพื่อชีวิต

ช่วงที่ ๓ เริ่มจาก พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๕ งานประพันธ์และงานวิจารณ์ได้ขยายแวดวงออกมาจากผู้สร้างวรรณคดีซึ่งเป็นคนชั้นสูงมาสู่สามัญชนมากขึ้น นักวิจารณ์ได้ให้ความเอาใจใส่ต่อดัชนีวรรณคดีในฐานะศิลปะมากขึ้น การโต้แย้งในหมู่นักวิจารณ์และนักเขียนมีลักษณะเป็นมิตรและเป็นวิชาการมากขึ้น การวิจารณ์และบทวิจารณ์ในยุคนี้ให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติและพันธกิจของวรรณคดีและการประเมินค่า การศึกษาความหมายของของสารและกลวิธีสื่อสารในวรรณคดีด้วยระเบียบวิธีทางวรรณคดีวิจารณ์ และการวิจารณ์กับศาสตร์อื่นได้แก่ การวิจารณ์กับจิตวิทยา ประวัติวรรณคดี การวิจารณ์กับศิลปวิจารณ์ และการวิจารณ์กับปรัชญา

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๓๐) พัฒนาการการศึกษาค้นคว้าและวิจัยวรรณคดีไทย ผลการศึกษาได้แบ่งพัฒนาการวรรณคดีไทยออกเป็น ๓ ช่วง คือ

ช่วงแรก จากอดีตถึงยุคหอพระสมุทวชิรญาณ พบว่า การศึกษาวรรณคดีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่มีตำราด้านวรรณคดีศึกษาโดยตรง มีเพียงตำราด้านการแต่งคำประพันธ์ คือ กาพย์สารวิลาสิณี กาพย์คันทะ และจินตามณี ซึ่งทำให้เห็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าวรรณคดีว่าใช้เกณฑ์ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวก็ยังคงส่งผลมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏให้เห็นในประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ รวมถึงวรรณคดีสโมสรก็ยังคงใช้เกณฑ์ทางสุนทรียศาสตร์เพื่อพิจารณาและประเมินคุณค่าหนังสือดีเช่นเดียวกัน ต่อมาในยุคหอพระสมุทวชิรญาณ ในระยะที่

สมเด็จพระยาเจ้าบรมราชานุภาพดำรงตำแหน่งนายกสภา ได้มีการศึกษาวรรณคดีในแนวประวัติศาสตร์และตำนานหรือโบราณคดี

ช่วงที่สอง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๑ การศึกษาค้นคว้าและวิจัยด้านวรรณคดีมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยขยายตัวมากขึ้น มีการใช้ทฤษฎีการวิจารณ์วรรณคดีทั้งของตะวันตกและตะวันออก ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม การศึกษาค้นคว้าด้านวรรณคดียังคงนิยมศึกษาวรรณคดีในแนวประวัติศาสตร์และตำนาน นอกจากนี้ยังมีการสนใจศึกษาวรรณคดีแนวสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวสังคมนิยมสังคม (Social Realism) เกิดแนวคิดเรื่องศิลปะเพื่อชีวิต

ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ มีการสอนรายวิชาวรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีเปรียบเทียบที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งการสอนวรรณคดีในระดับพื้นฐานยังคงใช้การสอนโดยเน้นการอธิบายศัพท์และการถอดความ ในด้านตัวบทวรรณคดีที่ใช้ศึกษาจะศึกษาเฉพาะวรรณคดีเอกที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร

ช่วงที่สาม พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๕ การศึกษาค้นคว้าและวิจัยด้านวรรณคดีขยายตัวและพัฒนาไปอย่างกว้างขวางทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สถาบันการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางของการศึกษาค้นคว้าด้านวรรณคดี ในด้านขอบเขตเนื้อหาขยายกว้างขึ้นโดยให้ความสนใจศึกษาวรรณคดีท้องถิ่นและวรรณกรรมปัจจุบัน ส่วนด้านทฤษฎีมีการประยุกต์แนวการวิจารณ์แบบตะวันตก โดยเฉพาะแนวการวิจารณ์แนวใหม่มาใช้กับวรรณคดีไทยอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีการวิจารณ์แนวจิตวิทยา สังคม และมานุษยวิทยา ทฤษฎีด้านคติชนวิทยาทำให้การศึกษาทั้งวรรณคดีท้องถิ่นและวรรณคดีแบบฉบับน่าสนใจและมีลัทธิมีเกณฑ์มากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านปริมาณผลงานมีทั้งวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา ตำรา และงานวิจัยด้านวรรณคดีเพิ่มมากขึ้น

ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๒๙) ลักษณะและวิวัฒนาการของการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทยในรอบหนึ่งศตวรรษ (พ.ศ. ๒๔๑๙-๒๕๑๙) ผลการศึกษาปรากฏว่า การวิจารณ์วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การวิจารณ์ในระยะแรกเริ่มยังไม่เป็นที่แพร่หลายและมีลักษณะของการแสดงความความคิดเห็นส่วนตัวมากกว่าเป็นการวิจารณ์อย่างเป็นทางการเป็นระบบแบบแผน หลังจาก พ.ศ. ๒๔๘๐ มีการรับ

อิทธิพลวรรณคดีวิจารณ์จากทางตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ เป็นการวางรากฐานการวิจารณ์วรรณกรรมที่มั่นคงและขยายตัวมากขึ้น การวิจารณ์วรรณกรรมจึงค่อยๆ พัฒนาและมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ

ลักษณะของการวิจารณ์ในระยะก่อนรับอิทธิพลวรรณคดีวิจารณ์จากตะวันตกนิยมการวิจารณ์แนวประวัติศาสตร์ แนวสุนทรียะและแนวศีลธรรม หลังจากรับอิทธิพลวรรณคดีวิจารณ์จากตะวันตกมีแนวทางการวิจารณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ แนวโครงสร้างนิยม แนวสังคมนิยม แนวจิตวิทยา แนวสุนทรียศาสตร์และแนวมานุษยวิทยา ทำให้การวิจารณ์มีลักษณะเป็นศาสตร์และมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้เงื่อนไขทางการเมืองได้มีผลกระทบทั้งในทางสนับสนุนและสกัดกั้นพัฒนาการของการวิจารณ์ ในขณะที่เงื่อนไขทางการศึกษาและการขยายตัวของวรรณกรรมมีผลในทางสนับสนุนให้การวิจารณ์วรรณกรรมเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

จากการตรวจงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นวิวัฒนาการและพัฒนาการของการวิจารณ์วรรณคดีไทย รวมถึงแนวทางหรือลักษณะของการวิจารณ์วรรณคดีไทย ในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๓๕ หรือเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานวรรณคดีออกเผยแพร่ว่า มีการวิจารณ์แนวประวัติศาสตร์และตำนาน รวมถึงแนวสุนทรียศาสตร์ ซึ่งถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัยที่จะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย

บทที่ ๓

วงวรรณคดี: ประวัติความเป็นมา และสาระ

วงวรรณคดีเป็นวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ เป็นวารสารที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของปราชญ์ผู้มีความรู้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดีไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ส่งผลให้เนื้อหาสาระต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารเป็นเนื้อหาที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสาธารณชน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่าวารสารวงวรรณคดีมีประวัติความเป็นมาอย่างไร และมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง โดยจำแนกประเด็นในการศึกษาออกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑. ประวัติความเป็นมาของวารสารวงวรรณคดี
๒. ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี

ประวัติความเป็นมาของวารสารวงวรรณคดี

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๘) เป็นช่วงที่วงการวรรณกรรมไทยกลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ปัจจัยสำคัญคือการยกเลิกนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมและภาษาไทยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) นักเขียนและนักวิจารณ์มองว่านโยบายดังกล่าวได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพทางความคิดเห็นอย่างร้ายแรง กล่าวคือมีการกำหนดว่า “บทประพันธ์ที่จะตีพิมพ์ได้ต้องถูกเซ็นเซอร์อย่างเข้มงวดเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของผู้นำประเทศ” (สุชีรา สุขนิยม, ๒๕๒๒: ๔๑) และเมื่อจอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีส่งผลให้นโยบายดังกล่าวถูกยกเลิกไปด้วย และการที่นโยบายดังกล่าวถูกยกเลิกได้ส่งผลให้ “นักเขียนที่เคยหยุดเขียนกลับมาเขียนอีกครั้งหนึ่ง นับได้ว่าความบีบคั้นและจำกัดเสรีภาพทางการเขียนได้ยุติลงแล้วระดับหนึ่ง” (ตรีศิลป์ บุญขจร, ๒๕๒๓: ๒๔๓) นอกจากนี้อุปสรรคการพิมพ์ที่เคยขาดแคลนในช่วงสงครามก็มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการส่งผลให้การพิมพ์ขยายตัวและก้าวหน้า นักเขียนและนักวิจารณ์มีการรวมกลุ่มกันผลิตวารสารออกจำหน่าย ส่งผลให้นักเขียนและนักวิจารณ์มีพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานของตนเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่ม “วงวรรณคดี”

กลุ่ม/สมาคม “วงวรรณคดี”^๕ ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ภายใต้การริเริ่มของหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล และคณะ ซึ่งประกอบไปด้วยบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รวมกลุ่มกันเพื่อที่จะเผยแพร่วิชาความรู้ด้านอักษรศาสตร์สู่สาธารณชน ดังปรากฏอยู่ในบันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบปีของวงวรรณคดีในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ว่า (เมืองรอง, ๒๕๙๐: ๑-๒)

...วงวรรณคดีเกิดขึ้นเพราะมีผู้สำเร็จวิชาอักษรศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ซึ่งมีความคิดตอกันว่าน่าจะได้ร่วมมือกันส่งเสริมวิชาการด้านหนังสือตามกำลังปัญญาอันน้อยที่ได้ร่ำเรียนมา เพราะวิชาการด้านนี้เป็นเครื่องจรรโลงใจ ชาตินี้ก้าวหน้าได้ก็ด้วยประชาชนที่มีกำลังใจดีและมีดวงจิตต์บริสุทธิ์ผุดผ่อง ผู้รักหนังสือคณะนี้ได้พบปะประชุมกันตามสถานที่ต่างๆ หลายแห่ง มีตามร้านกาแฟบ้าง ตามวัด เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง และที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบ้าง เมื่อได้ใคร่ครวญดูพอควรแก่เวลาพร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากท่านผู้ใหญ่ผู้ทรงความรู้และเต็มใจจะเสมอออกด้วยแล้ว ดวงความคิดดังกล่าวจึงได้ขยายตัวออก เกิดเป็นวงวรรณคดีขึ้น . . .

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ได้ระบุรายชื่อสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มวงวรรณคดีไว้ในหนังสือชมรมนักเขียนว่า “ผู้ร่วมวงในระยะแรกนอกจากข้าพเจ้า ก็มีนางสาวฉลวย กาญจนาคม (อุชาติตย์), นางสาวเจริญศรี ศรีหิรัญ, นางสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา, นายเจือ สตะเวทิน และหม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์” (ประกาศ วัชรภรณ์, ๒๕๓๖: ๓๓๓) ต่อมาได้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มวงวรรณคดีอีกหลายคน ซึ่งส่งผลให้กลุ่มวงวรรณคดีขยายใหญ่ขึ้นจนกลายเป็นกลุ่มที่รวบรวมผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ไว้ ดังที่ หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล กล่าวไว้ในหนังสือชมรมนักเขียนว่า (ประกาศ วัชรภรณ์, ๒๕๓๖: ๓๓๕)

^๕ ในการประชุมครบรอบปีที่ ๒ ในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่ประชุมมีมติให้ตั้งกลุ่มวงวรรณคดีเป็นสมาคมวงวรรณคดี

...เราจัดชุมนุมกันอยู่เสมอทุกปี จนวงของเราใหญ่ขึ้น นอกจาก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เรายังมี พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล, หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้าหญิงวิภาวดี รังสิต ฯลฯ นอกจากนี้เรายังมีราชบัณฑิตมาร่วมอีกหลายท่าน เช่น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร, นายสุกิจ นิมมานเหมินท์, นายสมัคร บุราวาส, ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์, พระยาอนุমানราชธน เป็นต้น และคนสำคัญๆ ในวงหนังสือก็มี พระวรเวทย์พิสิฐ, นายธนิต อยู่โพธิ์, พระราชธรรมนิเทศ, หม่อมเจ้าหญิงสิบลักษณ์พารเสนาธ โสณกุล, นายเกษม บุญศรี, หม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์, นายเสนาะ ต้นบุญยืน, นายสนั่น บุญยศิริพันธุ์, นายทวี ทวีวรรณนะ, นายสุภร ผลชีวิน, นางสาวศุภร ศิวะศรียานนท์ (บุญนาถ), นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นต้น . . .

กลุ่มวงวรรณคดีได้ผลิตวารสารของกลุ่มขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานของสมาชิก กล่าวคือ ได้มีการผลิตวารสารวรรณคดีซึ่งเป็นวารสารรายเดือนขึ้น หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์ ผู้เป็นบรรณาธิการคนแรกของวารสารวรรณคดีได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของวงวรรณคดีไว้ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า “วงวรรณคดีมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมวรรณคดีและการอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น” (หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์, ๒๔๘๙: ๔๒) ซึ่งสอดคล้องกับประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีทั้ง ๑๐ ประเภท คือ การแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ คติสอนใจ บันเทิงสังคม การให้ความบันเทิง การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี การให้เกร็ดความรู้ทางวรรณคดี บทความวรรณคดีวิจารณ์ บทความแนะนำหนังสือ โฆษณาและประกาศเชิญชวน และบันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวรรณคดี และเนื่องจากเนื้อหาต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารล้วนแต่เป็นผลงานของผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยในยุคนั้นทั้งสิ้น ดังนั้นผลงานต่างๆ จึงกลายเป็นผลงานทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากสาธารณชน

วารสารวรรณคดีออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ มีวารสารออกเผยแพร่จำนวน ๓๙ เล่ม ได้แก่เล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึงเล่มที่ ๓๓ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ และหยุดชะงักไปสองเดือน ซึ่งหม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์ (๒๔๙๒: ๓๘) ผู้เป็นบรรณาธิการในขณะนั้นได้ให้เหตุผลไว้ในวารสารวรรณคดี เล่มที่ ๓๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ว่า “การที่วงวรรณคดีได้หยุดชะงักลงไปในเดือนพฤศจิกายน

และธันวาคมนั้นเป็นเพราะมีเหตุสุดวิสัย” หลังจากหยุดชะงักไปวารสารวรรณคดีได้ออกเผยแพร่
อีกครั้งในเล่มที่ ๓๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึงเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ และได้หยุดชะงักไปอีกครั้งหนึ่งเป็นระยะเวลาจนถึง ๓ ปี ซึ่งนายเกษม
บุญศรี (๒๔๙๕: ๓๘) ผู้เป็นบรรณาธิการในขณะนั้นได้ให้เหตุผลไว้ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๖
ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ว่า “เพราะความจำเป็นบางประการที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ฝ่าย
อำนวยการของวรรณคดีต้องมีภารกิจออกไปต่างประเทศกันทุกคนไม่สามารถจัดการออก
หนังสือได้” ดังเช่นในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล ผู้ริเริ่มก่อตั้งวรรณคดีได้
“ไปปฏิบัติราชการพิเศษในด้านการถวายพระอักษรภาษาไทย และเป็นราชเลขาอนุการส่วนพระองค์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในขณะประทับอยู่ ณ เมืองโลซาน ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์” (ปราณี ปราบริปู และคณะ, ๒๕๔๑: ๘) อย่างไรก็ตามแม้จะห่างหายไปเป็น
ระยะเวลาจนถึง ๓ ปีสมาชิกของวรรณคดีก็ยังคงจัดการประชุมนัดพบกันอยู่เสมอ ดังที่เกษม
บุญศรี (๒๔๙๕: ๓๘) กล่าวว่า “ในระหว่างที่พักไปเป็นเวลาสามปีนี้ แม้จะได้ยุติการออกหนังสือ
แต่คณะของวรรณคดียังคงรวบรวมกันคืออยู่เสมอ ได้มีการประชุมพบปะกันอยู่เนื่องๆ” วารสาร
วรรณคดีออกเผยแพร่อีกครั้งในเล่มที่ ๓๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึงเล่มที่ ๓๙
ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ วรรณคดีก็ยังคงมีจุดมุ่งหมายเหมือนดังที่เคยกล่าวไว้ใน
วารสารวรรณคดีเล่มแรก ดังที่เกษม บุญศรี ผู้เป็นบรรณาธิการ (๒๔๙๕: ๔๐) กล่าวว่า
“วรรณคดีที่ออกมาใหม่นี้ สภาพเหมือนวรรณคดีเดิมทุกอย่าง รูปร่างหน้าตาและเนื้อเรื่องจัด
โดยคณะอำนวยการคณะเดิม ตามวัตถุประสงค์เดิม” หลังจากวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๙
ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ออกวางจำหน่ายแล้ว กิจการของสมาคมวรรณคดีและ
วารสารวรรณคดีก็ได้ยุติไปเป็นการถาวร ซึ่งหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุลได้ให้เหตุผลไว้ว่า
“เพราะแต่ละคนในวงต่างก็มีงานประจำทำกันจนล้นมือ” (ประกาศ วัชรภรณ์, ๒๕๓๖: ๓๓๖-
๓๓๗) นอกจากนี้ยังพบข้อสังเกตว่าวารสารวรรณคดีปรากฏแค่ชื่อเจ้าของ และบรรณาธิการ
แต่ไม่ปรากฏกองบรรณาธิการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวารสารวรรณคดีเป็นวารสารที่ไม่มีนักเขียน
ประจำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสมาชิกแต่ละท่านต่างมีภารกิจหรือหน้าที่ประจำของตนจึงไม่สามารถ
ส่งเรื่องมาลงเป็นประจำได้ หรืออาจเนื่องจากมีผู้สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของวรรณคดีเป็น
จำนวนมาก ฉะนั้นบรรณาธิการจึงต้องจัดสรรให้เรื่องหรือผลงานของสมาชิกทุกคนได้ลงในวารสาร
ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล ที่กล่าวว่า (ประกาศ วัชรภรณ์,
๒๕๓๖: ๓๓๔)

...เมื่อประมวลเรื่องที่ยังในวงวรรณคดีแล้ว จะเห็นได้ว่าวงวรรณคดีมิได้จำกัดชาติชั้นวรรณะ ในวงวรรณคดีมีพระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ มีพราหมณ์ช่วยประคับประคอง มีคนชั้นพ่อค้ากรรมกร มีนักการเมืองในพรรคต่างๆ ในขณะนั้น มีทั้งพรรคประชาธิปไตย พรรคสหชีพ พรรคชาติไทย ฯลฯ ตลอดจนหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ไทยก็เข้าร่วมวงอยู่ด้วย ทุกฝ่ายเมื่อมาอยู่ในวงวรรณคดี มีความเห็นร่วมกันที่จะบำรุงวรรณคดีอันเป็นวัฒนธรรมของชาติให้เจริญยิ่งขึ้นไป ทุกฝ่ายมิได้มีการแตกแยกความคิดเห็น มิได้เอาการเมืองเข้ามาวุ่นวายในหลักวิชา ทำให้เห็นว่าวรรณคดีส่งเสริมให้เกิดสามัคคีธรรมและวัฒนธรรม...

วารสารวงวรรณคดีวางจำหน่ายในราคาเล่มละ ๔ บาท จากนั้นตั้งแต่เล่มที่ ๑๓ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้ปรับลดราคาเป็นเล่มละ ๓ บาทเรื่อยมาจนถึงเล่มสุดท้าย นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านราคาแล้ว วารสารวงวรรณคดียังมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเจ้าของและบรรณาธิการ ๓ ครั้ง ดังต่อไปนี้

เล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ ถึงเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ มีพระสัณห์พิทยาภรณ์เป็นเจ้าของ และหม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์เป็นบรรณาธิการ

เล่มที่ ๑๐ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึงเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ มีนางสาวรุจิรินทร์ ผลชีวินเป็นเจ้าของ และหม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์เป็นบรรณาธิการ

เล่มที่ ๓๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึงเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ มีนายเกษม บุญศรีเป็นทั้งเจ้าของและบรรณาธิการ

วงวรรณคดีเป็นวารสารที่แพร่หลายไปทั้งในและนอกประเทศ ดังที่หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล ได้กล่าวไว้ว่า “วารสารวงวรรณคดีเป็นหนังสือที่แพร่หลายรู้จักกันไปบรรดาผู้รักหนังสือ ไม่แต่ในประเทศเท่านั้น ยังได้ส่งไปยังนานาประเทศ ในยุโรป เอเชีย อเมริกา และออสเตรเลียอีกด้วย” (ประกาศ วัชรภรณ์, ๒๕๓๖: ๓๓๔) หลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าวารสารวงวรรณคดีเป็นที่แพร่หลายรู้จักกันไปทั่วคือ “วงวรรณคดีฉบับแรกประจำเดือนกุมภาพันธ์

ขาดจากท้องตลาด ท่านที่ประสงค์จะได้วงวรรณคดีขอให้สั่งจองไว้เสียก่อน เพราะพิมพ์จำนวน จำกัดพอสำหรับสมาชิกและผู้สั่งจองเท่านั้น” (หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์, ๒๔๘๙๗: ๔๓) และจาก ประกาศระบุอัตราค่ารับวารสารวงวรรณคดีทางไปรษณีย์ว่า “อัตราค่ารับวงวรรณคดี ในประเทศ ๑ ปี ๓๐ บาท ครึ่งปี ๑๖ บาท ต่างประเทศ ๑ ปี ๕๐ บาท ครึ่งปี ๒๕ บาท ส่งทางอากาศไปรษณีย์ คิดเพิ่มเล่มละ ๓๐ บาท” (หม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์, ๒๔๙๑: ๕๒) จากหลักฐานดังกล่าวเป็น เครื่องยืนยันให้เห็นว่าวารสารวงวรรณคดีได้รับความนิยมไปทั่วทั้งในและต่างประเทศ

กลุ่มวงวรรณคดีมีความพยายามที่จะเผยแพร่วงการวรรณกรรมไทยให้ก้าวสู่ความเป็นสากล โดยการตั้งเป็นสมาคมและเสนอเป็นสมาชิกของ P.E.N. Club^๖ ดังจะเห็นได้จากการประชุม ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร เสนอให้ ติดต่อกับสาขาของ P.E.N. Club ในเมืองไทยเพื่อ “เป็นประโยชน์ในทางวรรณคดีของชาติ ยกกระดับวรรณคดีไทยให้เท่าระดับสากล ชักจูงชี้แจงให้นานาชาติรู้จักวรรณคดีไทย” (เวทิน, ๒๔๙๑: ๖) และในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมมีมติให้ตั้งกลุ่มวงวรรณคดีเป็นสมาคมวงวรรณคดี โดยให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเป็นนายก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรเป็น เลขาธิการ และในการประชุมครั้งที่ ๓ วันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ ครอบคลุมปีที่ ๓ ของ วงวรรณคดี พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรได้แถลงการณ์เกี่ยวกับความคืบหน้าในการ ดำเนินการติดต่อดัง P.E.N. Club สาขาประเทศไทย ซึ่งปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ว่า (นิรนาม, ๒๔๙๒: ๒)

...หลังจากที่ได้รับฉันทะจากที่ประชุมไปเมื่อปีกลาย ก็ได้มีลายพระหัตถ์ติดต่อยังสาขาใหญ่ที่กรุงลอนดอน แต่เผอิญการตอบจดหมายล่าช้าไป ถึงกำหนดเสด็จเมืองอังกฤษ เสียก่อน จึงเป็นอันไม่ได้ทรงรับตอบ แต่เมื่อเสด็จถึงอังกฤษแล้วก็ได้ทรงนิ่งนอนพระ หฤทัย ได้ทรงติดต่อกับองค์การนี้ทันที และไม่ใช่เฉพาะที่อังกฤษเท่านั้นรวมทั้งที่อเมริกา ด้วย ทรงได้รับคำแนะนำว่า ควรจัดตั้งกรรมการขึ้นแล้วรายงานไปให้ทราบ และได้ทรง รายงานไปแล้วที่ English Centre ซึ่งได้นำเรื่องนี้เข้าเสนอต่อที่ประชุมใหญ่คือ XXth. Congress of International P.E.N. Club ซึ่งที่ประชุม ณ กรุง Copenhagen ประเทศ Denmark ระหว่างวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ถึงวันที่ ๕ มิถุนายน ๑๙๔๘ ที่ประชุมยินดีต้อนรับ

^๖ P.E.N. Club คือ สมาคมภาษาและหนังสือ (ปัจจุบันเรียก P.E.N. International)

เรา และเมื่อเราตกลงจะตั้งกันแน่นอนในวันนี้แล้ว ก็จะได้เสนอไปว่าเราเปิด Siamese Centre ขึ้นที่กรุงเทพฯ . . .

ในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมได้มีการลงมติให้พระยาอนุমানราชธนเป็นนายก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรเป็นอุปนายก และหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุลเป็นเลขาธิการ อย่างไรก็ตามงานของ P.E.N. Club ได้เริ่มไว้เพียงเท่านี้ วงวรรณคดีก็ได้หยุดชะงักไปนานถึง ๓ ปี และแม้ต่อมาได้มีการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ก็เป็นเพียงระยะสั้นๆ ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ จนในที่สุดสมาคมวงวรรณคดีและวารสารวงวรรณคดีก็ได้ล้มเลิกไปเป็นการถาวร ส่งผลให้พื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานของผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยลดลงไปด้วย

ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี

จากการศึกษาเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดีพบว่าสามารถจำแนกประเภทของเนื้อหาออกเป็น ๑๐ ประเภท คือ การแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ คติสอนใจ บันเทิงสังคม การให้ความบันเทิง การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี การให้เกร็ดความรู้ทางวรรณคดี บทความวรรณคดีวิจารณ์ บทความแนะนำหนังสือ โฆษณาและประกาศเชิญชวน และบันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงความจงรักต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ประเภท คือ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว และภาพถ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง

จากการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าเนื้อหาประเภทแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ร้อยกรองไทย และร้อยกรองแปลเทียบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑.๑ ร้อยกรองไทย

เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทย หมายถึงเรื่องที่ตั้งเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งจากการศึกษาเรื่องที่ตั้งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทย

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
อาเศียรวาท	สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	โคลง	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๑ / ก.พ. ๘๙
ความรู้สึกในวันที่ ๒๓ ต.ค. ๒๔๘๘	ส.พ.	โคลง	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๔ / พ.ค. ๘๙
สวรรคตวาระฉันท์	ม.ล.จิตติ นพวงศ์	ฉันท์	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๖ / ก.ค. ๘๙
วิมานทะเลาย	บ. ญชร	ฉันท์	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๖ / ก.ค. ๘๙
เรื่องพระเจ้าอยู่หัว	ส.พ.	ฉันท์	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๗ / ส.ค. ๘๙
ทรงพระเจริญ	สุภร ผลชีวิน	โคลง	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๗ / ส.ค. ๘๙
สยามรำลึก	นิพนธ์ศิริินทร์	ฉันท์ กาพย์	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
ศุภนิมิตร	ราศรี	กลอน	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
แลแห่งใดเห็นน้ำ ย้อมน้ำตาคน	สหชาติ	โคลง	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๐ / ก.ย. ๙๐
อธิษฐาน	สเรจรมย์	โคลง	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๐ / ก.ย. ๙๐

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ปियมหาราชศดุดี	ประเสริฐ ทรัพย์ สุนทร	ฉันท์	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑ / ต.ค. ๙๐
ถวายพระพรชัย	สุภร ผลชีวิน และ สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	โคลง	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
แต่เจ้าฟ้าธรรมมา ธิเบศร์	สุวิน	กลอน	กล่าวสรรเสริญเจ้าฟ้าธรรม ธิเบศร	๒๕ / ก.พ. ๙๑
กาพย์ขับไม้ สมโภชน์พระพุท มหามณีรัตนปฏิมา กร ๒๔๙๑	ม.ร.ว.เทวาริราช ป. มาลากุล	โคลง กาพย์	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ ทรงสมโภชน์พระพุทธรูปมหามณี รัตนปฏิมากร	๒๘ / พ.ค. ๙๑
ถวายพระพร	ส. ณ อยุธยา	กลอน	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
อัญมณราชศดุดี*	สายปัญญา สมาคม	โคลง	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง*	ชาวพะม่าใน พระนคร	โคลง	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง*	อ.ส.อ.	กลอน	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง*	ร.ร. สายปัญญา	กาพย์	กล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ยอพระเกียรติ	คัดจากเรื่อง ยวนพ่าย	โคลง	กล่าวสรรเสริญพระมหากษัตริย์	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงบทประพันธ์ที่คัดมาจากพงศาวดารไม่ถวายสักการะ
พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยมี ป. มาลากุล
เป็นผู้คัดเลือก

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทยที่มีเนื้อหาประเภทแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีส่วนมากจะมีเนื้อหากล่าวอาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และมีเนื้อหาสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากในช่วงระยะเวลาที่วารสารวรรณคดีออกวางเผยแพร่เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนชาวไทยตกอยู่ในภาวะโศกเศร้าและอาลัยต่อการสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รักยิ่ง แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกปลื้มปิติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติต่อจากพระเชษฐา กล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาของคนไทยมีทั้งความรู้สึกอาลัยและปลื้มปิติควบคู่กันไป นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องที่มีเนื้อหาสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรอีกด้วย

ตัวอย่างเรื่องที่กล่าวอาลัยต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้แก่ เรื่อง “สวรรคตวาระฉันท” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๖ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ แต่งโดยหม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์ ซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันทน์ ดังความตอนหนึ่งว่า (หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์, ๒๔๙๙: ๑)

อ้า ! องค์พระปิ่นปิยกษัตริย์	เถลิงรัฐสีมาไทย
“อานันท” พระนามกิริติไกร	“มหิดล” กระเดื่องแดน
ที่แก้มิถุนสุริยวาร	เสด็จผ่าน ณ เมืองแมน
ทุกอกพศกนิกรแสน	จะวาบหวาดหวาม
ทำวให้ไธยาร์พระชนมมา	ยุพรรษาถยังงาม
ควรฤาสวรรคตยาม	ณพระโรคมีปีทา
แม่ให้สวรรคตด้วย	พระโรคช่วยก็ธรรมดา
เหตุจักประจักษ์สมุหฐา -	นไฉนธเมื่อบน
อยู่อยู่จุ่มละพระญาติ	และทิ้งชาติประชาชน
น้ำตาสินองนครยล	ดูจท่วมสีมาไทย

ตัวอย่างเรื่องทีกล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ เรื่อง “ทรงพระเจริญ” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ แต่งโดยสุภร ผลชีวิน ซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทโคลง ดังความตอนหนึ่งว่า (สุภร ผลชีวิน, ๒๕๔๙: ๗-๘)

สมปองสมปลาบปลื้ม	ประชาชี
สมเกียรติวงศ์จักรี	ที่เกล้า
สมหมายพระบารมี	มาโปรด
เย็นน้ำทรงชนเฝ้า	ไฝ่พร้องพรถวาย
สุริยโสมฉายคู่ฟ้า	ฉันใด
สยามราชคู่ชาติไทย	เช่นนั้น
บารมีพระผ่องใส	สุขอาบ พศกเอย
รัฐร่วมเพราะพระกัน	เกศเกล้าชาวสยาม

๑.๑.๒ ร้อยกรองแปลเทียบ

เรื่องทีประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบ หมายถึงเรื่องทีคัดมาจากร้อยกรองต่างประเทศ แล้วนักเขียนของวงวรรณคดีนำมาแปลเทียบเป็นร้อยกรองไทย ซึ่งจากการศึกษาเรื่องทีประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบทีมีเนื้อหาแสดงความจงรักต่อพระมหากษัตริย์ทีปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ เรื่องทีมีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ทีประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบ

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเทียบ เป็นเรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง	Dawn	อาหนัก สรภัญญะ	โสรวาร	กล่าวอาลัย พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอาหนัก มหิดล	๘ / ก.ย. ๔๙

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเทียบ เป็นเรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
Chulalongkorn	David Banks Sickels	จุฬาลงกรณ์	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวสรรเสริญ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑ / ต.ค. ๙๐
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	คัดจาก The Bangkok Times	วชิราวุธ - วชิร ธรรม	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวสรรเสริญ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๒ / พ.ย. ๙๐

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบที่มีเนื้อหาประเภทแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวรวรรณคดีมีเนื้อหา กล่าวอาลัยต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังตัวอย่างเรื่อง “จุฬาลงกรณ์” ปรากฏในวารสารวรวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ แปลเทียบโดย พ. ราชธรรมนิเทศ โดยแปลเทียบจากเรื่อง “Chulalongkorn” ของ David Banks Sickels ตัวอย่างความตอนหนึ่งว่า (พ. ราชธรรมนิเทศ, ๒๔๙๐ก: ๒-๓)

Chulalongkorn	จุฬาลงกรณ์
David Banks Sickels	พ. ราชธรรมนิเทศ
-----	-----
Joy to the king, Chulalongkorn !	ชื่นชโยราชาจุฬาลงกรณ์
Greet him from palace to port !	ถวายพระพรตั้งแต่วังกะทั่งท่า
Welcome with loud – praising cannon	สนั่นเสียงปืนใหญ่อวยชัยมา
Booming from vessel and fort.	จากยุทธนาวาป้อมปราการ
Welcome the king at his coming;	น้อมค่านับรับพระองค์ดำรงรัฐ
Fling every flag to the wind !	ปล่อยธงโบกสะบัดลมพัดผ่าน
Happy the ruled and the ruler	อาณาราษฎร์สุขล้วนส่วนนฤบาล
Kingly, but noble and kind.	ขัตติยะ, ตระการเมตตาวิธรรม

๑.๒ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว

จากการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่าเนื้อหาประเภทแสดง ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้วสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ เรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต” และเรื่องจากนักเขียนอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๒.๑ เรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต”

เรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต” ซึ่งแต่งด้วยคำประพันธ์ ร้อยแก้วโดยมีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว จากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต”

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่ดาโวส์	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชและพระราชชนนีเสด็จไปพักผ่อนเล่นสกี ที่เมืองดาโวส์	๑๓ / ก.พ. ๙๐
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงสนพระราชหฤทัยอะไรบ้าง	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชว่าทรงสนพระราชหฤทัยอะไรบ้าง	๑๕ / เม.ย. ๙๐
เมื่อผู้แทนวรรณคดีไปเฝ้า	กล่าวถึงกิจวัตรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชช่วงปิดภาคเรียน และกล่าวถึง หม่อมเจ้าปิยะรังสิตเฝ้าถวายวารสารวรรณคดี	๑๖ / พ.ค. ๙๐
เพื่อวันสวรรคต	กล่าวถึงข่าวเกี่ยวกับการเสด็จสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลที่ปรากฏ หนังสือพิมพ์สวิตเซอร์แลนด์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกล่าวถึงความคืบหน้า ของคดี	๑๗ / มิ.ย. ๙๐

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
โลซานในฤดูร้อน	กล่าวถึง “วันบุตรระลึกคุณมารดา” ของประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ที่บุตรจะต้องซื้อดอกไม้มอบให้ มารดา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชก็ทรงปฏิบัติเช่นเดียวกัน	๑๘ / ก.ค. ๙๐
เดือนนี้เมื่อปีกลาย ล้นเกล้าฯ ในวัน ว่างการศึกษา	กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จมาประทับที่ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงการรับเสด็จและ พระจริยวัตรของพระองค์	๑๙ / ส.ค. ๙๐
พระเสด็จลับฟ้าแล้ว ออกเอย	กล่าวถึงงานวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลครั้งสุดท้ายที่เมืองโลซาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘	๒๐ / ก.ย. ๙๐
ล้นเกล้าฯ กับ “พีระ” ที่โลซาน	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชเสด็จไปชมพระองค์พีระแข่งรถ	๒๒ / พ.ย. ๙๐
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคุณ ทัศนาวลัย	กล่าวถึงงานวันฉลองวันเกิดคุณทัศนาวลัย	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
วันเฉลิมพระชนมพรรษาที่โลซาน	กล่าวถึงงานวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่เมืองโลซาน	๒๔ / ม.ค. ๙๑
ตรัสเล่าเรื่องทรงขับรถเปียตจิ่วลุย หิมะกับเพลงพระราชนิพนธ์	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงขับรถ และทรงลองแต่งเพลงพระราช นิพนธ์ตามคำแนะนำของท่านจักรพันธ์	๒๕ / ก.พ. ๙๑
โลซานในวันอภิสุรทิน ๒๔๙๑	กล่าวถึงการจัดงานลีลาศเนื่องในปีนี้เดือนกุมภาพันธ์ มี ๒๙ วัน	๒๗ / เม.ย. ๙๑
ข้อที่ล้นเกล้าฯ ทรงสังเกตจากการ เสด็จประพาส	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงเล่าถึงทิวทัศน์ของเมืองดาโวลส์	๒๘ / พ.ค. ๙๑
ข่าวจากโลซาน	กล่าวถึงคณะกรรมการสืบสวนการสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมาเข้า เฝ้าฯ กล่าวถึงการเสด็จประพาสประเทศฝรั่งเศส และ กล่าวถึงการสัมภาษณ์คุณขวัญแก้วมหาเดเล็กคน สนิทเกี่ยวกับการทรงสกีของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๒๙ / มิ.ย. ๙๑

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ตรัสเล่าเรื่องเสด็จประพาสลวกาโน	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเล่าถึงการเดินทาง ผู้คน บ้านเมืองที่เมืองลวกาโน	๓๐ / ก.ค. ๙๑
ข้อที่พระองค์เจ้าธานีทรงสังเกตเมื่อเสด็จผ่านอินเดีย โรม มาสวิทเซอร์แลนด์	กล่าวถึงพระองค์เจ้าธานีทรงเล่าเรื่องราวที่พบเห็นขณะเสด็จผ่านอินเดีย โรม มายังสวิทเซอร์แลนด์	๓๑ / ส.ค. ๙๑
งานวันชาติที่สวิทเซอร์แลนด์	กล่าวถึงบรรยากาศงานวันชาติสวิทเซอร์แลนด์ ซึ่งสถานทูตไทยได้มีการจัดงานฉลองและกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเสด็จประพาสต่างประเทศเพราะเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยปิดภาคเรียน	๓๒ / ก.ย. ๙๑
พระกัลยา ณ ไมตรีเข้าเฝ้ากับเรื่องเสด็จฯ ประพาสฝรั่งเศสแลฮอลแลนด์	กล่าวถึงหม่อมเจ้ามรรคาภิเชกโสณกุล ราชองครักษ์ ทรงเล่าเรื่องตอนตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชไปยังฝรั่งเศสและฮอลแลนด์	๓๓ / ต.ค. ๙๑
เมื่อผู้แทนวรวงศ์ดีเฝ้าฯ เยี่ยมพียงพระอาการ	กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงประทับอุบัติเหตุทางรถยนต์ และเล่าถึงพระอาการของพระองค์	๓๔ / ม.ค. ๙๒
ข่าวพระอาการของล้นเกล้าฯ	กล่าวถึงท่านจักรพันธ์มาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และกล่าวถึงพระอาการของพระองค์	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
เมื่อวรวงศ์ดีกลับมาสู่วรวงศ์โลก	กล่าวถึงพิธีสมโภชน์พระราชโอรส และกล่าวถึงพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๓๗ / ต.ค. ๙๕
เรื่องทุนภูมิพลและทุนโปลิโอสงเคราะห์	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงตั้งทุนภูมิพลและทุนโปลิโอสงเคราะห์	๓๘ / พ.ย. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต” ซึ่งระบุว่าเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษของวงวรรณคดีประจำประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวคราวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชขณะกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นส่วนมาก มีเพียง ๒ เรื่อง คือ เรื่อง “เมื่อวงวรรณคดีกลับมาสู่วรรณโลก” และเรื่อง “เรื่องทุนภูมิพลและทุนโปลิโอสงเคราะห์” เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวคราวของพระองค์ขณะเสด็จกลับมาประทับเมืองไทยเป็นการถาวร ซึ่งการที่มีเรื่องเกี่ยวกับข่าวคราวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาลงในวารสารวงวรรณคดีเป็นประจำแสดงให้เห็นว่าวารสารวงวรรณคดีเป็นวารสารที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์นั่นเอง

ตัวอย่างเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวคราวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชขณะกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้แก่เรื่อง “ลั่นเกล้าลั่นกระหม่อมที่ดาโวลส์” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๓ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ เนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปยังสถานตากอากาศและทรงสกีที่ดาโวลส์ (Davos) พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี ดังความตอนหนึ่งว่า (องคต, ๒๕๓๐: ๑)

... ลั่นเกล้าฯ พร้อมทั้งสมเด็จพระราชชนนีได้เสด็จออกจากพระตำหนักวัฒนาที่โลซาน เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๙ และเสด็จถึงในวันเดียวกันโดยรถยนต์พระที่นั่ง ประทับที่ Hotel Seehof ซึ่งเจ้าของได้ถวายความสะดวกสบายแก่พระองค์ท่านเต็มที่ ทั้งสองพระองค์ได้ทรงสกีด้วยความชำนาญชำนาญ และทำทางอันทะมัดทะแมงมิเว้นแต่ละวัน โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงสกีได้อย่างนิ่มนวลที่สุด ทราบว่าลั่นเกล้าฯ ของเราตั้งแต่ทรงเริ่มเล่นสกีมาจวบบัดนี้เป็นเวลานานถึง ๑๒ ปีแล้ว ยังไม่เคยทรงประสบภัยอันตรายเลยแม้แต่น้อย. . .

ตัวอย่างเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวคราวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชขณะเสด็จกลับมาประทับเมืองไทยเป็นการถาวร ได้แก่เรื่อง “เมื่อวงวรรณคดีกลับมาสู่วรรณโลก” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๗ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื้อหากล่าวถึงพิธีสมโภชน์เดือนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ดังความตอนหนึ่งว่า (องคต, ๒๕๓๕ก: ๑-๒)

...พระราชพิธีนี้โปรดฯ ให้จัดขึ้นที่พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต อันเป็นที่ประทับ
ในปัจจุบัน เจ้าพนักงานได้ตบแต่งห้องประชุมชั้นบนเป็นห้องพิธี... พอถึงพระฤกษ์
พยาบาลก็เชิญเสด็จทูลกระหม่อมฟ้าชายเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงขลิบพระเกศาด้วยกรรไกรไทย ทรงเจิม ทรงผูกด้วยพระขวัญ
พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พราหมณ์ประกอบพิธีลอยกุ่มปลาทอง มะพร้าวเงิน
มะพร้าวทองลงในพระขันสาคร ครั้นแล้วพระสงฆ์ก็ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา...

๑.๒.๒ เรื่องจากนักเขียนอื่นๆ

เรื่องจากนักเขียนอื่นๆ ซึ่งแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยแก้วโดยมีเนื้อหาแสดง
ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ เรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ประพันธ์ด้วย
ร้อยแก้วจากนักเขียนอื่นๆ

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ ชาติไทยพึงระลึกถึง	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นนักประชาธิปไตย แท้จริง	๕ / มิ.ย. ๘๙
ในพระโกศ	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต	๖ / ก.ค. ๘๙
พระบาทสมเด็จพระ ปรเมนทรมหา อานันทมหิดล	ไม่ปรากฏผู้แต่ง	กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ประเทศอังกฤษพิมพ์ รูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล	๗ / ส.ค. ๘๙
ยังเห็นพระอำนาจประชา ไทย ใ้อหัวใจข้าจะขาด อยู่รอนรอน	จามรี	กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนส่งเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชเสด็จกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	๘ / ก.ย. ๘๙
ถวายพระราชกุศล	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวถึงพระราชพิธีถวายพระราชกุศล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล	๘ / ก.ย. ๘๙

ตารางที่ ๔ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
วันนี้เมื่อปีกลาย	สันตสิริ	กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากพระเจ้าอยู่หัว ทั้ง ๒ พระองค์เสด็จกลับเมืองไทย	๑๑ / ๕.ค. ๘๙
แพรารีสาวตางามของ ในพระโกศ??	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวถึงข่าวที่หนังสือพิมพ์ประเทศฝรั่งเศส ระบุว่านางสาวแมรีแลนแพรารีเป็นสาเหตุ ของการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่าเป็นข่าวที่ไม่ มีมูลความจริง เป็นการหมิ่นเกียรติคนไทย	๑๒ / ๓.ค. ๙๐
คิดย้อนหลังไปปีหนึ่ง	พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานี นิวัต	กล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่าทรงเพียบพร้อม ด้วยปัญญา อยู่ในชั้นตริธรรม ยุติธรรม บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของประชาชน	๑๓ / ๓.พ. ๙๐
เฝ้าพระโกศ	จามรี	กล่าวถึงความจงรักภักดีของยายวัย ๘๐ ปี ชาวเมืองนนท์ที่มาเฝ้าพระโกศพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	๑๗ / ๓.ย. ๙๐
ประชาธิปไตย - ประชาธิปไตย	พ. ราชธรรมนิเทศ	กล่าวสรรเสริญราชวงศ์จักรีว่าพัฒนาชาติ ไทยให้เจริญรุ่งเรือง และกล่าวสรรเสริญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ทรงเป็นนักประชาธิปไตย	๑๗ / ๓.ย. ๙๐
พระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	เขมสุภา	กล่าวถึงประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลก	๒๗ / ๓.ย. ๙๑
เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าราช โอรสประสูติ	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนสมเด็จพระเจ้าฟ้าราช โอรสประสูติ	๓๖ / ๓.ย. ๙๕
วัฒนธรรมของพระ มงกุฎเกล้าฯ	กรมหมื่นพิทยลาภ พฤฒิศิร	กล่าวถึงประวัติและวัฒนธรรมของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๓๘ / ๓.ย. ๙๕
คำสรรเสริญที่ปารีส	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	กล่าวถึงตำราวจที่ปารีสกล่าวสรรเสริญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช	๓๙ / ๕.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องจากนักเขียนอื่นๆ อาทิ หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิ์กุล, จามรี, พ. ราชธรรมนิเทศ, เขมสุภา และกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิภกร ล้วนแต่เป็นเรื่องที่เป็นร้อยแก้วที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น มีทั้งเรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ดังตัวอย่างเรื่อง “บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ชาติไทยพึงระลึกถึง” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๕ ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นนักประชาธิปไตยแท้จริง ดังความตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๔๘๙ก: ๑)

... มีบุคคลสำคัญยิ่งอีกผู้หนึ่งที่ชาติไทยพึงระลึกถึงในฐานะที่ได้คิดการส่งเสริมให้ชาติไทยมีรัฐธรรมนูญโดยปราศจากอุปสรรคใดๆ จนได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ทำการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยประเทศเดียวในโลกที่ไม่มีการนองเลือดเยี่ยงประเทศทั้งหลาย บุคคลที่สำคัญยิ่งผู้นี้คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมนามาภิไธยนี้ควรคู่อยู่กับประวัติรัฐธรรมนูญของประเทศตราบจนกาลปาวสาน. . . พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์องค์สุดท้ายของประเทศไทย พระราชอำนาจเด็ดขาดของพระองค์ได้สิ้นสุดลงเมื่อเช้าตรู่วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๕. . .

๑.๓ ภาพถ่าย

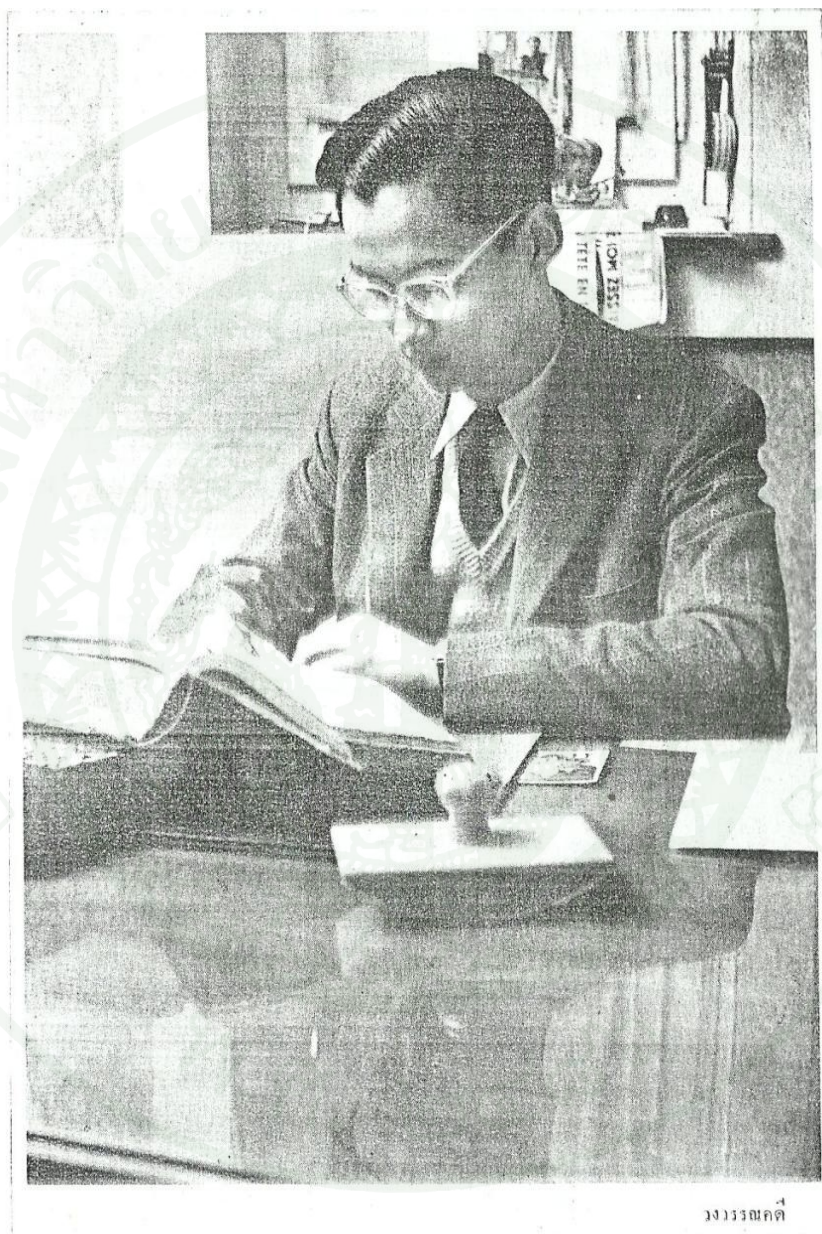
ภาพถ่ายที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ ภาพถ่ายที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ชื่อภาพ	ผู้ถ่าย	รายละเอียดในภาพ	เล่มที่ / เดือน
ซ้ายคนขวาคน แม่ กับลูก ลูกกับแม่	อ.บุญนาค	ภาพสมเด็จพระราชชนนีโดยมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ยืนชานาบททางด้านขวาและพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยืนชานาบททาง ด้านซ้าย	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
สมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระ พระสังฆราช ทอดพระเนตรพระ ไพบูลย์	อ.บุญนาค	ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชกับสมเด็จพระสังฆราช ทอดพระเนตรพระไพบูลย์	๑๙ / ส.ค. ๙๐
ชโย	ไม่ปรากฏชื่อผู้ถ่าย	ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงกีฬาสกี	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
ไปได้แน่	ไม่ปรากฏชื่อผู้ถ่าย	ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงขับรถเฟียต	๒๕ / ก.พ. ๙๑
รูปรวมเกียรติ	พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช	ภาพประกอบเรื่องพระรวม ๒ ภาพ คือ หนุมานถวายตัวกับพระรามในเมืองบาดาล	๒๖ / มี.ค. ๙๑
สมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทั้งสอง พระองค์	ไม่ปรากฏชื่อผู้ถ่าย	ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท์ มหิดลถ่ายคู่กับพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
พระบรมรูปพิเศษ	ไม่ปรากฏชื่อผู้ถ่าย	ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงงานที่โต๊ะทำงาน	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาพถ่ายที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งแต่ละภาพที่นำมาลงจะปรากฏอยู่ในสารบัญว่า “หน้าพิเศษ” ภายใต้ภาพถ่ายจะมีการระบุ “โดยพระบรมราชานุญาตพิเศษจะเพาะวงวรรณคดี” ดังตัวอย่างภาพ “พระบรมรูปพิเศษ” ไม่ปรากฏชื่อผู้ถ่าย ปรากฏในวารสาร

วงวรรณคดีเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงงานที่โต๊ะทำงาน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ ภาพ “พระบรมรูปพิเศษ”

ที่มา: วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕

๒. คติสอนใจ

จากการศึกษาเรื่องประเภทให้คติสอนใจที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ เรื่องที่มีเนื้อหาให้คติสอนใจ

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
แต่ล้นทม	นิพนธ์ศิริรินทร์	กลอน	กล่าวว่าสิ่งมีชีวิตเป็นไปตามกฎ ไตรลักษณ์	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
หน้าเนื้อใจเสือ	คัดจากโคลง สุภาพิตประจำ ภาพ ในพระ อุโบสถวัดพระ แก้ว	โคลง	กล่าวว่าหน้าดังดวงแต่จิตใจดู ร้ายดังเสือ	๑๔ / มี.ค. ๙๐
น้ำไหวหลังหลอก	คัดจากโคลง สุภาพิตประจำ ภาพ ในพระ อุโบสถวัดพระ แก้ว	โคลง	กล่าวว่าต่อหน้าบ่นน้อมแต่ลับ หลังเป็นดั่งลิงหลอกเจ้า	๑๔ / มี.ค. ๙๐
ความโลภ	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าความโลภมากทำให้ สิ้นเนื้อประดาตัว	๑๕ / เม.ย. ๙๐
นินทา	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าแม้แต่พระสงฆ์ก็มีคน นินทา เพราะฉะนั้นอย่าใส่ใจเมื่อ มีคนมานินทาเรา	๑๕ / เม.ย. ๙๐
ตัณหา	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าตัณหาทำให้ชีวิตไม่มี ความสุขและทำลายชาติให้ล่ม จมได้	๑๕ / เม.ย. ๙๐
ความฟุ้งสร้าน	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าอย่ามัวแต่สร้างวิมานใน อากาศ	๑๖ / พ.ค. ๙๐
ความระแวง	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าความระแวงทำให้เกิด ความแตกแยกของหมู่คณะ	๑๖ / พ.ค. ๙๐

ตารางที่ ๖ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ความมานะ	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าคนเราต้องมีความมานะ	๑๖ / พ.ค. ๙๐
ชาติไทย	สุภร ผลชีวิติน	กลอน	กล่าวว่าชาติไทยเปรียบเสมือน พ่อแม่ ครอบครัว และตัวเรา ฉะนั้นต้องร่วมกันรักษาชาติไทย	๑๖ / พ.ค. ๙๐
ความรู้้มาก	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าอย่าอวดตนว่ารู้้มาก	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
โง่แกมหยิ่ง	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าโง่แล้วอย่าอวดรู้	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
วรรณคดี	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าวรรณคดีรุ่งเรืองได้ เพราะกวีและคนรุ่นหลัง	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
ความเสมอภาค	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าความเสมอภาคไม่มีจริง	๒๒ / พ.ย. ๙๐
นารีพูนทรัพย์	เจือ สตะเวทิน	กาพย์	กล่าวว่าพรหมจรรย์เป็นสิ่งที่ ผู้หญิงควรถนอมไว้มากที่สุด	๒๒ / พ.ย. ๙๐
ความสันโดษ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าเราควรมีความสันโดษ ไม่อย่าได้ของๆ คนอื่น	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
สามัคคี	ดุสิตสมิต	โคลง	กล่าวว่าความสามัคคีสร้างชาติ ให้เจริญรุ่งเรือง	๒๔ / ม.ค. ๙๑
สาวไล่ให้กากิน	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าเป็นพวกเดียวกันควร สามัคคีกันไว้	๒๕ / ก.พ. ๙๑
ยกตนข่มท่าน	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าอย่าเป็นคนยกตนข่ม ท่าน	๒๕ / ก.พ. ๙๑
ความตระหนี่	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าอย่าตระหนี่ตัว คำ จิต และทรัพย์	๒๖ / มี.ค. ๙๑
ขันติ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าให้ออดทนต่อคนชั่วเพื่อ ผลประโยชน์ของส่วนรวม	๒๗ / เม.ย. ๙๑
ปมด้อย	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคนชอบชิงดีชิงเด่นมัก คิดว่าตนเองเป็นคนกล้าหาญ ทั้งๆ ที่คนอื่นรังเกียจ	๒๗ / เม.ย. ๙๑
มือไม่พายเอาเท้า ราน้ำ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคนที่ไม่คิดจะช่วยเหลือ แต่ก็ยังทำตัวเป็นตัวถ่วง	๒๗ / เม.ย. ๙๑

ตารางที่ ๖ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
คนคต	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคนคตกบโกย ผลประโยชน์ให้ตนเอง ทำให้ ชาติล่มจมได้	๒๘ / พ.ค. ๙๑
เลือกนาย	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าแม้ว่าแต่เลือกนายเหมือน กบ ประเทศชาติจึงไม่เจริญ	๒๘ / พ.ค. ๙๑
พูดพล่อย	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าเกียรติยศจะหมดไป เพราะพูดพล่อย ไม่รักษาสัญญา	๒๘ / พ.ค. ๙๑
แสงนอน	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าผู้หญิงอย่าแสงนอนให้ มากนัก	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ความท้อ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าควรลงแรงโดยปัญญา ดีกว่ามานั่งคิดท้อแท้	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ความอ่อนน้อม	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าควรอ่อนน้อม แต่ไม่ อ่อนแอ	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ความพยายาม	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าความพยายามเป็นที่มา ของความทุกข์และโทษทัณฑ์	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ขุนตี ธิรลุต ลุงกาโร ความอดทนเป็น เครื่องประดับของ นักปราชญ์	จิราจันทร์	กลอน	กล่าวว่าแม้จะต้องทุกข์ ยากลำบาก แต่ก็ต้องอดทนต่อสู้	๓๒ / ก.ย. ๙๑
เห็นผิด - คิดค้ำ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าถ้าผู้นำคิดผิดพลาด รัฐสภาก็ต้องกล้าคัดค้าน	๓๓ / ต.ค. ๙๑
ไก่อเห็นตีนงู - งูเห็น นมไก่	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าไก่อับงูต่างเก็บความลับ ของอีกฝ่าย แต่มนุษย์กลับมอง ไม่เห็นความลับนั้น	๓๓ / ต.ค. ๙๑
ความอาฆาต	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าการคิดอาฆาต ทำร้าย ศัตรู สุดท้ายเราเองที่ต้องเป็น ฝ่ายสูญเสีย	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
เลี้ยงเสือ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่ายามเสือหิว มันจะกิน คนที่เลี้ยงมัน	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒

ตารางที่ ๖ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ช้านักเสียมรรคผล	สุวิน	กลอน	กล่าวว่ามัวแต่ซักซ้า สุดทำยจะ อด	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
ลูกขุนพลอยพะยัก	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าพวกลูกขุนพลอยพะยัก เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
ลมปาก	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคำสัญญาอ้าง เปลี่ยนแปลงได้ด้วยลมปาก	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
น้ำเชี่ยวขวางเรือ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าให้สร้างเขื่อนขวางน้ำ เพื่อป้องกันอุทกภัย	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
การแข่งขัน	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าการแข่งขันทุกวันนี้มี การขัดแย้งขัดขากัน	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
เหลิงลม	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าถ้ามัวแต่เหลิงลม สุดท้ายก็ตกลงมาแตก	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคนคดพาชาติล่มจม	๓๖ / ก.ย. ๙๕
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง	สุวิน	กลอน	กล่าวว่ามัวแต่เลือกนายเหมือน กบ ประเทศชาติจึงไม่เจริญ	๓๖ / ก.ย. ๙๕
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าคนปากพล่อยจะเสียทั้ง เกียรติและญาติมิตรเหมือนปลา หมอบ	๓๖ / ก.ย. ๙๕
ความฝัน	ศิวะศรียานนท์	โคลง	กล่าวว่าโลกจะสงบสุขหากไม่มี การแบ่งแยกชาติพันธุ์	๓๗ / ต.ค. ๙๕
ใช้สมองตรองนานๆ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่ายามสิ้นหวังก็อย่าคิดสั้น	๓๙ / ธ.ค. ๙๕
ดอกไม้บูชาพระ	สุวิน	กลอน	กล่าวว่าดอกไม้ชวนให้คิดถึง อนิจจัง	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องประเภทให้คติสอนใจที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี เป็นเรื่องที่แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองขนาดสั้น ส่วนมากเป็นเรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “แสงกรานต์” และ “สุวิน” ซึ่งนิยมแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทกลอน นอกจากนี้ยังปรากฏงานของนักเขียนอื่นๆ คนละหนึ่งผลงาน อาทิ ศิวะศรียานนท์, เจือ สตะเวทิน, ดุสิตสมิต, นิพนธ์รินทร์, จิราจันท์ และสุภร ผลชีวิน อย่างไรก็ตามเรื่องประเภทให้คติสอนใจที่ปรากฏใน

วารสารววงวรรณคดีไม่ได้มีเพียงแต่เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่เท่านั้น แต่ยังปรากฏเรื่องที่ถูกคัดลอกมาอีกด้วย ซึ่งได้แก่เรื่องที่คัดลอกจากโคลงสุภาสิตประจำภาพ ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้วนั่นเอง

ตัวอย่างเรื่องจากนักเขียนที่ใช้นามปากกาว่า “แสงกรานต์” ได้แก่เรื่อง “นินทา” ปรากฏในวารสารววงวรรณคดีเล่มที่ ๑๕ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวว่าแม้แต่พระสงฆ์ก็ยังมีคนนินทา เพราะฉะนั้นอย่าใส่ใจเมื่อมีคนมานินทา ดังความว่า (แสงกรานต์, ๒๔๙๐ก: ๒๗)

นินเอยนินทา	เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์สุดหลีกหนี
ภิกษุสงฆ์ศรีสะอาดปราศราศี	ก็ยังมีคนก่อข้อนินทา
เว้นบาปกรรมทำความดีทวิเลิศ	อย่าด่วนเกิดฤทัยข้อกล่าวหา
เขายากพูดพูดไปใช้วาจา	เป็นมิดพรั้าฆ่าเราได้เมื่อไรเอย ฯ

ตัวอย่างเรื่องจากนักเขียนที่ใช้นามปากกาว่า “สุวิน” ได้แก่เรื่อง “พูดพล่อย” ปรากฏในวารสารววงวรรณคดีเล่มที่ ๒๘ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เนื้อหากล่าวว่าเกียรติยศจะหมดไปเพราะพูดพล่อย ไม่รักษาสัญญา ดังความว่า (สุวิน, ๒๔๙๑: ๔๖)

พูดเอ๋ยพูดพล่อย	ไม่อยู่ร้องอยู่คนคอยแหยง
ก่อนสัญญาว่าไม่เปลี่ยนแปลง	แล้วพลิกเพลงลับลับไม่อัปอาย
เกียรติยศหมดค่าทำหน้าด้าน	ทั้งวงศ์วารห่วนเครือนิกเปื้อน่าย
ปลาหมอตายเพราะปากอยากพ่นพราย	คนมักตายเพราะพล่อยไม่น้อยเอย ฯ

ตัวอย่างเรื่องที่คัดมาจากโคลงสุภาสิตประจำภาพ ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้แก่เรื่อง “นำไหว้หลังหลอก” ปรากฏในวารสารววงวรรณคดีเล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวว่าต่อหน้าบ่นอ้อมแต่ลับหลังเป็นดั่งลิงหลอกเจ้า ดังความว่า (นิรนาม, ๒๔๙๐ก: ๓๕)

นำ	กลัวหัวหยิกย้อ	ยกอกกล
ไหว้	นบสบเศียรชน	ซ่อนเค้า
หลัง	ลับกลับยกตน	โตปอง

หลอก เล่ห์หลอกเจ้า เล็ดล้าหลายกระบวน

๓. บันทึกสังคัม

จากการศึกษาเรื่องประเภทบันทึกสังคัมที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๗ เรื่องที่มีเนื้อหาบันทึกสังคัม

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำ ประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เห็นบ้านบดจ บ้านเมืองเราพี่เอย	เมืองรอง	โคลง	กล่าวว่าหลังสงครามโลกมี ชาวต่างชาติเข้ามาแย่งอาชีพคน ไทย	๙ / ต.ค. ๘๙
การจูดคร่ำล่าหญิง	เจือ สตะเวทิน	กลอน	กล่าวว่าที่เพชรบุรีมีชาวผู้หญิงถูก ข่มขืน	๙ / ต.ค. ๘๙
น้ำตาอาลัย	นิพนธ์ศิริินทร์	กลอน	กล่าวถึงความเสียใจหลังจากต้อง เสียดินแดนให้ฝรั่งเศส	๑๐ / พ.ย. ๘๙
วิมานบนซากมนุษย์	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวถึงชีวิตเศรษฐกิจที่ร่วงโรยในช่วง สงครามโลก ทำยที่สุดต้องไปใช้ กรรมโนนรก	๑๐ / พ.ย. ๘๙
ใคร?	เมืองรอง	โคลง	กล่าวว่าหลังสงครามโลก ไทยต้อง เสียดินแดน	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
ผู้สร้างทางสันติ	แสงกรานต์	ฉันท์	กล่าวว่าสงครามสร้างความทุกข์ ให้แก่ประชาชน และกล่าวถึง หนทางที่ป้องกันไม่ให้เกิดสงคราม เกิดขึ้นอีก	๑๒ / ม.ค. ๙๐
หนูเอยจะบอกให้	แมวชะโมย	ฉันท์	กล่าวว่าหญิงไทยสมัยนี้ใช้คำว่า “หนู” พร้าเพรื่อ	๒๑ / ต.ค. ๙๐
แม่จำ	ปริญญญา อุดมสิน	กลอน	กล่าวถึงความต้องการหลีกเลี่ยง จากเสียงปืนและสภาพความหิว โหยจากภัยของสงคราม	๒๔ / ม.ค. ๙๑

ตารางที่ ๗ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำ ประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
แก้วกำสรวล	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่ากีฬาอย่างยิ่งนง เป็นกีฬาที่ สร้างความทุกข์ทรมานแก่นง	๒๖ / มี.ค. ๙๑
บ้านเขา - บ้านเรา	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าชาวต่างชาติที่เข้ามา อาศัยในเมืองไทยว่าอย่าเข้ามา ทำลาย แต่ให้เข้ามาช่วยกันสร้าง บ้านเมืองให้เจริญร่วมกับชาวไทย	๓๓ / ต.ค. ๙๑
สวนทรมานสัตว์	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าสัตว์ที่อยู่ในสวนสัตว์ต้อง ทรมาน เพราะบ้านที่แท้จริงของ สัตว์เหล่านี้คือป่า	๓๔ / ม.ค. ๙๒
รุ่มกันบ้า - แซมบ้า	ธรรมธร	กลอน	กล่าวถึงความนิยมในการเดิน ลีลาศจังหวัดหะรัมบ้า	๓๘ / พ.ย. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องประเภทบันเทิงสังคมที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี เป็นเรื่องที่แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรอง มีทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงสภาพสังคม ผู้คน ค่านิยม การละเล่น ต่างๆ ของคนไทยในสมัยนั้น ซึ่งนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “แสงกรานต์” เป็นนักเขียนที่มีผลงานเรื่องประเภทบันเทิงสังคมปรากฏในวารสารวรรณคดีมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีผลงานของ เมืองรอง, เจือ สตะเวทิน, นิพนธ์ศิรินทร์, แมวขโมย และธรรมธร กล่าวได้ว่านักเขียนของวรรณคดีสวมบทบาทเป็นกวีที่ใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองมาพรรณนาเหตุการณ์และ ค่านิยมของสังคมไทยในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหตุการณ์หรือสภาพสังคมที่บทร้อยกรองของวารสารวรรณคดีได้บันทึกไว้จะกล่าวถึง ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ในฐานะของผู้แพ้สงคราม เพราะต้องชดใช้ ค่าเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากภาวะสงครามรวมถึงเสียดินแดนให้แก่อังกฤษอีกด้วย ฉะนั้นบทร้อย กรองจึงเป็นเสมือนกระจกเงาส่องสะท้อนสภาพสังคม วิถีชีวิตผู้คนออกมาให้ผู้อ่านได้รับทราบ ดังปรากฏในเรื่อง “น้ำตาอาลัย” ของนิพนธ์ศิรินทร์ ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๐ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงความทุกข์ใจของคนไทยเมื่อรู้ว่าต้องเสียดินแดนไทยไป ทำให้คนไทยต้องพลัดพรากจากกัน ซึ่งนิพนธ์ศิรินทร์ได้พรรณนาจนผู้อ่านไม่เพียงแคร์รับรู้เหตุการณ์

ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังพรรณนาให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกของคนไทยในสมัยนั้นเป็นอย่างดี ดังความตอนหนึ่งว่า (นิพนธ์ศิริพันธ์, ๒๕๔๙: ๘)

น้ำตาเอ๋ยไหลรินฉ่นยิบเสียด	น้ำตาเถียงกับน้ำใจในอกฉัน
น้ำตาว่าอาลัยไทยพงศ์พันธ์	ที่พรากกันสุดอาลัยไทยสี่แดน
น้ำใจว่าครหาทุกข์เข้าชุกเข็ญ	ต้องบำเพ็ญขันติคุณเป็นคุณแสน
น้ำตาพร่ำรำโคกวิโยคแคลน	น้ำตาแหนหวงมองพี่น้องไทย
.....
ไฉ่ว่านิจจามหานุภาพ	บำเพ็ญบาปแยกไทยให้โคกคัลย์
พี่กับน้องต้องสละผลละสัมพันธ์	แม่ลูกนั้นเฝงวาล้มอาลัย
ไทยทุกคนเสกน้ำตาทาแผ่นดิน	ไทยทั้งสี่รินน้ำตาธาราใหญ่
สังเวยอำนาจสูงล้ำอำนาจใด	วิงวอนให้รู้เห็นเป็นพยาน

บทร้อยกรองยังได้บันทึกเหตุการณ์ที่ นายปรีดี พนมยงค์ ประกาศให้การประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นโมฆะ โดยฝ่ายไทยยอมรับที่จะชดใช้ค่าเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากภาวะสงคราม หลังจากภาวะสงครามประเทศไทยก็ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ เกิดยุคข้าวยากหมากแพง และต้องเสียดินแดนไทยบางส่วนเพื่อเป็นการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่อังกฤษ อีกทั้งเกิดเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตอย่างกะทันหัน เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในยุคนี้ เมืองรองได้บรรยายเหตุการณ์ดังกล่าวและพรรณนาความรู้สึกของคนไทยที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ดังกล่าวไว้อย่างแจ่มชัดไว้ในบทร้อยกรองที่มีชื่อว่า “ใคร ?” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๑ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ดังความตอนหนึ่งว่า (เมืองรอง, ๒๕๔๙ก: ๓๖)

หนูเสียมแปลงศัพท์อ้าง	โมฆะ
ใครจักแพ้ฤาชนะ	ไปข้อง
พลพรรคหน่วยวีระ	ช่วยชาติ ไว้พอ
หวังว่าปลอดภัยพ้อง	พิบัติพันดลเกษม
ปรีดีเปรมกลางร้ายเริ่ม	รุกประชิด
เทศกตทางเศรษฐกิจ	สุดดีน
การเมืองก่อพรรคคิด	แข่งพวก

เกิดอุบัติเหตุขัตรีย์ด่วนสิ้น	เสด็จดาวแดนสวรรค์
พลวันหนาวโหดด้วย	คดีกิน กั้นเอย
ข้าถูกเขื่อนแดนดิน	ห้าห้า
ทรงพระราชฎ์แทบพังกินท์	พูนพิษ เผาพ่อ
สุดสิ้นแสนระอุอัน	อกข้าจำยอม

นอกจากบทร้อยกรองได้บรรยายหรือแสดงความรู้สึกกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากภัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว เนื้อหาในบทร้อยกรองยังกล่าวถึงการป้องกันที่จะไม่ให้สงครามเกิดขึ้นอีก เพราะผลของสงครามมีแต่สร้างความหายนะไปทุกหย่อมหญ้า สงครามจะไม่เกิดขึ้นอีก หากเลิกคิดริษยาซึ่งกันและกัน หันมาประนีประนอมต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้โลกสงบสุข ซึ่งเป็นความคิดเห็นของนักประพันธ์ผู้เป็นดั่งตัวแทนของคนไทยในยุคดังกล่าวที่ต้องอยู่ในภาวะสงคราม และปรารถนาไม่ให้สงครามเกิดขึ้นอีกโดยคิดหาวิธีป้องกันที่จะยับยั้งไม่ให้สงครามเกิดขึ้นอีกครั้ง ดังปรากฏในบทร้อยกรองเรื่อง “ผู้สร้างทางสันติ” ของแสงอรานต์ ปรากฏในวารสารวรรณคดี เล่มที่ ๑๒ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหาของบทร้อยกรองได้พรรณนาถึงภัยสงครามที่สร้างความทุกข์ทรมานแก่ประชาชนไปทั่วทั้งโลก จากนั้นได้แนะนำหนทางที่จะป้องกันไม่เกิดสงครามขึ้นอีก ดังความตอนหนึ่งว่า (แสงอรานต์, ๒๔๙๐: ๖)

คนเลิกกำเนิดแล้ว	ก็มีแคล้วจะเกี่ยวกัน
เกรี้ยวกราดพิฆาตขันธ์	ธมมนุษย์อนาถผล
สงครามจะลามลูก	นรทุกข์เวทษทน
ทั่วหล้าจลาจล	พลโลกมลายลาญ
หากโลกจะเลิกรา	ริษยาแสงศานต์
ขึ้นชอบประกอบภาร	ถูระพร้อมประนอมใจ
แหล่งหล้าจะผาสุก	นิรทุกข์ระทมไกล
ต่างผู้ก็อยู่ไป	บมิกำมิเกินกัน
นึกไปฤทัยท้อ	พิริยฝ่อจะไฝสันต์
ตราบไคมนาธรร-	มะละโมภมิเลื่อนหาย
ตราบนันมนุษย์โลก	วิประโยชน์มิรู้วาย
กลุ่มกัลดมนัสหมาย	ฉะเพาะเพื่อประโยชน์

บทร้อยกรองเรื่อง “แม่จ๋า” ของปรีญญา อุดมสิน ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๙๑ ยังได้กล่าวถึงความรู้สึกของประชาชนที่ต้องการหลีกเลี่ยงไปจากเสียงปืนและสภาพความหวาดหวั่นจากภัยของสงคราม โดยปรีญญาได้ใช้ความรู้สึกของเด็กคนหนึ่งเป็นตัวแทนของความรู้สึกของผู้ที่ประสบภัยจากภาวะสงครามที่ต้องการหลีกเลี่ยงหนีความทุกข์จากภัยสงคราม โดยการสร้างจินตนาการไปสู่โลกความฝัน ดังความตอนหนึ่งว่า (ปรีญญา อุดมสิน, ๒๕๙๑: ๘)

แม่จ๋า	จงไกลแปลให้ข้าขวัญลูกเหนื่อย
ด้วยลูกนี้อกสั้นขวัญลอย	ขอแม่ค่อยกล่อมขับให้กลับคืน
เสียงนกเขาขันคูอยู่ไหน	แม่จงเอ๋ยขับให้ลูกใจชื่น
ไม่ต้องการพึ่งสำเนียงเช่นเสียงปืน	เสียงโครสครืนแห่งชาติพินาศภัย
แม่จ๋า	ยามลูกยาพลิกฟื้นคืนหลับไหล
โปรดเมตตาลูกน้อยกลอยใจ	ขอนมให้ลูกรับดับแรงโรย
ทุกวันนี้ชาวโลกต่างอดอยาก	แสนลำบากท้องกิวเพราะหิวโหย
ส่งเสียงร้องซ้องแซ่แยะโอดโอย	ตื่นแต่โดยซีตบับบอบนันต์
แม่จ๋า	แม่จงพาลูกเที่ยวไปในไพรสัณฑ์
ช่วยชี้ชมบุปผานานาพันธ์	สกุนาขานขันสนั่นดง
อีกคำห้วยละหารธารน้ำใส	ทิ้งเนินขาน้อยใหญ่ไพเราะหง
ให้ยินแต่เสียงอันมั่นซื่อตรง	ไม่เวียนวงปลิ้นปล้อนหลอนจิตดีใจ

บทร้อยกรองในวารสารวรรณคดียังได้บันทึกคำนิยมของคนไทยในยุคนี้ที่นิยมเดินลีลาศ จังหวะรุ่มบ้าซึ่งเป็นจังหวะที่รวดเร็ว ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเพียงแค่เกร็ดทางประวัติศาสตร์ที่จดหมายเหตุไม่ได้บันทึกไว้ดังปรากฏในบทร้อยกรองเรื่อง “รุ่มกันบ้า – แซมบ้า” ของธรรมธร ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๘ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๙๕ ดังความตอนหนึ่งว่า (ธรรมธร, ๒๕๙๕: ๑๔)

ซิกกะบุ่มรุ่มกันบ้ารากันบุ่ม	โอบข้อมเอวขยุกขยิกสนน
เสร็จเพลงแถมแซมบ้ารำสำราญ	ปากคลองसानยกมาตั้งทิ้งหลังเอย
อนิจจานารีศรีสยาม	บุรุษทรมวยสวาทของชาติเอ๋ย
คลังสังคมมโง่ไม่โง่เอย	เอ้อระเหยวางหน้าขำนำคน

บางสำนักชกพิตคิดแปลกๆ	จวบให้แขกดูฟรีๆ สี่ห้าหน
โถ้ไม่คิดอายว่าสัปดน	ก็กลับตนสุดประเสริฐเลิศกว่าใคร
ขึ้นชมนุ่มรุ่มกันบ้าทำผาดโผน	ยิ่งหยาบโผนเจ้าอารมณ์นิยมใหญ่
ชายก็ลิงหญิงก็โกลนโกลนกระไร	เต้นกันไปรุ่งรางสว่างฟ้า
อนิจจามากำเนิดเกิดผิดที่	ประเพณีไทยไม่ชมนิยมบ้า
ถ้ารู้ตัวกลัวจะหนักอย่าชกซ้ำ	รีบไปหาหลังคาแดงคงแบ่งเบา

ค่านิยมอีกอย่างหนึ่งของคนไทยในยุคนี้คือ กีฬาล่านก ซึ่งเป็นกีฬาที่ผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิดเห็นว่าสร้างความทุกข์ทรมานแก่คน ผู้ประพันธ์จึงได้แต่งบทร้อยกรองนี้ขึ้นเพื่อพรรณนาให้เห็นว่ากีฬาชนิดนี้สร้างความทุกข์ทรมานให้หนักอย่างไร โดยใช้บทร้อยกรองถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของนัก ผู้เป็นเหยื่อของกีฬาชนิดนี้ ดังปรากฏในร้อยกรองเรื่อง “แก้วกำสรวล” ของแสงกรานต์ ซึ่งปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ดังความตอนหนึ่งว่า (แสงกรานต์, ๒๔๙๑: ๑๗)

นี่ความจริงยิ่งเราเล่นเพราะเห็นว่า	เป็นกีฬาฝึกใจให้หิยมหาญ
แต่ที่แน่นเท่านั้นเพาะสันดาน	ให้เป็นพาลหยาบซ่าแสนทารุณ
อันครอบครัวทั่วหน้าคณาญาติ	ใครพิฆาตเขาก็เกรี้ยวคิดเฉียวฉุน
ชีวิตสัตว์ตัดเล่นเสียเป็นจุล	ไม่คิดบุญคิดบาปหยาบสิ้นดี
โถ้แม่ยอดสกุณีของพี่เอ๋ย	ไม่นึกเลยจะดับหน้ามารศรี
เคยร่วมเหย้าเนาสุขทุกราตรี	เคยจู้บั้นชมพนมไพร
โถ้ลูกหว่าคราดกเคยผกผิน	ลงเกาะกินร่วมสุขทุกสมัย
ตะวันรอนอ่อนแสงบินแข่งไป	สุโพรงไม่รั้งรักผ่อนพักกาย

บทร้อยกรองเรื่อง “หนูเอ๋ยจะบอกให้” ของ แมวชะโมย ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ยังได้บันทึกค่านิยมของผู้หญิงไทยในสมัยนี้ว่านิยมใช้สรรพนามแทนตนว่า “หนู” ซึ่งผู้ประพันธ์ได้กล่าวด้วยน้ำเสียงตำหนิว่าผู้หญิงไทยใช้คำนี้พรั่าพรั้อกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติสนิทไม่ควรใช้เพราะเป็นคำพูดที่ไม่เหมาะสม ซึ่งผู้ประพันธ์ได้แนะนำให้ใช้คำว่า “ดิฉัน” ดังความตอนหนึ่งว่า (แมวชะโมย, ๒๔๙๐: ๓๗)

หนูเคยจะบอกให้	“หนู” ควรใช้อย่างไรกัน
ฟังดูอยู่ทุกวัน	เหลือทนทานรำคาญหู
สาวไทยสมัยนี้	แปลกเต็มทีเรียกตัว “หนู”
นี่กว่าน่าเอ็นดู?	แท้ที่จริงน่าชิงชัง
สรรพนามความเรียบร้อย	มีไม่น้อยแม้เรียบร้อย
หากใช้ให้ผู้ฟัง	สุภาพนุกูเหมาะครัน
กับครูหรือผู้อื่น	คำชวนชื่นใช้ “ดิฉัน”
พ่อแม่แลญาติกัน	ใช้คำ “หนู” ดูก็น่ารัก
นี่อะไร! ใช้พำเพ็ญ	จนพื้นผิวเหลือประมวด
อายุลู่วัยจวน	จะแก่ตายยังใช้ “หนู”

๔. การให้ความบันเทิง

จากการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง และเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง

จากการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ร้อยกรองไทย และร้อยกรองแปล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑.๑ ร้อยกรองไทย

เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทยโดยมีเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๘ เรื่องให้ความบันเทิงที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทย

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ดอกไม้ได้น้ำค้าง	เจือ สตะเวทิน	กลอน	กล่าวว่าฉันเปรียบเหมือนดอกไม้ ส่วนเธอเปรียบเหมือนน้ำค้าง	๒ / มี.ค. ๘๙
ต่างฝ่ายต่างมอง	นิพนธ์ศิริรินทร์	โคลง	กล่าวว่าชายหนุ่มและชายชรา มองกันและกัน	๒ / มี.ค. ๘๙
ไอ้กรรมเฮ้ย	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าเราต้องทนทุกข์จากความ รักเป็นเพราะเวรกรรม	๓ / เม.ย. ๘๙
มูทิงคนาพฉันท์	สุภร ผลชีวิน	ฉันท์	กล่าวว่าในคืนเดือนหงายหญิง ชายร่วมกันรำไท่	๓ / เม.ย. ๘๙
ลิลิตสามกรุง*	คัดลอกมาจาก เรื่องสามกรุง ของกรมหมื่น พิทยาลงกรณ	ร่าย และ โคลง	กล่าวว่าวันที่ ๖ เมษายน เป็นวัน เริ่มราชวงศ์ใหม่ คือ ราชวงศ์จักรี	๓ / เม.ย. ๘๙
สังคมจุมอบาย	เจือ สตะเวทิน	กลอน	กล่าวเปรียบชายที่เลี้ยงลูกโดยที่ ไม่รู้ว่ามีไข่ลูกของตนว่าเหมือน กาเหว่า	๔ / พ.ค. ๘๙
ผู้เลี้ยงผลเลิศ	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าเพราะเธอเป็นที่รัก ฉันจึง ชื่นชมเธอ	๔ / พ.ค. ๘๙
สัญลักษณ์สตรี	นิพนธ์ศิริรินทร์	โคลง	กล่าวถึงสัญลักษณ์ที่กวีใช้ กล่าวถึงผู้หญิง	๕ / มิ.ย. ๘๙
ปีใหม่	ดุสิตสมิต	กาพย์	กล่าวอวยพรปีใหม่	๑๒ / ม.ค. ๙๐
เจดีย์แห่งความรัก	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าสามีสร้างเจดีย์เอนไปทาง วิหารที่ภรรยาบ่อยเป็นผู้สร้าง มากกว่าเอนไปทางโบสถ์ที่ภรรยา หลงเป็นผู้สร้าง	๑๒ / ม.ค. ๙๐
ความรัก	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวว่าดวงตา วาจา จิตใจ นำมา สู่ชีวิตคู่	๑๔ / มี.ค. ๙๐

ตารางที่ ๘ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เรื่องวงศ์ฯ จักร์**	คัดมาจากเรื่อง วงศ์ฯ จักร์ฯ ของ กรมพระสมมต อมรพันธุ์	กลอน	กล่าวถึงเรื่องราวของ พระมหากษัตริย์ที่จะตั้งพิธี โสกัณฑ์พระราชโอรสพระองค์เล็ก	๑๔ / มี.ค. ๙๐ -
คำขอของกุลสตรี	นิพนธ์ศิริินทร์	กลอน	กล่าวว่าผู้หญิงอยากให้ผู้ชายรัก เดียวใจเดียว ตามลัทธิผัวเดียว เมียเดียว	๑๕ / เม.ย. ๙๐
ผู้มาสาย	กุ่มพนาถ	กลอน	กล่าวว่าพระจันทร์ไม่มีโอกาสเห็น ดอกบัวบานในยามเช้า	๑๙ / ส.ค. ๙๐
มิตรของคนรัก	เจือ สตะเวทิน	ฉันท์	กล่าวว่าพระจันทร์เป็นมิตรของคน รัก	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
หนูมานถวายหัว	สามศร	โคลง	กล่าวว่าหนูมานทวารเอกของ พระรามยอมพลีกายถวายหัวแก่ พระราม	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
ปีใหม่	เจือ สตะเวทิน	โคลง	กล่าวอวยพรปีใหม่	๒๔ / ม.ค. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง*	คัดมาจากเรื่อง พระลอนนร ลักษณะของพระ บวรราชเจ้า มหาศักดิ์พล เสพย์	กลอน	กล่าวชมโคมพระเพื่อนพระแพง	๒๖ / มี.ค. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง*	คัดมาจากเรื่อง พระนลคำหลวง	กาพย์	กล่าวชมโคมนาง	๒๖ / มี.ค. ๙๑
สวรรค์ชั้นกวี*	คัดมาจากเรื่อง สามกรุง ของ พระราชวรวงศ์ เชอ กรมหมื่น พิทยาลงกรณ์	กลอน	กล่าวสดุดีกวี	๒๗ / เม.ย. ๙๑

ตารางที่ ๘ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เปษณฉันท์	สุภร ผลชีวิน	ฉันท์	กล่าวหาหญิงและชายช่วยกันตำ ข้าว	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
อิเหนาเข้าเมือง*	คัดมาจากเรื่อง อิเหนา ของ รัชกาลที่ ๕	กลอน	กล่าวหาชาวเมืองดาหาที่ตะลึงใน ความงามของอิเหนา	๓๓ / ต.ค. ๙๑
พวงมาลัย วงวรรณคดี	แสงกรานต์	กลอน	กล่าวยินดีที่วงวรรณคดีกลับมา อีกครั้ง	๓๖ / ก.ย. ๙๕
กาพย์ห่อโคลง “ชมนาง”*	คัดมาจากแฟ้ม กรมพระสมมต อมรพันธุ์	กาพย์	กล่าวชมโฉมนาง	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องที่คัดลอกมาบางส่วน
เรื่องที่มีเครื่องหมาย ** หมายถึงเรื่องที่คัดลอกมาทั้งเรื่อง

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองไทยที่มี
เนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ
เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ และเรื่องที่คัดลอกมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) **เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่** หมายถึงเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร
วงวรรณคดีโดยเฉพาะ ซึ่งจากการศึกษาเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองโดยมีเนื้อหา
เพื่อให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าเป็นร้อยกรองขนาดสั้นมีเนื้อหาเพียงไม่
กี่บท นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ ๒ เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “มูตึงคนาหฉันท์” และเรื่อง
“เปษณฉันท์” เป็นเรื่องที่ประพันธ์ด้วยฉันท์ชนิดใหม่ นักเขียนเรื่องเหล่านี้ก็ยังคงเป็นนักเขียนกลุ่ม
เดียวกับนักเขียนที่แต่งคำประพันธ์ร้อยกรองแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ร้อยกรองให้
คติสอนใจ และร้อยกรองบันทึกสังคม เช่น แสงกรานต์, สุภร ผลชีวิน, เจือ สตะเวทิน,
นิพนธ์ศรินทร์ เป็นต้น ดังตัวอย่างเรื่อง “มิตรของคนรัก” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๓
ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันท์ โดยเจือ สตะเวทิน

เป็นผู้แต่ง เนื้อหากล่าวว่าพระจันทร์เป็นมิตรของคนรักทั้งยามสุขและยามทุกข์ ความตอนหนึ่งว่า
(เจ็ด สตะเวทิน, ๒๔๙๐ก: ๔๔)

ชนใดผีไม่รัก	ละก็มักจะเจอจา
กับจันทร์และผืนปรา -	รภรีนระบายไข
ครั้นครามิสมรัก	อุระหักก็อาลัย
ชวนจันทร์ชะโลมใจ	ระบุบอกระทมทน
อ้อ, จันทร์ก็เพื่อนจริง	นรหญิงและชายชด
บอกสุขและทุกข์ทน	ขณะรักและรักราน

๒) เรื่องที่คัดลอกมา หมายถึงการคัดลอกเรื่องที่มีอยู่แล้วมาลงในวารสารวงวรรณคดี เป็นการคัดลอกมาจากเรื่องร้อยกรองขนาดยาวมีทั้งคัดลอกมาทั้งเรื่องและคัดลอกมาบางส่วน จากการศึกษาพบว่า มีเรื่องที่คัดลอกมาทั้งเรื่องเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องที่คัดมาจากเรื่องวงศ์ฯ จักร์ฯ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี เล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ถึงเล่มที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ที่จะตั้งพิธีโสกันต์พระราชโอรสพระองค์เล็ก ตัวอย่างความตอนหนึ่งที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๕ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ว่า (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์, ๒๔๙๐ก: ๒๑)

ดำเนินเรื่อง

ยังมีแวงแคว้นราชอาณาจักร	เป็นประเทศกว้างใหญ่แผ่ไพศาล
นามสุทัศน์ธานีที่สำราญ	ตั้งสถานอมรินทร์ปิ่นไตรทศ
นฤบาลผ่านกรุงผดุงราชฎี	ทรงอำนาจศักดิ์ดาเกียรติปรากฏ
บริบูรณ์ด้วยสมบัติขัตติยศ	วาญุณนามบุรีที่สำคัญ
เป็นเมืองหลวงตั้งแต่แม่ใหญ่	ขุดคลองให้น้ำรอบเป็นขอบขัณฑ์
สลิลล้อมนคราสง่าครัน	ตั้งแสวงสรรค์เมืองสร้างกลางคองคา

ตัวอย่างเรื่องที่คัดลอกมาบางส่วน ได้แก่เรื่องที่คัดมาจากเรื่อง พระลอนรลักษณ์ ของพระบรมราชเจ้า มหาศัคดีพลเสพย์ ปราภฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เนื้อหากล่าวชมโฉมพระเพื่อนพระแพง ตัวอย่างความตอนหนึ่ง ว่า (พระบรมราชเจ้า มหาศัคดีพลเสพย์, ๒๔๙๑: ๘)

พิศพิ้งก็ไม่มีเสมอสอง	พิศน้องก็ไม่มีเสมอเหมือน
ขนงเนตรเกษแก้วแยมเยื่อน	เหมือนจะเตือนให้ต้องตาชาย
พระกรรฐ์เปรียบเทียบกลีบบุษบง	นาสิกทรงวงขอวิเชียรฉาย
ดำเนินเดินทอดระหวะกาย	กรกรายคล้ายวงเอราวัณ

๔.๑.๒ ร้อยกรองแปล

จากการศึกษาเรื่องร้อยกรองแปลที่มีเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ เรื่องที่แปลมาเป็นร้อยกรองไทย และเรื่องร้อยกรองแปลเทียบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) เรื่องที่แปลมาเป็นร้อยกรองไทย หมายถึงการนำวรรณคดีต่างประเทศมาแปลเป็นภาษาไทยโดยแปลเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองไทย ซึ่งเรื่องที่แปลมาเป็นร้อยกรองไทยโดยมีเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ เรื่องที่แปลมาเป็นร้อยกรองไทยโดยมีเนื้อหาให้ความบันเทิง

เรื่อง	ผู้แต่ง	ลักษณะคำประพันธ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เมฆชุต	ส. ณ อยุธยา	โคลง	กล่าวถึงยักษ์ตนหนึ่งที่ถูกเนรเทศ	๗ / ส.ค. ๘๙
	แปลจากเรื่อง		ทำให้ต้องพลัดพรากจากภรรยา	-
	ของกาลิทาส		และได้ให้เมฆช่วยส่งข่าวคราวของตนไปให้ภรรยา	๑๖ / พ.ค. ๙๐
รามายณะของ วาลมีกี	สุภร ผลชีวิน	โคลง	กล่าวถึงตอนพาลกัณฑ์	๓๖ / ก.ย. ๙๕
	แปลจากเรื่อง			-
	ของวาลมีกี			๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีวรรณคดีต่างประเทศ ๒ เรื่องถูกนำมาแปลเป็นร้อยกรองไทย ได้แก่เรื่อง “เมฆพุด” ซึ่งแปลโดย ส. ณ อยุธยา และเรื่อง “รามายณะ” ซึ่งแปลโดยสุภร ผลชีวิน และจากการศึกษาพบว่าในแต่ละเรื่องจะมีคำอธิบายความบางความแทรกไว้ในเชิงอรรถเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจเรื่องอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามการแปลเรื่อง “รามายณะ” ไม่ได้มีการแปลจนจบเรื่อง ทั้งนี้เนื่องมาจากวารสารวรรณคดีปิดกิจการเสียก่อน

ตัวอย่างการแปลเรื่อง “เมฆพุด” ของรัตนกวีกาลิทาส ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗-๑๐ ประจำเดือนสิงหาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙, เล่มที่ ๑๒-๑๔ ประจำเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ แปลโดย ส. ณ อยุธยา แปลเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทโคลงฉันท์ ซึ่ง ส. ณ อยุธยา (๒๔๘๙ก: ๒๙) ได้กล่าวถึงสาเหตุในการแปลเรื่องนี้และสาเหตุในการแปลเป็นโคลงฉันท์ไว้ว่า “การได้คิดแปลเรื่องเมฆพุดนี้เพราะพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัตทรงแนะนำ . . . ทรงอ้างว่าการที่จะเขียนภาษาไทยให้เข้ากับฉันทลักษณ์ของกาลิทาสนั้น เสียเข้ากันได้ไม่สนิทแบบเนียน ถ้าเป็นโคลงฉันท์จะเหมาะสมมากกว่า. . . ในการแปลได้พยายามให้ใกล้เคียงต้นฉบับภาษาสันสกฤตที่สุด” ตัวอย่างความตอนหนึ่งที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า (ส. ณ อยุธยา, ๒๔๘๙ก: ๓๐)

แกลงปางยักษ์ผู้หนึ่ง	ทรมาน ทุกข์ระ
จอมอสูรไพศรพณ์	สาปไว้
กำหนดหนึ่งพรรษา	เกียรติถอด
เหตุละกิจทำวให้	เสื่อมเสีย

ยักษ์ – บริวารของท้าวฤเวระอยู่ในจำพวกอสูร คนกลัวและนับถือ บางโอกาสยักษ์ดุและชั่วร้าย แต่โดยทั่วไปนิสัยไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ใด เพศหญิงเรียก ยักษ์ ยักษิณี

ไพศรพณ์ – ฤเวระหรือเวสสวัณ โลกบาลประจำทิศอุดร เป็นเจ้าแห่งทรัพย์วิเศษแก้วอย่าง (ดูในสัมทานพ) มีหน้าที่ใน Hindu Mythology เหมือน Plutus ของกรีก ครองเมืองอยู่ที่เขาไกรลาสชื่อ อลกา มีสามขามี่พันแปดซี่

๒) เรื่องร้อยกรองแปลเทียบ หมายถึงการคัดลอกกวีนิพนธ์จากภาษาหนึ่งแล้วนำมาแปลเป็นกวีนิพนธ์อีกภาษาหนึ่งเทียบเคียงกัน ซึ่งเรื่องร้อยกรองแปลเทียบที่มีเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ เรื่องร้อยกรองแปลเทียบที่มีเนื้อหาให้ความบันเทิง

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเทียบ เป็นเรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
The Gardener	Rabindranath Tagore	คนสวน	ส. ณ อยุธยา	กล่าวถึงบทสนทนา ระหว่างเสวก และราชินี โดยเสวกขออนุญาต เป็นคนสวนเพื่อคอยรับ ใช้ใกล้ชิดพระนาง	๑ / ก.พ. ๘๙
Summer	W. Ryder	คิมหันตฤดู	โสรวาร	กล่าวเปรียบเทียบความรัก เป็นเหมือนฤดูร้อน	๒ / มี.ค. ๘๙
To Ngamchita	Prem Chaya	แก่งามจิต	ส. ณ อยุธยา	กล่าวว่ถ้าฉันจะตาย ฉันก็ภูมิใจที่ได้เกิดใน เมืองไทยและความ ตายก็จะทำให้หัวใจรัก ของฉันได้หยุดพัก	๕ / มี.ย. ๘๙
ไม่ปรากฏ*	ศรีปราชญ์	ไม่ปรากฏ	Prem Chaya	กล่าวถึงบทพากนาง ของศรีปราชญ์	๖ / ก.ค. ๘๙
The Gardener	Rabindranath Tagore	ดอกไม้จากคน สวน	โสรวาร	กล่าวว่าแม่เธอจะมอง ค้อนฉันอย่างดูเดียด ฉันก็เก็บตราตรึงไว้ที่ แกงหัวใจ	๗ / ส.ค. ๘๙
As You Like It	Shakepeare	ตามใจท่าน	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	กล่าวถึงช่วงวัยของ มนุษย์มี ๗ ช่วง	๑๐ / พ.ย. ๘๙
For the Last Time	Edith Session Tupper	เพื่อวาระ สุดท้าย	โสรวาร	กล่าวถึงชายที่บอกลา ร่างที่ไร้วิญญาณของ หญิงผู้เป็นที่รักด้วย ความอาวรณ์	๑๒ / ก.พ. ๙๐

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเทียบ เป็นเรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
A Gentleman	ไม่ปรากฏผู้แต่ง	สุภาพชน	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวว่าไม่ว่าอยู่ใน กรณีใดๆ ควรมีความ เป็นสุภาพชน	๑๔ / มี.ค. ๙๐
มารยาทหญิง*	คัดจากเสภา เรื่องขุนช้าง ขุนแผน	A woman's Wiles	Prem Chaya	กล่าวว่าขุนแผนเข้ามา ด่านางวันทองถึงใน ห้องนอนของขุนช้างว่า เป็นหญิงเจ้ามารยา	๑๖ / พ.ค. ๙๐
Le Vase Brise	Sully Prudhomme	แจกันที่ร้าว แล้ว**	สุวิน	กล่าวว่าแจกันร้าวที่มี ช่อดอกไม้ปัก เปรียบเสมือนหัวใจของ ชายที่พลาดรัก	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
To Siam	Rabindranath Tagore	แต่สยาม	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวว่าขออำนาจพระ รัตนไตรปกป้องชาว สยาม	๑๘ / ก.ค. ๙๐
Farewell to Siam	Rabindranath Tagore	อำลาสยาม	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวว่าจะระลึกถึง สยามเสมอ	๒๐ / ก.ย. ๙๐
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	Rabindranath Tagore	รพินทรนาถวัจ นะ	พ. ราชธรรม นิเทศ	กล่าวว่าจิตใจคนเราไม่ สงบนิ่ง	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
พระลอ*	คัดจากเรื่อง ลิลิตพระลอ	Magic Lotus	Prem Chaya	กล่าวชมโฉมพระเพื่อน พระแพง	๒๖ / มี.ค. ๙๑
O Sole Mio.	ไม่ปรากฏผู้ แต่ง	O Sole Mio.	ส. ณ อยุธยา	กล่าวว่าเมื่อได้เห็น ดวงตาของน้อง ท้องฟ้า ของพี่ก็สว่างขึ้นทันตา	๓๑ / ส.ค. ๙๑
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	สุนทรภู่ คัด จากนิราศ สุพรรณ	ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	Prem Chaya	กล่าวอาลัยที่ต้องพราก จากนางผู้เป็นที่รัก	๓๒ / ก.ย. ๙๑
Thailand	ไม่ปรากฏผู้ แต่ง	Thailand	พระราชธรรม นิเทศ	กล่าวสดุดีประเทศไทย	๓๗ / ต.ค. ๙๕

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเทียบ เป็นเรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	ไม่ปรากฏผู้ แต่ง	สุรัสวดีชีวิน	พระราชธรรม นิเทศ	กล่าวว่าเมื่อเกิดอะไร ขึ้นกับตัวเรา อย่าไปโทษ ใคร ให้คิดซะว่าเป็นผล กรรม	๓๘ / พ.ย. ๙๕
The Gardener	Rabindranath Tagore	คนสวน	ส. ณ อยุธยา	กล่าวตัดพ้อว่าน้องไม่ เคยเข้าใจในความรักที่พี่ มอบให้	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องที่แปลเทียบจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
เรื่องที่มีเครื่องหมาย ** หมายถึงเรื่องที่แปลเทียบจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองแปลเทียบที่มีเนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องแปลเทียบจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย รองลงมาเป็นเรื่องแปลเทียบจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ และจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยตามลำดับ เรื่องแปลเทียบส่วนใหญ่เป็นผลงานการแปลของ พ. ราชธรรมนิเทศ และ ส. ณ อยุธยา นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องแปลเทียบจากภาษาไทยมาเป็นภาษาอังกฤษเป็นการนำเรื่องมาจากวรรณคดีเอกของไทยทั้งสิ้น ได้แก่วรรณคดีเรื่องกำศรวลศรีปราชนัญ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ลิลิตพระลอ และนิราศสุพรรณ ซึ่งทั้งหมดเป็นผลงานการแปลเทียบของ Prem Chaya

ตัวอย่างเรื่องแปลเทียบจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ได้แก่เรื่อง “To Ngamchita” ของ Prem Chaya แปลเทียบเป็นคำประพันธ์ร้อยแก้วประเภทกลอนเรื่อง “แก่งามจิต” โดย ส. ณ อยุธยา ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๕ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ตัวอย่างความตอนหนึ่ง (ส. ณ อยุธยา, ๒๔๘๙: ๓๒)

To Ngamchita

แก่งามจิต

Prem Chaya

ส. ณ อยุธยา

If death should come-----
ถ้ามีจรรยาเขื่อนฉันในวันพรุ่งนี้

to claim me tomorrow,

In my youth's prime, with my
powers unspent,

ณ วัยรุ่งหนุ่มพลังยังไม่พร่อง

I shall not repine, nor harbor
sorrow,

ฉันจะไม่เศร้าโศกวิโยคครอง

But with my life's short course
remain content.

ถึงชีพของฉันจะสั้นฉันพอใจ

ตัวอย่างเรื่องแปลเทียบจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่ เรื่อง
“พระลอ” จากวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ แปลเทียบเป็นเรื่อง “Magic Lotus” โดย Prem Chaya
ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๙๑ ตัวอย่างความตอนหนึ่ง
(Prem Chaya, ๒๕๙๑: ๒๙)

ทุกเมืองมีลูกท้าว

นับมี มากนา

บ เปรียบสองกษัตริ

พี่น้อง

พระแพงแม่มีศรี

ยศยิ่ง คนนา

พระเพื่อนโฉมยงหยิ่ง

อยู่เพียงดวงเดือน

In this world of ours
and they are fair.

kings' daughters abound,

But fairer than all
king of Muang song.

are those of Pijai,

Pra Pang is matchless
and gentleness.

in her grace, and charm,

Pra Pern is beauty
so fair is she.

the proud moon excels,

๔.๒ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว

จากการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่าเนื้อหาประเภทให้ความ
บันเทิงที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้วสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือเรื่องสั้น และเรื่องแปล
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒.๑ เรื่องสั้น

เนื้อหาประเภทให้ความบันเทิงโดยแต่งเป็นเรื่องสั้นที่ปรากฏในวารสาร
วงวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑ เรื่องให้ความบันเทิงประเภทเรื่องสั้น

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เงาแห่งไตรภูมิ	เมืองรอง	ชายหนุ่มคนหนึ่งได้เดินทางไปยังเมืองนรกและได้ เห็นภาพคนที่ทำความชั่วได้รับผลกรรมอย่างทุกข์ ทรมานอยู่ในนรก	๓ / เม.ย. ๘๙
เมืองพระ*	อ. ตันติเวชกุล	คนไทยกลุ่มหนึ่งบนรถไฟได้แสดงความมีน้ำใจ หยิบยื่นอาหารให้แก่เชลยสงครามที่กำลังสร้าง ทางรถไฟอยู่	๕ / มิ.ย. ๘๙
มนุษย์ธรรม**	นุชนาฏ	โจรคนหนึ่งเข้ามาปล้นบ้านหญิงกลางวัย ซึ่งเธอ ได้พูดเตือนสติจนโจรกลับใจ แต่ทำที่สุดใจรักถูก สามีของเธอยิงจนเสียชีวิต	๖ / ก.ค. ๘๙
นักอพยพ	เมืองรอง	คนไทยในอดีตได้อพยพมาตั้งรกรากที่เมืองไทย แต่ปัจจุบันเมืองไทยถูกต่างชาติเข้ามาบุกรุก และ ในอนาคตคนไทยก็ต้องอพยพไปจากเมืองไทย	๑๔ / มี.ค. ๙๐
ในเรื่องกล้วยไม้	มณีรัตน์	ดอกกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ในสวนแห่ง หนึ่งกำลังพูดคุยกันว่าใครเหมาะสมที่จะประดับ อยู่บนอกของคู่หมั้นเจ้าชาย ทำที่สุดคู่หมั้น เจ้าชายได้เลือกดอกช้างแดง	๑๖ / พ.ค. ๙๐

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
บัวงาม	ดวงมาลย์	ชายคนหนึ่งได้ดูแลดอกบัวอย่างทะนุถนอม แต่แล้วก็มีคนมาทำลายดอกบัวโดยที่เขาไม่สามารถหาตัวผู้ทำลายได้ แต่อย่างไรก็ตามเขายังมีดอกบัวดอกใหม่ที่อยู่ในกอเดียวกันซึ่งสามารถทดแทนบัวดอกเดิมได้	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
ประธานาธิบดี ชานา	พระอูมา	ประวัติชีวิตของ “เขา” ชายชานาที่ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี ซึ่งตอนท้ายเรื่องได้เฉลยว่าเป็นประวัติของจอร์จ วอชิงตัน	๒๘ / พ.ค. ๙๑
มือพยาบาล	ไพโรจน์	ชายล่าสัตว์ผู้เคยล่าแม่มะทิ้งเมื่อมนุษย์แล้วนำมาแขวนไว้ประดับบ้าน ทำที่สุดเขาต้องมาตายเพราะมือมนุษย์ที่เขาล่า	๓๒ ก.ย. ๙๑
สติลลอย	วิจิตร	หมอผู้เชี่ยวชาญการรักษาโรคประสาทที่กลายเป็นโรคประสาทเสียเอง	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดร้อยแก้ว
เรื่องที่มีเครื่องหมาย ** หมายถึงเรื่องที่ได้รับรางวัลชมเชยการประกวดร้อยแก้ว

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเป็นผลงานจากนักเขียนหลายคน ไม่ว่าจะเป็นเมืองรอง, เกษม, มณีรัตน์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏผลงานของนักเขียนที่ได้รับรางวัลจากการส่งเรื่องสั้นเข้ามาประกวดร้อยแก้วของวารสารวงวรรณคดี ได้แก่ผลงานของ อ. ตันติเวชกุล ผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวด และผลงานของนุชนาฏ ผู้ได้รับรางวัลชมเชย หนึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าเรื่องสั้นทั้ง ๒ เรื่องที่ได้รับรางวัลได้แสดงให้เห็นลักษณะของเรื่องสั้นที่ดีในมุมมองของนักวิจารณ์ของวารสารวงวรรณคดีว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องสั้นทั้ง ๒ เรื่องอย่างละเอียดโดยกล่าวไว้ในบทที่ ๔

ตัวอย่างเรื่องสั้นเรื่อง “เงาแห่งไตรภูมิ” ของเมืองรอง ปราภฏในวารสาร วารวรรณคดีเล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ เนื้อหากล่าวถึงชายหนุ่มคนหนึ่งได้เดินทางไปยังเมืองนรกและได้เห็นภาพคนที่ทำความชั่วได้รับผลกระทบอย่างทุกข์ทรมานอยู่ในนรก ดังความตอนหนึ่งว่า (เมืองรอง, ๒๕๔๙: ๑๑-๑๒)

. . . นานเท่าที่ถนนนั้นทอดไปถึง ข้าพเจ้าเดินตามเขาไปหยุดอยู่ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง ภายนอกเป็นภาพป้อมปราการอันวิจิตรบรรจง ซึ่งเห็นได้ว่าสร้างไว้เพื่อความโหดร้ายกว่า จะป้องกันศัตรูหมู่มาร ส่วนภายในเป็นสถานที่ทำการอันภูมิฐาน และเต็มไปด้วยผู้ที่พากัน หลั่งไหลมาไม่ขาดระยะ เมื่อมุ่งหน้าเข้าไปในห้องโถง ทุกๆ โบริกหน้าดูเบิกบาน แวดวงก็ สุกใส และกิริยาอาการต่างๆ ไปก็แจ่มชื่น แต่เวลาเขาออกน้อยนัยนัยหน้าที่จะอึมเิบ แสดงว่าตนได้เสวยสุข ส่วนมากกลับถูกระชากออกมาโดยไม่ได้รับความปราณีแม้แต่น้อยหนึ่ง เสียงคร่ำครวญบริเวณนรกกรรมไปทั่วและดังกึกก้องติดต่อกันไปไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อปราภฏภาพอันน่าสังเวชเช่นนี้ ข้าพเจ้าได้แต่ยืนรีๆ รอยๆ อยู่หน้าทวารทางเข้าห้องโถง นั้นเอง “ชีวิตมนุษย์นี้ช่างไร้สาระ หาประโยชน์อย่างใดมิได้เลย เมื่ออยู่ในมนุษยโลก ก็ ประสพความระทมทุกข์ ครั้นล่วงลับไปแล้ว ยังจะต้องได้รับการทรมานอีกเล่า ความตาย เป็นสิ่งน่ากลัวโดยแท้” ข้าพเจ้าเอ๋ยขึ้นลอยๆ เป็นการรำพึงกับตนเองด้วยความเศร้าใจ . . .

๔.๒.๒ เรื่องแปล

จากการศึกษารื่องแปลที่ปราภฏในวารสารวรรณคดีพบว่าสามารถ จำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือเรื่องแปลจากเรื่องสั้น และเรื่องแปลจากเรื่องยาว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) เรื่องแปลจากเรื่องสั้น

เรื่องแปลจากเรื่องสั้นปราภฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒ เรื่องให้ความบันเทิงที่แปลจากเรื่องสั้น

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเป็น เรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	ลอร์ดฮิวาเซิง	หนี	หิมาลัย	ชายคนหนึ่งรู้สึกว่าเป็น หนี้ต่อผู้ยากไร้ เพราะตนก็ เคยยากไร้มาก่อนแต่ได้ หลุดพ้นจากสภาพ ดังกล่าวเพราะภรรยา มีฐานะร่ำรวย ต่อมาเมื่อ ภรรยาเสียชีวิต เขา รู้สึกว่าคุณ ตนใช้ชีวิตสบายเกินไปจึง ออกจากบ้านเพื่อไปตาม หาคนที่เขาจะใช้หนี้ให้	๒ / มี.ค. ๘๙
ไม่ปรากฏชื่อ เรื่อง	ลอร์ดฮิวาเซิง	แม่ทั้งหลาย	หิมาลัย	หญิงบ้าตามหาลูกชาย ทั้งๆ ที่ลูกชายของเธอถูก ทหารยิงตายต่อหน้าต่อตา เธอไปนานแล้ว	๔ / พ.ค. ๘๙
The Trembling of a Leaf	W. Somerset Maugham	ฝน	เกษม	หมอสอนศาสนาที่สอน หญิงสาวให้ประพฤติตน อยู่ในจารีต โดยไปสอนเธอ เป็นประจำทุกคืนวัน ท้ายที่สุดพบหมอสอน ศาสนานอนตายอยู่ริมหาด หมอรักษาโรคได้พบหญิง สาว และหมอรักษาโรคก็ ได้รู้ความจริงที่ว่าหมอ สอนศาสนาก็ไม่ต่างจาก ชายทั่วไป	๙ / ต.ค. ๘๙

ตารางที่ ๑๒ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเป็น เรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
My Fair Neighbour	รพินทรนาถ ตะกอร์	เพื่อนบ้าน โคมงาม ของฉัน	โสรวาร	กวีคนหนึ่งพยายามช่วยให้ เพื่อนที่เป็นพ่อหม้าย กลับมามีความรักอีกครั้ง หนึ่ง โดยช่วยเหลือทั้งด้าน การเงินและช่วยแต่งเติม บทกวีให้เพื่อนำไปเกี่ยว หญิงหม้ายคนหนึ่ง จนกระทั่งทั้งคู่ได้แต่งงาน กัน ทำที่สุดกวีก็ได้รู้ว่า หญิงหม้ายคนดังกล่าว เป็นหญิงข้างบ้านที่ตน แอบหลงรักมานาน	๑๐ / พ.ย. ๘๙
Pool	W. Sommerset Maugham	ลำธาร*	เกษม	เรื่องราวชีวิตคู่ของชาย หนุ่มผู้เพียบพร้อมกับหญิง สาวชาวป่าที่ต้องเผชิญ ปัญหาต่างๆ และทำที่สุด ลงเอยด้วยความตายของ ฝ่ายชาย	๑๓ / ก.พ. ๙๐
Honolulu	W. Sommerset Maugham	สิงคโปร์*	เกษม	เรื่องราวอันน่าพิศวงของ กับตันเรือและภรรยาสาว ชาวพื้นเมือง	๑๘ / ก.ค. ๙๐
Le Chateau Mysterieux	Honore de Balzac	คฤหาสน์ ร้าง	ดุษฎี ณ กลาง	คฤหาสน์แห่งหนึ่งมีเรื่อง เล่าว่าภรรยาได้ซ่อนชายผู้ ไว้ในห้องเล็ก ฝ่ายสามีเห็น พิรุณของภรรยา แต่ภรรยา ก็บอกว่าไม่มีใครอยู่ในนั้น สามีจึงให้ช่างมาโบกปูน ปิดห้องนั้นเสีย	๒๐ / ก.ย. ๙๐

ตารางที่ ๑๒ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเป็น เรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
Mashi	รพินทรนาถ ตะกขอร์	ป่าจำ	ส. ณ อยุธยา	ป่าที่รักและคอยดูแล หลานชายมาตลอดต้อง โกหกหลานที่กำลังป่วยว่า ภรรยาของหลานรักและ เป็นห่วงหลานมาก ทั้งๆ ที่ ความจริงแล้วหลอนแอบ หนีไปบ้านพ่อของหลอน แต่ทำที่สุดหลานชายก็ได้ รู้ความจริงและรักป่ามาก ขึ้นเพราะซาบซึ่งในความ รักที่ป่าได้มอบให้	๒๑ / ต.ค. ๙๐
Red	W. Sommerset Maugham	แดง	เกษม	ชายคนหนึ่งกำลังเล่าเรื่อง ให้ชายแปลกหน้าฟังว่าเขา หลงรักและอยู่กับหญิง หม้ายชาวพื้นเมืองโดยที่รู้ ว่าเธอยังรักและรอคอย สามีเก่าของเธออยู่ และใน ท้ายที่สุดเขาก็ได้รู้ว่าชาย แปลกหน้าก็คือสามีเก่า ของเธอนั่นเอง	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
Dusk	Saki (H.H. Munro)	สนธยา*	มณีรัตน์	คำคืนของชายคนหนึ่งที่เกิด ว่าตนรู้ทันแผนของคนที่จะ มาขอเงิน แต่ทำที่สุดแล้ว เขาก็ถูกหลอกจนได้	๒๔ / ม.ค. ๙๑

ตารางที่ ๑๒ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	แปลเป็น เรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
The Cabuliwallah	รพินทรนาถ ตะกอร	พ่อค้าเมือง กาบูล	ประภาพ	พ่อค้าคนหนึ่งที่มาค้าขาย ต่างแดน และได้ให้ความ รักและเอ็นดูต่อเด็กสาวคน หนึ่ง เพื่อที่เขาจะได้ระลึก ถึงลูกสาวของเขาที่อยู่ ห่างไกล	๒๕ / ก.พ. ๙๑
Subha	รพินทรนาถ ตะกอร	สุภา	จรรโลง	สุภาเป็นหญิงใบ้ที่ถูกพ่อ แม่บังคับให้แต่งงานตาม ประเพณี	๒๖ / มี.ค. ๙๑
The Fairy	รพินทรนาถ ตะกอร	นางฟ้า	หิณูซีรันท์	“ทาทมาไศย” กำลังเล่า เรื่องเหนือจริงให้แก่ “กุสมิ” ฟังว่า “กุสมิ” คือนางฟ้า	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
The Child's Return	รพินทรนาถ ตะกอร	ไรจรณ	จรรโลง	ชายชื่อ “ไรจรณ” เป็น พ่อบ้านที่ทำลูกของเจ้า นายหายไป ต่อมาเมื่อเขา มีลูก เขาก็ได้เลี้ยงดูลูกของ เขาเหมือนอย่างที่เคยเลี้ยงดู ลูกเจ้านาย และไม่ได้บอก ว่าเขาคือพ่อ ต่อมาเมื่อไม่ มีเงินส่งเสียลูก เขาก็ได้พา ลูกกลับไปหาเจ้านาย และ บอกกับเจ้านายว่าเด็กคน นี้คือลูกของเจ้านายที่เขา ขโมยไป	๓๔ / ม.ค. ๙๒

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องสั้นที่ถูกนำมาดัดแปลง

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องแปลจากเรื่องสั้นที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นการนำเรื่องสั้นของนักเขียนชาวตะวันตกมาแปลหรือดัดแปลงไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้นของรพินทรนาถดะกอร์ ซึ่งถูกนำมาแปลถึง ๖ เรื่อง ได้แก่เรื่อง My Fair Neighbour, Mashi, The Cabuliwallah, Subha, The Fairy และ The Child's Return โดยมี ไสรวาร, ส. ณ อยุธยา, ประภาพ, จรรโลง และหิญาชีรนนท์เป็นผู้แปล นอกจากนี้เรื่องสั้นของรพินทรนาถดะกอร์แล้ว ยังปรากฏเรื่องสั้นของนักเขียนชาวตะวันตกคนอื่นๆ อีก อาทิ ลอว์รี่เซียง อย่างไรก็ตามผลงานเรื่องสั้นของนักเขียนตะวันตกก็ปรากฏให้เห็นในวารสารวรรณคดีเช่นกัน อาทิ ผลงานของ W. Sommerset Maugham, Honore de Balzac และ Saki (H.H. Munro)

ตัวอย่างเรื่องสั้นเรื่อง “ไรจรณ์” ของจรรโลง แปลจากเรื่อง The Child's Return ของรพินทรนาถดะกอร์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒ เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายชื่อ “ไรจรณ์” เป็นพ่อบ้านที่ทำลูกของเจ้านายหายไป ต่อมาเมื่อเขามีลูก เขาก็ได้เลี้ยงดูลูกของเขาเหมือนอย่างที่ได้เลี้ยงดูลูกเจ้านาย และไม่ได้บอกว่าเป็นลูกของตัวเอง ต่อมาเมื่อไม่มีเงินส่งเสียลูก เขาก็ได้พาลูกกลับไปหาเจ้านาย และบอกว่าเป็นลูกของตัวเองที่เขามาเลี้ยงดู เจ้านายจึงถามว่าลูกของตัวเองหายไป (จรรโลง, ๒๕๓๒: ๒๓)

...เขาเริ่มเลี้ยงดูเด็กราวกับเด็กนั้นเป็นลูกของตัวเอง เขาซื้อรถเข็น ซื้อเสื้อผ้าให้เด็ก ซื้อหมวกปักดินทองให้ เขาเอาเครื่องทองรูปพรรณของภรรยาที่ตายไปยุบทำกำไลมือและกำไลเท้า เขาไม่ยอมเล่นกับเด็กคนอื่นๆ ในหมู่บ้านนั้น และตัวของเขาเองก็แยกกลายเป็นเพื่อนเล่นของเด็กไปทั้งกลางวันกลางคืน พ่อเด็กนั้นเติบโตขึ้น ก็ถูกตามใจทุกอย่าง และแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณอย่างดี จนเด็กคนอื่นๆ ในหมู่บ้านนั้นพากันเรียกว่า “เจ้าชาย” และทำหน้าที่หลอกล้อเล่นต่างๆ ส่วนพวกผู้ใหญ่ในหมู่บ้านนั้นพากันคิดว่าไรจรณ์หลงรักลูกจนแทบเป็นบ้า...

๒) เรื่องแปลจากเรื่องยาว

เรื่องแปลจากเรื่องยาวที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตาราง

ต่อไปนี้เป็น

ตารางที่ ๑๓ เรื่อง ให้ความบันเทิงที่แปลจากเรื่องยาว

เรื่อง	ผู้แปล	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
คำสรรเสริญ ภาษาใน พุทธทวารณยก – อุปนิษต ตอน ๔, ๓, ๑ – ๕	ป.ส. ศาสตรี	แปลบทสนทนาระหว่างฤๅษียามะวัลกยะกับพระเจ้า ชนกที่สื่อว่าคำพูดเป็นเครื่องส่องสว่างที่ดีที่สุดของ มนุษย์	๑ / ก.พ. ๘๙
ณ ที่ประชุม มนตรีแห่งกรุง หัสติน	ภาณิน	แปลเรื่องมหากาพย์ตอนที่น่าทึ่งที่ถามต่อที่ ประชุมว่าฤๅษีเสียวหรือเสียวพระองค์เองก่อน กัน จากการเล่นสะกักกับศกุนิผู้เป็นบิดาของทुरโยชน	๘ / ก.ย. ๘๙
พระกรรมและ นางกุนตี	ส. ณ อยุธยา	แปลบทสนทนาระหว่างนางกุนตีกับพระกรรม เมื่อ นางกุนตียอมรับว่าตนคือมารดาของพระกรรมและ ขอให้พระกรรมกลับมาอยู่กับตน แต่พระกรรมก็ไม่ ยอมและยังได้พูดจาดัดพ้อนางอีกด้วย	๑๑ / ก.ย. ๘๙
กจะและ เทยานี	ส. ณ อยุธยา	แปลบทสนทนาระหว่างกจะและเทยานี เมื่อนาง เทยานีรู้ว่ากจะจะจากไป นางก็ได้พูดจาดัดพ้อ	๒๗ / เม.ย. ๙๑

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องแปลจากเรื่องยาวที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นการนำเนื้อเรื่องบางส่วนมาแปล ไม่ใช่เป็นการแปลทั้งเรื่อง เรื่องยาวที่นำมาแปลบางส่วนนั้นพบว่าส่วนใหญ่แปลจากเรื่องมหากาพย์ โดยมีการนำมาแปลถึง ๓ เรื่องดังที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี ได้แก่ เรื่อง “ณ ที่ประชุมมนตรีแห่งกรุงหัสติน”, เรื่อง “พระกรรมและนางกุนตี” และเรื่อง “กจะและเทยานี” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวารสารวรรณคดีให้ความสำคัญต่อวรรณคดีที่ตีพิมพ์ออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณคดีเอกเรื่องมหากาพย์ ตัวอย่างการแปลจากเรื่องมหากาพย์ ได้แก่ เรื่อง “พระกรรมและนางกุนตี” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๑ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ แปลโดย ส. ณ อยุธยา เนื้อหากล่าวถึงการสนทนาระหว่างนางกุนตีกับพระกรรม เมื่อนางกุนตียอมรับว่าตนคือมารดาของพระกรรมและขอให้พระกรรมกลับมาอยู่กับตน แต่พระกรรมก็ไม่ยอมไปอยู่ด้วยและยังได้พูดจาดัดพ้อนางอีกด้วย ดังความตอนหนึ่งว่า (ส. ณ อยุธยา, ๒๔๘๙ค: ๔๔)

พระกรรม - จำเป็นนักหรือพะยะคะที่สมเด็จพระแม่เจ้าผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยปฏิเสธความรักของแม่ต่อหม่อมฉันนั้น ณ บัดนี้ต้องมาล่อใจหม่อมฉันด้วยราชาอาณาจักร สายสัมพันธ์ในเวลาอันน้อยซึ่งพระแม่เจ้าได้ทรงทิ้งถอนตลอดรากนั้นก็ขาดสะบั้นไปแล้ว และไม่มีหวังจะงอกใหม่อีกได้ น่าละอายเหลือแล้ว ถ้าหม่อมฉันจะรีบหาญเข้าเรียกพระราชมารดาของกษัตริย์ชาติตติยชาติว่าแม่ของตัวเอง แล้วทิ้งแม่ของตัวเองในเรือนสภารถของหม่อมฉันไปเสีย

นางกุนตี - สำคัญนัก ลูกรักของแม่ โทษทัณฑ์ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าได้เริ่มลงไว้แต่ในเมล็ดอันมองไม่เห็น ณ บัดนี้งอกงามขึ้นจนเป็นชีวิตยักษ ลูกน้อยอนาถาที่แม่ทอดทิ้งไปนั้น บัดนี้เติบโตฝ่าความเป็นไปอันมีดมนนำพิศวง กลายร่างเป็นบุรุษใหญ่มาประหารพี่น้องของตัวเอง อนิจจา!

๕. การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

จากการศึกษาเรื่องที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่าส่วนมากเป็นเรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย ส่วนเรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่างชาติพบเป็นจำนวนน้อย อย่างไรก็ตาม เรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีได้รวมเรื่องที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์หรือเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ไทยไว้ด้วย สามารถจำแนกที่มาของเรื่องได้ ๒ ลักษณะ คือ เรื่องที่คัดมาจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ และเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ เรื่องที่คัดมาจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์

จากการศึกษาเรื่องที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่าเป็นเรื่องที่คัดมาจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ ๕ เรื่อง คือ เรื่องที่คัดมาจากพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องที่คัดมาจากบันทึกรับสั่ง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องที่คัดมาจากบันทึกประจำวัน พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเนื้อหาที่คัดมาจากเรื่องสามกฐน พระนิพนธ์พระราชมวงษ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ กล่าวได้ว่าพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์เหล่านี้เป็น

เรื่องที่ทำให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ เพราะแต่ละพระองค์ต่างได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีนั่นเอง นอกจากนี้ยังได้รับรู้เรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยอีกด้วย เรื่องที่คัดมาจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ เรื่องที่คัดมาจากพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่องที่คัดมาจากพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๔ เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจากพระราชพิธีสิบสองเดือน
พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
การพระราชกุศลมาฆบูชา	ที่มาและพระราชพิธีในวันมาฆบูชา	๑ / ก.พ. ๘๙
พิธีตรุษ	ที่มาและพระราชพิธีวันตรุษ	๒ / มี.ค. ๘๙
เดือน ๕	ที่มาและพระราชพิธีเดือน ๕	๓ / เม.ย. ๘๙
การวิสาขบูชา	ที่มาและพระราชพิธีในวันวิสาขบูชา	๔ / พ.ค. ๘๙
เดือนแปดเข้าพรรษา	ที่มาและพระราชพิธีในวันเข้าพรรษา	๖ / ก.ค. ๘๙
การแรกนา	ที่มาและพระราชพิธีการแรกนา	๑๖ / พ.ค. ๙๐
ใช้เอ้พิหารราย	ที่มาและพระราชพิธีใช้เอ้พิหารราย	๑๘ / ก.ค. ๙๐
บวชนาคหลวง	ที่มาและพระราชพิธีการบวชนาคหลวง	๓๐ / ก.ค. ๙๑

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่คัดมาจากพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีในแต่ละเดือนนั้นจะมีความสอดคล้องกับประเพณีสำคัญในเดือนนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสำคัญของไทยที่มีมาแต่โบราณ ดังตัวอย่างเรื่อง “การพระราชกุศลมาฆบูชา” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเดือนกุมภาพันธ์เป็นเดือนที่มีประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือวันมาฆบูชา เนื้อหากล่าวถึงที่มาของพิธีพระราชกุศล

มาชุมนุมในประเทศไทย ดังความตอนหนึ่งว่า (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,
๒๔๘๙: ๓-๔)

...การมาชุมนุมนี้แต่เดิมก็ไม่ได้เคยทำมา เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันมาชุมนุมเป็นวันที่พระอรหันตสาวก ๑๒๕๐ ได้ประชุมกันพร้อมด้วยองค์สี่ประการ เรียกว่าจาตุรงคสันนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาโอวาทปาฏิโมกข์ การพระราชกุศลนั้นเวลาเช้า พระสงฆ์วัดบวรนิเวศน์และวัดราชประดิษฐ์ ๓๐ รูปฉันในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เวลาค่ำเสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว พระสงฆ์ทำวัตรเย็นเหมือนอย่างวัดแล้ว จึงได้สวดมนต์ต่อไป มีสวดคาถาโอวาทปาฏิโมกข์ด้วย สวดมนต์จนจบทรงจุดเทียนรายตามราวรอบพระอุโบสถ ๑๒๕๑ เล่ม มีประโคมด้วยอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงได้มีเทศนาโอวาทปาฏิโมกข์กัณฑ์ ๑ เป็นเทศนาทั้งภาษามคธและภาษาสยาม เครื่องกัณฑ์จิวรเนื้อดีผืนหนึ่ง...

๕.๒.๒ เรื่องที่คัดมาจากบันทึกรับสั่ง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เรื่องที่คัดมาจากบันทึกรับสั่ง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕ เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจากบันทึกรับสั่ง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
พระบรมธาตุ	ที่มาและประวัติพระบรมธาตุ	๒ / มี.ค. ๘๙
การสร้างพระบรมรูปพระเจ้าแผ่นดินไทย	ประวัติการสร้างพระบรมรูปพระเจ้าแผ่นดินไทย	๓ / เม.ย. ๘๙
ตัวอักษรไทย	ที่มาและประวัติของตัวอักษรไทย	๔ / พ.ค. ๘๙
การวินิจฉัยเมืองโบราณ	เกณฑ์ในการวินิจฉัยเมืองโบราณ	๕ / มิ.ย. ๘๙
การเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดิน	หลักเกณฑ์ในการเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินไทย	๖ / ก.ค. ๘๙

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
โลหะปราสาทวัดราชนันทดา	ที่มาและประวัติการสร้างโลหะปราสาท	๗ / ส.ค. ๘๙
สร้างกรุงศรีอยุธยา	ที่มาและประวัติการสร้างกรุงศรีอยุธยา	๘ / ก.ย. ๘๙
คำวามหาราช	ที่มาของคำวามหาราช	๙ / ต.ค. ๘๙
เงินตราสยาม	ที่มาและประวัติการทำเงินตรา	๑๐ / พ.ย. ๘๙
มูลเหตุแห่งการหยามชของพม่า	ที่มาของความหยามชของพม่า	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
พระมหาปราสาท	ที่มาและประวัติการสร้างพระมหาปราสาท	๑๒ / ม.ค. ๙๐
ขุนหลวงตากเป็นบ้าหรือ?	พระเจ้าตากเป็นบ้าเป็นอันตรายต่อแผ่นดิน	๑๓ / ก.พ. ๙๐
ชาวอินเดียที่ไปมาค้าขายในสมัยโบราณ	ประวัติการค้าขายกับชาวอินเดีย	๑๔ / มี.ค. ๙๐
ศาลาสหทัยสมาคม	ประวัติการสร้างศาลาสหทัยสมาคม	๑๖ / พ.ค. ๙๐
พระพุทธศาสนาหายานและหินยาน	ที่มาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
มนุษย์พวกจาม	ประวัติมนุษย์จาม	๑๘ / ก.ค. ๙๐
เพื่อสติและสกันต์คิง	ที่มาและประวัติการมีพระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์	๑๙ / ส.ค. ๙๐
สร้างวัดพระเชตุพน	ประวัติการสร้างวัดพระเชตุพน	๒๐ / ก.ย. ๙๐
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ประวัติการสร้างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๒๑ / ต.ค. ๙๐
ยิงปืนบอกเวลา	ที่มาและประวัติการยิงปืนบอกเวลา	๒๒ / พ.ย. ๙๐
สวมเสื้อเข้าเฝ้า	ที่มาของการสวมเสื้อเข้าเฝ้า	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
การสร้างพระโต	ประวัติการสร้างพระโต	๒๔ / ม.ค. ๙๑
กรรมนาฬิกาและทும்โมง	ที่มาและประวัติกรรมนาฬิกา	๒๕ / ก.พ. ๙๑
ฝันเมืองเชียงตุง	ประวัติการขายฝันจากเชียงตุงมายังสยาม	๒๖ / มี.ค. ๙๑
หลักเมือง	ที่มาและประวัติการสร้างหลักเมือง	๒๗ / เม.ย. ๙๑
พระสยามเทวาริราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง ฯลฯ	ที่มาและประวัติพระสยามเทวาริราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง ฯลฯ	๒๘ / พ.ค. ๙๑
สถานที่ประหารชีวิตในกรุงเทพฯ	ประวัติสถานที่ประหารชีวิตในกรุงเทพฯ	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
พระพิมพ์ดินดิบดินเผา	ที่มาและประวัติการสร้างพระพิมพ์ดินดิบดินเผา	๓๐ / ก.ค. ๙๑
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	ประวัติสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	๓๑ / ส.ค. ๙๑

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
หลักการเรียนพงศาวดาร	เกณฑ์ในการเรียนพงศาวดาร	๓๒ / ก.ย. ๙๑
วัดสุวรรณดาราม	ประวัติวัดสุวรรณดาราม	๓๓ / ต.ค. ๙๑
ทำนาท้องสนามหลวง	ที่มาและประวัติการทำนาในท้องสนามหลวง	๓๔ / ม.ค. ๙๒
พระนรินทร์รายและพระ นรินทร์ราย	ที่มาและประวัติพระนรินทร์รายและพระนรินทร์ราย	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
บานประตูมุกด์ เก๋งพระ นารายณ์ และศาลพระภูมิ	ที่มาและประวัติบานประตูมุกด์ เก๋งพระนารายณ์ และศาลพระภูมิ	๓๖ / ก.ย. ๙๕
เจดีย์วัดเจ็ดยอด	ประวัติเจดีย์วัดเจ็ดยอด	๓๗ / ต.ค. ๙๕
พระอาจารย์อินโข่ง	ประวัติพระอาจารย์อินโข่ง	๓๘ / พ.ย. ๙๕
เงินพดด้วงและเงินมะขามป้อม	ที่มาและประวัติเงินพดด้วงและเงินมะขามป้อม	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่คัดมาจากรับสั่ง พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเป็นเรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี และอาจเนื่องจากบันทึกรับสั่งนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพซึ่งเป็นผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญในด้านนี้โดยเฉพาะ เรื่องจากรับสั่งจึงถูกนำมาเผยแพร่ไว้ในวารสารวงวรรณคดีเป็นประจำ ดังตัวอย่างเรื่อง “การเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดิน” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๖ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินไทย ดังความตอนหนึ่งว่า (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๘๙: ๑๙-๒๐)

...การเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินนั้น ไทย พะม่า มอญ มีวิธีเรียกคล้ายคลึงกัน อาจจำแนกได้ออกเป็น ๑๐ อย่างด้วยกัน คือ ๑. เรียกในเวลาดำรงพระชนม์อยู่ โดยมากข้าแผ่นดินเรียกว่าขุนหลวง พระเป็นเจ้า เจ้าชีวิตพระเจ้าแผ่นดิน ในหลวง ฯลฯ ในบานแผนกกฎหมายใช้ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าหลวง ๒. เรียกตามชื่อเมืองที่ปกครอง โดยมากชาวเมืองอื่นเรียกว่า พระเจ้าอุทอง พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าเชียงใหม่ พระเจ้าหงสาวดี พระเจ้าอังวะ พระเจ้ากรุงสยาม ฯลฯ ๓. เรียกตามพระนามเดิม โดยมากชาวพื้นเมืองเรียกว่า พระร่วง พระยาอู่ พระเจ้ามังถอง พระเจ้ามังระ ฯลฯ . . .

๕.๑.๓ เรื่องที่คัดมาจากบันทึกประจำวัน พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระสมมตอมรพันธุ์

เรื่องที่คัดมาจากบันทึกประจำวัน พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
สมมตอมรพันธุ์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดมาจากบันทึกประจำวัน
พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์

เรื่อง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
วันสวรรคต	เหตุการณ์วันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑ / ต.ค. ๙๐
พระกฐิน เสด็จพระราชดำเนิน โดยกระบวนพยุหยาตรา	เหตุการณ์วันเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราเพื่อถวายผ้าพระกฐินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๒ / พ.ย. ๙๐
วันเฉลิมพระชนมพรรษา	เหตุการณ์วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
จ่านำเด็ก	บทลงโทษจากการจ่านำเด็ก	๒๕ / ก.พ. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์วันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	๒๖ / มี.ค. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จผ่านทะเลแดง คลองสุเอซ ฯลฯ	๒๘ / พ.ค. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จไปยังเยนิวา ตูริน เยนว์ โรม	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จไปยังฟลอเรนซ์ ออสเตรีย อิชล ฯลฯ	๓๐ / ก.ค. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จไปยังเบอลิน บอตสตั้ม ปารีส ฯลฯ	๓๑ / ส.ค. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จจากลอนดอนไปปารีส	๓๒ / ก.ย. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จยังลอนดอน เอดินเบอโร	๓๓ / ต.ค. ๙๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จยังลอนดอน	๓๔ / ม.ค. ๙๒
ตามเสด็จประพาสยุโรป ๒๔๔๐	เหตุการณ์ขณะเสด็จยังลอนดอน	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒
พิธีสมโภชเดือนฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ	เหตุการณ์วันพิธีสมโภชเดือนฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ	๓๗ / ต.ค. ๙๕
ตะเกีย	ที่มาและประวัติคำว่าตะเกีย	๓๘ / พ.ย. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่คัดมาจากบันทึกประจำวัน พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เป็นเรื่องที่ทำให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงเป็นผู้รับใช้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่น่าเชื่อถือ ดังตัวอย่างเรื่อง “วันสวรรคต” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึง เหตุการณ์วันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าสวรรคต ดังความตอนหนึ่งว่า (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์, ๒๔๙๐: ๕)

...วันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ห้าโมงเช้าเข้าวัง เข้าไปฟังพระอาการ ได้ยินว่ามากจึง ไม่ได้เข้ามาบ้าน อยู่ในนั้นตลอด เป็นแต่เวียนมาทำงานที่ออฟฟิศบ้าง ตอนเย็นได้ยินว่า พระอาการเชื่อมซึ่มและอ่อนเพลียมากลงไปทุกที หมอถวายยาฉีดให้ พระหทัยแรงอยู่ หลายพัก ภายหลังทรงห้ามเสียว่า ไม่มีประโยชน์อะไร จน ๒ ยาม ๔๕ นาที สวรรคต เมื่อ ร้องให้กินสงบแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จประทับห้องแปะเต่งเรียกกองมนตรี ประชุม ปรีक्षाเรื่องจัดการพระบรมศพพวงนี้ เลิกประชุม ๓ ยามเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งรับราชสมบัติสำเร็จราชการแผ่นดิน ประทับแรมในพระที่นั่งอัมพรสถาน และโปรดให้มีประกาศไม่ต้องโกนผม...

๕.๑.๔ เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์ พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์ พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเป็นเรื่องที่พระองค์ ทรงพระราชทานเป็นกรณีพิเศษให้วารสารวงวรรณคดีนำมาตีพิมพ์ เป็นเรื่องที่ทรงคัดมาจากบันทึกประจำวันของพระองค์ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ กล่าวได้ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นพระราชนิพนธ์เรื่องแรกของพระองค์ พระองค์ได้ทรงกล่าวถึง ที่มาของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ว่า “วงวรรณคดี ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ถนัดมา ลงในหนังสือนี้นานมาแล้ว... ฉะนั้นจึงตกลงใจส่งบันทึกประจำวันวันที่เขียนไว้ก่อนและระหว่าง วันเดินทางจากสยามสู่สวิทเซอร์แลนด์มาให้” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ๒๔๙๐: ๑) เนื้อหาของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้กล่าวถึงเหตุการณ์และเรื่องราวของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่วันที่ ๑๖-๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนและระหว่างเดินทางที่พระองค์จะเสด็จกลับไปศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ดังความตอนหนึ่งว่า (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ๒๔๙๐: ๑)

...วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ - วันนี้ถึงวันที่เราจะต้องจากไปแล้ว พอถึงเวลาก็นั่งจากพระที่นั่งพร้อมกับแม่ พอรถแล่นออกไปได้ไม่ถึง ๒๐๐ เมตร มีหญิงคนหนึ่งเข้ามาหยุดรถแล้วส่งกระป๋องให้เราคนละใบ ราชของครึกษ์ไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรอยู่ในนั้น บางทีจะเป็นลูกกระเบิด เมื่อมาเปิดดูภายหลังปรากฏว่าเป็นทอฟฟี่ที่อร่อยมาก ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริงๆ ที่ถนนราชดำเนินกลาง ราษฎรเข้ามาใกล้ชิดรถที่เรา นั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง รถแล่นผ่าฝูงคนไปได้อย่างช้าที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตร รถแล่นเร็วขึ้นได้ ตามทางที่ผ่านมา ได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดังๆ ว่า “อย่าละทิ้งประชาชน” อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า ถ้าประชาชนไม่ “ทิ้ง” ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ “ละทิ้ง” อย่างไรได้ แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว...

๕.๑.๕ เรื่องสามกรุง พระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ

วารสารวรรณคดีได้คัดลอกเนื้อหาที่กล่าวถึงพระราชพิธีการแห่พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสามกรุง พระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณมาเผยแพร่เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์ในวันพระราชพิธีแห่พระบรมศพของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักยิ่งของปวงชนชาวไทย ดังปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังความตอนหนึ่งว่า (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, ๒๔๘๙: ๑-๒)

รวีวารแรม ๕ ค่ำ	เดือน ๑๑
เชิญพระศพสมเด็จพระ	ชนกเจ้า
ปิ่นรัฐชาติยเพ็ช	ราชูธ
ทรงพระดำเนินเข้า	เคลื่อนคนล้อย รอยทาง ฯ
ย่ำค้ำค้ำสั่งให้	เดินขบวน
เสียงสุรางค์นางครวญ	คร่ำก้อง
แต่รปี่มีรัญจวน	ใจสลด

เบิ่งพรวดพรวดๆ ซร้อง	ศัพท์ซ้ำกำศรวญ ฯ
สามคานยานมาศเรื่อง	จำรัส
นพปฎลเสวตรฉัตร	เชิดกั้ง
พระโกษฐีโรจนรัตน	ไรแอร่ม
ยังบ่เคยมีครั้ง	อื่นให้ใครเห็น ฯ
ฉูปเทียนดอกไม้เนือง	แนวถนน
สองฟากมากฝูงคน	คร่ำไห้
ยามค่ำชะอำฝน	ฟ้ามืด
แลบเห็นตัวได้	สดับเพียงเสียงครวญ ฯ

๕.๒ เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่

เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีหมายถึงเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อลงในวารสารวงวรรณคดี มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗ เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่แต่งขึ้นใหม่

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
เอราวัณ	เมืองรอง	ประวัติช้างเอราวัณ	๔ / พ.ค. ๘๙
ภูเขาทอง	ไม่ปรากฏผู้แต่ง	ประวัติการสร้างภูเขาทอง	๑๐ / พ.ย. ๘๙
สงครามธรรมยุท	เจือ สตะเวทิน	ตำนานเจดีย์แดง เมืองเพชรบุรี	๑๐ / พ.ย. ๘๙
เพลงสรรเสริญพระบารมี	สันตสิริ	ที่มาและประวัติเพลงสรรเสริญพระบารมี	๑๐ / พ.ย. ๘๙
พราหมณ์เพชรบุรี	เจือ สตะเวทิน	ที่มาและประวัติพราหมณ์ในเพชรบุรี	๑๒ / ม.ค. ๙๐
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน	อ. อติพันธุ์	ประวัติการค้าขายระหว่างไทยกับอิหร่าน	๑๔ / มี.ค. ๙๐
ปราสาทพระเทพบิดร	วลัย ปิ่นเฉลียว	ประวัติการสร้างปราสาทพระเทพบิดร	๑๕ / เม.ย. ๙๐

ตารางที่ ๑๗ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
มิถุนายน เดือนที่ ระลึก	ไม่ปรากฏผู้แต่ง	มิถุนายนเป็นเดือนที่มีเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ เปลี่ยนแปลงการปกครอง วันสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ฯ	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
อภิเชก	ป.ส. ศาสตรี	ที่มาของคำว่าอภิเชก และประวัติพระราชพิธีบรม ราชาภิเชก	๑๙ / ส.ค. ๙๐
บันทึกประวัติของ คำบางคำใน ภาษาไทย	เสนาะ ตันบุญยืน	ศัพท์แสดงในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๐ / ก.ย. ๙๐
พระเจ้าอโนธรา	เจือ สตะเวทิน	ประวัติพระเจ้าอโนธรา	๒๐ / ก.ย. ๙๐
สหภาพมลายูและ สิงคโปร์	ตาโอม	ประวัติการปกครองมลายูและสิงคโปร์ของ อังกฤษ	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
น่านเจ้ากับนาม เวียด	เจือ สตะเวทิน	ประวัติราชวงศ์น่านเจ้า และสงครามระหว่างน่าน เจ้ากับนามเวียด	๒๙ / มิ.ย. ๙๑
วัดราชโอรส	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	ประวัติวัดราชโอรส	๓๒ / ก.ย. ๙๑
เสด็จครุย	ม.ร.ว.เทวาริราช ป. มาลากุล	ที่มาและประวัติเสด็จครุย	๓๒ / ก.ย. ๙๑
นางเสื้อง	เจือ สตะเวทิน	ประวัตินางเสื้อง	๓๔ / ม.ค. ๙๒

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นผลงานของเจือ สตะเวทิน ผู้ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นปราชญ์ทางด้านประวัติศาสตร์คนหนึ่งของไทย นอกจากนี้ยังมีผลงานของนักเขียนอื่นๆ เช่น เมืองรอง, หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล, ตาโอม, สันตสิริ, อ. อติพันธุ์, ป.ส. ศาสตรี เป็นต้น ตัวอย่างเรื่อง “สงครามธรรมยุต” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๐ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงตำนานเจดีย์แดง จังหวัดเพชรบุรี ดังความตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙ก: ๑๔)

...ตำนานของเจดีย์แดงนี้เล่ากันว่าเป็นผลแห่งสงครามธรรมยุทระหว่างเพชรบุรีกับพม่าหรือมอญ (ชาวบ้านว่าพวกทวายสร้างเจดีย์นี้) สมัยศึกดำบรรพ์โพ้น – สมัยเมื่อเพชรบุรีมีเจ้านครปกครองเป็นอิสระ (อาจเป็นเจ้าในราชวงศ์สุโขทัยหรือก่อนสมัยสุโขทัย) ตำนานกล่าวว่ากษัตริย์ฝ่ายปราบปรามซึ่งเป็นพม่าหรือมอญได้กรีธาทัพมหาศาลมาประชิดเพชรบุรีตั้งมั่นอยู่ที่เพนียดจับช้าง (บัดนี้เรียกตำบลไร่พะเนียด) กษัตริย์พระองค์นี้ทรงมีไพร่พลมากกว่าหลายสิบเท่า หากจะทรงเข้าโจมตีก็คงจะได้เพชรบุรีอย่างง่ายดาย แต่พระองค์ทรงเป็นธรรมิกราช จึงประสงค์จะทำสงครามธรรมยุทเพิ่มพูนพระกฤษฎาภินิหาร ชักชวนให้ทำสงครามอย่างธรรมยุทโดยจะไม่รบพุ่งกันอย่างธรรมดา หากแต่จะก่อพระเจดีย์ซึ่งเป็นปูชนียวัตถุสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนาแข่งขันกัน...

๖. การให้เกิร์ตความรู้ทางวรรณคดี

จากการศึกษาเรื่องที่มีเนื้อหาให้เกิร์ตความรู้ทางวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีสามารถจำแนกเนื้อหาของเรื่องได้ ๓ ลักษณะ คือ ประวัติกวี ตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดี และอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๖.๑ ประวัติกวี

จากการศึกษาเรื่องที่ทำให้เกิร์ตความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ เรื่องให้เกิร์ตความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติกวี

ประวัติกวี	เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ไทย	ใครคือใครในวรรณคดีไทย	อิสสระ ภาวนันท์	ประวัติและผลงานของเจ้าฟ้ากุ้ง	๗ / ส.ค. ๘๙
	เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน			
	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	ธนิศ อยุธยา	ประวัติและผลงานเรื่องมหาชาติคำหลวงของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๓๖ / ก.ย. ๙๕

ตารางที่ ๑๘ (ต่อ)

ประวัติกวี	เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ไทย	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	เจือ สตะเวทิน	ประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	๓๗ / ต.ค. ๙๕
	ชัฟโฟ – ผู้แพร์ัก	สรรรค์ วรรณคดี	ประวัติชัฟโฟ กวีหญิงชาวกรีก	๗ / ส.ค. ๘๙
ต่างประเทศ	กวีเด็ก	ว. ณ ประมวญมารค	ประวัติมาจรี เฟลมิ่ง กวีเด็กหญิงชาวอังกฤษ	๙ / ต.ค. ๘๙
	ศิลปินทางละคอนของระพีนาถ ตะกอร์	เรื่องอุไร	ประวัติและผลงานของระพีนาถตะกอร์	๒๐ / ก.ย. ๙๐

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ให้เกร็ดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีทั้งเรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีไทย และเรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีต่างประเทศ กล่าวได้ว่าวารสารวรรณคดีได้ให้ความสำคัญทั้งกวีไทยและกวีต่างประเทศเพื่อให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าประวัติกวีต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีนั้นมีทั้งกวีชาวตะวันตก อาทิ ชัฟโฟ และกวีชาวตะวันออก อาทิ ระพีนาถตะกอร์

ตัวอย่างเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวี ได้แก่ เรื่อง “ชัฟโฟ – ผู้แพร์ัก” ของสรรรค์ วรรณคดี ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๘๙ เนื้อหากล่าวถึงประวัติของชัฟโฟ กวีหญิงชาวกรีก ดังความตอนหนึ่งว่า (สรรรค์ วรรณคดี, ๒๕๘๙: ๑๗)

... ชัฟโฟ เกิดบนเกาะเลสบอสในทะเลเอเยียน เกาะนี้มีชื่อเสียงในเรื่องเหล่า องุ่น น้ำมัน และข้าว เราไม่ทราบวันเดือนปีเกิดอันแน่นอนของชัฟโฟ แต่เชื่อกันโดยประมาณว่าเธอเกิดภายหลังไฮเมอร์ประมาณ ๔ ศตวรรษ. . . ชัฟโฟเป็นกวีหญิงที่มีเกียรติที่สุดในสมัยของเธอ เธอตั้งโรงเรียนกวี (A School of Poets) ขึ้น มีศิษย์หญิงชั้นผู้ดีมากมาย อัศจรรย์วุฒิทางการกวีของชัฟโฟสูงยิ่งนัก นักปราชญ์ราชบัณฑิตชอบคบค้าสมาคมกับเธอ. . .

๖.๒ ตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดี

จากการศึกษาเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๙ เรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดี

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ว่าพลางทางชมคนานก	สุกิจ นิมมานเหมินทร์	ความรู้เกี่ยวกับนกกาเหว่า	๖ / ก.ค. ๘๙
ว่าพลางทางชมคนานก	สุกิจ นิมมานเหมินทร์	ความรู้เกี่ยวกับนกขมิ้น นกกาขเณ	๘ / ก.ย. ๘๙
พระพุทธรบาทใน วรรณคดี	ภ.ม.	รวบรวมวรรณคดีที่เกี่ยวกับ พระพุทธรบาท	๑๓ / ก.พ. ๙๐
ขานาง	เจือ สตะเวทิน	ความรู้เรื่องต้นขานาง	๑๕ / เม.ย. ๙๐
หนุมาน	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิ์กุล	รวบรวมประวัติหนุมาน	๒๑ / ต.ค. ๙๐
สุครีพ	สมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา	รวบรวมประวัติสุครีพ	๒๒ / พ.ย. ๙๐
พระราม	สามศร	รวบรวมประวัติพระราม	๒๖ / มี.ค. ๙๑
พระจันทร์ในวรรณคดี	เรื่องอุไร	รวบรวมประวัติพระจันทร์	๓๐ / ก.ค. ๙๑
เรื่องแม่น้ำคงคา	พระพิพัฒน์พิทยาภรณ์	รวบรวมประวัติแม่น้ำคงคา	๓๖ / ก.ย. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องประเภทนี้ทำให้เกิดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นลักษณะการรวบรวมความรู้มาจากแหล่งอ้างอิงต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละครในวรรณคดีเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละครจากวรรณคดีเรื่องรามายณะ อาทิ หนุมาน สุครีพ และพระราม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งยังมีการนำดัดแปลงเป็นหลายสำนวนซึ่งส่งผลให้ตัวละครตัวเดียวกันแต่ต่างสำนวนมีพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยแตกต่างกัน ดังตัวอย่างเรื่อง “หนุมาน” ของหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๙๐ เนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละครหนุมานในสำนวนต่างๆ โดยเก็บความมาจากพระราชนิพนธ์ป่อเกิด

รามเกียรติ์, สมญาภิธานรามเกียรติ์ของนาคะประทีป, Hindu Pantheon, Hindu Mythology และ พระรามชาดก ดังความตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิศกุล, ๒๕๙๐ก: ๓๓)

... หนุมานเป็นตัวเอก และดูเหมือนจะเป็นตัวสำคัญที่สุดในเรื่องรามเกียรติ์ทั้งใน รามายณะของวาลมิกิและในรามเกียรติ์ของไทย ผิดกันในเรื่องสำคัญที่หนุมานใน รามายณะหาได้เข้าคู่เช่นหนุมานของไทยเราไม่ ในพระรามชาดกเรียกหนุมานว่าท้าว หนุละมาน เป็นโอรสของพระรามที่เกิดกับนางแพงสีซึ่งกลายเป็นลิง... ในตำนานหนังสือ Hindu Mythology อธิบายว่าหนุมานเป็นพระเจ้าที่นับถือกัน (ape - gods) ใน Hindu Pantheon ว่าพระอิศวรทรงอ้างว่าเป็นบิดาของหนุมานด้วย เพราะทรงแบ่งกำลังมาให้ เรื่องของหนุมานมีมากมายและยืดยาว...

๖.๓ อื่นๆ

จากการศึกษาเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้อันมีเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีและความรู้เกี่ยวกับตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๐ เรื่องให้เพิ่มความรู้อันมีเนื้อหาอื่นๆ

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
Sonnet	ประภาพร	ให้ความรู้เกี่ยวกับกลอนประเภท Sonnet	๒ / มี.ค. ๘๙
วรรณคดีเหมาะแก่ผู้อ่านที่ทรงภูมิ แต่ไร้ภูมิก็ต้องศึกษาจึงจะรู้รส	ศิวะศรียานนท์	การรับรสวรรณคดีขึ้นอยู่กัภูมิผู้อ่าน	๔ / พ.ค. ๘๙
ลักษณะกวีนิพนธ์	ป.ส. ศาสตรี	กล่าวว่าคำของกวีเอกเปรียบเหมือนเสน่ห์ของผู้หญิง	๔ / พ.ค. ๘๙
ร้อยกรองช่วยประกอบความรู้สัก	สมัค บุระวาด	ร้อยกรองช่วยพรรณนาอารมณ์และความรู้สึกได้เป็นอย่างดี	๕ / มิ.ย. ๘๙
กวีสมบัติ	ประภาพร	กวีต้องมีคุณสมบัติเข้าคู่ มีความคิดฝัน ฯ	๕ / มิ.ย. ๘๙

ตารางที่ ๒๐ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
ของขวัญนักวรรณคดี	ประมุขวรรณรักษ์	ผู้นำเผด็จการเป็นนักเขียน เช่น เบนนิโต มุสโซลินี, นักประพันธ์ที่เห็นใจนักการเมือง เช่น มาตามเซลมา ลาเกอลอฟ ฯ	๖ / ก.ค. ๘๙
ของขวัญนักวรรณคดี	ประมุขวรรณรักษ์	กวีผู้แต่งนิราศคู่สำคัญ สุนทรภู่และนาย นรินทร์, รัฐบาลอังกฤษนิยมวรรณคดีมากที่สุด เซอร์โรเบิร์ตวัลโปล ฯ	๗ / ส.ค. ๘๙
ของขวัญนักวรรณคดี	ประมุขวรรณรักษ์	กวี คาทาน มาสโย = กวีเป็นที่อาศัยแห่ง คาทาทั้งหลาย, บ้านที่พระเจ้าอยู่ทงทรงสถาป ต้าบาลบ้านทิง จากนิราศสุพรรณ ฯ	๘ / ก.ย. ๘๙
ร้อยกรองไทยกับ กลอนเปล่า	สิกสวัต	ให้ความรู้เกี่ยวกับร้อยกรองและกลอนเปล่า	๙ / ต.ค. ๘๙
ของขวัญนักวรรณคดี	ประมุขวรรณรักษ์	หมอลงกาไลย์, ขุนแผนติดตั้ง, นกอ๋ปมงคล, หนังสือที่ฮิตเลอร์เอาไว้ได้เพียง ฯ	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
ไฉนรักของกวี	โสรวาร	แนวคิดเกี่ยวกับความรักของสุนทรภู่และ Joshua Sylvester มีแนวคิดเดียวกัน	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
วรรณคดีให้แนวทาง เล็งความหมายในการ ค้นคว้าแปลศัพท์ที่ ยาก	ศิวะศรียานนท์	อธิบายศัพท์ “นิราศ” “ชายไหว ชายแครง”	๑๗ / มี.ย. ๙๐
ศิลปะ	ป.ส. ศาสตรี	ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ	๒๐ / ก.ย. ๙๐
อุปกษมาลา	หิฎฐีรนนันท์	อุปกษมาลา เป็นชุมนุมแห่งโคลกสุภาษิต และข้อคิด	๒๔ / ม.ค. ๙๑
วรรณคดีวรรณทอง	เจือ สตะเวทิน	ควรให้เด็กมัธยมศึกษาเกี่ยวกับกวีไทย พร้อมทั้งคัดเลือกวรรณทองของแต่ละเรื่องมารวมไว้ในเล่ม	๒๕ / ก.พ. ๙๑
ชุมนุมมหากาพย์ นานาชาติ	จุฬารัตน์	ให้ความรู้เกี่ยวกับมหากาพย์ และรวบรวม มหากาพย์ของชาติต่างๆ	๓๓ / ต.ค. ๙๑
เรื่องความรู้	เสฐียรโกเศศ	วรรณคดีเป็นความรู้ที่รู้ได้ด้วยควม เพลิดเพลิน	๓๖ / ก.ย. ๙๕

ตารางที่ ๒๐ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
อิตถีภดา	เสฐียรโกเศศ	กวีสามารถพรรณนาความงามของผู้หญิง จนทำให้ผู้คนหลงใหลกระทั่งเสียบ้านเสียเมือง	๓๗ / ต.ค. ๙๕
วรรณคดีบาลี	เกษม บุญศรี	สมัยกษัตริย์วิภูฏาคามี ได้มีการจารึกคำสอน พระพุทธเจ้าเป็นภาษาบาลี	๓๗ / ต.ค. ๙๕
วรรณคดีบาลี	เกษม บุญศรี	เนื้อหาพระวินัยปิฎก กัณฑ์ที่ ๑ เวรัญชกัณฑ์	๓๙ / ธ.ค. ๙๕
อันนารายณ์นั้นสี่ หัตถา ทรวงตรีศทาจักร สังข์	เสฐียรโกเศศ	รวบรวมที่มาของตรีศทาจักรสังข์	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ทำให้เกร็ดความรู้ทางวรรณคดีโดยมีเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติกวีและความรู้เกี่ยวกับตัวละคร/ต้นไม้/สัตว์/สถานที่ในวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นเรื่องที่ให้ความรู้หลากหลายทางวรรณคดี ดังตัวอย่างเรื่อง “ร้อยกรองไทยกับกลอนเปล่า” ของสิกสวัต ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ เนื้อหากล่าวให้ความรู้เกี่ยวกับร้อยกรองและกลอนเปล่า ดังความตอนหนึ่งว่า (สิกสวัต, ๒๕๔๙: ๓๓)

...ระหว่างนี้มีคำประพันธ์ชนิดหนึ่งเริ่มปรากฏขึ้นในวงการประพันธ์ไทย เรียกกันว่า “กลอนเปล่า” โดยอนุโลมเข้ากับในคำประพันธ์ประเภท Blank Verse ของอังกฤษ ว่าที่จริงถ้าจะแปลคำ Blank Verse ว่า “กลอนเปล่า” แล้ว ก็ไม่น่าจะตรงกันนัก เพราะคำว่า “กลอน” ในความนิยมของไทย ย่อมไม่ใช่ Verse ของฝรั่ง “กลอน” เป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่งซึ่งมีทั้งสัมผัสนอกสัมผัสในสอดคล้องสัมพันธ์กันแน่นสนิทประดุจสลักกลอน เป็นคำประพันธ์ที่เกิดมาจากนิสสัยคนไทยจริงๆ เพราะแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว คนไทยชอบพูดสัมผัสคล้องจองติดปาก...

๗. บทความวรรณคดีวิจารณ์

จากการศึกษาเรื่องประเภทวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่าสามารถจำแนกเรื่องออกเป็น ๒ ประเภท คือ บทวิจารณ์วรรณคดีไทย และบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๗.๑ บทวิจารณ์วรรณคดีไทย

บทวิจารณ์วรรณคดีไทยที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ บทความวิจารณ์วรรณคดีไทย

เรื่อง	ผู้วิจารณ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
วิพากษ์นิราศเอกของสุนทรภู่	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องนิราศภูเขาทอง โดยวิจารณ์แนวประวัติ	๑ / ก.พ. ๘๙
วิจารณ์ระเด่นลันได	วิทย์ ศิวะศรียานนท์	วิจารณ์เรื่องระเด่นลันได โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๒ / มี.ค. ๘๙
พระเอกของข้าพเจ้า	เสฐียรโกเศศ	วิจารณ์เรื่องพระอภัยมณี โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๓ / เม.ย. ๘๙
กุลสตรีที่สุนทรภู่หลง	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องนิราศพระบาทและนิราศเมืองแกลง โดยวิจารณ์แนวประวัติ	๓ / เม.ย. ๘๙
วิจารณ์รัตนาวลีของดุษฎีมาลา	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องรัตนาวลี โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๕ / มิ.ย. ๘๙
ไกรทอง	สามศรี	วิจารณ์เรื่องไกรทอง โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๗ / ส.ค. ๘๙
ศิลปะกระบวนโคลงของสุนทรภู่	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องนิราศสุพรรณ โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๘ / ก.ย. ๘๙
ความคิดคนละแ่ง	ครูพันธุ์	วิจารณ์เรื่องนิราศนรินทร์ โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๙ / ต.ค. ๘๙
วิจารณ์อุทยานยวนถวิลของกรมพระยานราธิปประพันธ์พงศ์	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องอุทยานยวนถวิล โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๑๓ / ก.พ. ๙๐

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

เรื่อง	ผู้วิจารณ์	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
วินิจฉัยเรื่องศรีปราชญ์	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	วิจารณ์ศรีปราชญ์ โดยวิจารณ์ แนวประวัติ	๑๖ / พ.ค. ๙๐
บทนิยาม รามรันท ของครู เทพ	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องรามรันท โดย วิจารณ์แนวสุนทรียะ	๑๖ / พ.ค. ๙๐
มหาชาติคำหลวง	ส. ผลชีวิน	วิจารณ์เรื่องมหาชาติคำหลวง โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๑๘ / ก.ค. ๙๐
เพลงยาวรำพันพิลาปของ สุนทรภู่	เรื่องอุไร	วิจารณ์เรื่องเพลงยาวรำพันพิลาป โดยวิจารณ์แนวประวัติ	๒๒ / พ.ย. ๙๐
พระราชอัธยาศัยจากพระ ราชหัตถเลขา	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	วิจารณ์เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจาก สยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์ โดย วิจารณ์แนวประวัติ	๒๓ / ธ.ค. ๙๐
ความไพเราะจากบางตอน ในกฎหมายคำฉันท์ ของ หลวงธรรมมาภิรมย์	อิฐฐา	วิจารณ์เรื่องกฎหมายคำฉันท์ โดย วิจารณ์แนวสุนทรียะ	๒๔ / ม.ค. ๙๑
เรื่องอยู่ในวงวรรณคดี	เสฐียรโกเศศ	วิจารณ์เรื่องนิราศนรินทร์และ กำศรวลศรีปราชญ์ โดยวิจารณ์ แนวสุนทรียะ	๓๒ / ก.ย. ๙๑
เจ้าแห่งบทะเลครว้า	ศิวัศศรียานนท์	วิจารณ์เรื่องอิเหนา โดยวิจารณ์ แนวสุนทรียะ	๓๔ / ม.ค. ๙๒
วิจารณ์ลักษณะวงศ์ของ สุนทรภู่	เจือ สตะเวทิน	วิจารณ์เรื่องลักษณะวงศ์ โดย วิจารณ์แนวสุนทรียะ	๓๖ / ก.ย. ๙๕
วรรณคดีวิจารณ์ ประวัติ วรรณคดีไทยสำหรับ นักศึกษา	ธนิศ อยู่โพธิ์	วิจารณ์เรื่องกำศรวลศรีปราชญ์ โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ	๓๗ / ต.ค. ๙๕
วรรณคดีวิจารณ์ ประวัติ วรรณคดีไทยสำหรับ นักศึกษา	ธนิศ อยู่โพธิ์	วิจารณ์เรื่องประวัติวรรณคดีไทย สำหรับนักศึกษา โดยวิจารณ์แนว ประวัติ	๓๘ / พ.ย. ๙๕
ก้นเมียง	จิตร ภูมิศักดิ์	วิจารณ์ศัพท์ “ก้นเมียง” จาก มหาชาติคำหลวง โดยวิจารณ์แนว นิรุกติศาสตร์	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบทวิจารณ์วรรณคดีไทยที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นบทวิจารณ์จากปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในแวดวงวรรณกรรมไทยทั้งสิ้น อาทิ ธนิต อยู่โพธิ์, เจือ สตะเวทิน, วิทย์ ศิวะศรียานนท์, หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, เสฐียรโกเศศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าวรรณคดีที่นำมาวิจารณ์ส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง มีเพียงบทความเดียวที่เป็นบทวิจารณ์วรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยแก้ว คือบทวิจารณ์เรื่อง “พระราชอัธยาศัยจากพระราชหัตถเลขาตัวอย่างบทวิจารณ์เรื่อง” ซึ่งเป็นการนำพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ในวารสารวรรณคดีมาวิจารณ์ แสดงให้เห็นว่าวารสารวรรณคดีมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวอย่างบทวิจารณ์วรรณคดีไทยเรื่อง “บทนิมรรมรันทของครูเทพ” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๐ เจือได้วิจารณ์เรื่องรามรันทโดยวิจารณ์ตามแนวสุนทรียะว่าเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยความงามทางวรรณศิลป์ โดยวิจารณ์ไว้เป็นข้อๆ คือ บทประพันธ์มีความกลมกล่อม ใช้คำน้อยแต่ให้ความหมายยิ่งใหญ่ เล่นคำซ้ำเสียงทั้งเชิงสัมผัสและเชิงความหมาย และใช้โวหารอุปมาอุปไมยได้อย่างดีมาก ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๙๐: ๓๓-๓๔)

...ขอแสดงความงามของบทประพันธ์ รามรันท เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ ๑.ครูเทพได้ร้องเพลงด้วยจังหวะ และสัมผัสอันเป็นเสียงดนตรี คือมีความกลมกล่อมยิ่งนัก กำกับบทประพันธ์ไว้ด้วยทำนองเพลงไทยทุกตอน คือ พระยาโคก พระยาตริก... ๒.มีความงามในเรื่องคำน้อยแต่ความหมายมืมนัก เช่น “ลงกาทักแก้วแพรวดา ฟีกักลกการุศรี”... ๓.เล่นคำซ้ำเสียงแต่ต่างความหมาย เป็นถ้อยคำที่ไพเราะทั้งเชิงสัมผัสและเชิงความหมาย เช่น “ล้างราพณ์ราบสิ้นรี คีนครองธานีด้วยกัน”... ๔.ความงามในโวหารอุปมาอุปไมยที่ถูกต้องตามความนิยมทางวรรณคดีไทย เป็นการเปรียบเทียบที่กินความดีมาก เช่น “ลักษณะณพายุเพียงครู่ ดูนานปานยักษ์ลัทหนี่”... บทประพันธ์รามรันทเป็นกลอน ๖ เพียง ๓๒ คำกลอน แต่ได้ให้ความงามทุกแง่ในกระบวนการประพันธ์...

๗.๒ บทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศ

บทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๒ บทความวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศ

เรื่อง	ผู้วิจารณ์	ผู้แปลและ เก็บความ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
หนังสือเรื่อง Rabindranath: The Last Phase	อมาลกัต์ตาจารย์	มณฑล	วิจารณ์หนังสือเรื่อง Rabindranath: The Last Phase โดย วิจารณ์แนวสุนทรียะ	๘ / ก.ย. ๘๙
เมฆทูต - อมตะโคลก แห่งวสันตฤดู	โรมา เซาตรี	เรื่องอุไร	วิจารณ์เรื่องเมฆทูต โดยวิจารณ์แนว สุนทรียะ	๒๔ / ม.ค. ๙๑
ระบิ์ - กวีหญิงคนแรก ของเปอร์เซีย	มุซึร์ อาหมัด	เรื่องอุไร	วิจารณ์งานเขียนของ ระบิ์ โดยวิจารณ์แนว สุนทรียะ	๒๕ / ก.พ. ๙๑
จินตกวีตุลสีทาส	โคपाल	หิฏฐิระนันท์	วิจารณ์งานเขียนของ ตุลสีทาส โดยวิจารณ์ แนวสุนทรียะ	๓๑ / ส.ค. ๙๑

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นการแปลและเก็บความมาทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวารสารวรรณคดีไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์วรรณคดีไทยเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศอีกด้วย ตัวอย่างบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศเรื่อง “หนังสือเรื่อง Rabindranath: The Last Phase” ของมณฑล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๘ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ มณฑลได้แปลและเก็บความจากบทวิจารณ์เรื่อง Rabindranath: The Last Phase ของ Amal Bhattacaraya โดยวิจารณ์แนวสุนทรียะ ดังความตอนหนึ่งว่า (มณฑล, ๒๔๘๙: ๕๐-๕๑)

...ภาพยี่ในระยนี้แฝงความปลื้มปราโมทย์อันเกิดแต่จิตดีใจอันสูง เป็นความปลาบปลื้มอันเกิดแต่ชัษณะในการต่อสู้อันครั้งสำคัญ อันทำให้เรารู้สึกเหมือนว่าได้เข้าไปสู่โลกอีกโลกหนึ่ง อันเต็มไปด้วยสำนึกว่า ในที่สุดก็ได้ชนะความโง่เขลา ธรรมนิยมประเพณีหรือกฎเกณฑ์ภายนอกทุกประการแล้ว ภาพยี่ในตอนนี้คือ Rogshajay, Arogya, Janmadiney และ Sheshlekha. . . ก่อนที่ท่านจะถึงที่สุดแห่งชีวิตประมาณ ๒-๓ เดือน ท่านได้บรรลุจุดหมายปลายทางแห่งงานร้อยกรองของท่าน เพราะภาพยี่บทสุดท้ายในเศษเลขา (Sheshlekha) เป็นเหมือนคำตอบสุดท้ายแห่งชีวิต เศษเลขาเป็นภาพยี่สั้นๆ ง่ายและมีน้ำหนัก ไม่มีภาพยี่ใดจะมีภาษารัดกุมและชัดเจนเท่า มีบทที่กล่าวถึงชีวิตชณะความตายอีกครั้ง แต่ด้วยภาษาที่ง่ายเรียบแต่มิมีน้ำหนักและความหมาย. . .

๘. บทความแนะนำหนังสือ (Book Review)

บทความประเภทแนะนำหนังสือที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นๆ เช่น บอกชื่อผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เนื้อเรื่องย่อ หรือมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของหนังสือเล่มนั้นไว้ด้วย บทความประเภทนี้แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ บทแนะนำหนังสือภาษาไทย และบทแนะนำหนังสือภาษาต่างประเทศ ดังนี้

๘.๑ บทแนะนำหนังสือภาษาไทย

เรื่องประเภทแนะนำหนังสือภาษาไทยที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๓ บทความแนะนำหนังสือภาษาไทย

เรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
หนังสือเรื่อง บรมราชาภิเษก*	พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานี นิวัต	ม.ร.ว.สุนนชาติ สวัสดิกุล	พิธีบรมราชาภิเษกของ สยาม และหน้าที่ของ พระมหากษัตริย์	๔ / พ.ค. ๘๙
หนังสือเรื่องพระร่วง	พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง ราชานุภาพ	ประจักษ์	ประวัติศาสตร์ไทยสมัย กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี	๗ / ส.ค. ๘๙

ตารางที่ ๒๓ (ต่อ)

เรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
หนังสือเรื่องพระราชา นุกิจ*	พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระยาตำรา ราชานุภาพ	ร.ผ.	รวบรวมพระราชนุกิจ ของพระมหากษัตริย์แห่ง ราชวงศ์จักรี ตั้งแต่รัชกาล ที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๘	๑๐ / พ.ย. ๘๙
หนังสือเรื่องบวช*	สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวชิ รญาณวงศ์	เวทิน	กล่าวถึงการบวช	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
หนังสือเรื่องความทรง จำ*	พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระยาตำรา ราชานุภาพ	ประจักษ์	ประวัติศาสตร์ไทยสมัย รัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ แบ่งเนื้อหาเป็น ๕ ตอน	๑๒ / ม.ค. ๙๐
มณีพิชัย	พระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้า นภาลัย	สามศร	เรื่องราวความรักระหว่าง มณีพิชัยและยอพระกลิ่น ที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรค มากมาย	๑๒ / ม.ค. ๙๐
หนังสือเที่ยวอาฟริกา*	พระองค์เจ้าศิริรัตน บุษบง	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	เรื่องราวในแอฟริกา	๑๕ / เม.ย. ๙๐
หนังสือเรื่องกนกนคร*	น.ม.ส.	เรื่องอุไร	เรื่องราวของกมลมิตร (คนธรรมดา) ที่ต้องลงมา ชดใช้กรรมในเมืองมนุษย์	๑๗ / มิ.ย. ๙๐
รอ่านพระราชนิพนธ์ เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจาก สยามมาสู่สวิทเซอร์ แลนด์	พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช	ไม่ปรากฏผู้ แนะนำ	บันทึกของ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๑๘ / ก.ค. ๙๐
พระลอบบิกรมพระ นราธิปฯ	กรมพระนราธิป ประพันธ์พงศ์	เจือ สตะเวทิน	ความรักต้องห้ามของสอง หญิง (พระเพื่อนและพระ แพง) หนึ่งชาย (พระลอบ)	๒๗ / เม.ย. ๙๑
หนังสือเรื่องพระนลคำ ฉันท์	กรมหมื่นพิทยา ลงกรณ์	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	ความรักของพระนลและ นางทัมะยันตี	๒๘ / พ.ค. ๙๑

ตารางที่ ๒๓ (ต่อ)

เรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
หนังสือบทละครเรื่อง มหाराชาวงศ์พะม่า	กรมพระนราธิป ประพันธ์พงศ์	เจือ สตะเวทิน	เรื่องราวในแผ่นดินพระ เจ้าสีป่อมินทร์	๓๑ / ส.ค. ๙๑
หนังสือเรื่อง วิทยาศาสตร์และ วรรณคดี	เสฐียรโกเศศ	ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล	วิทยาศาสตร์มีทั้ง ประโยชน์และโทษ ส่วน ศิลปะมีคุณค่าทางจิตใจ	๓๔ / ม.ค. ๙๒

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องที่มีการวิจารณ์หรือการแสดงความคิดเห็นแทรกไว้

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องประเภทแนะนำหนังสือภาษาไทยที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีทั้งแนะนำเรื่องที่ตั้งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองและร้อยแก้ว ผู้แนะนำหนังสือส่วนใหญ่ก็เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับผู้วิจารณ์เรื่องประเภทวรรณคดีวิจารณ์ ดังนั้นเนื้อหาในบทแนะนำหนังสือนอกจากจะมีการบอกรายละเอียดของเรื่อง อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อแล้ว ในบางบทความผู้วิจารณ์ยังได้วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้ด้วย

ตัวอย่างบทความแนะนำหนังสือภาษาไทยที่มีเพียงการบอกรายละเอียดของเรื่อง อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ ได้แก่ บทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือบทละครเรื่องมหाराชาวงศ์พะม่า แผ่นดินพระเจ้าสีป่อมินทร์” ของเจือ สตะเวทิน ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๑ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เจือได้ให้การแนะนำเกี่ยวกับหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ เรื่องย่อ ดังบทแนะนำตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๙๑ก: ๒๗-๒๘)

...พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงพอพระหฤทัยในพระราชประวัติอันเต็มไปด้วยนิยายพิศวาสของพระเจ้าสีป่อมินทร์ (ธิบอ) จึงทรงรจนาเป็นบทละครร้อยสำหรับปริดาไลย โดยทรงใช้พระนามแฝง “ประเสริฐอักษร” หนังสือบทละครเรื่องนี้ทรงนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมลิใน พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก หนา ๑๘๖ หน้า ปกพิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยเชชม “จ่านงค์” เป็นผู้วาดภาพหน้าปกเป็นรูปนกยูงรำแพน . . . เป็นหนังสือบทละครขนาดยาวมาก มี ๑๒ ชุดด้วยกัน เริ่มตั้งแต่พระเจ้าเมงดงมินทร์สวรรคตแล้ว พระเจ้าสีป่อมินทร์ได้เสวยราชย์แทนจนเสียมณฑล

และเอกราชพะม่าสลาย. . . อันความลุ่มจมนั้นดูเหมือนจะมีมูลเหตุมาจากขัตติยนาวิ
เรื่องนามสองพระองค์ คือ เซมยูมะอะฉิน (นางพญาข้างเผือกราชมารดา) กับศุภยะลัต
มเหสีองค์กลางของพระเจ้าสีป่อมินทร์ ผู้ทรงนั่งเมืองโดยอยู่ภายใต้อิทธิพลของราชนาวิทั้ง
สองทุกประการ. . .

๘.๒ บทแนะนำหนังสือต่างประเทศ

เรื่องประเภทแนะนำหนังสือภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมี
ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๔ บทความแนะนำหนังสือต่างประเทศ

หนังสือเรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
Siam: The Cross Road*	เซอร์โยไซอา ครอสบี้	ไม่ปรากฏผู้ แนะนำ	เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศไทยกับต่างประเทศ การเข้ามีส่วนร่วมใน สงครามโลกของไทยโดยอยู่ ฝ่ายญี่ปุ่น	๑ / ก.พ. ๘๙
Siam in Transition	R.P. LANDON	มณฑล	กล่าวถึงนิสัยคนไทยว่า สนุกสนาน ฟังพา เชื้อยซา เกียจคร้าน เกรงใจ เป็นมิตร	๒ / มี.ค. ๘๙
Anna and the King of Saim*	Margaret Landon	ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล	เรื่องราวของแอนนากับการ เข้ามาสัมผัสชีวิตในวังสยาม	๓ / เม.ย. ๘๙
The man of Destiny*	ยอร์ชเบอร์นาร์ถ ฮอร์	จุฬารัตน์	เรื่องราวของนโปเลียนโบนาป ปาร์ต นายทหารชาวฝรั่งเศส	๖ / ก.ค. ๘๙
A History of Orient *	Steiger – Beger – Benitez	วิศิษฐ์	กล่าวถึงอารยธรรมอินเดีย และจีน เรื่องราวในสมัย สมเด็จพระนารายณ์ที่มีการ ติดต่อกับต่างชาติ	๗ / ส.ค. ๘๙

ตารางที่ ๒๔ (ต่อ)

หนังสือเรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
Valmiki Ramayana*	G.A. NATESAN & Co.	บรรยง	เรื่องราวของพระราม เป็นฉบับย่อโดยเอาโคลงมาต่อและตัดเรื่องไร้สาระออก	๑๐ / พ.ย. ๘๙
The mysteries of Thailand	Leigh Williams	สามศร	เล่าถึงเมืองไทยผ่านสายตาความรู้สึกของผู้แต่ง	๑๑ / ธ.ค. ๘๙
Histoire Ancienne Des Etats Hindouises d' Extreme – Orient*	G. Caedes	เจือ สตะเวทิน	ประวัติศาสตร์ไทย เริ่มตั้งแต่อพยพมาจนถึงถิ่นฐานเป็นอาณาจักรสุโขทัย	๑๒ / ม.ค. ๙๐
Railroad of Death	John Coast	สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	เรื่องราวของเชลยศึกที่ถูกจับที่สิงคโปร์สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา เล่าถึงความทารุณของญี่ปุ่นระหว่างการสร้างทางรถไฟที่ไทย	๑๔ / มี.ค. ๙๐
Secrets of Siberia	Emil Lengyel	เฉวียง วงศ์สากล	วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไซบีเรียที่อยู่ภายใต้การปกครองของโซเวียต	๑๘ / ก.ค. ๙๐
Der Pilger Kamanita*	Karl Adolph Gjellerup	ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิกุล	หนังสือภาษาเยอรมันที่มาของเรื่องกามนิต	๒๒ / พ.ย. ๙๐
Siamese White	Maurice	เกษม	กล่าวถึงสภาสังคัมสมัยอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์	๓๓ / ต.ค. ๙๑
Calcutta Review เรื่อง A visit in the Interior of Siam*	Pareshchandra Dasgupta	ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิกุล	โบราณสถานสำคัญของไทย	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒

ตารางที่ ๒๔ (ต่อ)

หนังสือเรื่อง	ของ	ผู้แนะนำ	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
The Ancient Khmer Empire	Lawrence Palmer Briggs	ม.ร.ว. สุมณฑาติ สวัสดิกุล	เรื่องปราสาทหินพิมาย เรื่องราวของอาณาจักรเขมร โบราณที่มีความรุ่งเรืองทาง วัฒนธรรมโดยเฉพาะฝีมือช่าง การปกครอง	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงเรื่องที่มีการวิจารณ์หรือการแสดงความคิดเห็นแทรกไว้
รายละเอียดกล่าวไว้ในบทที่ ๔

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องประเภทแนะนำหนังสือภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีได้ให้ความสำคัญแก่หนังสือภาษาต่างประเทศที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทั้งเรื่องที่ทำให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี วรรณคดี ซึ่งเนื้อหาในบทแนะนำหนังสือนั้นนอกจากจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบคำประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ แล้วได้มีการวิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นของผู้วิจารณ์แทรกอยู่ด้วยเช่นเดียวกับบทแนะนำหนังสือภาษาไทย

ตัวอย่างบทความแนะนำหนังสือภาษาไทยที่มีเพียงการบอกรายละเอียดของเรื่อง อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ ได้แก่ บทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือเรื่อง The Mysteries of Thailand ของ Leich Williams” โดยสามศร ซึ่งปรากฏในวารสารวรรณคดี เล่มที่ ๑๑ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สามศรได้ให้การแนะนำเกี่ยวกับหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ ดังความตอนหนึ่งว่า (สามศร, ๒๔๘๙ก: ๕๑-๕๒)

. . . The Mysteries of Thailand ของ Leich Williams หนังสือเล่มนี้เล่าถึงเรื่องเมืองไทย ในความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่ง ซึ่งเข้ามาในฐานะเป็นลูกจ้างบริษัททำป่าไม้ทางเหนือ ผู้แต่งแต่งตามความรู้สึกนึกคิดที่ได้ประสบมาเป็นเวลา ๒๐ ปีที่อยู่ในเมืองไทย พิมพ์ที่เมืองบอมเบ เมื่อก.ศ. ๑๙๔๔ ผู้พิมพ์คือ THACKER & CO; LTD. ได้พิมพ์ ณ กรุงลอนดอนแล้วครั้งหนึ่งเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๑ แบ่งเป็น ๑๗ บท มี ๒๕๖ หน้า เป็นหนังสือเกี่ยวกับเมืองไทยที่น่ารู้ อีกเล่มหนึ่ง. . . ผู้แต่งได้พรรณนาความรู้สึกที่มีต่อเมืองไทยเมื่อแรกมาถึงได้อย่างมาก เล่า

ถึงความจอบรรเทาในแม่น้ำในย่านการค้า พรรณนาถึงเรือชนิดต่างๆ ในท้องน้ำ และกล่าวถึงความงามของพระปรางค์วัดอรุณราชวรารามบนฝั่งหนึ่ง และปราสาทราชวังอันแสนสง่าอยู่บนอีกฟากหนึ่งของลำน้ำเมื่อถึงบกแล้วก็กล่าวถึงเสียงที่รบกวนโสตประสาทว่าที่น่ารำคาญอย่างยิ่งคือเสียงรถราง. . .

๙. โฆษณา และประกาศเชิญชวน

จากการศึกษาโฆษณา และประกาศเชิญชวนที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๙.๑ โฆษณา

จากการศึกษาโฆษณาที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๕ โฆษณาหนังสือ สินค้าและบริการ

หนังสือ	สินค้าและบริการ
วารสารสยามสมาคม	ร้านอาหารไชยณรงค์***
หนังสือ Standard	เครื่องสำอางพวงเล็ก
หนังสือเอกชน	ยาสีฟันคาโบแล็กซ์
วารสารบ้านกับโรงเรียน	คูดวงทางไปรษณีย์
หนังสือชุมนุมวิทยาศาสตร์	ร้านอรอินทร์
หนังสือศิลปะการประพันธ์ของเจือ สตะเวทิน	ร้านบางขุนพรหมบุ๊คสตอลล์***
หนังสือชุดพหูสูต	ซีผึ้งกีฬา
หนังสือวิศวกรรมวิทยุ	นาฬิกาไมโด
หนังสือวิศวกรรมไฟฟ้า	ร้านถ้ำรูปไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่***
บัญชีพระนิพนธ์*	ร้านถ้ำรูปไชยณรงค์ ราชดำเนิน***
หนังสือความทรงจำ*	“ภาพแฟชั่น” พานิช ชวานนท์ จัดทำและถ่ายภาพ
หนังสือสังคมประพันธ์ เล่ม ๒	หอพักภาคศัพท์
หนังสือประวัติภูมิศาสตร์	โรงเรียนกวดวิชาศิริศาสตร์
หนังสือพาณิชย - บัญชี	

ตารางที่ ๒๕ (ต่อ)

หนังสือ	สินค้าและบริการ
วารสารกรรมศิลป์	
วารสารวิทยาศาสตร์ของ อ. เจริญ บุญญวัฒน์	
Chatra books	
จุฬา – บัณฑิต**	
หนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัย ของสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
มหาวิทยาลัย	
สมุดภาพสมเด็จพระเจ้าฟ้าราชธิดา	

หมายเหตุ: เรื่องที่มีเครื่องหมาย * หมายถึงหนังสือที่วางวรรณคดีจัดพิมพ์

เรื่องที่มีเครื่องหมาย ** หมายถึงหนังสือภาพเล่มแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่มีเครื่องหมาย *** หมายถึงร้านของนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโฆษณาที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ โฆษณานิตยสาร และโฆษณาสินค้าและบริการ เป็นที่น่าสังเกตว่าโฆษณาบางตัวเป็นโฆษณาจากนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้โฆษณาแต่ละตัวได้ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีหลายเล่ม ไม่ได้ปรากฏแค่เพียงเล่มใดเล่มหนึ่งเท่านั้น ตัวอย่างโฆษณานิตยสาร ได้แก่ โฆษณา “นิตยสารพาดิษฐ์ - บัญชีเล่ม ๓” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๘ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ความว่า (นิรนาม, ๒๔๙๐: ๒๐)

... นิตยสารพาดิษฐ์ - บัญชีเล่ม ๓ กำหนดออกกลางเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๐ นี้ มีเรื่องน่าอ่านมากมาย ทั้งภาพงามๆ ไม่น้อย ราคาของเล่มละ ๖ บาท ต่างจังหวัดเพิ่มค่าส่ง ๑.๕๐ บาท ท่านที่ต้องการโปรดสั่งจองพร้อมด้วยส่งเงินที่ นายพอพันธุ์ มณีรัตน์ คณะพาดิษฐ์ศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๙๐...

ตัวอย่างโฆษณาสินค้าและบริการ ได้แก่ โฆษณา “ร้านอาหารไชยณรงค์” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า (นิพนาม, ๒๔๘๙ก: ๔๐)

... “ไชยณรงค์” (ร้านนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มุมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถนนราชดำเนิน จำหน่ายอาหารฝรั่ง เครื่องดื่มต่างๆ รับประทานอาหาร และเลี้ยงน้ำชา ทั้งในและนอกสถานที่ ราคาพอสมควร...

๙.๒ ประกาศเชิญชวน

จากการศึกษาประกาศเชิญชวนที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๖ ประกาศเชิญชวน

ประกาศเชิญชวน	เล่มที่ / เดือน
ประกวดกวีนิพนธ์ ให้ถอดคำประพันธ์ที่มีฉันทลักษณ์เป็น Sonnet ของเชกสเปียร์เป็นกลอนสุภาพ	๑ / ก.พ. ๘๙
เชิญนิสิตเก่าจุฬายฯ ไปบางปู ค่าบัตร ๑๕ บาท	๒ / มี.ค. ๘๙
เชิญฟังปาฐกถาของสยามสมาคม แสดงโดยพระองค์เจ้าธานีนิวัต	๒ / มี.ค. ๘๙
ประกวดร้อยแก้ว ให้เขียนเรื่องสั้นตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้	๓ / เม.ย. ๘๙
สมาคมนิสิตเก่าจุฬายฯ เชิญร่วมงานถวายพระราชกุศลวันเฉลิมพระชนมพรรษารัชกาลที่ ๘	๘ / ก.ย. ๘๙
ประกวดบทกวี ให้แต่งโคลงประชันกับนิราศนรินทร์โดยให้มีใจความเดียวกัน	๙ / ต.ค. ๘๙
ชวนผู้อ่านที่สนใจเข้าร่วมการพบปะครั้งต่อไป ของวงวรรณคดี ให้ส่งชื่อและที่อยู่มายังวงวรรณคดี	๑๔ / มี.ค. ๙๐
ฉลองรับปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ค่าลิขสิทธิ์คนละ ๑๕ บาท	๑๕ / เม.ย. ๙๐
สมาคมนิสิตเก่าจุฬายฯ จัดการเรียไรเพื่ออุดหนุนนิสิตที่ขาดแคลน ติดต่อกับร้าน “ไชยณรงค์”	๒๓ / มิ.ค. ๙๐
ทายบทกวีนิพนธ์ ให้ทายว่าอยู่ในเรื่องใด ใครแต่ง...	๓๐ / ก.ค. ๙๑
	-
	๓๓ / ส.ค. ๙๑
ข่าววงวรรณคดี ๒๖ มิถุนายน สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดการบรรยายเนื่องในวันสุนทรภู่	๓๖ / ก.ย. ๙๕

ตารางที่ ๒๖ (ต่อ)

ประกาศเชิญชวน	เล่มที่ / เดือน
ข่าววงวรรณคดี ๖ กันยายน สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจัดงานระลึกที่กวีที่แต่งลิลิตพระลอ, ๒๐ กันยายน นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปศึกษาเรื่องราววรรณคดีที่วัดโพธิ์	๓๗ / ต.ค. ๙๕
ข่าววงวรรณคดี ๒๕ พฤศจิกายน สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจัดแสดงเรื่องสาวตรี เนื่องในวันกวี	๓๘ / พ.ย. ๙๕
ชวนบริจาคเงินสมทบทุน “ไปลิโอสงเคราะห์”	๓๘ / พ.ย. ๙๕
ข่าววงวรรณคดี ๒๕ พฤศจิกายน สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจัดงานระลึก “พระราม ๖”	๓๙ / ธ.ค. ๙๕

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประกาศเชิญชวนที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กิจกรรมร่วมสนุกกับทางวารสาร และกิจกรรมในแวดวงวรรณกรรม ดังตัวอย่างประกาศเชิญชวนนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปเที่ยวบางปู ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า (นิรนาม, ๒๔๘๙ข: ๑๗)

... นิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เชิญเที่ยวบางปู ท่านจะได้ตากอากาศชายทะเลในยามร้อน จะได้สนทนาวิสาสะกับมิตรสหาย จะได้เที่ยวตลาดนัดที่บางปู จะได้เล่นกีฬา จะได้อาบน้ำทะเล จะได้ร่วมรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน ท่านจะได้ฟังดนตรี... นิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่าลืมวันอาทิตย์ที่ ๑๔ เมษายน ๒๔๘๙ รถออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เวลา ๖.๐๐ น. เที่ยวกลับออกจากบางปู ๑๗.๓๐ น. เชิญชวนมิตรสหายของท่านไปด้วยได้ นิสิตเก่าอย่าพลาดงานชุมนุมครั้งนี้...

๑๐. บันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดี

จากการศึกษาบันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๗ บันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดี

เรื่อง	ผู้บันทึก	เนื้อหา	เล่มที่ / เดือน
คำวิจารณ์ของผู้อ่าน วงวรรณคดี	ไม่ปรากฏผู้บันทึก	รวบรวมคำวิจารณ์ของผู้อ่านวารสาร วงวรรณคดี เช่น พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล, พระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, สมเด็จพระ ราชชนนี เป็นต้น	๑๓ / ก.พ. ๙๐
วงวรรณคดี	เมืองรอง	บันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบ ๑ ปี ของวงวรรณคดี	๑๔ / มี.ค. ๙๐
รายงานการประชุมทาง วรรณคดี	เวทิน	บันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบ ๒ ปี ของวงวรรณคดี	๒๖ / มี.ค. ๙๑
วงวรรณคดีครบรอบปี ที่ ๓ และการจัดตั้ง P.E.N. Club – Siamese Centre	ไม่ปรากฏผู้บันทึก	บันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบ ๓ ปี ของวงวรรณคดี	๓๕ / ก.พ.-มี.ค. ๙๒

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบันทึกที่เกี่ยวข้องกับวารสารวงวรรณคดีที่ปรากฏ
ในวารสารวงวรรณคดีเป็นบันทึกเนื่องในโอกาสครบรอบแต่ละปีของวารสารวงวรรณคดี ทั้งยังได้
บันทึกคำวิจารณ์ของผู้อ่านวารสารวงวรรณคดีไว้ด้วย ตัวอย่างบันทึกเรื่อง “วงวรรณคดี” ของ
เมืองรอง ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เมืองรองได้
บันทึกการประชุมเนื่องในวันครบรอบ ๑ ปีของวงวรรณคดีไว้ ดังความตอนหนึ่งว่า (เมืองรอง,
๒๔๙๐: ๑)

...เมื่อปลายวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ นี้ ครอบครัวของ “วงวรรณคดี” ได้จัดให้มี
งานเลี้ยงน้ำชาขึ้น ณ สำนักงานของวงวรรณคดี “ร้านไชยณรงค์” ถนนราชดำเนิน เนื่อง
ด้วยเหตุสามประการ คือ เพื่อฉลองวันเกิดของวงวรรณคดี ประการหนึ่ง, เพื่อสมนาคุณ
ท่านที่อุปการะวงวรรณคดีด้วยการเขียนเรื่องส่งมาให้ประการหนึ่ง, และเพื่อพบปะกัน
ระหว่างผู้มีใจรักทางหนังสืออีกประการหนึ่ง. . .

บทที่ ๔

วงวรรณคดี: วรรณคดีวิจารณ์ไทย

วารสารวงวรรณคดีเป็นวารสารที่ให้ความสำคัญแก่การวิจารณ์วรรณคดีเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการมีบทความวรรณคดีวิจารณ์ และบทความแนะนำหนังสือปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในวารสาร ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการวิจารณ์ที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ยังพบการวิจารณ์ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในวารสารอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการนำเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากการประกวดของวารสารวงวรรณคดีมาเผยแพร่ไว้ แต่ไม่มีการวิจารณ์หรือชี้แจงให้เห็นว่าเรื่องสั้นเหล่านั้นมีลักษณะดีเด่นอย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่าวารสารวงวรรณคดีได้บันทึกหรือแสดงให้เห็นลักษณะการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ไทยในยุคนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๓๕) ไว้อย่างไรบ้าง ซึ่งสามารถจำแนกประเด็นในการศึกษาออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. แนวทางการวิจารณ์ในบทความวรรณคดีวิจารณ์
๒. ลักษณะการวิจารณ์ในบทความแนะนำหนังสือ
๓. การประกวดเรื่องสั้น: การวิจารณ์ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

วงวรรณคดี: แนวทางการวิจารณ์ในบทความวรรณคดีวิจารณ์

บทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเป็นบทวิจารณ์ที่แสดงให้เห็นค่านิยมหรือแนวทางการวิจารณ์ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๓๕) ได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาพบว่าบทความวรรณคดีวิจารณ์มีทั้งบทวิจารณ์วรรณคดีไทยและบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศ ซึ่งพบข้อสังเกตว่าบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศเป็นบทวิจารณ์ที่นักวิจารณ์ไทยนำมาถอดความหรือแปลความมาเป็นภาษาไทย โดยสามารถจำแนกแนวทางการวิจารณ์ออกเป็น ๓ แนวทาง ได้แก่ การวิจารณ์แนวประวัติ การวิจารณ์แนวสุนทรียะ และการวิจารณ์แนววิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งวรรณคดีที่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำมาวิจารณ์นั้นล้วนแต่เป็นวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองทั้งสิ้น ดังนั้นแนวการวิจารณ์ดังกล่าวข้างต้นทั้ง ๓ แนวทางจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่แก่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำมาใช้ในการอนุรักษ์วรรณคดีร้อยกรองไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การวิจารณ์แนวประวัติ:

การวิจารณ์แนวประวัติที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีนั้น ผู้วิจัยได้ใช้คำนิยามของ สิทธา พิณภูวดล ที่ให้ความหมายของการวิจารณ์แนวประวัติไว้ว่า “การวิจารณ์แนวประวัติเดิมเป็นการวิจารณ์โดยอาศัยประวัติศาสตร์และประวัติวรรณคดี ต่อมาขยายวงกว้างขึ้นมาก ได้แก่ การวิจารณ์ที่กล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับวรรณคดี คือ บ่อเกิด ยุคสมัย วิวัฒนาการ ผู้เขียน ประวัติ ผู้เขียน แนวคิดของผู้เขียน ปัญหาในชีวิตจิตใจ เป็นต้น” (สิทธา พิณภูวดล, ๒๕๒๘: ๘๐) และจากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี พบว่าเป็นการวิจารณ์แนวประวัติที่มุ่งวิจารณ์เกี่ยวกับประวัติผู้แต่ง ผู้แต่งและสมัยที่แต่ง กล่าวคือนักวิจารณ์ของวรรณคดีนำการวิจารณ์แนวประวัติมาศึกษาผลงานของกวีเอกเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีมาเรียบเรียงเป็นประวัติกวี โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ประวัติของกวีเอกให้สาธารณชนได้รับรู้ นอกจากนี้นักวิจารณ์ของวรรณคดียังนำการวิจารณ์แนวประวัติโดยใช้วิธีการหาข้อมูลหรือหลักฐานทางวรรณคดีและประวัติศาสตร์มาหาบทสรุปให้กับวรรณคดีโบราณในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้แต่งและสมัยที่แต่ง ด้วยเหตุนี้สามารถจำแนกลักษณะการวิจารณ์แนวประวัติที่ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลจากผลงานของผู้แต่ง และการวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลอื่นประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ การวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลจากผลงานของผู้แต่ง

จากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่า นักวิจารณ์ของวรรณคดีได้นำการวิจารณ์แนวประวัติโดยอาศัยข้อมูลจากผลงานของผู้แต่งมาวิจารณ์วรรณคดี กล่าวคือ เป็นการนำเนื้อหาหรือข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีที่กวีแต่งขึ้นมาเรียบเรียงเป็นประวัติของกวีนั่นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวรรณคดีต้องการที่จะเผยแพร่ผลงานของกวีและเผยแพร่ประวัติกวีไทยให้สาธารณชนได้รับรู้ควบคู่กันไป และเป็นที่น่าสังเกตว่ากวีไทยที่นักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีนำผลงานมาวิจารณ์แนวประวัติไว้ในวารสารวรรณคดีนั้น คือ สุนทรภู่กวีเอกของไทย ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “เพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปของสุนทรภู่” ของเรื่องอุไร ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๒ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยเรื่องอุไรได้นำข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปมาศึกษาประวัติของสุนทรภู่ไว้อย่างละเอียด เรื่องอุไรได้ให้เหตุผลที่เลือกวรรณคดีเรื่องนี้ของสุนทรภู่มาวิจารณ์ว่า “เพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปของสุนทรภู่นี้ เพิ่งพบขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และแม้จะได้

มีผู้กล่าวถึงไว้บ้างแล้วก็ตาม แต่เห็นเป็นเรื่องสำคัญที่ยังไม่แพร่หลายจึงได้นำมากล่าวไว้ใน
 วงวรรณคดี” (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐ก: ๒๙) แสดงให้เห็นว่าวงวรรณคดีให้ความสำคัญแก่วรรณคดี
 โบราณโดยเฉพาะวรรณคดีที่สุนทรภู่กวีเอกของไทยแต่งขึ้นมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมาก
 ยิ่งขึ้น เพื่ออภิวรรณคดีโบราณและกวีเอกของไทยให้อยู่คู่กับสังคมไทย และเพื่อแสดงให้เห็นว่า
 นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีมีความมุ่งหมายที่จะรักษาคถาผลงานทุกชิ้นของกวีเอกไว้ให้เป็นมรดกของ
 ชาติ เรื่องอุไรจึงได้เชิญชวนให้ประชาชนที่มีผลงานของสุนทรภู่ที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ให้นำมา
 บริจาคหรือขายได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ดังความว่า (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐ก: ๒๘)

...ยังมีเรื่องเล่ากันต่อมาว่า เมื่อครั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กวีแต่งเพลงยาวกลบท
 จารึกที่วัดพระเชตุพน สุนทรภู่แอบแต่งเล่นบทหนึ่งโดยใช้คำผวนเป็นหลัก มีผู้จำได้ตอน
 หนึ่งว่า “รากโมกโรคมมาก ต้มกินหาย” เมื่อคาดว่าเป็นบทประพันธ์ของสุนทรภู่อาจตกค้าง
 หลงเหลืออยู่ กรมศิลปากรจึงออกประกาศเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ว่า “ถ้าท่าน
 ผู้ใดมีกลอนเพลงยาวของสุนทรภู่ที่ยังไม่เคยพิมพ์ แม้เอามาขายให้หอสมุดแห่งชาติ ก็ยินดี
 ซื้อโดยให้ราคาตามสมควร ทั้งนี้เพื่อจะได้เก็บรักษาไว้เป็นสมบัติแห่งชาติ มิให้สูญหาย
 ได้”...

เรื่องอุไรได้นำการวิจารณ์แนวประวัติมาวิจารณ์เพลงยาวเรื่องรำพันพิลาป ของ
 สุนทรภู่ว่าเนื้อหาในวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตช่วงหนึ่งของสุนทรภู่ กล่าวคือเป็นช่วงที่สุนทรภู่
 ถูกออกจากราชการและได้บวชเป็นพระสงฆ์ และจากการศึกษาวรรณคดีเรื่องนี้ทำให้ได้รู้ว่าสุนทรภู่
 ออกบวชเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ซึ่งมีเนื้อหาขัดแย้งกับข้อมูลของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพที่
 ทรงเรียบเรียงประวัติของสุนทรภู่ โดยเรื่องอุไรได้วิจารณ์ว่าสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรง
 สันนิษฐานการออกบวชของสุนทรภู่คลาดเคลื่อนไป ๒ ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการนำวรรณคดีมา
 วิจารณ์แนวประวัติสามารถช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ
 ของผู้แต่งนั่นเอง นอกจากนี้การที่เรื่องอุไรสามารถหาข้อมูลมาแย้งข้อมูลเดิมเกี่ยวกับประวัติของ
 สุนทรภู่ยังได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของนักวิจารณ์ในยุคนี้ที่พยายามหาข้อมูลที่มีเหตุผลมา
 หักล้างข้อมูลเดิมเพื่อให้สามารถร้อยเรียงประวัติของสุนทรภู่กวีเอกของไทยให้มีความสมบูรณ์ที่สุด
 ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าประวัติของสุนทรภู่ยังคงเป็นที่น่าสืบค้นในแวดวงนักวิจารณ์อยู่เสมอ ดังนั้น
 การวิจารณ์แนวประวัติโดยอาศัยข้อมูลจากผลงานของผู้แต่งมาศึกษาประวัติผู้แต่งยังคงได้รับ
 ความนิยมในแวดวงนักวิจารณ์เช่นกัน ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐ก: ๓๐-๓๑)

... ในกลอนเพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปนี้ สุนทรภู่ได้เล่าประวัติของท่านเองไว้อย่างละเอียดแจ่มแจ้ง ผู้ที่สนใจจะได้ความรู้เพิ่มเติมจากเพลงยาวนี้ว่า ที่ท่านสุนทรภู่ถูกออกจากราชการและถูกถอดจากที่ขุนสุนทรโวหารนั้นเป็นปีวอก ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๗ ดังกลอนว่า “แต่ปีวอกออกขาดราชกิจ บรรพชิตพิสวาสพระศาสนา เหมือนลอยล่องห้องชะเลอยู่เอนกา เห็นแต่ฟ้าฟ้าก็เปลี่ยวสุดเหี่ยวแล” และปีนั้นตรงกับปีที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ขึ้นเสวยราชย์ เราจึงเป็นอันยุติคิดได้ว่า พอรัชกาลที่ ๓ ขึ้นเสวยราชย์ สุนทรภู่คงถูกถอดในปีนั้นเอง ผู้เคยอ่านประวัติของสุนทรภู่ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงนิพนธ์ไว้จะเห็นได้ว่า ถ้าได้ทอดพระเนตรเพลงยาวรำพันพิลาปนี้เสียก่อนทรงพระนิพนธ์ ก็คงจะไม่ทรงสันนิษฐานการออกบวชของสุนทรภู่ผิดไป ๒ ปีเป็นแน่ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า เพลงยาวรำพันพิลาปนี้มีคุณค่าในทางตำนานวรรณคดีไทยเราเป็นอันมาก. . .

เรื่องอุไรได้เริ่มนำข้อมูลจากเพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปมาเล่าประวัติของสุนทรภู่ในช่วงที่สุนทรภู่ถูกออกจากราชการและได้ออกบวชว่าเป็นช่วงที่สุนทรภู่ได้รับความยากลำบากที่สุดในชีวิต ท่านได้เร่ร่อนไปตามหัวเมืองและได้ประสบกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย โดยเรื่องอุไรได้พรรณาวินิจฉัยชีวิตความเป็นอยู่ของสุนทรภู่ไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมทั้งคัดลอกบทกลอนในเพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปมาประกอบเพื่อเป็นหลักฐานในการเรียบเรียงประวัติของสุนทรภู่ไว้ด้วย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐ก: ๓๑-๓๕)

... พอสุนทรภู่ถูกถอดก็ออกบวช ระหว่างที่บวชคงได้รับความลำบากอย่างแสนสาหัส ในเพลงยาวเรียงลำดับเหตุการณ์ไว้อย่างแจ่มแจ้ง เริ่มต้นตั้งแต่ออกบวชเร่ร่อนไปเที่ยวตามหัวเมืองเสียหลายปี มีเมืองเพชรและราชบุรี เป็นต้น “เมืองพริบพรีที่เขาทำรองน้ำตาล รับประทานหวานเย็นก็เป็นลม ไปราชบุรีมีแต่พาลจันทานพระ เหมือนไปปะบรเพ็ดเหลือเซ็ดชม”. . . พอเข้าพรรษา พระภู่ก็มาจำวัดอยู่ที่ตำบลสองพี่น้อง ยากจนถึงกับไม่มีมุ้งจะกางจำวัด ได้รับความยากลำบากทรมานเพราะยุ้งชุมมาก นอกจากนี้ยังถูกควายไล่ขวิดเกือบตายที่เชิงเขากาเพนอีก เมื่อมาถึงสุพรรณบุรี ได้รับความอดอยากมากจนร่างกายซูบผอม มีหน้าซ้ำยังถูกชะโมยข้าวของจนหมดเนื้อหมดตัว ชาวบ้านต้องช่วยกันทอดผ้าถวาย ต่อจากนั้นพระภู่ก็ไปเมืองพิษณุโลก เกือบถูกจระเข้กัดตายในหนองน้ำแห่งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งที่เขาม้าวิ่ง พระภู่ได้เห็นงูเหลือมตัวหนึ่งใหญ่ยาว “ดูใหญ่เท่าเสากระโดงผีโป่งสิง เป็นรูปหญิงยืนหลอกผมหงอกขาว คิดจะตีหนีไปกลัวไม้เท้า ใ้ไครระหัดครวขึ้นไปเหนือเหมือนเหลือตาย”. . . ชะตาของพระภู่ตกต่ำถึงที่สุดในตอนนี้ แต่แล้วกลับมีโชคอย่าง

ประหลาด เมื่อปีฉลู พ.ศ.๒๓๗๒ “พอพวกพระอภัยมณีศรีสุวรรณ เธอช่วยกันแก้ร้อนค่อย
 หย่อนเย็น อยู่มาพระสิงห์ไตรภพโลก เห็นเศร่าโคกแสนแค้นสุดแสนเข็ญ ทุกคำคืนฝันหน้า
 น้ำตากระเด็น พระโปรดเป็นที่พึ่งเหมือนหนึ่งนิก” ชื่อต่างๆ ในวรรณคดีที่ปรากฏอยู่ใน
 กลอนเพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปนี้ล้วนเป็นชื่อที่พระภูใช้แฝงทั้งสิ้น พอจะอนุมานได้ เช่น
 พระอภัยมณีหมายถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปรีชา พระศรีสุวรรณหมายถึงเจ้า
 ฟ้าปิ๋ว และพระสิงห์ไตรภพหมายถึงเจ้าฟ้าอาภรณ์ในที่นี้หมายถึงว่าเจ้าฟ้าคุณทลทิพยวดี
 ทรงฝากฝังเจ้าฟ้ากลางกับเจ้าฟ้าปิ๋วให้เป็นศิษย์ของพระภูเหมือนอย่างที่ว่าเจ้าฟ้าอาภรณ์
 เคยเป็นมาแล้ว และเจ้าฟ้าอาภรณ์ได้ทรงส่งเสียอุปการะพระภูเป็นการทดแทนคุณ
 อาจารย์ ชะตาของพระภูก็สบายดีขึ้น แต่ไม่นานเท่าไร “สองวัสสาสิ้นงามถึงยามเข็ญ” อีก
 ตอนนี่พระภูคร่ำครวญอย่างน่าสงสารว่า “ต้องขัดเรื่องราวด้วยคราวเคราะห์ จวบจำเพาะ
 สุรียาถึงราหู ทั้งบ้านทั้งวังวัดเป็นศัตรู แม้นขึ้นอยู่ยากเย็นจะเห็นใคร” เป็นอันว่าพระภูต้อง
 ถูกบรรพพาศนียกรรมไปเสียจากวัดราชบูรณะอีก. . . พระภูเริ่มรำพันความอาลัยในอาวาส
 ที่เคยอยู่มานาน ความมั่งคั่งของโบสถ์ วิหารวัดราชบูรณะจะปรากฏขึ้นในมโนภาพของ
 ท่านผู้อ่านในตอนนี้อย่างเด่นชัด แม้แต่ต้นชมพู ทับทิม ตลอดจนต้นชาที่ปลูกไว้หน้าบันได
 กุฎี พระภูก็เอามาบรรยายเสียละเอียดละออ เช่น “เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย เคยแก้
 อยายหลายครั้งประทังทน ได้เก็บฉนวนละน้อยอรรยรส ด้วยยามอดอดัดคัดแสนขัดสน จะซื้อ
 หาชาจันทร์พยับสีนจน จะจากต้นชาให้อาลัยชา”. . . เมื่อออกจากวัดไปแล้ว ท่านจะเตร็ดเตร่
 ไปเที่ยวตามท้องทะเลซึ่งเคยมีความรู้ความชำนาญอยู่แล้ว แต่ก่อนไปจะต้องหาชีวิตให้
 ได้สักคนหนึ่ง จากนั้นก็เป็นการพรรณนาถึงท้องทะเลซึ่งสุนทรภูเคยถนัดมาแล้วตั้งแต่แต่ง
 เรื่องพระอภัยมณี สิ้นหน้ากระดาษในการพรรณนานี้ถึงหน้าไปสิ้นสุดการท่องเที่ยวเอาที่
 เกาะสิงหล ก็พอดีเกือบเต็มเล่มสมุดไทย พระภูจึงจำใจจำจบ แต่ก็ไม่วายจะฝากสำนวน
 พิศواسไว้ตามวิสัยกวีจอมเจ้าชู้ปากหวานในตอนจบว่า “ถึงกระไรได้อุสสำหรับอาสาสมัคร
 ขอเห็นรักสักเท่าซีกกระพิกมม พอชื่นใจได้สว่างสว่างอารมณ์ เหมือนนิยมนมคະเนเกิด
 เทวัน”. . .

อย่างไรก็ตามการที่เรื่องอุไรวรรณคดีเรื่องนี้มาวิจารณ์ก็เพื่อที่จะให้ผู้อ่านได้เห็น
 ชะตาชีวิตของสุนทรภู่วีเอกของไทยที่แม้แต่ตกอยู่ในภาวะทุกข์ยาก ท่านก็สามารถนำเรื่องราว
 ต่างๆ ที่ท่านได้พบมาสร้างสรรค์ผลงานที่ยอดเยี่ยมได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้รับการยอมรับและ
 ยกย่องให้เป็นกวีเอกของไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นนักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีจึงมุ่งนำผลงาน

ของสุนทรภู่มาเผยแพร่เพื่อให้เป็นการเชิดชู และส่งเสริมให้สาธารณชนได้จักประวัติ ชีวิต และ ผลงานของสุนทรภู่มากขึ้น

๑.๒ การวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลอื่นประกอบ

การวิจารณ์แนวประวัติโดยอาศัยข้อมูลอื่นประกอบเพื่อนำมาศึกษาหาข้อสรุปเกี่ยวกับผู้แต่งและสมัยที่แต่งวรรณคดี ทั้งนี้เนื่องจากวรรณคดีโบราณบางเรื่องไม่ได้ระบุชื่อผู้แต่งหรือยุคสมัยที่แต่งไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าวรรณคดีบางเรื่องปรากฏชื่อผู้แต่งคนเดียวกัน ทั้งๆ ที่ดูจากสำนวนภาษาแล้วไม่น่าจะแต่งในยุคสมัยเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน นักวิจารณ์วรรณคดีจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ อย่างแท้จริง หรือต้องเป็นผู้หมั่นศึกษาหาความรู้ หลักฐาน หรือข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม อาทิ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลจากวรรณคดีเรื่องอื่นๆ มาประกอบการวิจารณ์เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือที่สุด ซึ่งนักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีก็ได้้นำการวิจารณ์แนวประวัติโดยอาศัยข้อมูลอื่นๆ มาประกอบการวิจารณ์ประวัติศรีปราชญ์ ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “วินิจฉัยเรื่องศรีปราชญ์” ของหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยหม่อมราชวงศ์สุมนชาติได้เขียนบทวิจารณ์นี้ขึ้นเพื่อโต้แย้งการวินิจฉัยเรื่องศรีปราชญ์ของพระยาปริยัติธรรมธาดาที่ระบุว่าชื่อ “ศรีปราชญ์” เป็นชื่อของคนๆ เดียวกัน แต่หม่อมราชวงศ์สุมนชาติไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยดังกล่าว ด้วยเหตุนี้หม่อมราชวงศ์สุมนชาติจึงนำข้อมูล หลักฐานต่างๆ มาพิสูจน์ให้เห็นว่าชื่อ “ศรีปราชญ์” เป็นชื่อตำแหน่งของกวีในราชสำนัก

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ ได้เริ่มต้นการวิจารณ์โดยนำข้อมูลทางวรรณคดีมาพิจารณา กล่าวคือนำวรรณคดีทั้ง ๓ เรื่อง คือกำสรวลโคลงต้น อนิรุทธคำฉันท์ และโคลงบางบทที่อยู่ในประวัติศรีปราชญ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกระบุว่าผู้แต่งคนเดียวกันคือศรีปราชญ์ มาเปรียบเทียบสำนวนภาษากับวรรณคดีที่ระบุยุคสมัยที่แต่งไว้ชัดเจน อาทิ ยวนพ่าย พระลอม มหาชาติคำหลวง จินตามณี เพื่อแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีทั้ง ๓ เรื่องไม่ได้แต่งโดยคนๆ เดียวกัน ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๔๙๐: ๑๖-๙)

...หากจะนำเรื่องทั้งสามของศรีปราชญ์มาวินิจฉัย เทียบกันดูและพิจารณาด้วยปัญญาจริงๆ แล้วจะเห็นว่า กำสรวลโคลงต้นก็ดี อนิรุทธคำฉันท์ก็ดี ตลอดจนประเภทโคลงต่างๆ ที่อยู่ในประวัติศรีปราชญ์ก็ดี หาใช่สำนวนคนๆ เดียวกันไม่ กำสรวลโคลงต้นนั้นอายุเก่า

กว่าอนิรุทธคำฉันท์ถึง ๒๐๐ ปี เพราะกำสรพลโคลงต้นนั้นเป็นหนังสือที่เห็นชัดๆ ว่าอยู่ในสมัยอยุธยาสมัยแรก คือสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทั้งถ้อยคำสำนวนไม่มีที่เถียงเลย เทียบได้กับยวนพ่าย พระลอ และมหาชาติคำหลวง. . . หนังสือ “จินตามณี” ที่ว่าพระมหाराชครู (บิดาของศรีปราชญ์?) แต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้นได้ยกเอาคำโคลง ๓ บทต้นของ กำสรพลโคลงต้นมาอ้างเป็นตัวอย่างของโคลงต้นบาทกฤษร “อยุธยาเยศยั้งฟ้า ลงดิน บุญอำเพอเพลงพระ กอบเกื้อ. . .” หากศรีปราชญ์เป็นบุตรพระมหाराชครูก็แปลกอยู่มิใช่น้อยที่บิดาผู้แต่งตำราหนังสือไทยอันเป็นหลักฐานสำคัญยิ่งเล่มแรกของชาติโลกโคลงของบุตรมาอ้าง และถ้าเป็นพ่อลูกกันจริงก็ค่อนข้างจะขอบกล เพราะพระมหाराชครูจะต้องเกิดก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์ถึง ๒๐๐ ปี เมื่อเทียบกำสรพลโคลงต้นกับจินตามณีหรือแม้แต่สมุทรโฆษคำฉันท์ตอนที่ว่าพระมหाराชครูแต่งกับตอนพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระนารายณ์ก็เห็นได้ชัดว่าสำนวนผิดกันลึกถ้ำ. . . ศรีปราชญ์บุตรพระมหाराชครูผู้รจนานิรุทธคำฉันท์นั้นอาจอยู่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้เพราะสำนวน ไหวหาร และลักษณะการแต่งอนิรุทธคำฉันท์นั้นบ่งชัดว่าเป็นสมัยสมเด็จพระนารายณ์ไม่มีที่เถียง แต่อนิรุทธคำฉันท์กับกำสรพลโคลงต้นตามความเห็นด้วยความแน่ใจของข้าพเจ้าว่าจะเป็นส่วนเดียวกันไม่ได้โดยเด็ดขาด. . . ผู้แต่งโคลงที่พระปริยัติธรรมธาดานำมาอ้างประกอบประวัติศรีปราชญ์นั้นน่าจะเป็น “ศรีปราชญ์” อีกคนหนึ่ง “ถ้ามี” เพราะสำนวนคำโคลงต่างๆ นั้นเป็นสำนวนใหม่มาก ใหม่กว่าอนิรุทธคำฉันท์ และใหม่เทียบได้ในระหว่างสำนวนพระยาตรังสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์กับสำนวนเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย หากผู้แต่งโคลงประกอบประวัตินี้จะเป็นศรีปราชญ์ ข้าพเจ้าขอลงมติให้เป็นศรีปราชญ์อีกคนหนึ่ง รวมความว่าอย่างน้อยๆ พิจารณาจากสำนวนหนังสือที่แต่ง และตามหลักฐานที่กล่าวมาแล้วนี้น่าจะต้องมีศรีปราชญ์ถึง “สามคน”. . .

เมื่อพิจารณาการใช้สำนวนภาษาโดยนำมาเปรียบเทียบกับสำนวนภาษาของวรรณคดีที่ระบุสมัยที่แต่งชัดเจน จนได้ข้อสรุปว่าวรรณคดีของศรีปราชญ์ทั้ง ๓ เรื่องแต่งในยุคสมัยที่ต่างกัน ฉะนั้นจึงมีศรีปราชญ์ ๓ คนแล้ว ต่อจากนั้นหม่อมราชวงศ์สุมนชาติจึงนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาพิจารณาเพื่อชี้ให้เห็นว่า “ศรีปราชญ์” ไม่ใช่ชื่อเฉพาะของบุคคล แต่เป็นชื่อตำแหน่งของกวีในราชสำนัก กล่าวคือ หม่อมราชวงศ์สุมนชาติได้นำชื่อของคนในสมัยก่อนที่แม้แต่ชื่อของเจ้านายชั้นสูงก็นิยมตั้งชื่อด้วยคำไทยธรรมดาพยางค์เดียว ไม่ได้นิยมตั้งชื่อด้วยคำหุรหาว ดังนั้นชื่อ “ศรีปราชญ์” จึงน่าจะไม่ใช่ชื่อคนแต่น่าจะเป็นชื่อตำแหน่งของกวีในราชสำนัก

เช่นเดียวกับชื่อตำแหน่ง “ศรีสุนทรโวหาร” และชื่อ “สารประเสริฐ” นั้นเอง กล่าวได้ว่าหม่อมราชวงศ์สุนมนชาติได้พยายามนำข้อมูลต่างๆ มาประกอบการวิจารณ์ไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อให้บทวิจารณ์เรื่องนี้เป็นบทวิจารณ์ที่น่าเชื่อถือที่สุด ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุนมนชาติ สวัสดิ์ทิกุล, ๒๕๙๐: ๑๘)

...เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดปัญหาขึ้นว่าศรีปราชญ์มิได้มีแต่เพียงคนเดียวหรือ? เมื่อคิดไปถึงชื่อคนในสมัยก่อนเท่าที่พอจะหาได้ สมเด็จพระราชชนนีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนครสวรรค์ทรงพระนามว่า “เสื้อง” สมเด็จพระนเรศวรมหาราชพระนามเดิมว่า “ดำ” สมเด็จพระเอกาทศรถว่า “ขาว” พระยาโกษาธิบดี “ปาน” พระเจ้ากรุงธนบุรี “สิน” ฉะนั้นถ้าจะมีคนชื่อ “ศรีปราชญ์” ในครั้งโน้นก็ดูออกจะค่อนข้างทรูเกินสมัยอยู่ ทำให้ใครวินิจฉัยว่า “ศรีปราชญ์” นั้นหาใช่ชื่อคนไม่ หากแต่เป็นชื่อตำแหน่งของกวีเอกในราชสำนัก ทำนองเดียวกับชื่อ “ศรีสุนทรโวหาร” ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ หรือชื่อ “สารประเสริฐ” ที่มีในทวาทศมาสครั้งกรุงศรีอยุธยายุคต้น ดังนี้ เมื่อพิจารณาให้เห็นเช่นนี้แล้ว การที่ศรีปราชญ์จะแต่งกำสรวลโคลงต้นหรือ อนุทคำฉันท์ก็หาแปลกไม่ เพราะเป็นศรีปราชญ์คนละคนซึ่งถ้าหากจะเถียงว่าต้องเป็นคนเดียวกันแล้ว ศรีปราชญ์คนนั้นจะต้องมีอายุอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ ปี...

หม่อมราชวงศ์สุนมนชาติยังได้นำข้อมูลทางภูมิศาสตร์มาได้แย้งพระยาปริยัติธรรมธาดาที่ระบุว่าศรีปราชญ์แต่งกำสรวลโคลงต้นเมื่อถูกเนรเทศไปนครศรีธรรมราชนั้นไม่เป็นความจริง เพราะเมื่อนำข้อมูลในโคลงมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ได้ข้อสรุปว่าการเดินทางในกำสรวลโคลงต้นนั้นไปไกลสุดแค่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น ดังนั้นกำสรวลโคลงต้นจึงไม่เป็นการงานนิราศนครศรีธรรมราชดังคำวินิจฉัยของพระยาปริยัติธรรมธาดา ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุนมนชาติ สวัสดิ์ทิกุล, ๒๕๙๐: ๑๙)

...ข้าพเจ้าขอคัดค้านความเห็นที่ว่าศรีปราชญ์แต่งกำสรวลโคลงต้นเมื่อถูกเนรเทศไปเมืองนครศรีธรรมราชตามความเห็นที่เขียนกันไว้ และว่ากำสรวลโคลงต้นเป็นงานนิราศนครศรีธรรมราช ความข้อนี้หากอ่านกำสรวลโคลงต้นเท่าที่มีอยู่ให้ละเอียด จะเห็นชัดว่ากำสรวลโคลงต้นนี้เป็นนิราศที่แต่งจากกรุงศรีอยุธยาจริง ไปไกลที่สุดแค่ปากน้ำเจ้าพระยาตัวเอง... และคำโคลงสุดท้ายที่บ่งถึงตำบลที่มีอยู่ก่อนจะจบก็คือโคลงที่ขึ้นต้นว่า “เยี่ยมาบางฝั่งแม่ รวงรวง” ซึ่งเป็นการย้อนกลับเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาอีก บางฝั่ง

เท่าที่สอบสวนหลักฐานทางภูมิศาสตร์อยู่ระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ คือระหว่างราชบุรณะกับพระประแดงนี่เอง...

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่าน่าจะมี “ศรีปราชญ์” อีกหนึ่งคน เพราะจากหลักฐานในพงศาวดารคือคำให้การชาวกรุงเก่าได้ระบุไว้ว่าในสมัยพระพุทธเจ้าเสือมีศรีปราชญ์เป็นกวีเอกของราชสำนัก ด้วยเหตุนี้หม่อมราชวงศ์สุมนชาติจึงสรุปว่าน่าจะมีศรีปราชญ์อีกคนหนึ่ง แต่ก็ไม่มีผลงานทางการประพันธ์ที่จะนำมาวิจารณ์ได้ ดังนั้นจากการศึกษาจากผลงานทางวรรณคดีที่ปรากฏในนามของผู้แต่งที่มีชื่อว่า “ศรีปราชญ์” หม่อมราชวงศ์สุมนชาติจึงสรุปได้ว่า “ศรีปราชญ์” เป็นชื่อตำแหน่ง และน่าจะมีศรีปราชญ์ไม่น้อยกว่า ๓ คน ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๕๙๐: ๒๒)

...มีหลักฐานชัดเจนบ่งบอกว่า “ศรีปราชญ์” เป็นกวีเอกประจำราชสำนักไทยในสมัยอยุธยาตอนปลาย หลักฐานนี้คือคำให้การชาวกรุงเก่าที่ใช้พระราชลัญจกรคาบแก้ว ในหน้า ๑๒๖ ว่าเป็นรัชกาลพระเจ้าสุริเยน ทราธิบดี (พระพุทธเจ้าเสือ) มีความว่า “ในรัชกาลนั้นมีชายคนหนึ่งชื่อศรีปราชญ์ ฉลาดในทางโหราศาสตร์และพระไตรปิฎก ชำนาญทางแต่งกาพย์โคลงบทกลอนทั้งปวงด้วย... อยู่มาศรีปราชญ์ลอบมีเพลงยาวเข้าไปถึงนางสนมในพระราชวัง พระเจ้าสุริเยนทราธิบดีจับได้ก็ทรงพระพิโรธ ให้เนรเทศไปอยู่เสียดังเมืองนครศรีธรรมราช...” แล้วศรีปราชญ์ถูกฆ่าเพราะแต่งเพลงยาวไปให้ภรรยาเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช... ในการวินิจฉัยครั้งนี้เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า ศรีปราชญ์น่าจะเป็นชื่อ “ตำแหน่ง” ไม่ใช่ชื่อบุคคล เรื่องของศรีปราชญ์ตามวรรณคดีที่ตกทอดมาถึงเราทุกวันนี้มี ๓ ลำนวน ซึ่งอย่างน้อยน่าจะมีศรีปราชญ์ ๓ คนด้วยกันคือ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คนหนึ่ง สมัยสมเด็จพระนารายณ์คนหนึ่ง และอีกคนหนึ่งอาจอยู่ในสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ หรือสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรืออาจเป็นสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือคนหนึ่งและสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศคนหนึ่งก็เป็นได้...

กล่าวได้ว่าหม่อมราชวงศ์สุมนชาติเป็นนักวิจารณ์ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์เป็นอย่างดี สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาเป็นหลักฐานในการวิจารณ์ เพื่อให้ได้บทวิจารณ์ที่น่าเชื่อถือและถูกต้องที่สุด อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าในการโต้แย้งข้อสรุปของพระยาปริยัติธรรมธาดาซึ่งเป็นข้อสรุปที่สาธารณชนยอมรับมาเป็นเวลานานนั้น หม่อมราชวงศ์สุมนชาติก็ไม่ได้กล่าวตำหนิพระยาปริยัติธรรมธาดาไว้ในบทวิจารณ์นี้แต่อย่างใด

แต่กลับมุ่งนำข้อมูลหลักฐานต่างๆ ที่ได้ค้นคว้ามาอ้างอิง เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อถือข้อสรุปใหม่ของตนมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ในยุคนี้มุ่งใช้ความรู้ความสามารถในการศึกษาค้นคว้าของตนเองมาวิจารณ์วรรณคดีอย่างแท้จริง ไม่ใช่มุ่งวิจารณ์วรรณคดีเพื่อที่จะเอาชนะ หรืออวดตนข่มนักวิจารณ์ด้วยกันเอง บทวิจารณ์ของหม่อมราชวงศ์สุนทรชาติจึงมีเป้าหมายที่จะแก้ไขความเข้าใจผิดและสร้างความกระจ่างให้สาธารณชนได้รับรู้เกี่ยวกับประวัติศรีปราชญ์ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิศตกุล, ๒๔๙๐ข: ๒๒)

... ความผิดพลาดเป็นของธรรมดาในการศึกษาและค้นคว้า โดยเฉพาะเรื่องศรีปราชญ์นี้ ได้เรียนกันมาแต่ไหนแต่ไรตามตำราของพระยาปริยัติธรรมธาดา ซึ่งผิดพลาดอย่างไม่มีปัญหา เพียงแต่พิจารณาจากโคลงกวีโบราณที่พระยาตรังจำไว้ถวายเป็นแล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ความผิดพลาดในด้านการศึกษาทางวรรณคดีนั้นเป็นความผิดทางใจ แม้จะผิดกันมานาน เมื่อรู้ว่าผิดก็มีทางแก้ไขด้วยการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อันตรายที่เกิดจากความผิดในทางนี้แม้จะมีบ้างก็มีเล็กน้อย เวลาอาจช่วยให้แก้ไขผิดเป็นถูกได้...

๒. การวิจารณ์แนวสุนทรียะ

การวิจารณ์แนวสุนทรียะเป็นแนวการวิจารณ์ที่ “มุ่งความสนใจไปที่ความงาม ความไพเราะของวรรณคดี เป็นแนวการวิจารณ์ที่จะใช้พิจารณาวรรณคดีประเภทร้อยกรอง” (رينฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๓๒: ๘๘) ดังนั้นเพื่อเป็นการเชิดชูและอนุรักษ์วรรณคดีร้อยกรองให้เป็นมรดกของชาติ รวมทั้งเชิดชูอัจฉริยภาพทางการประพันธ์วรรณคดีร้อยกรองของกวีเอกให้เป็นที่ปรากฏแก่สาธารณชน นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีได้นำการวิจารณ์แนวนี้นมาวิจารณ์วรรณคดีร้อยกรอง อย่างไรก็ตามในการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีสามารถจำแนกการวิจารณ์แนวสุนทรียะออกเป็น ๓ วิธี คือ การวิจารณ์โดยมุ่งพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ การวิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับ และการวิจารณ์ตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ การวิจารณ์โดยมุ่งพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์

การวิจารณ์แนวสุนทรียะโดยมุ่งพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี หมายถึง การวิจารณ์ที่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำมาชี้ให้เห็นความงาม ความไพเราะของวรรณคดี โดยการพิจารณาการใช้ถ้อยคำ ภาษา สำนวนโวหาร ตลอดจนชั้นตัวละคร หนึ่งการศึกษาวรรณคดีโดยมุ่งพิจารณาคุณค่าทางวรรณศิลป์นั้น นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีได้ยึดถือตามแนวทางของวรรณคดีสโมสรที่ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ซึ่งแม้จะไม่ปรากฏหลักเกณฑ์การวิจารณ์ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่หากพิจารณาจากวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร อาทิ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ลิลิตพระลอ บทละครเรื่องอิเหนา สมุทรโฆษคำฉันท์ เป็นต้น จะพบว่าวรรณคดีดังกล่าวล้วนแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับกันว่าเป็นวรรณคดีที่มีความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าวรรณศิลป์ได้ปรากฏเป็นลักษณะอักษรชัดเจนในเมื่อครั้งก่อตั้งสมาคมวรรณคดีใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาวรรณคดีของพระวรวงศ์วิสิฐที่กล่าวว่า “คำประพันธ์ที่ดีที่สุดมีลักษณะ ๕ ประการ คือ ๑.แต่งถูกต้องตามข้อบังคับของคำประพันธ์ชนิดนั้น ๒.ความดี และเด่น ๓.สัมผัสดี ๔.ความไพเราะ ๕.ไม่แต่งอย่างกลอนว่าไป” (رينฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๓๒: ๘๘) ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่ากลุ่ม/สมาคมวรรณคดีได้สืบทอดขนบการวิจารณ์วรรณคดีตามแนวทางของวรรณคดีสโมสร และสมาคมวรรณคดีนั่นเอง

จากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่า นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำวิธีการศึกษาคุณค่าวรรณศิลป์มาเป็นแนวทางในการวิจารณ์วรรณคดีมากที่สุดเมื่อเทียบกับการวิจารณ์แนวอื่น โดยนำมาวิจารณ์ทั้งวรรณคดีร้อยกรองของไทยและของต่างประเทศ และจากการศึกษายังพบว่าวรรณคดีร้อยกรองที่ถูกนำมาวิจารณ์ทั้งหมดเป็นผลงานการประพันธ์ของกวีที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำการวิจารณ์แนวสุนทรียะโดยใช้วิธีการศึกษาวรรณศิลป์มาวิจารณ์วรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้เป็นจำนวนมากนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการอนุรักษ์หรือสืบทอดวรรณคดีร้อยกรองให้คงอยู่สืบต่อไป ให้วรรณคดีดังกล่าวได้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และเพื่อเชิดชูอัจฉริยภาพทางการประพันธ์ของกวีให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ โดยใช้วิธีการศึกษาวรรณศิลป์เพื่อชี้ให้เห็นความงาม ความไพเราะในการใช้ถ้อยคำ และสำนวนโวหารที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีดังกล่าวมาวิจารณ์ ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “ไกรทอง” ของสามศร ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สามศรได้นำพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง

ตอนนางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ และตอนไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาวิจารณ์แนวสุนทรียะ โดยสามศรได้กล่าวถึงสาเหตุที่ เลือกวรรณคดีเรื่องนี้มาวิจารณ์ว่า “ในบรรดาวรรณคดีไทยที่ควรจะให้เอาใจใส่กันนั้น เรื่องไกรทอง เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าจะได้รับการยกย่อง ฉะนั้นจึงได้เขียนส่งมาเพื่อให้วรรณคดีวิจิตร (สามศร, ๒๔๘๙ข: ๒๐) แสดงให้เห็นว่าสามศรให้การยกย่องวรรณคดีร้อยกรองเรื่องไกรทองว่าเป็นวรรณคดี ที่มีคุณค่า และควรที่จะเผยแพร่ให้สาธารณชนได้เห็นคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนี้ นอกจากนี้ยัง แสดงให้เห็นว่าสามศรต้องการที่จะเชิดชูและสรรเสริญพระอัจฉริยภาพทางการประพันธ์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกวีผู้รังสรรค์วรรณคดีเรื่องไกรทองไว้ว่าสาเหตุที่พระองค์ ทรงแต่งวรรณคดีเรื่องนี้ขึ้นเพื่อที่จะลบคำสบประมาทของสุนทรภู่ที่กล่าวว่าการวิเศษขั้นเจ้าไม่สามารถ แต่งวรรณคดีโดยใช้สำนวนชาวบ้านได้ ซึ่งเมื่อสามศรได้มาพิจารณาวรรณคดีเรื่องนี้อย่างละเอียดก็ ประจักษ์ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแต่งเรื่องได้อย่างสมจริง ใช้สำนวน ภาษาได้เหมาะสมแก่ตัวละครที่ล้วนแต่เป็นชาวบ้านชาวตลาด ดังปรากฏอยู่ในบทวิจารณ์ตอน หนึ่งว่า (สามศร, ๒๔๘๙ข: ๒๐-๒๑)

... เหตุที่จะทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องไกรทองสองตอนนี้นั้นนับว่ามีค่าเล่ามาว่า เกิด แต่สุนทรภู่กล่าวว่าเจ้านายจะทรงแต่งกลอนให้เป็นสำนวนชาวตลาดเหมือนสุนทรภู่แต่ง นั้นไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทองนี้ขึ้น เพื่อให้เห็นว่าทรงแต่งได้ และเมื่อได้พิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าทรงเลือกตอนที่เหมาะ และคมคาย ถ้อยคำที่ทรงใช้ทุกตอนก็เหมาะแก่ตัวละครในเรื่องอย่างหาที่ติมิได้ . . .

อย่างไรก็ตามในตอนต้นของบทวิจารณ์ สามศรได้กล่าวถึงที่มาของเรื่องไกรทองไว้ ว่ามีเค้าเรื่องจากเรื่องจริง และกล่าวถึงเรื่องไกรทองว่ามี ๒ สำนวน คือพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระนิพนธ์ของกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ที่ดีจะต้องให้ข้อมูลคร่าวๆ เกี่ยวกับที่มาของเรื่องหรือข้อมูลอื่นๆ ที่เป็น การเพิ่มเติมความรู้แก่ผู้อ่านไว้ในบทวิจารณ์ด้วย และแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ที่ดีต้องมีความรอบ รู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่จะนำมาวิจารณ์ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (สามศร, ๒๔๘๙ข: ๒๐)

... เรื่องไกรทองนั้นถือกันว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงเรื่องหนึ่ง กล่าวกันว่าตำบลบ้านนายไกร ที่แม่น้ำอ้อม ในเขตต้นนทบุรี เป็นบ้านเดิมของเจ้าไกรทอง และที่เมืองพิจิตรเก่าก็ยังมี ตำบล “วังชาลวัน” และ “บ้านดงเศรษฐี” อ้างว่ามาแต่เรื่อง “ไกรทอง” นี้ ตามพระดำริของ

สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพมีว่า เรื่องไกรทองนี้แต่งเป็นบทเล่นละครกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาและนอกจากที่เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแล้วยังมีอีกสำนวนหนึ่งว่าเป็นพระนิพนธ์ของกรมหลวงวชิรญาณธรณินทรฤทธิสำนวนกลอนนั้นดี เป็นตอนที่ชาลวันได้นางตะเกาทอง. . .

สามศรได้นำการวิจารณ์แนวสุนทรียะมาวิจารณ์วรรณคดีเรื่องไกรทอง โดยชี้ให้เห็นความงาม ความไพเราะจากการเลือกใช้คำ สำนวนโวหารของตัวละครในเรื่องได้อย่างสมจริง สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกร่วมไปกับตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์หึงหวงของเมียหลวงเมียน้อย จากคำด่าทอระหว่างสาวชาวบ้านอย่างตะเกาแก้วตะเกาทองกับจระเข้สาวอย่างวิมาลา หรืออารมณ์ตัดพ้อประชดประชันระหว่างไกรทองกับบรรดาเมียๆ เป็นต้น ซึ่งสามศรได้ใช้วิธีการเล่าเรื่องและเมื่อถึงข้อความที่แสดงให้เห็นว่าวิใช้สำนวนภาษาได้อย่างมีอรรถรส สามศรก็จะหยิบยกบทสนทนาของตัวละครและบทบรรยายกิริยาอาการของตัวละครมาประกอบการวิจารณ์ เพื่อชี้ให้เห็นการใช้ถ้อยคำที่เป็นสำนวนปากตลาดอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่าสามศรให้ความสำคัญกับวรรณคดีที่มีความสมจริง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (สามศร, ๒๔๘๙ฯ: ๒๒-๒๗)

. . . คำโต้แย้งระหว่างเจ้าไกรทองกับวิมาลานั้นมีอยู่มากมายหลายตอนเมื่ออ่านแล้วย่อมได้รสในทางวรรณคดีเพราะถ้อยคำที่โต้ตอบกันนั้นเผ็ดร้อนยิ่งนัก ตอนนางวิมาลาตอบไกรทองด้วยถ้อยคำว่า “ซึ่งว่ามาสามร้อยกุลสตรี มากมีเสียเปล่าไม่เอาได้ ไม่เหมือนบุรุษนี้สุดใจ ว่าได้สามสิบสองกล ทำโกหกพกลมล่อลวง หึงษ์หวงด่าว่าเหมือนบ่าบ่น สารพัดตัดก้อล่อน เกิดข้าเสียกลเจ้าคนคด” ดังกล่าวแล้วว่าเรื่องไกรทองนี้เป็นเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อแสดงฝีปากชาวตลาด ฉะนั้นจึงมีแต่คารมที่โต้กันอย่างเผ็ดร้อนมาแต่ต้น และหลังจากตัดพ้อต่อกันอย่างเสียๆ หายๆ แล้วนางวิมาลา ก็จำต้องตามเจ้าไกรทองมายังเมืองมนุษย์ทั้งที่ “เกรงเกลือกเจ้าจอมหม่อมเมียหลวง จะหึงษ์หวงจ้วงจาบหยาบหยาม จะว่าน้องโหดเขลาเบาความ ไม่ไต่ถามตามผิวเขาขึ้นไป น้องจะได้บียศอดสู จะแลดูหน้าคนกระไรได้ จะซ้ำร้ายอายุยิ่งกว่าทิ้งไว้ เจ้าจงตริกไตรคูให้ดี” แล้วนางวิมาลา ก็ตามเจ้าไกรทองมายังเมืองมนุษย์ และด้วยเหตุที่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะใช้ถ้อยคำให้ “ถึงใจ” เป็นสำนวนชาวตลาด “การหึงษ์” ขนาดหนักจึงเกิดขึ้นในสวนเศรษฐีโดยที่เจ้าไกรทองพานางวิมาลามาวังยังศาลาในสวนนั้นฤทธิที่ “ยอมเสียทองเท่าหัวแต่ไม่ยอมเสียผิวให้ใคร” ทำให้นางตะเกาทองตะเกาแก้วต้องแล่นมาถึงสวน “ถึงสวนก็ชวนกันหยุดอยู่

ยังประตูศาลาอาศัย ค่อยย่อมองดูเข้าไป เห็นคนไวไวอยู่ในนั้น นางยิ่งกริ้วโกรธโกรธา
 ทุ่มผ้าโจงกระเบนเหน็บมัน โมโหหึงษ์ตั้งตัน สองพี่เลี้ยงนั้นยิ่งให้ใจ จึงเข้าคึกคักผลัดประตู
 เห็นมันคงอยู่ไม่หวาดไหว พี่น้องจึงร้องว่าไป ใครอยู่ข้างในจงเปิดรับ"... เพราะเหตุที่มัว
 ซักช้าไม่ทันใจนางทั้งสองจึงเรียกข้าไทให้ช่วยกันผลัดดันประตูและ "ลีมสลักหักโค่นไม้ทน
 ได้ สองนางวางเข้าไปในห้อง ชี้น้ำว่าชะเจ้าไกรทอง ช่างปดเล่นคล่องคล่องสบายใจ
 ไหนว่าไปหาพระอาจารย์ เป็นที่นัสมการอันโตใหญ่ คือเธอของคี่นี้แล้วหรือไร ซึ่งนิมนต์มาไว้
 ในศาลา" เจ้าไกรทองพยายามจะไกลเกลี้ย แต่นางทั้งสองก็หายอมไม่จึงร้องถามวิมาลา
 ไปว่า "ชะนางรูปงามได้ผิวใหม่ ทำเจ้อเจื้อยสะเออะหน้าหม่อมไกร ช่างติดตามมาได้ไม่มี
 อาย เอาผิวไปไว้ถึงเจ็ดคืน ยังไม่หายรอยรึนหรือโฉมฉาย หรือว่าชาลวันที่ยันตราย
 แยกคายไม่เหมือนเจ้าไกรทอง"... นางวิมาลาลุกขึ้นชี้หน้าต๋านางตะเภาแก้วตะเภาทอง
 ว่า "เหวยอีตะเภาแก้วตะเภาทอง พี่น้องอุบาทร์ชาติชั่ว หฤโหดโหดเขลาเมา้มัว มึงเอาผิว
 ของมึงไป ที่นี้กอดไว้มึงอย่าวาง มึงเข้าคนละข้างอย่าห่างได้ ผลัดกันรังรัดให้ถนัดใจ
 อีหน้าไพร่สันดานมารยา"...

สามศรมีความชื่นชมในความสามารถทางกวีของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภลัยเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากในตอนท้ายของบทวิจารณ์ สามศรได้กล่าวสรรเสริญใน
 พระอัจฉริยภาพของพระองค์อีกครั้งที่ทรงแต่งได้ดีทั้งวรรณคดีของชั้นสูง อาทิ รามเกียรติ์ อิเหนา
 ที่นอกจากจะได้รับความไพเราะในด้านการใช้ถ้อยคำภาษาแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับ
 ขนบธรรมเนียมต่างๆ และทรงแต่งวรรณคดีของชนชั้นล่างได้ดีเช่นกัน บทวิจารณ์ของสามศรได้
 แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีให้ความสำคัญต่อวรรณคดีร้อยกรองที่มีคุณค่าด้าน
 ความงาม ความไพเราะในการใช้ภาษาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีมีความ
 จงรักภักดีที่จะเผยแพร่พระปรีชาสามารถทางกวีของพระมหากษัตริย์ไทยให้เป็นสาธารณชนได้
 ร่วมกันภาคภูมิใจ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (สามศร, ๒๔๘๙ข: ๒๗)

...เท่าที่คิดมาให้เห็นนี้ เพื่อสนับสนุนคำว่า "อหังการก่อให้เกิดกวีนิพนธ์" และชี้ให้เห็นว่า
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นกวีแท้ ทรงได้ทั้งอิเหนา รามเกียรติ์
 ซึ่งเป็นเรื่องของคนชั้นสูง เป็นเรื่องที่ประดับประดาไปด้วยความรู้อันแจ่มชัดของ
 พระมหากษัตริย์ พระราชนิพนธ์อิเหนากี่ดี รามเกียรติ์ก็ดี นอกจากจะได้รับความไพเราะใน
 ถ้อยคำสำนวนแล้ว ความรู้ในทางโบราณคดีย่อมมีอยู่อย่างมากมาย ขนบธรรมเนียม
 ประเพณีในราชสำนักนั้นมืออยู่อย่างไรอาจพิจารณาได้จากพระราชนิพนธ์ทั้งสองเรื่องที่ว่า

แล้ว และเพื่อพิสูจน์ว่ามีไช้ทรงแต่งได้แต่เรื่องของคนชั้นสูงเท่านั้น แม้แต่เรื่องของคนชั้นต่ำก็แต่งได้ดีเช่นเดียวกัน เรื่องไกรทองที่คัดมาให้เห็นนี้ย่อมเป็นพยานได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเท่าที่นำมาแสดงไว้ก็น่าจะเพียงพอสำหรับที่จะพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า “ไกรทอง” คืออย่างไรในเชิงใช้วาจาได้เพียงตามภาษาของชาวตลาด. . .

นอกจากนักวิจารณ์ของวรรณคดีจะมุ่งเผยแพร่ผลงานของกวีเอกของไทยโดยการนำผลงานของกวีซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่ประพันธ์ด้วยกรอกรมาวิจารณ์แนวสุนทรียะโดยใช้วิธีการศึกษาวรรณศิลป์เพื่อชี้ให้เห็นอัจฉริยภาพของกวีเอกในการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารเพื่อสร้างความงาม ความไพเราะให้แก่บทประพันธ์แล้ว นักวิจารณ์ของวรรณคดียังได้ใช้วิธีการดังกล่าวมาเผยแพร่ผลงานของกวีเอกของโลกไว้เช่นกัน แต่เป็นการคัดลอกบทวิจารณ์ที่มีนักวิจารณ์ต่างประเทศวิจารณ์ไว้มาแปลเป็นบทวิจารณ์ภาษาไทย ดังปรากฏในบทวิจารณ์เรื่อง “เมฆฆุต – อมตะโคลกแห่งวสันตฤดู” ของเรื่องอุไร ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เรื่องอุไรได้แปลและเก็บความบทวิจารณ์มาจากบทความเรื่อง Meghadutam – The Immortal Poem of the Rainy Season ของโรมา ชาอริ (Roma Chowdhry) ที่ได้นำเรื่องเมฆฆุต ของกาลิทาสกวีเอกของโลกมาวิจารณ์แนวสุนทรียะเพื่อชี้ให้เห็นความงามของวรรณคดีเรื่องนี้ กล่าวคือเนื้อหาของบทวิจารณ์เป็นกล่าวชื่นชมความสามารถของกวีในการใช้ภาษา ถ้อยคำในการพรรณนาความทุกข์ทรมานของยักษที่ต้องถูกเนรเทศทำให้ต้องพลัดพรากจากภรรยาผู้เป็นที่รักให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงเรื่องราวความรักที่ต้องพลัดพรากจากกัน เป็นโคลกที่สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านทุกชาติทุกภาษา นอกจากนี้ในการพรรณนาภูเขา แม่น้ำ บ้านเมือง สัตว์ และมนุษย์ กวีก็สามารถพรรณนาได้อย่างละเอียดแจ่มแจ้ง ซึ่งลักษณะการวิจารณ์ของโรมา ชาอริ ก็มีวิธีการวิจารณ์เช่นเดียวกับบทวิจารณ์เรื่อง “ไกรทอง” ของสามศร กล่าวคือใช้วิธีการเล่าเรื่องและเมื่อกล่าวถึงตอนที่กวีใช้สำนวนภาษาจนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ ผู้วิจารณ์ก็จะยกตัวอย่างข้อความดังกล่าวมาประกอบ เพื่อชี้ให้เห็นความงาม ความไพเราะของสำนวนโวหารดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นนักวิจารณ์ของไทยและต่างประเทศมีค่านิยมในการวิจารณ์ทำนองเดียวกัน นอกจากนี้การที่นักวิจารณ์ของวรรณคดีเลือกที่แปลบทวิจารณ์เรื่องเมฆฆุตนั้นได้แสดงให้เห็นว่าเรื่องเมฆฆุตเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก ทั้งยังเป็นผลงานของกาลิทาสกวีชาวอินเดียที่ได้รับการขนานนามให้เป็นกวีเอกของโลกที่ได้รังสรรค์วรรณคดีเอกเรื่องนี้ขึ้นมากกว่าหลายร้อยปีแล้วแต่ก็ยังคงเป็นเรื่องที่สร้างความซาบซึ้งใจให้แก่ผู้อ่านทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้นักวิจารณ์ของวรรณคดีจึงนำบทวิจารณ์ดังกล่าวมาเผยแพร่ให้ผู้อ่านชาวไทย

ได้สัมผัสกับความไพเราะของวรรณคดีเอกเรื่องนี้ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๕๙๑ก: ๓๘-๔๔)

... เพียงแต่โคลงที่พรรณนาความทนทุกข์ทรมานของยักษายักษ์ผู้ถูกบัพพาชนียกรรม ท่านกาลิทาสก็ได้วาดภาพความทุกข์ทรมานของคู่พิศวาสทุกชาติ ทุกภาษา และทุกกาลสมัยที่ต้องวิปโยคพลัดพรากจากกันให้เราเห็นความรู้สึกได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง “เมฆพุด” มิได้เป็นบทกวีจะเพาะสำหรับประเทศอินเดียหรือจะเพาะยุคใดสมัยใดเท่านั้น แต่เป็นโคลงที่มีอิทธิพลเรียกร้องความรู้สึกสะท้อนใจจากชนนานาชาติทั่วโลก นี่แหละคือเหตุผลว่า ทำไมพวกเขาจึงหาความบันเทิงใจ และความปลอบประโลมใจจากการอ่านโคลงเรื่องยิ่งใหญ่ขึ้นมาแม้จนกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งถ้าจะนับเวลาตั้งแต่กาลิทาสสร้างงานชิ้นนี้ขึ้นก็ได้หลายร้อยปีแล้ว. . . ท่านกาลิทาสได้ระบายสีให้เราเห็นความทนทุกข์ทรมานใจของยักษาได้อย่างเห็นจริงเห็นจังจนเราเกือบจะต้องเข้าใจว่าท่านเขียนโคลงนี้ขึ้นจากความรู้สึกที่ตัวท่านเองได้ประสบมาแล้วจริงๆ. . . ด้วยคมปากกาของท่านกาลิทาสภาพเมฆกลุ่มแรกแห่ง วสันตฤดูได้ก่อให้เกิดความทุกข์ความเศร้าอย่างน่าสะเพื่อนใจผู้อ่าน เพราะ Even happy hearts thrill strangely to the clond; In poetic to him, poor wretch, She loved embrace from was disallowed. “ยามยลนภากาศพ้อง พบพัทธ์ เมฆเอย ผู้สุขรำลึกกรส รุ่มเร้า ผู้ทุกข์เพราะพลัดรัก พรากถิ่น ฐานนอ จักกระสันน้องหน้า ฟ่างใด (ส. ณ อยุธยา)”. . . ตลอดภาคแรกคือภาคปุรวเมฆเต็มไปด้วยเรื่องที่ยกษาพรรณนาหนทางเดินที่เมฆ ผู้จะปฏิบัติหน้าที่ทุตรักนั้นจะต้องผ่านไป เต็มไปด้วยความเพราะพริ้งบรรเจิดบรรจงทางวรรณคดี และภาษาศาสตร์ สิ่งต่างๆ ในระหว่างหนทางที่ทุตแห่งความรักจะล่อยผ่านไป นั้น ท่านกาลิทาสได้พรรณนาไว้อย่างแจ่มแจ้งละเอียดละออ มีค่าควรแก่การพิจารณาเป็นพิเศษทีเดียว นับตั้งแต่ภูเขาต่างๆ แม่น้ำ ป่าดง บ้านเมือง พระราชวัง บรรดานก และสัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนผู้คนทั้งหญิงชาย ยักษาได้เริ่มพรรณนาเป็นเชิงให้กำลังใจแก่เมฆว่าหญิงสาวพวกที่อยู่ตามเชิงเขารามศิรินั้นจะต้องตะลึงมองดูก่อนเมฆล่อยเข้าไปใกล้ด้วยความดีใจอย่างสุดแสน ดังโคลงที่ ส. ณ อยุธยาถอดความว่า “หญิงจากสามีหมาย เมฆจ้อง ถอนจิตต์มันดวงแด พอบพบ พักตร์ท่าน” และแม้แต่ภูเขาเองก็ย่อมจะบังเกิดความปีติยินดีที่จะได้สัมผัสกับเมฆ คือยอมให้เมฆคลุมโอบยอดของมันเป็นเพื่อนรักเพื่อนใคร่กันต่อไป ต่อจากนั้นทุตแห่งความรักนี้จะล่อยไปถึงยอดเขาอัมระภูฏ อันปกคลุมไปด้วยป่ามะม่วงสีทองสุกเหลืองอร่ามมองดูคล้ายกับเปลวทองคำที่กำลังหลอมอยู่ในบ้ำ where

thick rose – apples make the earrent slow, Refresh thyself from thine exhausted state With ichor – pungent drops that fragrant flow; Thou shalt then to every wind vibrate – Empty means ever light, and full means added weight. “หยุดยั้งทอดอาตม์เบื่อง อัมพวา พฤษภสัษที่ชื่นรมย์หญิงชาว ป่าไชรั ผัก่อนกลุ่มธรรมา ระเหยจาก กายฟ้อ พาร่างเบาแล้วให้ เร่งเหิร (ส. ณ อยุธยา) . . . ณ บัดนี้ภริยาอดรักของยักษาผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นสตรีที่สวยามยากจะหาหญิงอื่นมาทัดเทียมได้ ได้กลับกลายเป็นเหมือนดอกไม้ที่เหี่ยวแห้งร่วงโรยแล้ว “หทัยนางผู้พลัด พรากผัว คือผกาถูกรอน จากต้นความหวังดั่งใยพัว พันธจิตต์ จึ่งประคองน้องพัน พระกาฬ (ส. ณ อยุธยา)” นางคงจะเฝ้ารอคอยการกลับของสามีด้วยความกระวนกระวายใจ เมฆจะต้องไปบอกแล้วปลอบใจนางว่า ภายในมิช้านี้แหละ วัน – เวลา แห่งความทุกข์ของนางว่าจะหมดไปทุกทีแล้ว และในที่สุดท่านกาลิทาสก็ยุติงาน “เมฆทูต” ของท่านไว้ด้วยสาส์นปลุกปลอบใจอย่างเสนาะหุ และด้วยถ้อยคำอ่อนหวานของยักษาให้เมฆทำหน้าที่เป็นทูตอย่างอ่อนหวานและนอบน้อม อ้นยากที่ใครๆ จะปฏิเสธเสียได้ . . .

เมื่อ โรม่า เซาธรี ซีให้เห็นความไพเราะของวรรณคดีเรื่องนี้แล้ว ก็ได้กล่าวเชิดชู กาลิทาสกวีผู้รังสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าเรื่องนี้ไว้ในทำบพิวิจารณ์ว่าเป็นกวีผู้ยิ่งใหญ่ แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปก็ยุคสมัย วรรณคดีเรื่องนี้ก็ยังคงสร้างความซาบซึ้งใจให้ผู้อ่านอยู่เสมอ ซึ่งกวีที่จะผลิตผลงานเช่นนี้ได้จำเป็นต้องเป็นกวีที่มีอัจฉริยภาพสูงหรือเป็นกวีเอกของโลกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าการนำการวิจารณ์แนวสุนทรียะมาวิจารณ์โดยซีให้เห็นความงดงามในการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาของวรรณคดี เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นคุณค่าของวรรณคดีร้อยกรองแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความสามารถทางการประพันธ์ของกวีเอกอีกด้วย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๕๙๑ก: ๔๓-๔๔)

. . . ศิลปินชั้นสูงมีปกติแรงผลักดันอันตนมิได้สำนึกที่จะเนรมิตงานอันมีคุณค่าล้ำเลิศของตนสำหรับทุกกาลสมัยหรือตลอดไป และด้วยอัจฉริยภาพของท่านเอง ท่านกาลิทาสก็ได้เนรมิตงานชิ้นสำคัญอันไม่มีวันตายนี้ไว้ในบรรณโลกแล้ว . . . สรุปแล้วเมฆทูตของกาลิทาสเปรียบได้ดังดอกบัวสัตตบงกชอันอุดมด้วยกลีบสล้างซ้อนกันอยู่หลายชั้นเชิง และอบอวลด้วยกลิ่นหอมซาบซึ้ง อันผู้ใดสามารถสูดได้ด้วยการอ่าน และซึมซาบตามความมุ่งหมายของต้นฉบับเดิมได้แล้ว ผู้นั้นก็ต้องมัวเมาไปด้วยความพิศมัยในอิทธิพลของวรรณกรรมชิ้นนี้ . . .

๒.๒ การวิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับ

การวิจารณ์แนวสุนทรียะเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นการวิจารณ์เพื่อยืนยันว่าคำหรือข้อความต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีต้นฉบับที่ผ่านการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนจากผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยเป็นฉบับที่มีความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดแล้ว ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “ความคิดคนละแ่ง” ของครูพันธุ์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ครูพันธุ์ได้เขียนบทวิจารณ์นี้ขึ้นมาเพื่อโต้แย้งบทวิจารณ์ของ ห.ล.ง. ผู้เขียนบทวิจารณ์ลงในวารสารเอกชน โดย ห.ล.ง. ได้วิจารณ์ว่านิราศนรินทร์ ฉบับกระทรวงศึกษาธิการมีข้อความผิดพลาด ในขณะที่ฉบับสมุดช้อยน่าจะมีข้อความที่ถูกต้องกว่า ซึ่งครูพันธุ์ได้โต้แย้งว่าฉบับกระทรวงศึกษาธิการเป็นฉบับที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดแล้ว โดยนำข้อความของโคลงแต่ละบทที่ ห.ล.ง. ชี้ว่าฉบับสมุดช้อยมีความถูกต้องกว่าฉบับกระทรวงศึกษาธิการ มาเปรียบเทียบและอธิบายความหมายของคำให้เห็นว่าข้อความของฉบับกระทรวงศึกษามีความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้การที่ครูพันธุ์นำวิธีการดังกล่าวมาโต้แย้งการวิจารณ์ของ ห.ล.ง. ก็เพื่อต้องการปกป้องนิราศนรินทร์ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงปกป้องตัวครูพันธุ์ผู้ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำคำแปลศัพท์นิราศนรินทร์ฉบับกระทรวงศึกษาธิการไว้ด้วย การวิจารณ์ของครูพันธุ์จึงเป็นการสร้างความกระจ่างให้แก่ผู้อ่านได้เข้าใจเนื้อหาของวรรณคดีอย่างครบถ้วนทุกถ้อยคำ ครูพันธุ์เริ่มต้นการวิจารณ์โดยพิจารณาความหมายของคำว่า “สะไปกรอง” พร้อมทั้งยกตัวอย่างการใช้คำดังกล่าวในวรรณคดีเรื่องอื่นเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าคำที่ปรากฏในฉบับกระทรวงศึกษาธิการถูกต้องแล้ว หนึ่งในบทวิจารณ์นี้ ครูพันธุ์ได้ชี้ให้เห็นว่ากวีที่ดีไม่ใช่มุ่งแต่จะเน้นสัมผัสระหว่างวรรคจนลืมความสมบูรณ์ของเนื้อหา ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ครูพันธุ์, ๒๔๘๙: ๘-๑๐)

...ของกระทรวงศึกษาฯ “ชาวแพแม่แ่งคำ ชายของ แพพัสตราดาตอง เทศย์อม ระลึกสะไปกรอง เครื่องมาศ แม่เอย ชัดสอดสองสีห้อม ห่อหุ้มบัวบัง” ปัญหาที่มีความขัดแย้งในโคลงบทนี้ อยู่ที่บาทที่ ๔ คือคำ สะไปกรอง ห.ล.ง. ว่าได้พบในสมุดช้อยเล่ม ๑ เขียนว่าสะไปกรอง ดังนี้ “ชาวแพแม่แ่งคำ ชายของ แพพัสตราดาตอง เทศย์อม ระลึกสะไปกรอง เครื่องมาศ แม่เอย ชัดสอดสองสีห้อม ห่อหุ้มบัวบัง” ห.ล.ง.ว่า “สะไปกรอง” ผิด “สะไปครอง” ถูก และอ้างว่าได้สัมผัสกับ “เครือ” เพราะในทางกวีดีกว่า “กรอง” แล้วอธิบายความหมายของคำ “กรอง” ไว้หลายอย่าง แต่ยังไม่ขาดความหมายอีกอย่าง ๑ คือกรองแปลว่าร้อยหรือถัก ซึ่งหาได้อธิบายไม่ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยช่วยกรมตำรากระทรวง

กรรมการครั้งกระโน้น ทำคำแปลศัพท์นิราสนรินทร จึงอดที่จะออกความเห็นไม่ได้. . . ด้วยเหตุที่นิราสนรินทรเป็นตำราเรียนจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างหนึ่ง และเพื่อเชิดชูนายนิรินทรว่าเป็นกวีที่รู้จักใช้ถ้อยคำให้เกิดมโนภาพดีนักอย่าง ๑ เท่านั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า “สะไบครอง” ตามฉบับของกระทรวงศึกษาธิการนั้นถูกแล้ว คำ “ครอง” แปลว่า ถัก, ร้อย ตัวอย่างที่ใช้ เช่น มาลัยครอง “ตาข่ายครองปกกะพองหัตถิ” – มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์.

สุภาพสตรี หรือสตรีบรรดาศักดิ์ในโบราณ นุ่งยก ห่มครองทอง “ผ้าครองทอง” หมายความว่าผ้าซึ่งพื้นจะเป็นไหมหรือด้ายก็ตาม แต่ใช้ไหมทองทำลวดลาย หรือยกดอก เครื่องยศสำหรับท่านผู้หญิงก็มีผ้าครองทอง ในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ได้ยกเลิก เพราะฉะนั้นคำว่า “สะไบครอง” ก็หมายความว่าผ้าที่ถักหรือร้อยให้เป็นลวดลาย หนึ่งคำว่า “สะไบครอง” เพื่อเห็นแก่รสสัมผัสก็จริง แต่ความคุ้มกันแปร่งหู ฟังเป็นพระครองผ้า ไม่เกิดความรู้สึกถึงผู้หญิงห่มผ้าเลย ผ้าห่ม เราไม่เรียกว่าผ้าครอง จริงอยู่นายนิรินทรเล่นสัมผัสระหว่างวรรคมาก แต่ตรงไหนที่มุ่งความเป็นใหญ่ ก็ยอมเสียสัมผัสตรงนั้น เช่น “โหมควรจักฝากฟ้า ฤาดิน ดีฤาเกรงเทพให้ธรณินทร์ ลอบกล้ำ” ธรณินทร์ กับ ลอบ ก็ไม่สัมผัส แต่ได้ความบริบูรณ์ ถ้าได้ทั้งความ และสัมผัสด้วย นายนิรินทรก็ใช้ เพราะฉะนั้นจะถือเอาว่าเพราะ “ครอง” ได้สัมผัสกับ “เครือ” จึงควรจะเป็น “ครอง” นั้นไม่ถูก. . .

อนึ่ง จากบทวิจารณ์ข้างต้นครุพันธุ์ได้ชี้ให้เห็นว่ากวีที่ดีไม่ใช่มุ่งแต่จะเน้นสัมผัสระหว่างวรรคจนลืมนึกถึงความสำคัญของเนื้อหา ครุพันธุ์ได้ชี้ให้เห็นว่าข้อความในสมุดข่อยไม่สามารถเชื่อถือได้ เพราะเป็นหนังสือที่เขียนและคัดลอกต่อๆ กันมา โดยที่ผู้เขียนอาจไม่มีความรู้เรื่องวรรณคดี ครุพันธุ์ยังได้ยกตัวอย่างวรรณคดีฉบับสมุดข่อยที่แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่มีความรู้ทางวรรณคดี ทั้งนี้เพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าวรรณคดีฉบับสมุดข่อยมักมีข้อผิดพลาดอยู่เสมอ อาจกล่าวได้ว่านักวิจารณ์ของวรรณคดีให้ความเชื่อถือต่อวรรณคดีฉบับกระทรวงศึกษาธิการมากกว่าฉบับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเป็นฉบับที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทางวรรณคดี ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ครุพันธุ์, ๒๔๘๙: ๙)

. . . สมุดข่อยไม่ใช่ว่าจะถือเอาเป็นหลักความจริงได้เสมอไป มันแล้วแต่การเขียนและความรู้ผู้คัดลงสมุดข่อยต่างหาก หนังสือที่คัดต่อๆ กันมา ก็เหมือนกับตำรายาที่ว่าคัดกัน ๓ ต่อกันแล้วตาย ข้าพเจ้าเคยพบสมุดข่อย เขียนคำอธิบายยวนพ่าย ครั้งแรกดีใจเพราะข้าพเจ้าอ่านยวนพ่ายไม่เข้าใจอยู่หลายแห่ง ครั้นอ่านสมุดข่อยเล่มที่ว่าดู กลับทำให้เห็นว่าผู้เขียนไม่มีความรู้ในเรื่องวรรณคดีเสียเลย แม้แต่ตัวอักษรเปลี่ยนนามในมหาภารตยุทธ ก็ไม่

รู้จัก ยวนพ่ายอ้างว่า พระเจ้าแผ่นดินที่กล่าวยกย่องในยวนพ่ายนั้น มีฝีมือราวกับ พระกฤษณะ ผู้เขียนคำอธิบายยวนพ่าย แปลคำพระกฤษณะว่า มีฝีมือราวกับ พระกฤษณะว่า พระนารายณ์ อย่างนี้จึงเห็นว่าไม่รู้จักพระกฤษณะ ซึ่งเป็นนักรบตัวลือใน มหาภารต. . .

ครุพันธุ์ได้อธิบายให้เห็นว่าข้อความที่ปรากฏอยู่ในฉบับกระทรวงศึกษาธิการมีความ เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งยังมีความหมายลึกซึ้งกินใจ มิได้มีความหมายขัดแย้งกันเอง ดังคำวิจารณ์ของ ห.ล.ง. ซึ่งครุพันธุ์ได้อธิบายความหมายของข้อความในโคลงโดยอาศัยหลัก จิตวิทยา มาอธิบายความรู้สึกนึกคิดของชายที่ต้องพลัดพรากจากนางผู้เป็นที่รักมาชี้ให้เห็นว่าฉบับ ของกระทรวงศึกษาธิการมีการเลือกใช้คำที่ถูกต้องแล้ว นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่าการที่ข้อความ ในโคลงมีลักษณะกำกวมนั้นเป็นเพราะข้อบังคับทางชั้นหลักษณ์ กล่าวได้ว่าในการแปล ความหมายของข้อความในวรรณคดีแต่ละเรื่อง ผู้อ่านจะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและข้อบังคับ ทางชั้นหลักษณ์ของคำประพันธ์ควบคู่ไปด้วย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ครุพันธุ์, ๒๔๘๙: ๑๑- ๑๒)

. . . ของกระทรวงศึกษาธิการ “คันฉวยคันฉ่องน้อย เสนียดนาง พี่เอย จากจักลี้มเสยสาง สระเฝ้า ไศกเสยสิ่งสำอาง อายโใ่ ฤาแม่ พักตร์จะผัดผจงเกล้า เยี่ยมแยมแกลคอยช” สมุดข่อย “คันฉวยคันฉ่องน้อย เสนียดนาง พี่เอย จากจักลี้มเสยสาง สระเฝ้า ไศกเสยสิ่ง สำอาง อายโใ่ ฤาแม่ พักตร์แม่ผองจักเศร้ว ไศกถ้ำชาวคอยช” โคลงทั้ง ๒ บทนี้ต่างกันอยู่ ที่บาท ๔ ห.ล.ง. ยอมรับว่าถ้าพูดเชิงกวีแล้วก็ดีเด่นด้วยกันทั้งคู่ แต่มีข้อความขัดกันกับ ๓ บาทข้างต้น เพราะในบาท ๓ นั้นความว่าตัวเขาจากไปแล้ว คิดถึงหรีของเมีย เมียคงจะไม่ หวีผม ทั้งจะไม่ได้ทาเครื่องสำอางใดๆ แต่ในบาท ๔ ว่า เมียจะผัดหน้าและเกล้าผม เยี่ยม แกลคอยดูเขากลับ ความเห็นเช่นนี้ก็เป็นความเห็นคนละแง่ ข้าพเจ้าเห็นว่าข้อความใน บาท ๓ นั้นเป็นความรำพึงของคนที่เสียใจ จากที่รักไปยอมคิดไปต่างๆ ว่า ปานนี้มีเขาจะเป็นอย่างไรหนอ เขาเอาใจเขาเองไปใส่ใจเมีย ตามภาษาคนเพื่อรำว่า นึกถึงว่าเมียก็คงจะ ไศกทุกซ้อย่างเขาบ้าง ผมก็คงจะไม่ได้สระ ไม่ได้หวี แม้แต่กะจกก็คงจะไม่ได้ส่อง น้ำอบ น้ำหอมอะไรก็คงไม่ได้แตะต้อง แล้วคิดไปอีกที่ว่า ปานนี้มีเขาคงผัดหน้าเกล้าผมสวย เยี่ยมหน้าต่างคอยเขากลับกะมัง ความบาท ๔ นี้เป็นความคิดใหม่ เขาคงรู้สึกว่ามีเมียเขา รักเขา คงจะไม่ไปไหน และเป็นไปตามแนวความคิดจิตวิทยา เพราะตามธรรมชาติคนที่รัก กัน เมื่อต้องจากกันไป อีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ข้างหลังก็ต้องหน้าคอย ได้ยินเสียงใครก็ชวนจะนึก

ว่าเป็นเสียงของคนที่รัก และการรอคอยนั้นถ้ารู้สึกว่าจะมาแน่ ถ้าเป็นเมียก็ต้องแต่งตัวไว้รับให้พริ้ง ผัวมาเห็นจะได้ชื่นใจ หายเหนื่อย โคลงบทนี้เขียนตามความรู้สึกธรรมดา มิได้ขัดกัน มันเป็นห่วงความนึกคนละห่วงเท่านั้น และอย่าลืมว่านี่เป็นโคลง ๔ บาท จะบรรจุกำให้เป็นห่วงๆ ก็ไม่ได้ จึงต้องพูดกำกวม คนอ่านต้องคิดถึงกฎธรรมดาเป็นเครื่องวิเคราะห์ . . .

นอกจากนี้ครุพันธ์ยังได้ใช้วิธีการแปลความหมายคำศัพท์มาหักล้างการวิจารณ์ของ ห.ล.ง. เพื่อชี้ให้เห็นว่าคำศัพท์ที่ปรากฏอยู่ในนิราศนรินทร์ฉบับกระทรวงศึกษาธิการมีความถูกต้องและเหมาะสมมาวิจารณ์คำว่า “บัวมาศ” ซึ่งครุพันธ์ได้ชี้ให้เห็นว่าหากผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวถูกต้อง ก็จะไม่มีการกล่าวหาว่านิราศนรินทร์เป็นเรื่องอนาจาร กล่าวได้ว่าการศึกษาความหมายของคำเป็นเครื่องมือหนึ่งที่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนำมาปกป้องวรรณคดีโบราณไม่ให้ถูกประเมินค่าในทางลบ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ครุพันธ์, ๒๔๘๙: ๑๒-๑๓)

. . . ของกระทรวงศึกษาธิการ “บางสะพานสะพานตื้น ทองปาง ก่อนแฮ รอยชะแสงชะระดูกลาง ร่อนกลุ้ม ระลึกโถมแม่บอบบาง บัวมาศ พี่เฮย ควรแผ่แผ่นทองหุ้ม ห่อไว้หวังสงวนฯ” สมุดข่อย “บางสะพานสะพานตื้น ทองปาง ก่อนแฮ รอยชะแสงชะระดูกลาง ร่อนกลุ้ม ระลึกโถมแม่บอบบาง บ่อมาศ พี่เฮย ควรแผ่แผ่นทองหุ้ม ห่อไว้หวังสงวนฯ” โคลงบทนี้ต่างกันที่คำ “บัวมาศ” กับ “บ่อมาศ” ห.ล.ง. ว่า “บัวมาศ” หมายความว่า “นมทอง” นั้นผิด จะเอาทองไปหุ้มนมทำไม ผิดธรรมเนียม เขาหุ้มที่อวัยวะอย่างอื่นกันทั้งนั้น ข้าพเจ้าเดาใจของ ห.ล.ง. คงนึกเลยไปถึง “จะบัง” “ตบบัง” เขาก็ไม่ได้ใช้หุ้มนม การคิดเช่นนี้ก็เป็นการคิดอีกแง่ ๑ เพราะเข้าใจว่า “บ่อมาศ” ไม่ใช่บ่อทองธรรมดาเป็นคำพูดเปรียบให้นึกถึงอวัยวะส่วน ๑ แต่คงจะลืมนึกถึงคำว่า “หุ้ม” กับ “ปิด” ถ้าเป็นอย่างความคิดของ ห.ล.ง. ก็ต้องใช้คำว่า “ปิด” ไม่ใช่ “หุ้ม” จึงจะมองเห็นภาพ นี้แหละที่คนโดยมากหาว่านิราศนรินทร์มีสำนวนโลดโผนกะเดียดไปทางสกปรก แต่ที่จริงคำว่า “บัวมาศ” มิได้สกปรก นึกแปลไปเป็น “บ่อมาศ” แล้วนึกคิดไปอีกชั้น ๑ ต่างหากจึงเห็นเป็นสกปรก “บัวมาศ” ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่านมเลย แปลตรงๆ ก็บัวทอง เป็นความหมายถึงผู้หญิง กวีใช้ดอกไม้บ้าง พระจันทร์บ้าง แทนความหมายว่าสตรี มีตัวอย่างลงไป . . .

๒.๓ การวิจารณ์ตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่ (New Criticism)

การวิจารณ์แนวใหม่ (New Criticism) เป็นการวิจารณ์ที่มุ่งให้คุณค่าต่อตัวบทของวรรณคดี มุ่งให้ศึกษาตัวบทอย่างละเอียดเพื่อที่จะได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร สัญลักษณ์ต่างๆ ของวรรณคดีเรื่องนั้นๆ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธการวิจารณ์ที่ให้คุณค่าต่อปัจจัยภายนอกของวรรณคดี อาทิ ประวัติการวิยยุคสมัยที่แต่ง เป็นต้น ดังที่ ธิญญา สังขพันธ์านนท์ (๒๕๒๙: ๓๐) กล่าวถึงการวิจารณ์แนวใหม่ว่า

...เป็นการวิจารณ์ที่ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาองค์ประกอบภายนอกของวรรณคดี เช่น ชีวประวัติผู้แต่ง ช่วงเวลาที่แต่งหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพราะเห็นว่ามีใช้สาระสำคัญ แต่สิ่งที่ควรศึกษาคือ องค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ที่รวมกันเข้าเป็นรูปร่างของวรรณคดี ดังนั้นในการวิจารณ์จึงต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบส่วนต่างๆ อย่างน้อยต้องทำความเข้าใจว่า วรรณคดีกล่าวถึงอะไร และด้วยวิธีการเช่นใด คือจะต้องพิจารณา โครงเรื่อง เนื้อหา การดำเนินเรื่อง หรือสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น นักวิจารณ์แนวใหม่จะให้ความสนใจต่อท่วงทำนองแต่ง (Style) น้ำเสียงในการแต่ง (Tone) ตลอดจนการใช้สำนวนเปรียบเทียบ (Imagery) และพยายามกระตุ้นให้ผู้อ่านพิจารณาตัววรรณคดีโดยตรง ด้วยการศึกษารื่องของการใช้คำ. . .

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชช์ (๒๕๔๕: ๓๙๓-๓๙๕) กล่าวถึงการวิจารณ์แนวใหม่ไว้ในหนังสืออ่าน(ไม่)เอาเรื่องว่า

...การวิจารณ์แนวใหม่ปฏิเสธวิธีการวิจารณ์วรรณกรรมที่มุ่งศึกษาเฉพาะปัจจัยภายนอกของวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์และสภาพสังคมที่วรรณกรรมชิ้นหนึ่งๆ กำเนิดขึ้น หรือการศึกษาชีวประวัติผู้แต่ง ซึ่งถือว่าไม่ใช่หัวใจของวรรณกรรม การวิจารณ์แนวใหม่เห็นว่าจะต้องให้ความสำคัญกับงานวรรณกรรมเป็นหลัก เน้นการอ่านงานวรรณกรรมอย่างพินิจพิจารณา (Close Reading) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นจินตภาพ (Imagery) สัญลักษณ์ อุปมาอุปไมยและอุปมา (Metaphor and Simile) ตัวละคร สถานที่ โครงเรื่อง เพื่อค้นหาเอกภาพของความหมาย และแก่นเรื่อง (Theme). . . นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์แบบตรงข้ามขัดแย้งระหว่างสิ่งต่างๆ ซึ่งในท้ายที่สุดก็ประสานกันเป็นเอกภาพดังที่เรียกว่า Irony. . .

จากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่า นักวิจารณ์ของวรรณคดีใช้วิธีตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่มาวิจารณ์วรรณคดีร้อยกรอง ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “วิจารณ์ระเด่นลันได” ของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ วิทย์ได้นำวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได ของพระยามหามุนี มาวิจารณ์แนวสุนทรียะโดยศึกษาตามแนวทางของการวิจารณ์แนวใหม่ อย่างไรก็ตามวิทย์ได้กล่าวถึงสาเหตุที่นำวรรณคดีเรื่องนี้มาวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องที่แต่งดีจนได้รับความนิยมในหมู่ผู้อ่าน และยังถูกนำมาแต่งเพิ่มเติมอีกหลายสำนวน แสดงให้เห็นค่านิยมในการเลือกวรรณคดีมาวิจารณ์ของนักวิจารณ์ในยุคนี้ว่าเลือกวิจารณ์วรรณคดีเรื่องที่ได้รับการนิยมนอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีที่ได้รับการนิยมนักถูกนำมาแต่งเพิ่มเติมอีกหลายสำนวน เช่นเดียวกับเรื่องขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, ๒๔๘๙: ๙)

...หนังสือเรื่องนี้แต่งดีจนเป็นที่นิยมกันแพร่หลายมาจนปัจจุบันนี้ มีผู้จำกัดปากเป็นอันมาก สิ่งที่แสดงว่าระเด่นลันไดเป็นที่นิยมมากอย่างหนึ่ง ก็คือมีผู้คิดแต่งต่อเพิ่มเติมจนวิปริตผิดรูปเต็ม ข้อนี้เป็นธรรมดาของหนังสือที่แต่งดีมีโครงเรื่องและสำนวนโวหารดีใจเร้ามนอกคิของผู้อ่าน จะเห็นได้ว่าขุนช้างขุนแผนก็มีการแต่งแทรกแซมและแต่งต่อหลายสำนวนด้วยกัน และพระอภัยมณีก็มีผู้แต่งเพิ่มเติม...

วิทย์ได้เริ่มต้นวิจารณ์เรื่องระเด่นลันไดตามแนวทางของการวิจารณ์แนวใหม่ กล่าวคือ เมื่อศึกษาตัวบทของวรรณคดีเรื่องนี้โดยการพิจารณาการใช้ถ้อยคำ ภาษาอย่างละเอียดพบว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องเลียนล้อ (Parody) และก่อนที่จะวิจารณ์ว่าวรรณคดีเรื่องนี้มี การเลียนล้ออย่างไร วิทย์ก็ได้อธิบายความหมายพร้อมทั้งยกตัวอย่างวรรณคดีทั้งไทยและต่างประเทศที่เป็นลักษณะเป็นเรื่องเลียนล้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องเลียนล้อเป็นเรื่องแนวใหม่ที่ผู้อ่านอาจยังไม่รู้จักวรรณคดีประเภทนี้มากนัก หรืออาจไม่รู้ว่าวรรณคดีที่เคยอ่านหรือกำลังอ่านเป็นวรรณคดีประเภทเลียนล้อ ดังเช่นวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได เรื่องพระมะเหลเถไถ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักวิจารณ์ที่จะต้องชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นว่าวรรณคดีประเภทเลียนล้อมีลักษณะอย่างไร ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, ๒๔๘๙: ๙-๑๐)

...เรื่องระเด่นลันไดเป็นเรื่องเลียนล้อ (Parody) คือเลียนล้อชีวิต ธรรมเนียม หรือแบบอย่างวรรณคดีที่นิยมกันทั่วไป เรื่องชนิดนี้ต้องมีเป้าอยู่ก่อน โดยมากสิ่งที่เป็นเป้านั้นมักจะเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกเรื่องหนึ่ง. . . เจตนารมณ์ของเรื่อง Parody คือแสดงให้เห็นว่าชีวิตนั้นๆ วรรณกรรมชนิดนั้นๆ สูงล้ำสมัย หรือเคร่งขรึมเกินไป วรรณกรรมที่เป็น Parody มีอยู่มากมายในวรรณคดีโลก เช่น Roman Cervantes ของ Scarron ของไทยยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือ พระมะเหลเถไถ. . .

เมื่ออธิบายความหมายของเรื่องประเภทเลียนล้อแล้ว วิทย์ก็ได้วิจารณ์เรื่องระเด่นลันไดว่าแต่งขึ้นล้อเรื่องอิเหนา ซึ่งเห็นได้จากชื่อเรื่องและชื่อพระเอก ทั้งยังมีการพูดพาดพิงเรื่องอิเหนาไว้หลายตอน เรื่องนี้ยังแต่งล้อเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ของไทย เห็นได้จากการชมโฉมพระเอกนางเอก การพรรณนาถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของตัวละคร โดยวิทย์ได้ยกตัวอย่างถ้อยคำต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องนี้มาประกอบการวิจารณ์ แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ในวรรณคดีไทยหลายๆ เรื่องและต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจารณ์วรรณคดีนั่นเอง ดังเช่นที่วิทย์สามารถชี้ให้เห็นว่าเรื่องระเด่นลันไดได้ล้อเรื่องอิเหนาไว้อย่างไรบ้าง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, ๒๕๔๙: ๑๑-๑๒)

... เรื่องระเด่นลันได ถ้าว่าโดยเฉพาะแล้วก็เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นล้อ “อิเหนา” ข้อนี้จะเห็นได้ง่ายจากชื่อเรื่องและชื่อพระเอก นอกจากนี้ยังพาดพิงถึงเรื่องอิเหนาไว้หลายแห่ง เช่น ในหน้า ๒๓ (ฉะบับหอพระสมุดฯ) “อันระตู่ฤาจะคู่กับอนงค์ มิใช่วงศ์ศัลยแดหว่า โฉมโฉมเจ้าเหมือนนุชษา จรกาฤาจะควรกับนวลน้อง ถ้าเป็นระเด่นเหมือนเช่นพี่ จึงควรที่ร่วมภิรมย์ประสมสอง” นอกจากนี้ตัวละครในเรื่องก็เป็นแขกโดยมาก ระเด่นลันไดกับทำว ประคูดเป็นแขกมลายู. . . ยังเป็นเรื่องเลียนล้อเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ของไทยโดยทั่วไปอีกด้วย เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องชีวิตและพฤติกรรมการณ์ของกษัตริย์เต็มไปด้วยขนบธรรมเนียมและความเป็นไปตลอดจนภาษาของบุคคลชั้นสูง วิธีล้อนั้นจะเห็นได้ทั่วไปในการชมโฉมพระเอกนางเอก ในการพรรณนาถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของตัวละคร เช่น ในการชมโฉมนางประแตะปรากฏว่า นางประแตะนั้นคิ้วก่งเหมือนกัน แต่ไม่ก่งเหมือนวงเดือน เช่นนางเอกโดยมากแต่ “ก่งเหมือนงเขาดีดฝ้าย” จมูกเล่าก็โด่งเหมือนกัน แต่ไม่โด่งเหมือน “ชอกาม” แต่โด่งเหมือน “พริ้วขอ” ในการพรรณนาปราสาทราชวังของระเด่นลันไดนั้นเล่า ก็เป็นที่น่าขบขันและพิศวงงงงวยหาไม่น้อย เพราะวงศ์ศัลยแดหว่าผู้นี้ “อยู่ปราสาทเสา

คอยอดตัวตน กำแพงแก้วแล้วล้วนด้วยเรือพญานาม มีทหารหอนเท่าเฝ้าโงมยาม
คอยปราบปรามปัจจามิตรที่คิดร้าย” ของที่เสวยก็มีอยู่สองสิ่งเท่านั้นคือ “ข้าวตังกับหนัง
ปลา” เวลาจะสงฆ์ “ไก่อั้งคั้งลงในอ่างแล้วล้างหน้า” การลื้อนั้นลื้อได้เนี่ยนเหลือเกินไม่เป็น
การลื้ออย่างโจ่งแจ้งเกินไป ทำให้เราเห็นความแตกต่างระหว่างระเด่นลันไดกับอิเหนาและ
พระเอกเรื่องอื่นๆ ด้วยการเปรียบเทียบอย่างเหมาะสม . . .

นอกจากนี้วิทย์ยังชี้ให้เห็นความสามารถทางกวีของพระยามหามนตรีที่สามารถ
สร้างความซับซ้อนเพิ่มเติมให้แก่วรรณคดีเรื่องนี้โดยการใส่ Irony ซึ่งเป็นการแสวงพุดยกย่อง
สรรเสริญแต่เจตนาจะแสดงความรู้สึกตรงกันข้าม ซึ่งวิทย์ก็ได้กล่าวถึงความหมาย พร้อมทั้ง
ยกตัวอย่างถ้อยคำ ภาษาที่เป็น Irony ไว้ในบทวิจารณ์เช่นกัน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าการ
วิจารณ์เกี่ยวกับการใช้ Irony น่าจะยังไม่เป็นที่นิยมหรือเป็นที่รู้จักในแวดวงผู้อ่านหรือผู้วิจารณ์มาก
นัก ดังจะเห็นได้จากการที่วิทย์ให้คำนิยามและชี้ให้เห็นลักษณะของ Irony ไว้ ดังบทวิจารณ์ตอน
หนึ่งว่า (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, ๒๕๔๙: ๑๓-๑๔)

. . . ความซับซ้อนอีกอย่างหนึ่งอยู่ที่การใช้ Irony คือแสวงพุดยกย่องแต่เจตนาตรงกันข้าม
ความซับซ้อนนี้มีความซับซ้อนละเอียดละไมอยู่ในเชิง เราารู้สึกว่าผู้แต่งอมยิ้มจนแก้มแทบ
ปริ เมื่อพุดถึงระเด่นลันไดว่า “เทียวสีซอขอข้าวสารทุกบ้านช่อง เป็นเสปียงเลี้ยงท้องของ
ธวาย ไม่มีใครซังซิงทั้งหญิงชาย ต่างฝากกายฝากตัวกลัววรมี” หรือเมื่อชมโฉมว่า “สวม
ประจำดีควายสะพายยาม หมุดจงดงดงมกว่าบ้านหยี” . . . เนื้อหาของ Irony อยู่ที่ว่าตัว
ละครในเรื่องไม่รู้สึกรู้สีกตัวว่าการกระทำของตนเป็นที่น่าซับซ้อนอย่างไร เป็นการคบคิดรู้กัน
ระหว่างผู้แต่งกับผู้อ่าน. . . Irony ของพระยามหามนตรีเป็น Irony ที่เปี่ยมไปด้วยความ
เมตตาเอ็นดู ความเห็นอกเห็นใจ. . .

วิทย์ได้วิจารณ์ว่าวรรณคดีเรื่องนี้ใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมทั้งบทไพเราะและบทสุภาพ
ใช้คำหนักเบา รสและสีของคำได้อย่างเหมาะสม บรรยายและพรรณนาความได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้ง
มีสัมผัสในที่แพรวพราวอย่างหาที่ติไม่ได้ และยังได้วิจารณ์ถึงลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้ว่าไม่
เป็นเพียงแค่เรื่องซับซ้อนเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นจากชีวิตจริง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมตัว
ละครที่กินข้าวตังกับหนังปลา หรือสีซอขอข้าวสาร การเลี้ยงวัว เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็น
พฤติกรรมประจำวันของบุคคลในสังคมยุคนั้นจริงๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากนักวิจารณ์จะให้
ความสำคัญต่อความงามด้านวรรณศิลป์แล้ว นักวิจารณ์ยังให้ความสำคัญกับวรรณคดีที่มีเนื้อหา

แสดงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในสังคมจริงๆ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, ๒๕๔๙: ๑๔-๑๖)

...เรื่องระเด่นลันไดมีดีทั้งบทสุภาพและบทไพร่ที่ใช้สำนวนต่ำอย่างที่คนชั้นต่ำจะฟัง
พูดจាកัน... กวีผู้นี้เป็นผู้สันต์ดีในภาษาไทยอย่างหาตัวจับยาก รู้คำหนักเบา รู้รสและสี
ของคำ ในบทที่ต้องใช้สำนวนไพร่นั้นก็แต่งดีไม่หยาบโลนเกินไป สมบทบาทนิสสัยใจคอ
ตัวละคร... แต่คุณลักษณะของเรื่องนี้ได้อยู่ที่ความขบขันอย่างเดียว เรื่องระเด่นลันได
เป็นเรื่องที่สร้างขึ้นจากชีวิตจริง และเป็นเรื่องที่เราดูชีวิตให้เราเห็นเด่นชัด... เรารู้สึกว่าเป็น
แหละคือชีวิตธรรมดาทุกเมื่อเชียววันของบุคคลเหล่านี้ ไม่มีอะไรขิ้นเลย การกินข้าวตั้งกับ
หนังปลา หรือการลือซอขอข้าวสารของระเด่นลันได เป็นธรรมดาสามัญที่สุดของชีวิตคน
จนๆ เช่นนั้น ความขบขันอยู่ที่ว่า พระยามหามนตรีให้ชื่อลันไดว่าระเด่น และสมมติประคู้เป็น
ท้าวต่างหาก กินข้าวตั้งกับหนังปลาไม่ขิ้น แต่ เสวยข้าวตั้งกับหนังปลานั้นซึ่งจะขิ้น หัวใจ
ของเรื่องนี้อยู่ตรงนี้ อยู่ตรงความขัดแย้งระหว่างยศศักดิ์ที่สมมติขึ้นของตัวละคร และชีวิต
จริงๆ พฤติการณ์จริงๆ ของบุคคลเหล่านั้นนั่นเอง...

จากบทวิจารณ์ของวิทย์แสดงให้เห็นการวิจารณ์ที่เป็นระบบ มีการนำแนวการ
วิจารณ์แนวใหม่มาพิจารณาเกี่ยวกับสุนทรียภาพของวรรณคดี ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์
ถ้อยคำ ภาษาของวรรณคดีเรื่องนี้อย่างละเอียด เพื่อที่จะชื่นชมในความสามารถทางการประพันธ์
ของพระยามหามนตรีว่าเป็นกวีที่ยิ่งใหญ่ เพราะท่านสามารถแต่งเรื่องล้อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก
ขบขัน แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีประเภทเลียดลื้อเป็นวรรณคดีแนวใหม่ที่นักวิจารณ์เริ่มให้
ความสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวรรณคดีที่นิยมวิจารณ์กันมาแต่อดีตนั้นเป็นวรรณคดีร้อยกรองที่
กล่าวถึงเรื่องราวของคนชนชั้นสูง เป็นแนวจักรๆ วงศ์ๆ ที่มีการใช้ถ้อยคำภาษาที่สละสลวย
แต่วรรณคดีเรื่องระเด่นลันไดได้แหวกชนบเหล่านั้นไปหมดสิ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีการวิจารณ์ของวิทย์ที่มีการอ่านวรรณคดีโดย
การมุ่งวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำ ภาษาของวรรณคดีอย่างละเอียดตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่
ซึ่งเป็นวิธีที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้รอบรู้ทางวรรณคดีของผู้วิจารณ์เป็นอย่างดี ซึ่งการอ่าน
วรรณคดีอย่างละเอียดนั้นเป็นวิธีการวิจารณ์ที่กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์นำมาวิจารณ์วรรณคดีเรื่อง
นิราศนรินทร์ เมื่อครั้งทรงแสดงเป็นบทปาฐกถาแก่สามัคยาจารย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยทรงใช้
วิธีการ “อ่านละเอียด” (Close Reading) มาวิจารณ์เรื่องดังกล่าว ซึ่งพระองค์ได้กล่าวถึงวิธีอ่าน

ละเอียดว่า “. . . ในการอ่านละเอียดนั้น ย่อมจะเห็นทั้งความดีและความต่างพร้อมของโคลงไปด้วยกัน. . . ถ้าท่านอ่านพิจารณาทุกบรรทัดและทุกคำไซ้รู้ กภาพยกลอนทั้งหลายที่ท่านเห็นว่าดี จะเหลือน้อยกว่ากว่าที่ท่านเห็นเดี๋ยวนี้เป็นอันมาก เพราะความต่างพร้อมที่ท่านไม่เคยสังเกตจะเด่นขึ้นมาหมด” (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, ๒๕๐๔: ๑๐๕-๑๐๖) กล่าวคือทรงใช้วิธีการอ่านละเอียดมาพิจารณาการใช้ถ้อยคำของวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์ ซึ่งวิธีการอ่านละเอียดของพระองค์แสดงให้เห็นวิธีการศึกษาด้านสุนทรียะแนวทางใหม่ กล่าวคือ การวิจารณ์สุนทรียะในอดีตผู้วิจารณ์จะมุ่งพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ อันได้แก่ การใช้ถ้อยคำดี สำนวนโวหารดี แต่งถูกต้องตามฉันทลักษณ์ มาเป็นการพิจารณาสุนทรียะโดยใช้วิธีอ่านละเอียดที่มุ่งวิเคราะห์ การใช้ถ้อยคำอย่างลึกซึ้ง มีเหตุผล ดังที่ธัญญา สังขพันธานนท์ ได้กล่าวถึงการวิจารณ์เรื่องนิราศนรินทร์ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ว่า (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๑๘๗)

. . . วิธีการวิจารณ์ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์คือการอ่านเรื่องที่จะวิจารณ์อย่างละเอียด และพิจารณาทุกถ้อยคำ ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องใช้การสังเกตอย่างมากทั้งผู้วิจารณ์ก็ต้องมีความรู้ในด้านวรรณคดีอย่างดี จึงวิจารณ์นิราศนรินทร์ในแง่มุมที่ต่างไปจากนักวิจารณ์ทั่วไปและเมื่อผนวกกับวิธีการ “อ่านละเอียด” ที่ทรงนำมาใช้ด้วยแล้ว งานวิจารณ์ของพระองค์จึงมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ทรงพิจารณานำหนักของการใช้ถ้อยคำ ความไพเราะของเสียง และความหมายของคำที่ใช้โดยวิจารณ์ในลักษณะของการวิจารณ์โคลงทุกบทอย่างละเอียด ดังเช่น โคลงนิราศนรินทร์ บทที่ ๙ ว่า “โคมควรจักฝากฟ้า ฤาดีนดีฤาเกรงเทพให้ธรณินทร์ ลอบเกล้า ฝากลมเลื่อนโคมบิน บนเกล้า นะแม่ ลมจะชายชักซ้าชอกเนื้อเรียมสงวน” โคลงบทนี้ดีทั้งบท บาท ๓ ดีมาก แต่บาท ๔ ก็ดีถึงกัน ส่วนบาท ๑ นั้นถ้าเป็นฉันจะใช้ “โคมควรจักฝากฟ้า” แทน คือใช้จะแทนจัก เพราะตรงนั้นเฉพาะในโคลงบทนี้ใช้คำเบาดีกว่าคำหนัก บาทที่ ๒ นั้นทำให้สงสัยเพราะธรณินทร์แปลกันว่าพระเจ้าแผ่นดิน นรินทร์อื่นเห็นจะไม่กล้ากล่าวว่เกรงพระพุทฺธเลิศล้ำจะทรง “ลอบเกล้า” เมียของแก เห็นจะหมายเอาเพียงเทวดาดีน คือกุมภเทวดาแลพฤกษเทวดา เป็นต้นเท่านั้นเอง ถ้าเช่นนั้นเหตุไรจึงใช้คำซึ่งแปลว่าพระพุทฺธเลิศล้ำ หรือแกจะเขียน “ธรณิน” ใช้อย่างธรรณี แต่หากมาถูกแก้ไขฉบับพิมพ์ก็เป็นได้. . .

กล่าวได้ว่าวิธีการ “อ่านละเอียด” ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์เป็นวิธีการหนึ่งของแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าวิถีสืบทอดขนบการวิจารณ์ตามแนวทางของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ กล่าวคือมุ่งศึกษาการใช้ถ้อยคำ ความหมายของคำอย่างมีเหตุมีผล เพียงแต่การวิจารณ์ของวิทย์เป็นการวิจารณ์ที่มีระเบียบวิธีการที่ชัดเจนตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่มากกว่า

จากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดียังพบว่า นักวิจารณ์ของวรรณคดีได้นำการวิจารณ์แนวใหม่มาวิจารณ์วรรณคดีร้อยกรองโดยมุ่งพิจารณาองค์ประกอบของเรื่อง อาทิ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร กลวิธีในการแต่ง และคุณค่าของเรื่อง อีกทั้งพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ ภาษาประกอบการวิจารณ์ไว้ด้วย ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าวรรณคดี ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “วิจารณ์รัตนาวลีของดุश्ฎิมาลา” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๕ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เจือได้นำวิธีการดังกล่าวมาวิจารณ์วรรณคดีเรื่องรัตนาวลีฉบับแปลของดุश्ฎิมาลาไว้ สาเหตุที่เจือเลือกที่จะนำวรรณคดีเรื่องนี้มาวิจารณ์ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องที่แปลจากวรรณคดีสันสกฤต ว่าเป็นความสนใจที่จะชื่นชมความงามของวรรณคดีเรื่องนี้จากการได้อ่านบทความที่มีผู้ชื่นชมสำนวนโวหารอันเยี่ยมยอดของวรรณคดีเรื่องรัตนาวลีฉบับสันสกฤตไว้ แต่ไม่สามารถหาอ่านได้เพราะเป็นหนังสือหายาก ดังนั้นเมื่อดุश्ฎิมาลาได้นำวรรณคดีเรื่องนี้มาแปลเป็นภาษาไทย เจือจึงมีโอกาสดำเนินการอ่านวรรณคดีเรื่องนี้สมดังความตั้งใจพร้อมทั้งนำมาวิจารณ์ไว้ในวารสารวรรณคดีเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักวรรณคดีแปลเรื่องนี้อีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกณฑ์การเลือกวรรณคดีมาวิจารณ์นั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือเป็นเรื่องที่นักวิจารณ์มีความปรารถนาที่จะอ่าน นอกจากนี้การที่มีผู้ชื่นชมและชี้ให้เห็นความงามของเรื่องก็ยิ่งเพิ่มแรงกระตุ้นให้นักวิจารณ์มีความต้องการที่จะศึกษาวรรณคดีดังกล่าวมากขึ้น นอกจากนี้บทวิจารณ์เรื่องรัตนาวลีฉบับภาษาไทยที่เจือนำมาวิจารณ์ยังแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ไทยให้ความสำคัญต่อวรรณกรรมแปลอีกด้วย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙: ๔๒)

. . . ข้าพเจ้าเคยได้อ่านชื่อรัตนาวลีมานานแล้วและใคร่จะได้ชื่นชมความงามของวรรณคดีเรื่องนี้ให้เต็มที่สักครั้ง แต่ก็ไม่สามารถหามาอ่านได้ เพราะเป็นหนังสือหายากในเมืองไทย Horwitz ผู้แต่งหนังสือ The Indian Theatre ได้นำความงามของวรรณคดีเรื่องนี้มาแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า “Since your bright star risen on the horizon of my heart, beloved, even fair Vasavadatta shines with fainter light” นี่คือนวนพิศวาสอันยวนยี่ที่ทำให้

ข้าพเจ้ากระหายจะได้อ่านรัตนาวลีจนจบทั้งเรื่อง และความปรารถนาของข้าพเจ้าก็มีผล
ขึ้นเมื่อคุณวิมาลาได้ทำเรื่องรัตนาวลีเป็นภาษาไทยขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๗. . .

ก่อนที่เจือจะวิจารณ์เรื่องรัตนาวลี ฉบับดัดแปลงเป็นบทละครของคุณวิมาลาตาม
แนวทางของการวิจารณ์แนวใหม่นั้น เจือได้ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการละครของสันสกฤตว่า
สามารถจำแนกชนิดบทละครเป็น ๒ ประเภท คือ ฐูปักที่หมายถึงบทละครขนาดใหญ่ และอุฐูปักที่
หมายถึงบทละครขนาดเล็ก และแต่ละประเภทก็สามารถแยกย่อยได้ ซึ่งเรื่องรัตนาวลีนั้นถือเป็น
นาฎिकाซึ่งเป็นหน่วยย่อยของอุฐูปักไว้ ทั้งยังกล่าวถึงข้อถกเถียงเกี่ยวกับผู้แต่งเรื่องรัตนาวลีที่ฝ่าย
หนึ่งเชื่อว่าพระเจ้าศรีหรรษาวรรณจะเป็นผู้แต่ง แต่อีกฝ่ายเชื่อว่า Bana กวีในราชสำนักของพระเจ้า
ศรีหรรษาวรรณเป็นผู้แต่งไว้ในบทวิจารณ์นี้ด้วย กล่าวได้ว่าเจือแสดงให้เห็นถึงลักษณะของ
นักวิจารณ์ที่ดีที่รวบรวมประเด็นต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีที่จะนำมาวิจารณ์ เพื่อให้
ผู้อ่านได้รับความรู้เพิ่มเติม ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๗: ๔๓)

. . . ก่อนอื่นขอให้เราพูดกันถึงศิลปะแห่งละครของสันสกฤตสักเล็กน้อย นาฎศิลปะของ
อินเดียเจริญรุ่งเรืองมาแล้วช้านาน ดังจะเห็นได้จากการจำแนกชนิดของบทละครตาม
หลักวิชาของเขา จำแนกออกเป็นสองอย่างคือ ฐูปักหมายถึงละครขนาดใหญ่อย่างหนึ่ง
และอุฐูปักหมายถึงบทละครเล็กอย่างหนึ่ง ฐูปักแบ่งเป็นชนิดย่อย ๑๐ ประเภท และ
อุฐูปักชนิดย่อย ๑๔ ประเภท. . . ขอชี้แจงแต่เพียงว่านาฎिकाเป็นชนิดหนึ่งของอุฐูปัก
และรัตนาวลีของคุณวิมาลาที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่นี้คือนาฎिका. . . ปัญหาเรื่องผู้แต่ง
รัตนาวลีนี้นักปราชญ์ทางวรรณคดียังสงสัยและโต้เถียงกันอยู่ บางท่านสงสัยว่า Bana
กวีแห่งราชสำนักของพระเจ้าศรีหรรษาวรรณเป็นผู้แต่ง พวกที่สงสัยเช่นนี้ได้แก่ ท่าน
Macdonel. . . แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อว่าพระเจ้าศรีหรรษา
วารณจะเป็นผู้แต่ง. . .

ต่อมาเจือได้เล่าเรื่องย่อโดยสังเขปของเรื่องรัตนาวลี ของคุณวิมาลาเพื่อให้ผู้อ่านได้
เข้าใจเนื้อเรื่องอย่างคร่าวๆ ว่าเป็นเรื่องราวของพระเจ้าอุทัยัน พระนางवासวัตตีตามเหลือของ
พระเจ้าอุทัยัน และเจ้าหญิงรัตนาวลี ที่ต้องมาเกี่ยวข้องกันจากความเข้าใจผิดจนกลายเป็น
เรื่องราวของรักสามเส้าที่ยุติลงด้วยการเสียสละของเจ้าหญิงรัตนาวลีที่ไม่ต้องการครอบครองชายที่
มีภรรยาอยู่แล้ว หลังจากเล่าเรื่องย่อแล้ว เจือก็ได้วิจารณ์วรรณคดีตามแนวทางของการวิจารณ์
แนวใหม่ โดยเริ่มจากวิจารณ์แก่นเรื่องของวรรณคดีเรื่องนี้ว่า สนับสนุนระบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่ง

ส่งผลให้ต้องดัดแปลงเนื้อหาตอนจบ จากต้นฉบับเดิมที่ปิดเรื่องด้วยการที่เจ้าหญิงรัตนาวลียอมอภิเษกกับพระเจ้าอุทัยนั้ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงมีพระมเหสีอยู่แล้ว เป็นลงเอยด้วยการที่เจ้าหญิงรัตนาวลีไม่ยินยอมอภิเษกและเดินทางกลับบ้านเมืองของนาง ซึ่งเจ็ก็เห็นด้วยกับการดัดแปลงเนื้อหาของดุขฎีมาลา ที่แก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยในสมัยนั้นที่กำลังปฏิรูปวัฒนธรรมไทยให้เหมือนสากลโดยการสนับสนุนการมีผัวเดียวเมียเดียว ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจ็อ สตะเวทิน, ๒๕๔๗: ๕๖)

... วัตถุประสงค์ของดุขฎีมาลาที่ทำเรื่องนี้ก็เพื่อจะเทอดลัทธิผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ดังที่ได้ตั้งมติไว้ว่า “นารีไม่ควรมีใจจ้านง ประสงค์ชายที่มีคู่ครอง” ด้วยวัตถุประสงค์นี้ดุขฎีมาลาจึงลง Climax โดยดัดแปลงจากเรื่องเดิมอย่างตรงกันข้าม Climax ของพระเจ้าศรีหรรษาวรรณะคือ รัตนาวลีรับอภิเษกกับพระเจ้าอุทัยนั้ทั้งๆ ที่ทรงมีวาสวทัตตาเป็นมเหสีอยู่แล้ว นี้ไม่ใช่ข้อพิงตำหนิอย่างใดสำหรับพระองค์ผู้ทรงพระราชนิพนธ์ เพราะวัฒนธรรมของอินเดียสมัยเมื่อ ๑๓๐๐ ปีเศษมาแล้วยอมรับคเ็นนั้น การมีมเหสีมาก สำหรับกษัตริย์แห่งบูรพทิศไม่เป็นของแปลกประหลาด แต่ดุขฎีมาลาได้ทำวรรณกรรมเรื่องนี้โดยยอมอยู่ใต้อิทธิพลแห่งสังคม ดุขฎีมาลาที่มีชีวิตอยู่ในสมัยอารยธรรมทำรัตนาวลีในขณะรัฐบาลปฏิรูปวัฒนธรรมไทยเข้าสู่วัฒนธรรมสากล ซึ่งนิยมผัวเดียวเมียเดียว ดุขฎีมาลาผู้สัญชาติญาณตามหลักจิตวิทยาแห่งเพศหญิงได้ดีว่า เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียผัวให้ใคร ดุขฎีมาลาจึงควรได้รับคำสดุดีในฐานะของผู้มีส่วนปฏิรูปสังคมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง การกระทำของดุขฎีมาลา มีเหตุผลและข้าพเจ้าเห็นใจ...

จากบทวิจารณ์ข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าการดัดแปลงเรื่องของดุขฎีมาลานั้นเป็นเพราะทำตามนโยบายของรัฐบาล กล่าวคือดุขฎีมาลาได้แปลเรื่องรัตนาวลีเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ ๒ โดยเป็นยุคที่ “บทประพันธ์ที่จะตีพิมพ์ได้ต้องถูกเซ็นเซอร์อย่างเข้มงวดเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของผู้นำประเทศ” (สุชีรา สุขนิยม, ๒๕๒๒: ๕๑) ดังนั้นเพื่อไม่ให้รัตนาวลีฉบับภาษาไทยถูกเซ็นเซอร์ดุขฎีมาลาจึงดัดแปลงเนื้อหาให้เป็นไปตามนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทยเข้าสู่วัฒนธรรมสากลที่สนับสนุนการมีผัวเดียวเมียเดียววันันเอง กล่าวได้ว่าเจ็อได้นำประเด็นทางการเมืองมาวิจารณ์วรรณคดีและชี้ให้เห็นนโยบายทางการเมืองมีผลต่อการแต่งวรรณคดี

เจือได้วิจารณ์โครงเรื่องของวรรณคดีเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องของชายหนึ่งหญิงสอง เป็นโครงเรื่องแบบเก่าๆ แต่ก็เต็มไปด้วยอรรถรส แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ยุคนี้ให้ความสนใจโครงเรื่องใหม่ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักสามเส้าของชายหนึ่งหญิงสอง แต่อย่างไรก็ตาม นักวิจารณ์ก็ยังคงให้ความสำคัญกับวรรณคดีที่มีรสนทางวรรณคดีครบถ้วน นอกจากนี้เจือยังได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนี้ไว้ว่าให้คุณค่า ๓ ได้แก่ ด้านพุทธิปัญญา ด้านศีลธรรม และด้านความสะเทือนใจ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙ข: ๔๗)

...พระเจ้าศรีหรรษาบรรณกับดุษฎีมาลาได้สร้างเรื่องด้วยศิลปะแบบรูปสามเหลี่ยม คือชายหนึ่งหญิงสอง แม้จะเป็น Plot แบบเก่าๆ แต่ก็เต็มไปด้วย “รส” อันน่านิยมชมชื่น เช่น รติและวิสมัยของพระเจ้าอุทัยนผู้ทรงสินหารัตนาวลีอย่างยิ่ง เราจะได้ประสพรสเราทระหรือรสโกรธจากพระนางवासวทัตตาผู้ทรงจับได้ว่าพระสวามีของนางไปเกี่ยวข้องกับหญิงอื่น... รวมความได้ว่านาฎกาเรื่องรัตนาวลีมีทั้งกระบวนรักกระบวนโคกที่น่าเพลิดเพลินที่สุดเรื่องหนึ่งที่นักศึกษาวรรณคดีจะต้องสนใจ พุดถึงคุณค่าทางวรรณคดีเรื่องรัตนาวลีของดุษฎีมาลาให้คุณค่าทั้งสามประการ คือ ทางพุทธิปัญญา (Intellectual Value) ทำให้อ่านเกิดความคิดโดยเฉพะาในปัญหาวัฒนธรรมผิวเมียว่าสังคมสมัยใดควรรับรองคติใด ในทางศีลธรรม (Virtuous Woman) ให้อุดมคติสูงสุดของสาวสุสตรี และในด้านอาเวคหรือความสะเทือนใจ (Emotional Value) ผู้อ่านจะรู้สึกมีอารมณ์คล้อยตามหลายตอน โดยเฉพะาท่านกุลสตรีทั้งหลายจะเห็นใจवासวทัตตาผู้จำเป็นต้องเสียสละสวามีของนางเพื่อให้ผู้หญิงอื่นเข้ามาพัวพัน...

นอกจากนี้เจือยังวิจารณ์ถึงการใช้ถ้อยคำต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้ว่ามีการใช้คำที่ไม่เหมาะสมอยู่บ้าง อาทิ ใช้คำว่า “ศรี” ฟุ่มเฟือยเกินไป ทั้งยังพบว่ามีการใช้คำศัพท์ยากทั้งที่ไม่เหมาะสมกับบริบทโดยรวม รวมถึงคำศัพท์โบราณที่นำมาใช้ไม่เหมาะสมกับบทละคร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีที่ดีต้องใช้คำให้เหมาะสม คือ ไม่ใช่คำสุรุษสุร่ายเกินไป ควรใช้ในกรณีที่เหมาะสมเท่านั้น บริบทไหนควรใช้ศัพท์ยากหรือง่ายควรพิจารณาให้รอบคอบ และหากจุดประสงค์ในการแต่งแต่งเพื่อเป็นบทละครก็ควรเลือกใช้คำที่ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นควรหลีกเลี่ยงศัพท์โบราณ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙ข: ๔๘)

... รู้สึกว่ามีการใช้คำไม่เหมาะสมอยู่บ้าง ที่เห็นได้ง่ายคือคำว่า “ศรี” มีรกรมาก และบางแห่งไม่น่าจะใช้คำนี้เสียด้วย เช่น สมุทรรศรี ในตอนนางเอกของเรื่องมาเกิดเรื่อล่มขึ้นกลางสมุทรร สมุทรรนั้นจะเป็นศรีแก่ใคร? การเพี้ยนถ้อยคำบางคำยังไม่เหมาะ เช่นในความที่ควรใช้คำง่ายก็ไปใช้ศัพท์ยาก ตัวอย่าง “วาววามสดสีรุจีเรื่อง” และบางแห่งเอาคำโบราณเกินไปมาใช้สำหรับบทละคร เช่น “หรือเกิดทุกข์เข็ญระกำทำงาน” (ทำงานเป็นศัพท์เขมรทำให้ฟังยาก” ดังนี้เป็นต้น ข้าพเจ้าเห็นว่าศัพท์ที่ขีดเส้นใต้นั้นไม่เหมาะแก่บทละคร. . .

แม้เจื้อจะวิจารณ์เกี่ยวกับการเลือกใช้คำของดุษฎีมาลาว่าใช้ไม่เหมาะสมอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนี้โดยรวมถือว่าเป็นวรรณคดีที่ดีเยี่ยมเรื่องหนึ่ง พร้อมทั้งเชิญชวนให้ผู้อ่านลองอ่านวรรณคดีเรื่องนี้เพื่อที่จะได้เห็นความงดงามของวรรณคดีเรื่องนี้ด้วยตนเอง และเจื้อยังได้ยกย่องเรื่องรัตนาวลีว่ามีโครงเรื่องที่น่าสนใจเทียบเท่ากับวรรณคดีของกวีเอกของโลกไว้ในตอนท้ายของบทวิจารณ์ แสดงให้เห็นว่าเจื้อให้ความสำคัญกับวรรณคดีที่มีโครงเรื่องแปลกใหม่ นอกจากนี้เพื่อเป็นการเชิดชูดุษฎีมาลาว่ามีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดีเยี่ยมไม่แพ้กวีระดับโลก และการที่เจื้อสามารถนำวรรณคดีมาเปรียบเทียบกันได้นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บทวิจารณ์ได้นั้นจะต้องมีความเชี่ยวชาญทั้งวรรณคดีไทยและวรรณคดีต่างประเทศอีกด้วย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เจื้อ สตะเวทิน, ๒๔๘๗: ๔๘)

... รัตนาวลีของดุษฎีมาลามีคุณข้ออื่นหากล้างแก้ตัวได้ เป็นต้นว่าความหวานและความนุ่มนวลอันเป็นความงามในวรรณคดีก็มีอยู่หลายแห่งซึ่งข้าพเจ้าขอเชิญชวนให้ผู้อ่านชื่นชมด้วยตนเอง. . . ในที่สุดแห่งบทวิจารณ์ข้าพเจ้าขอสรุปว่ารัตนาวลีเป็นนาฎิกาทิที่ทรงศิลปะชั้นเยี่ยมเรื่องหนึ่ง เป็นตัวอย่างที่นักปราชญ์ทางวรรณคดีนำไปกล่าวขวัญถึงอยู่เสมอ ไม่แพ้เรื่องมาลวิกัณนิมิตรของรัตนกวีกาลิทัส โครงเรื่องน่าชมชื่นรื่นรมย์ มิใช่เรื่องตำนานเต็มไปด้วยอภินิหาร หากเป็นเรื่องของ Historical tradition ที่เร้าความสนใจ ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบทางบทละครของตะวันตก รัตนาวลีเป็น Comedy ที่ไม่เป็นรอง As you Like it ของเช็กสเปียร์ ในกระบวนที่ผูกโครงเรื่องให้เป็นปมไว้แต่ต้น แล้วคลี่คลายปมสู่ Climax ที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง เราจะไม่พอใจหรือที่ดุษฎีมาลาอุทิศสำหรับสร้างบทละครที่มีรสแปลกไปจากบทละครดึกดำบรรพ์ของเราไว้ในวรรณคดีไทยอีกเรื่องหนึ่ง

๓. การวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์:

การวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์ คือการพิจารณาที่มาของคำ ตลอดจนความหมายผันแปล มาโดยลำดับ โดยใช้วิธีการสันนิษฐานอย่างมีหลักเกณฑ์ชัดเจน การศึกษาแนวนิรุกติศาสตร์ทำให้มีความรู้ในภาษาอย่างลึกซึ้ง และทำให้ได้รสของคำอย่างลึกซึ้งด้วย (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์, ๒๕๑๔: ๗๖๗-๘๐๓) และจากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่านักวิจารณ์ของวรรณคดีได้นำการวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์มาสืบค้นที่มาและความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีโบราณ ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “กันเมียง” ของจิตร ภูมิศักดิ์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยจิตร ได้นำการวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์มาสืบค้นที่มาของศัพท์คำว่า “กันเมียง” ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง ทั้งนี้เนื่องมาจากที่มาของคำดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานมีความคลาดเคลื่อน และเมื่อจิตร ได้สืบค้นที่มาของคำดังกล่าวก็พบว่ามาจากคำว่า “กนฺมยงฺ” ซึ่งเป็นคำที่ชาวเขมรใช้ในสมัยกลางซึ่งเป็นยุคสมัยเดียวกับมหาชาติคำหลวง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (จิตร ภูมิศักดิ์, ๒๕๓๕: ๒๖-๒๘)

... คำ “กันเมียง” ที่ยกมาเป็นชื่อเรื่อง มีปรากฏอยู่ในหนังสือมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ทศพร... คำนี้อยู่ในความตอนที่พวกสากยราชจะพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ นิโครธาราม ดังนี้ “อันว่าพระสากยราชทั้งหลาย ก็ใช้เด็กชายชาวเมืองหมู่บัว แลเด็กหญิงถั่วขาว วอยง ก็ดี อันกนฺมยงฺทักแท้ ให้แต่งแ่งดูงาม ตามกันไปเป็นอาทิแล”. . . “กันเมียง น. เด็ก. เช่น อันกันเมียงทักแท้ (ม. คำหลวง กุมาร). (ช. เกมุง : เด็ก)” ที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ที่มาของคำ “กันเมียง” ว่ามาจาก “เกมุง” ของเขมรนั้น ชวนให้เข้าใจว่า ไทยเราแผลง “เกมุง” เป็น “กันเมียง” ความจริงที่ว่าชวนให้เข้าใจนั้นยังน้อยไป และยังคงมีหลายท่านที่เดียวที่เข้าใจอย่างนั้น ซึ่งจะโทษใครไม่ได้เลยนอกจากพจนานุกรมยังบกพร่อง แม้ที่พจนานุกรมอ้างตัวอย่างข้างต้นว่ามาจากกัณฑ์กุมาร ก็รู้สึกจะคลาดเคลื่อนไป... คำ “เกมุง” ในภาษาเขมรที่แปลว่าเด็กนั้น เป็นคำเขมรสมัยปัจจุบัน จะนำไปเทียบ กับ “กันมยง” ในมหาชาติคำหลวง ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๒๕ นั้น น่าจะไม่ต้องตามหลักการเทียบเคียงทางนิรุกติศาสตร์ ถ้าเผชิญคำ “เกมุง” เป็นคำใหม่เพิ่งใช้กันในเมืองเขมรสักเมื่อร้อยปีมานี้เอง เรามีเทียบแก้หรือ “กันมยง” ในมหาชาติคำหลวงถ้าจะเทียบกับเขมรก็ควรเทียบกับคำที่แปลว่าเด็กของเขมรเรื่อย พ.ศ. ๒๐๐๐ ด้วยกัน เมื่อเราเข้าใจว่า “กันมยง” น่าจะมาจาก “เกมุง” ก็ต้องลองสืบสาวคำ “เกมุง” ขึ้นไปให้ได้ อายุพอกับ

มหาชาติคำหลวง ที่ข้าพเจ้าขอนำหลักฐานเท่าที่ค้นได้มาแสดงดังนี้ ๑. สมัยก่อนพระนครหลวง คือนับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔ ขึ้นไป สมัยนี้เรียกได้กว่า “กนฺเมง” ๒. สมัยพระนครหลวง นับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔ ลงมาจนเขมรทิ้งพระนครหลวงเมื่อศตวรรษที่ ๒๐ สมัยนี้คำ “กนฺเมง” แปรรูปไปใช้อัฒสระ ุ แทนสระ ุ เป็น “กนฺมุยง” บางครั้งก็ใช้ ุ สังโยค เป็น “กนฺมุยง” ๓. สมัยกลาง นับหลังจากทิ้งพระนครหลวงมาจนปลายศตวรรษที่ ๒๓ อัฒสระ ุ ยังคงอยู่ตามเดิม ใช้กันว่า “กนฺมุยง” เรื่อยมาจนสิ้นศตวรรษที่ ๒๓ อัฒสระ ุ หายไปเหลือรูป “เกมง” ใช้กันมาจนบัดนี้ คราวนี้หันมาพิจารณา คำ “กนฺมยง” ของเรา คำนี้ปรากฏในภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ คือในสมัยกลางของเขมร รูปคำเขมรสมัยนั้นคือ “กนฺมุยง” ไทยเรารับมาใช้เป็น “กนฺมยง” ตรงตัว หาได้ดัดแปลงอย่างใดไม่ และมีใช้ไทยขมยคำ “เกมง” ของเขมรมาแผลง ดังที่พจนานุกรมชวนให้เข้าใจ. . .

จากบทวิจารณ์ข้างต้นของจิตร ภูมิศักดิ์ ได้แสดงให้เห็นว่าการสืบค้นยุคสมัยที่มาของคำโบราณที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศนั้น ผู้สืบค้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญทางด้านภาษาอย่างยิ่ง หนึ่งในตอนท้ายของบทวิจารณ์นี้ จิตรได้เสนอแนะว่าหากมีการชำระพจนานุกรม ผู้ชำระควรระบุดยุคสมัยที่มาของคำไทยที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศไว้ให้ชัดเจน ให้เหมือนกับพจนานุกรมของฝรั่งที่ระบุสมัยที่มาของคำไว้อย่างละเอียด กล่าวได้ว่าจิตร ต้องการที่จะยกระดับมาตรฐานการเขียนตำราไทยให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากลนั่นเอง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (จิตร ภูมิศักดิ์, ๒๔๙๕: ๒๘)

. . .เท่าที่เขียนมานี้ ทำให้รู้สึกว่พจนานุกรมไทยขาดสิ่งสำคัญไปอย่างหนึ่ง คือการบอกสมัยของคำที่เราได้มา ในพจนานุกรมของฝรั่ง เขามีบอกไว้ละเอียดลออเสมออย่างที่เรากันอยู่แล้ว การชำระพจนานุกรมฉบับต่อไปถ้าจะเพิ่มเติมสิ่งนี้ขึ้น คงจะเป็นประโยชน์ไม่น้อย แต่ก็น่าเห็นใจคณะกรรมการที่จะต้องชวนชวยมากสักหน่อย. . .

วงวรรณคดี: ลักษณะการวิจารณ์ในบทความแนะนำหนังสือ

บทความแนะนำหนังสือเป็นบทความที่มุ่งให้รายละเอียดต่างๆ ของหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลคร่าวๆ เกี่ยวกับหนังสือ จากการศึกษาบทความแนะนำหนังสือที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่านักวิจารณ์ได้ความคิดเห็นเล็ก ๆ น้อยๆ ไว้ควบคู่ไปกับการบอกรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ เป็นต้น ซึ่งมีทั้งบทแนะนำหนังสือภาษาไทย อาทิ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง เรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีทั้งไทยและต่างประเทศ และบทแนะนำหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีเนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์ชาติไทย ความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของคนไทย หรือหนังสือที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของต่างชาติ และจากการที่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีได้วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นแทรกไว้ในบทแนะนำหนังสือต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ไทยเริ่มที่จะวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศด้วยตนเอง แต่พบว่าเป็นการวิจารณ์ที่ไม่มีหลักการ เป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นสั้นๆ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะการวิจารณ์หรือการแสดงความคิดเห็นออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ การวิจารณ์เกี่ยวกับการใช้ภาษา คุณค่า และการใช้ภาษาร่วมกับคุณค่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การใช้ภาษา

จากการศึกษาบทความแนะนำหนังสือที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่ามี การแสดงความคิดเห็นด้านการใช้ภาษา ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “หนังสือเรื่องกนกนคร ของ น.ม.ส.” ของเรื่องอุไร ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๗ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งการที่เรื่องอุไรนำวรรณคดีเรื่องนี้มาแนะนำแสดงให้เห็นว่าต้องการจะเผยแพร่วรรณคดีร้อยกรองอันเป็นบทประพันธ์ของกวีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญของแวดวงวรรณคดีไทยมาให้สาธารณชนได้รู้จัก โดยเรื่องอุไรได้แนะนำหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ ระยะเวลาในการแต่ง เรื่องย่อ ดังบทแนะนำตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐: ๓๘-๔๑)

... พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงนิพนธ์เป็นคำประพันธ์ชนิดกลอน ๖ โดยผูกเรื่องขึ้นจากเรื่อง เมืองทอง ในหนังสือภาษาสันสกฤตชื่อ กถาสริตสาคร. . . เรื่องกนกนครนี้แบ่งออกได้เป็น ๓ ภาค เริ่มต้นตั้งแต่ภาคบนฟ้า กล่าวถึงพญากมลมิตร คนธรรพ์ตนหนึ่งบำเพ็ญพรตทรมานกายอยู่ถึง ๑๐๐ ปี จนร่างกายชุ่มผอมผิวพรรณซีดเซียว

พระอิศวรเกิดความเอ็นดูก็ทรงอนุญาตให้ขอพรได้ พญากมลมิตรขอให้ได้ช้ชายาผู้มีเนตร
ด่างามเหมือนสีพระศอของพระศิวะเองและมีเนตรขาวงามเหมือนจันทร์ที่พระศิวะทัดป็น
อยู่นั้น . . . กมลมิตรได้นางแล้วก็เห่อเมีย คือไม่ว่าจะไปไหนก็คอยเฝ้าอวดเรื่องนางอยู่เสมอ
ว่างามยิ่งกว่าใครๆ ทั้งสามโลก หญิงใดมาเทียบก็ต้องพ่ายแพ้ทั้งนั้น . . .

เรื่องอุไรได้แสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงการใช้ภาษาของหนังสือ
เรื่องนี้ว่า “. . . ใช้ศัพท์มาก และแปลกกว่าศัพท์ธรรมดาที่กวีใช้กันอยู่ในกลอน. . . เป็นการแสดงให้เห็น
เห็นว่า มิได้มุ่งหมายให้คนสามัญทั่วไปอ่าน แต่ตั้งใจให้ผู้มีภูมิรู้ อ่าน ถึงแม้ผู้รู้จะน้อยอ่านแล้วติด
ศัพท์ ก็ได้ชี้แจงไว้ในภาคอธิบายข้างท้ายหนังสือ. . .” (เรื่องอุไร, ๒๔๙๐: ๓๙) จะเห็นได้ว่าเป็น
การแสดงความคิดเห็นที่ไม่ชี้ให้ผู้อ่านคล้อยตาม ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์หลักของบทความแนะนำ
หนังสือคือเล่าเนื้อเรื่องโดยย่อ

นักวิจารณ์ของวงวรรณคดียังได้นำวรรณคดีต่างประเทศมาแสดงความคิดเห็นด้านการใช้
ภาษาไว้ด้วย ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง The Man of Destiny ของยอร์ช
เบอร์นาร์ด ชอว์” ของจุฬารัตน์ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๖ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ.
๒๔๘๙ การที่จุฬารัตน์นำวรรณคดีเรื่องนี้มาแนะนำแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดี
ต้องการเผยแพร่วรรณคดีของกวีต่างประเทศให้เป็นที่รู้จักในหมู่อ่านมากขึ้น โดยจุฬารัตน์ได้
กล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ เรื่องย่อ ดังบทความตอนหนึ่ง
ว่า (จุฬารัตน์, ๒๔๘๙: ๓๖-๓๗)

. . . เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกเรื่องหนึ่งของปรัชญาเมธีเดมาซึ่งมีวาทีศิลปเชิงกล้า คมคาย
ขบขัน ตีมด้าด้วยอมตรสไม่ซ้ำแบบใคร. . . ท่านผู้นี้ไม่ใช่ใครที่เ็นคือ ยอร์ชเบอร์นาร์ด ชอว์
ชาวไอริชผู้เรืองนาม. . . วรรณกรรมเรื่องนี้ดำเนินเรื่องเป็นบทละคร ท่องเรื่องกล่าวถึง
บุคคลที่โลกยกย่องว่าเป็นตัวอย่างของวีรบุรุษมหาบุรุษ และอัจฉริยบุรุษหรือนัยหนึ่งคือ
นโปเลียนโบนาปาร์ต ท่านเริ่มบรรยายนโปเลียนโบนาปาร์ตในสมัยที่เป็นนายพลหนุ่มๆ
มีอายุเพียง ๒๗ ปี. . . เรื่อง The Man of Destiny นี้อ้างอิงประวัติศาสตร์ของประเทศ
ฝรั่งเศสตอนที่นโปเลียนโบนาปาร์ต นายพลหนุ่มได้รับคำสั่งให้นำกองทัพอันทันยากจนขึ้น
แค้นและไร้ระเบียบวินัยเข้าบุกประเทศอิตาลี โดยมีความมุ่งหมายที่จะกวาดล้างอิทธิพล
ของพวกเขาออกเสีย. . .

จุฬารัตน์ได้แสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงการใช้ภาษาของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . .อมตรสของวรรณกรรมเรื่องนี้อยู่ที่ศิลปะของการดำเนินเรื่องซึ่งไร้เหตุผลและไม่อาจเป็นจริงได้ ให้ซับซ้อน ชวนอ่าน ชวนคิด ทั้งนี้ชอร์สามารถวาดลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครให้เด่นและเลวเกินความจริงไปอย่างประหลาด บทสนทนาแต่ละบทเต็มไปด้วยโวหารกล่า และมีความพจน์ที่ดีเด่น. . .” (จุฬารัตน์, ๒๕๔๙: ๕๐) จะเห็นได้ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในบทแนะนำหนังสือภาษาไทยข้างต้น กล่าวคือไม่วิจารณ์อย่างมีหลักเกณฑ์ อย่างไรก็ตามการวิจารณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศด้วยตนเอง

๒. คุณค่า

จากการศึกษาบทความประเภทแนะนำหนังสือที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีพบว่ามีการแสดงความคิดเห็นด้านคุณค่า ดังจะเห็นได้จาก บทความเรื่อง “หนังสือเรื่องบรมราชาภิเษก ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต” ของหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ การที่หม่อมราชวงศ์สุมนชาติเลือกนำหนังสือเรื่องนี้มาเผยแพร่ได้แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีให้ความสำคัญกับหนังสือที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดียกย่องว่าพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตทรงเป็นปราชญ์ทางด้านประวัติศาสตร์ หม่อมราชวงศ์สุมนชาติได้แนะนำหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ เรื่องย่อ ดังบทแนะนำตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๕๔๙: ๒๘-๒๙)

. . .หนังสือเรื่อง “บรมราชาภิเษก” ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเป็นหนังสือดีเล่มหนึ่งที่พิมพ์ขึ้นใหม่ในเดือนเมษายนปีนี้ เป็นเรื่องที่แปลมาจากปาฐกถาภาษาอังกฤษที่ได้ทรงแสดงเฉพาะพระพักตร์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. . . ทรงเขียนเป็นภาษาไทยโดยถือหลักว่าเขียนสำหรับมหาชนทั่วไป. . . ในตอนต้นทรงกล่าวถึงพิธีบรมราชาภิเษกในประเทศสยามว่าเป็นพิธีที่เจือปนด้วยลัทธิพราหมณ์และลัทธิพุทธศาสนาทางฝ่ายหินยานกับลัทธิเทวราชของเขมร. . . เมื่อกล่าวถึงทรวงชนะของไทยในเรื่องตำแหน่งกษัตริย์ทรงกล่าวว่า หน้าทีของพระมหากษัตริย์เป็นดุจพ่อเมือง เป็นผู้นำออกครอบงำในเวลา มีศึก เป็นทั้งพ่อ ทั้งผู้ปกครอง ทั้งตุลาการของราษฎรในเวลาสงบศึก ได้ทรงอ้างถึงธรรม

นิยมที่ราษฎรมีสิทธิที่จะร้องทุกข์โดยตรงถึงกษัตริย์ โดยยกเอาศึลาจารึกครั้งสุโขทัยขึ้นมาประกอบ...

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติได้แสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงคุณค่าของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . .หนังสือเรื่องนี้นับเป็นหนังสือไทยที่ดี ควรหาอ่านสำหรับระดับความรู้ โดยเฉพาะผู้สนใจในประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา. . .” (หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๔๘๙: ๓๑)

จากการศึกษาพบว่านักวิจารณ์ของวรรณคดียังได้นำหนังสือต่างประเทศที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาแนะนำไว้ด้วย ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง A History of the Orient ของ Steiger – Beger – Benitez” ของวิศิษฎ์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ การที่วิศิษฎ์เลือกหนังสือต่างประเทศเรื่องนี้มาแนะนำ แสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ในการนำหนังสือที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาแนะนำว่าต้องเป็นหนังสือที่เขียนโดยผู้มีความเชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากผู้แต่งหนังสือ A History of the Orient เป็นศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ วิศิษฎ์ได้แนะนำหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง เรื่องย่อ ดังบทแนะนำตอนหนึ่งว่า (วิศิษฎ์, ๒๔๘๙: ๓๙-๔๐)

. . .เป็นหนังสือขนาดเล็กพิมพ์ด้วยกระดาษดี ขนาด ๘ หน้ายก รวบรวม ๔๗๐ หน้า มีรูปภาพและแผนที่ประกอบมาก ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ล้วนเป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น คือ ศาสตราจารย์ G. Nye Steiger เป็นศาสตราจารย์ผู้ช่วยในวิชาประวัติศาสตร์แห่งวิทยาลัยชิมนอนส์ บอสตัน ศาสตราจารย์ H. Otley Beyer ผู้ชำนาญในทางศึกษาสภาพของมนุษย์สมัยโบราณแห่งมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ และศาสตราจารย์ Conrado Benitez ซึ่งเคยเป็นคณบดีในมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์. . . แบ่งเป็นภาคใหญ่ๆ ได้ ๕ ภาค เริ่มต้นด้วยอารยธรรมขั้นต้นของชาวตะวันออก ความเจริญก้าวหน้าในทางวัฒนธรรมและกำเนิดของอาณาจักรใหญ่ๆ. . . สำหรับเรื่องเกี่ยวกับไทยเรานั้นเริ่มด้วยเรื่องเกี่ยวกับประชากรที่อาศัยอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีนและคาบสมุทรมาลายูในสมัยก่อนประวัติศาสตร์. . .

วิศิษฎ์ได้แสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงคุณค่าของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . . นับว่าให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้ได้บรรยายถึงรากฐานแห่งอารยธรรมของอินเดียและจีนอันเป็นแหล่งสำคัญแห่งใหญ่. . .” (วิศิษฎ์, ๒๔๘๙: ๔๐) กล่าวได้ว่าวงวรรณคดีให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของอินเดียและจีน

๓. การใช้ภาษาและคุณค่า

จากการศึกษาบทความประเภทแนะนำหนังสือที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่ามีการแสดงความคิดเห็นด้านการใช้ภาษาและคุณค่า ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “หนังสือเรื่องบวชพระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์” ของเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๑ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งการที่เวทินนำหนังสือเรื่องนี้มาแนะนำแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวรรณคดีเห็นคุณค่าของหนังสือที่ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นหนังสือที่มีประโยชน์ควรเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก โดยเวทินได้แนะนำหนังสือเรื่องนี้โดยกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง การตีพิมพ์ เรื่องย่อ ดังบทแนะนำตอนหนึ่งว่า (เวทิน, ๒๔๘๙: ๔๖-๔๘)

. . . จากหนังสือปกขาวเล่มน้อยอันเป็นพระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์. . . หนังสือเล่มนี้หม่อมเจ้า พระปิยะรังสิต ทรงขอสังฆราชานุญาตแจกพิมพ์ในวันที่สมเด็จพระราชชนนีทรงบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙. . . ในเรื่องอายุและเพศของผู้จะบวชในพระพุทธศาสนา สมเด็จพระผู้ทรงนิพนธ์ได้ทรงอธิบายว่า เหตุใดจึงมีภิกษุ ภิกษุณี สามเณร และสามเณรี และทรงชี้ให้เห็นความหมายของคำสองคำที่ประชาชนเข้าใจว่าเหมือนกัน คำทั้งสองนั้นคือบรรพชาและอุปสมบท ที่จริงบัพพชาหรือบรรพชาหมายถึงบวชเป็นสามเณร และอุปสมบทหมายถึงบวชเป็นภิกษุตั้งนี้เป็นต้น. . .

เวทินได้แสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงการใช้ภาษาของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . . ผู้ทรงนิพนธ์ทรงฉลาดในการเรียบเรียง ทรงแยกศัพท์เฉพาะที่สำคัญ เกี่ยวกับเรื่องบวชไว้อย่างเข้าใจง่าย คำบางคำที่นักอ่านผ่านไปบ่อยๆ และเข้าใจความหมายอย่างรางๆ หรือไม่เข้าใจเลย ก็ทรงสอดคำอธิบายไว้ในวงเล็บอย่างเข้าใจง่าย. . .” (เวทิน, ๒๔๘๙: ๔๗) และกล่าวถึงคุณค่า

ของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . . ผู้เขียนเห็นว่าหนังสือเรื่องบวชมีคุณค่ายิ่งสำหรับผู้ที่จะเตรียมตัวบวชตลอดจนวงศกัมภีรทัณฑ์ทั้งปวง. . .” (เวทิน, ๒๕๔๙: ๕๐)

จากการศึกษาบทความแนะนำหนังสือต่างประเทศที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่ามี การแสดงความคิดเห็นด้านภาษาและคุณค่าไว้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง Siam: the Cross Road ของเซอร์โยไซอา ครอสบี้” ไม่ปรากฏผู้แนะนำ แต่ปรากฏในวารสาร วรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๙ การที่นักวิจารณ์ของวรรณคดีนำ หนังสือเรื่องนี้มาแนะนำแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ไทยในมุมมอง ของนักเขียนต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ การเข้ามามีส่วนร่วมในสงครามโลกของไทยโดยอยู่ฝ่ายญี่ปุ่น ในการแนะนำหนังสือเรื่องนี้มีกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง เรื่องย่อ ดังบทแนะนำ ตอนหนึ่งว่า (นิรนาม, ๒๕๔๙ค: ๓๓-๓๔)

. . . เซอร์โยไซอา ครอสบี้ เป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการต่างประเทศของไทยมาเป็น เวลาช้านาน. . . ตำแหน่งสุดท้ายที่ประจำอยู่ ณ ประเทศไทยก็คืออัครราชทูตอังกฤษ ประจำกรุงเทพฯ เป็นอยู่จนวันญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทยอันเป็นวันเปิดฉากของ สงครามมหาเอเชียบูรพา. . . หนังสือเรื่องนี้เริ่มด้วยการเล่าถึงสภาพของเมืองไทยทำนอง แนะนำให้ชาวต่างประเทศได้รู้จักพื้นฐานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และทางพงศาวดาร ได้ กล่าวถึงเรื่องราวของชนชาติไทยมาโดยลำดับ ถัดจากนั้นได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ไทยมี อยู่ต่อนานาประเทศมาแต่โบราณกาล มีความสัมพันธ์กับอังกฤษ ฝรั่งเศส จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น. . .

นอกจากนี้มีการแสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ แทรกไว้โดยกล่าวถึงการใช้ภาษาของ หนังสือเรื่องนี้ว่า “. . . เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นด้วยถ้อยคำสำนวนสนทนาสนทนา อ่านง่าย. . .” (นิรนาม, ๒๕๔๙ค: ๔๐) และกล่าวถึงคุณค่าของหนังสือเรื่องนี้ว่า “. . . น่าสนใจเฉพาะผู้ประสงค์แสวงหา ความรู้ทางประวัติศาสตร์และการเมืองไทยในระยณะนี้แล้ว หนังสือนี้ย่อมให้ประโยชน์อย่างยิ่ง. . .” (นิรนาม, ๒๕๔๙ค: ๔๐)

การประกวดเรื่องสั้น: การวิจารณ์ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

จากการศึกษาเรื่องสั้นที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่า มีเรื่องสั้นอยู่ ๒ เรื่อง เป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลจากการประกวดแต่งร้อยแก้วของวงวรรณคดี ได้แก่ เรื่อง “เมืองพระ” ของ อ. ต้นติเวชกุล ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ และเรื่อง “มนุษย์ธรรม” ของนุชนาฏ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลชมเชย กล่าวได้ว่า แม้นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีจะมุ่งเน้นวิจารณ์วรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองเป็นหลัก แต่จากการจัดให้มีการประกวดเรื่องสั้นพร้อมทั้งนำเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากการประกวดมาเผยแพร่ ก็ได้แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีให้การสนับสนุนและส่งเสริมวรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทเรื่องสั้นเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเรื่องสั้นทั้ง ๒ เรื่องที่ได้รับรางวัลจากการประกวดได้แสดงให้เห็นลักษณะของเรื่องสั้นที่ดีในมุมมองของนักวิจารณ์วรรณคดีว่ามีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพราะนักวิจารณ์ของวงวรรณคดีไม่ได้มีการบันทึกคำวิจารณ์หรือชี้ให้เห็นความดีเด่นของเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลไว้ มีเพียงแต่ระบุหลักเกณฑ์ในการพิจารณาไว้ ดังจะเห็นได้จากข้อความในประกาศเชิญชวนให้ผู้อ่านร่วมแต่งเรื่องสั้นมาประกวด ดังปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า (นิรนาม, ๒๔๘๙: ๓๘)

...ขอเชิญท่านผู้สนใจในการแต่งหนังสือส่งบทประพันธ์เข้าประกวดตามกติกาต่อไปนี้

๑. ให้เขียนเรื่องสั้น มีกำหนดความยาวไม่เกิน ๒ หน้ากระดาษของวรรณคดี
๒. เรื่องที่จะส่งเข้าประกวดนั้นจะเป็นทำนองใดก็ได้ ไม่จำกัด แต่ต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ต่อไปนี้
 - ก. คำโครงเรื่องทั้งหมดต้องเกิดจากความคิดของตนเอง ไม่ลอกเลียนบทประพันธ์ของคนอื่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
 - ข. เรื่องที่เขียนต้องให้มีคติที่มุ่งจะแสดงเพียงข้อเดียว เช่น ความรัก, ความหวัง, ความหลง, หรือธรรม
 - ค. บทประพันธ์นั้นต้องไม่หยาบโลนหรือทำให้เสื่อมเสียศีลธรรมอันดีของประชาชน
๓. ให้ส่งบทประพันธ์พร้อมทั้งนามจริงมายัง. . .
๔. บทประพันธ์ที่ชนะการประกวดต้องเป็นลิขสิทธิ์ของวงวรรณคดี
๕. คำตัดสินของกรรมการที่วงวรรณคดีตั้งขึ้นเป็นคำตัดสินเด็ดขาด
๖. รางวัลมีเพียง ๑ รางวัล. . .

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีผู้อ่านส่งเรื่องสั้นเข้าร่วมประกวดเป็นจำนวนมากแต่ก็ยังไม่มียี่สิบเรื่องใดที่สมควรได้รับรางวัล ดังนั้นวารสารวรรณคดีจึงเชิญชวนให้ผู้อ่านร่วมส่งเรื่องสั้นเข้ามาอีก ดังปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ความว่า “. . . การประกวดร้อยแก้วในวรรณคดีฉบับเดือนเมษายนนั้น มีผู้เอื้อเฟื้อส่งเข้ามาประกวดเป็นจำนวนไม่น้อย ในบรรดาฉบับต่างๆ ที่ส่งเข้ามาประกวดนั้น ไม่มีฉบับใดถึงขีดที่จะได้รับรางวัล ขอให้ส่งเรื่องมาประกวดใหม่. . .” (นิพนธ์, ๒๔๘๘: ๓๗) แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์หรือผู้ตัดสินของวารสารวรรณคดีน่าจะให้ความสำคัญต่อการพิจารณาเรื่องสั้นเป็นอย่างยิ่ง และในที่สุดก็สามารถตัดสินให้รางวัลแก่เรื่องสั้นที่ดีตามมาตรฐานของวรรณคดีได้ ดังนั้นเพื่อแสดงให้เห็นมาตรฐานการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำเรื่องสั้นทั้ง ๒ เรื่องที่ได้รับรางวัลมาศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นว่าเรื่องสั้นแต่ละเรื่องมีเนื้อหาดีเด่นอย่างไร

เรื่อง “เมืองพระ” ของ อ. ตันติเวชกุล เป็นเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดร้อยแก้วของวารสารวรรณคดี ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๕ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เรื่องสั้นเรื่องนี้กล่าวถึง “ฉัน” ในขณะที่นั่งอยู่บนรถไฟที่กำลังแล่นผ่านเขตบ้านโป่งได้เห็นชะตากรรมของเชลยจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่กำลังซ่อมทางรถไฟสายมรณะอยู่ เมื่อเห็นภาพเช่นนั้นทั้ง “ฉัน” และผู้โดยสารทุกคนได้มอบเสื้อผ้า และอาหารให้แก่เชลยศึกเหล่านั้นอย่างพร้อมเพรียงกันโดยมิได้นัดหมาย เมื่อเห็นเช่นนั้น “ฉัน” ก็รู้สึกตื่นตันในความความมีน้ำใจของคนไทยและภูมิใจในความเป็นคนไทยอย่างยิ่ง จากการศึกษาเนื้อหาละเอียดพบว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นลักษณะของเรื่องสั้นที่ดีตามมาตรฐานของนักวิจารณ์วรรณคดีดังนี้

๑. มุ่งสะท้อนสภาพสังคมในภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ “อ. ตันติเวชกุล” ผู้เขียนเรื่อง “เมืองพระ” ได้พรรณนาให้เห็นชีวิตของเชลยสงครามที่มีชีวิตอยู่อย่างน่าเวทนาไว้อย่างชัดเจนผ่านสายตาของตัวละคร “ฉัน” ความว่า “หลังจากที่สงครามเอเชียได้ระเบิดขึ้นไม่นาน. . . ฉันเห็นชะเลยผิวขาวที่ถูกเปลวแดดคล้ำจนเป็นสีแดงเพราะไม่มีเสื้อใส่จำนวนร้อยกำลังทำถนน ซ่อมทางรถไฟ และลากเกวียนอย่างวิ่วควาย. . . ฉันเห็นว่าบางคนก็ยิ้มเศร้า บางคนก็หัวเราะไปเถื่อนๆ อย่างไม่มีความหมาย และบางคนก็ร้องไห้. . .” (อ. ตันติเวชกุล, ๒๔๘๘: ๖๒-๖๓)

๒. ชี้ให้เห็นลักษณะนิสัยที่ดีงามของคนไทย “อ. ตันติเวชกุล” ผู้เขียนเรื่อง “เมืองพระ” ได้พรรณนาให้เห็นนิสัยความมีน้ำใจไมตรีของคนไทย ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่ผู้ทุกข์ยาก ดังจะเห็นได้จากการที่ตัวละคร “ฉัน” และผู้คนที่โดยสารมาโดยรถไฟบริจาคอาหาร เสื้อผ้าให้แก่เชลย

ชาวต่างชาติอย่างพร้อมเพรียงกัน และแม้แต่ชายชราที่ตัวละคร “ฉัน” รู้สึกว่าเป็นคนชอบพูดโอ้อวด และบ่นว่าหนาวก็ยิ่งถอดเสื้อหนาวบริจาคให้แก่เชลยศึก ดังความที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นว่า

(อ. ตันติเวชกุล, ๒๕๔๙: ๖๓-๖๔)

... ฉันและแทบทุกคนที่โดยสารมาในรถกระบวนนั้น ต่างตะลึงตะลันหยิบฉวยสิ่งที่เห็นว่าพอจะเป็นประโยชน์แก่เขาตามมีตามเกิด เป็นต้นว่าอาหาร ผลไม้ ขนมข้าวต้ม ตลอดจนบุหรี่ยี่ห้อโนยลงไปจนเกลื่อนกลาดราวกับนัดกันไว้ สิ่งทีพุทธศาสนิกชนพึงสละไปนั้นบ้างก็มีเจตน์จำนงค์จะนำไปขาย บ้างก็จะนำไปฝากลูกเมีย และบ้างก็นำมาด้วยความจงใจเพราะรู้อยู่ว่าจะได้ผ่านมาทางนี้... คุณพระช่วย ชายชราช่างพูดที่บ่นว่าหนาวเมื่อสักครู่นี้เปลือยท่อนบนนั่งกอดอกปากสันอยู่ ฉันจึงอุทานขึ้นว่า “อ้าว ลุงถอดเสื้อหนาวหรือ?” ชายชราตอบว่า “อ้ายหนาวนะมันก็หนาวเหมือนกันแหละพ่อหนุ่ม แต่เสื้อผมถอดให้ฝรั่งเขาไปเมื่อตะกี้แล้ว”... น้ำตาที่ฉันพยายามกลั้นไว้ไม่ให้มันไหลก็ยังไม่วายที่จะซึมออกมา ฉันไม่ได้ร้องไห้เพราะสงสารชะเลยที่ถูกแดดจนตัวแดงนั้นหรอก แต่ที่ว่าน้ำตาฉันไหลเพื่อมนุษยธรรมและความเมตตาของชาวไทยทุกคน...

๓. มีการดำเนินเรื่องที่สั้นและกระชับ ใช้ภาษาที่เรียบง่าย แต่ก็สามารถสร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านได้อย่างดีเยี่ยม “อ. ตันติเวชกุล” ผู้เขียนเรื่อง “เมืองพระ” ได้พรรณนาให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของผู้คนที่โดยสารมาโดยรถไฟท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น ผู้โดยสารต่างคนต่างนั่ง ไม่สนใจคนรอบข้าง แต่เมื่อรถไฟเดินทางมาถึงเขตบ้านโป่ง ทุกคนบนรถไฟได้เห็นภาพความทุกข์ยากของเชลยศึกชาวต่างประเทศ เมื่อเห็นภาพเช่นนั้น ทุกคนต่างก็เสียสละบริจาคข้าวของเครื่องใช้ให้แก่เชลยศึกอย่างพร้อมเพรียงกัน แม้แต่ตัวละคร “ลุง” ผู้ซึ่งบ่นว่าอากาศหนาวเหน็บมาก ก็ยังถอดเสื้อที่ใส่อยู่ให้แก่เชลยศึกเช่นกัน ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกซาบซึ้งไปกับภาพความมีน้ำใจของคนไทย โดยเฉพาะความมีน้ำใจของตัวละคร “ลุง” ที่ยอมทนหนาว ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้มีการดำเนินเรื่องที่ดี กล่าวคือ มีการเปิดเรื่องโดยพรรณนาความทุกข์ยากของเชลยศึก มีจุดพลิกผันของเรื่องตรงที่การเสียสละของคนไทย และมีจุดจบที่สร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้อ่าน

เรื่อง “มนุษย์ธรรม” ของนุชนาฏ เป็นเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดร้อยแก้วของวารสารวรรณคดี ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๖ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เรื่องสั้นเรื่องนี้กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่ต้องกลายเป็นโจรเพราะความอดอยากได้เข้ามาปล้นบ้านของหญิงวัยกลางคน ในขณะที่กำลังจะฆ่าหญิงวัยกลางคนพร้อมลูกอีก ๒ คน หญิงวัยกลางคนก็ได้ผู้เตือนสติจนใจคิดกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี แต่ท้ายที่สุดใจก็ถูกสามีของเธอยิงเสียชีวิต จากการศึกษาจากเนื้อหาลักษณะละเอียดพบว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นลักษณะของเรื่องสั้นที่ดีตามมาตราฐานของนักวิจารณ์วรรณคดีดังนี้

๑. สะท้อนให้เห็นชีวิตของคนชนชั้นล่าง “นุชนาฏ” ผู้เขียนเรื่อง “มนุษย์ธรรม” ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนชั้นล่างที่มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ต้องอดมื้อกินมื้อ และเพื่อความอยู่รอดก็ต้องกลายเป็นโจร ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาของตัวละคร “เจ็ด” ที่พูดกับหญิงเจ้าของบ้านที่เขาไปปล้นว่า “คุณน่าจะเคยพบกับความหิวโหย คุณน่าจะรู้หรือว่ามันเป็นชีวิตอย่างไรจนกว่าจะพบด้วยตัวเอง” (นุชนาฏ, ๒๔๘๙: ๒๕) และในตอนที่เกิดสร้างแรงกระตุ้นให้ตัวเองว่า “. . . สองปีที่ผ่านไปมีแต่เปราะจะเป็นด้วยควาเลือด ชีวิตเป็นอย่างไรเขาไม่รู้ เขารู้แต่ว่าวันหนึ่งเขาต้องตาย ดังนั้นจะกลัวอยู่ไยเล่ากับบาปในเมื่อไม่มีกินไม่มีใช้. . .” (นุชนาฏ, ๒๔๘๙: ๒๕)

๒. ชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรมของสังคม “นุชนาฏ” ผู้เขียนเรื่อง “มนุษย์ธรรม” ได้ชี้ให้เห็นว่าคนไร้อำนาจยังคงถูกกดขี่และถูกใส่ร้ายทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากคำพูดที่ตัวละคร “เจ็ด” พูดกับหญิงวัยกลางคนหลังจากที่คิดกลับตัวจะเป็นคนดีว่า “. . . คนเราที่ได้ชื่อว่าเป็นโจรนั้นก็เพราะพวกที่มีใจพาลป้ายร้ายเอา มิใช่ว่าเขารักที่จะเกิดมาเพื่อเป็นโจรหรือคุณน้า. . .” (นุชนาฏ, ๒๔๘๙: ๒๖) และนุชนาฏยังชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าอย่างไร คนไร้อำนาจก็ไม่อาจมีที่ยืนในสังคมได้ ดังจะเห็นได้จากจุดจบของตัวละคร “เจ็ด” จอมโจรที่คิดกลับตัวเป็นคนดีก็ต้องจบชีวิตด้วยฝีมือของสามีของหญิงวัยกลางคน ประดุจผู้มีอำนาจชอบธรรมในการที่จะพิพากษาชีวิตของคนที่ถูกมองว่าเป็นคนไร้ค่า “. . . เกือบจะในทันทีนั้นเอง เสียงปืนกลรัว – คนร้องแหวกความสงัดขึ้น. . . หล่อนไม่ได้ยินเสียงสามีซึ่งประสบความสำเร็จในการปราบเสื่อร้ายได้อย่างง่ายดาย. . .” (นุชนาฏ, ๒๔๘๙: ๒๖)

๓. มีการดำเนินเรื่องที่สั้นและกระชับ ใช้ภาษาที่เรียบง่าย “นุชนาฏ” ผู้เขียนเรื่อง “มนุษย์ธรรม” ได้เปิดเรื่องให้ผู้อ่านเห็นภาพของหญิงวัยกลางคนที่กำลังตั้งสอนให้โจรผู้ซึ่งจำใจมาเป็นโจรเพราะความอดอยากให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี จนในที่สุดโจรสำนึกผิดและละเว้นที่จะฆ่า

หญิงวัยกลางคนพร้อมลูกอีก ๒ คน แต่ก็เกิดเหตุการณ์พลิกผันทำให้ใจที่ไม่มีโอกาสกลับมาเป็นคนดี เพราะขณะที่ใจกำลังหนีออกจากบ้านของหญิงวัยกลางคน ใจก็ถูกลูกสาวของหญิงวัยกลางคนฆ่าตาย การปิดเรื่องด้วยความตายของใจที่คิดจะกลับตัวเป็นคนดีได้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสะเทือนใจไปกับชีวิตอันแสนเศร้าและน่าสงสารของใจ อย่างไรก็ตามแม้เรื่องสั้นเรื่องนี้จะมีการเปิดเรื่อง มีจุดพลิกผัน และมีจุดจบที่สร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่าน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า จุดพลิกผันของเรื่องนี้ไม่ได้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่กล่าวไว้ในตอนเปิดเรื่อง และด้วยเหตุนี้จึงอาจส่งผลให้เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้รับเพียงรางวัลชมเชย

จากการศึกษาบทความวรรณคดีวิจารณ์ บทความแนะนำหนังสือ รวมทั้งเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ได้แสดงให้เห็นสรุปได้ว่าวรรณคดีเป็นวารสารที่ได้นำบทลักษณะวรรณคดีวิจารณ์ไทยในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ไว้ กล่าวคือจากบทความวรรณคดีวิจารณ์ได้แสดงให้เห็นว่า นักวิจารณ์ของวรรณคดีได้นำแนวการวิจารณ์แนวประวัติ แนวสุนทรียะ และแนวนิรุกติศาสตร์มาวิจารณ์วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีดังกล่าวให้สาธารณชนได้รับรู้และร่วมกันอนุรักษ์วรรณคดีดังกล่าวให้อยู่คู่กับสังคมไทย นอกจากนี้ยังเป็นการเชิดชูอัจฉริยภาพของกวีเอกของไทยและของโลกในฐานะผู้รังสรรค์วรรณคดีดังกล่าวได้อย่างทรงคุณค่าไว้อีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในยุคนี้ ความนิยมวรรณคดีร้อยกรองได้ลดน้อยถอยลงไป ดังนั้นนักวิจารณ์ของวรรณคดีจึงใช้แนวการวิจารณ์ข้างต้นมาทำให้วรรณคดีร้อยกรองกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง และจากบทความแนะนำหนังสือได้แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีให้ความสำคัญแก่การนำหนังสือที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ทั้งไทยและต่างประเทศมาแนะนำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยได้มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นนักวิจารณ์ของวรรณคดีจึงได้นำหนังสือที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาเผยแพร่เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ประชาชนนั่นเอง และจากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลได้แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีให้ความสำคัญแก่วรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทเรื่องสั้น ซึ่งเรื่องสั้นที่ดีตามมาตรฐานของนักวิจารณ์จากวรรณคดีคือเป็นเรื่องสั้นที่ได้สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน มีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย มีการดำเนินเรื่องที่สั้นและกระชับ มีการเปิดเรื่อง มีจุดพลิกผันของเรื่อง และมีจุดจบที่สร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แกผู้อ่าน

บทที่ ๕

วงวรรณคดี: บทบาทนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยในอดีต

วงวรรณคดีเป็นวารสารที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๘) หรือยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ทั้งสิ้น อาทิ พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ), ธนิต อยู่โพธิ์, สมโรจน์ สวัสดิกุล ฌ อยุธยา, หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิกุล, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต, หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล, เจือ สตะเวทิน, ป.ส. ศาสตรี, สุกิจ นิมมานเหมินทร์, วิทย์ ศิวะศรียานนท์, พระราชธรรมนิเทศ เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าวารสารวงวรรณคดีได้บันทึกบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่มีอิทธิพลต่อวงวรรณคดีในยุคนี้ไว้อย่างไรบ้าง และจากการศึกษาวารสารวงวรรณคดีอย่างละเอียดพบว่าวารสารวงวรรณคดีได้บันทึกบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคนี้ไว้ ๓ ประเด็น คือ

๑. การสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี” และการยกระดับวงการวรรณกรรม
๒. การอ้างสถาบันพระมหากษัตริย์
๓. การอ้างวรรณคดีโบราณ

วงวรรณคดี: การสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี” และการยกระดับวงการวรรณกรรม

วารสารวงวรรณคดีได้แสดงให้เห็นบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ว่ามีค่านิยมในการสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดั่งงามของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคก่อนหน้า ดังจะเห็นได้จากการพยายามก่อตั้งกลุ่มวงวรรณคดีให้เป็นสมาคม เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้ที่รักหนังสือในยุคก่อนๆ ที่ไม่เคยทำได้สำเร็จ มีเหตุให้ต้องล้มเลิกไปเสียก่อน ดังที่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ ในการประชุมเนื่องในวันครบรอบปีของวงวรรณคดี โดยปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังความตอนหนึ่งว่า (เมืองรอง, ๒๔๙๐: ๒-๓)

...จุดใหญ่ปลายทางของผู้รักวิชาหนังสือก็คือให้มีสมาคม แต่เอะอะกันแล้วไม่เคยสำเร็จ ในที่สุดมักจะเลิกล้ม ผู้รักหนังสือได้ตั้งวงมาแล้วหลายครั้ง สมเด็จพระยาดำรงฯ ทรงตั้งวรรณคดีสโมสร นับเป็นครั้งแรก กิจการเจริญก้าวหน้า ท่านเป็นต้นลมเป้าให้เรือแล่น พอสิ้นท่านเสียแล้ว เรือก็หมดลมและล่มไป ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามจะเป่าลมให้เรือเดินอีกครั้งหนึ่ง แต่จัดเรือไม่อยู่ในแง่แห่งความงามโดยตรง และมีบางท่านที่ไม่รักความงามเลยมาร่วมอยู่ด้วยเรือก็เลยไม่เดิน และเมื่อวิธีการเมืองทำให้จอมพลออกจากตำแหน่งหน้าที่ อวสานของวรรณคดีก็เกิดขึ้นเป็นครั้งที่สอง ต่อจากนั้นพระองค์ภาณุฯ ทรงลองเป่าลมดูบ้าง โดยจัดให้ผู้รักวรรณคดีพบปะกันที่กรมศิลปากร แต่นานๆ ไปทั้งเป่าและทั้งผิวปากเรียกกลมจนปอดแฟบลมก็ไม่กินใบ นับเป็นอวสานของวงที่รักวรรณคดีเป็นครั้งที่สาม พระองค์ภาณุฯ ทรงยุ ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล กับเพื่อนๆ ที่ทำหนังสือวรรณคดีอยู่และตั้งต้นเป่าลมใหม่ ถ้าไม่ลองเป่าลมดูก็จะทราบได้อย่างไวว่าความฝันนี้จะสำเร็จเพียงใดหรือไม่...

จากคำกล่าวข้างต้นของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวงวรรณคดีได้สืบทอดชนบโดยการสานต่อเจตนารมณ์ของบุคคลที่รักวรรณคดียุคก่อนหน้า ได้แก่ ยุคสมัยของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ต่อด้วยสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และสมัยของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ตามลำดับ ซึ่งมีเจตนารมณ์หรือเป้าหมายที่จะจัดตั้งหรือรวมกลุ่มผู้รักวรรณคดีเป็นรูปแบบสมาคม ในที่สุดก็สามารถสานต่อเจตนารมณ์นี้จนได้จัดตั้งเป็นสมาคมวงวรรณคดีขึ้นในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ ดังที่เวทิน ได้บันทึกไว้ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ว่า “วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ อันเป็นวันเกิดของวงวรรณคดี... พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรเสนอให้วงวรรณคดีตั้งเป็นรูปสมาคม... ซึ่งในที่สุดที่ประชุมนี้ได้สนับสนุนและมีมติให้ตั้งเป็นรูปสมาคมขึ้น” (เวทิน, ๒๔๙๑: ๑-๖) การที่สมาคมวงวรรณคดีสานต่อเจตนารมณ์ของบุคคลในยุคก่อนหน้าที่ต้องการให้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นเพื่อผู้รักวรรณคดีหรือหนังสือโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นว่านักเขียนและนักวิจารณ์ไทยสมัย พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ยังคงมีค่านิยมในการสืบทอดชนบความคิดหรือเจตนารมณ์ที่ติงามของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคก่อนหน้านั้นเอง

กลุ่ม/สมาคมวรรณคดียังได้สืบทอดขนบหรือสานต่อเจตนารมณ์สมาคมในยุคก่อนหน้า ได้แก่ สมาคมวรรณคดี (พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕) และวรรณคดีสมาคม (พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๗) ซึ่งเป็นสมาคมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจารณ์วรรณคดีโดยตีพิมพ์บทความวรรณคดีวิจารณ์ลงในวารสารของสมาคมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ กล่าวคือสมาคมวรรณคดีตีพิมพ์บทวิจารณ์วรรณคดีลงในวารสารบัณฑิตสมาคมวรรณคดี ส่วนวรรณคดีสมาคมตีพิมพ์บทวิจารณ์วรรณคดีลงในวารสารวรรณคดีสาร ซึ่งวารสารทั้งสองเล่มนี้ตีพิมพ์เฉพาะบทวิจารณ์วรรณคดีไทยเท่านั้น ในขณะที่กลุ่ม/สมาคมวรรณคดีได้ตีพิมพ์บทวิจารณ์วรรณคดีทั้งวรรณคดีไทยและวรรณคดีต่างประเทศลงในวารสารวรรณคดี แม้จะมีความแตกต่างแต่ก็กล่าวได้ว่าวารสารวรรณคดีได้สืบทอดขนบของวารสารในยุคก่อนหน้าที่ให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่บทความวิจารณ์วรรณคดีไทยสู่สาธารณะ ซึ่งถือเป็นค่านิยมในการสืบทอดขนบอย่างหนึ่งของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคนี้

วารสารวรรณคดีไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคนี้ที่นิยมสืบทอดขนบหรือเจตนารมณ์ของนักเขียนและนักวิจารณ์ยุคก่อนหน้าเท่านั้น วรรณคดียังแสดงให้เห็นถึงความพยายามของนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคนี้ที่มุ่งมั่นจะยกระดับวงการวรรณกรรมไทยให้มีความเป็นสากล ดังที่หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์ (๒๔๘๙ก: ๔๔) กล่าวไว้ใน “ในวรรณคดี” ซึ่งเป็นบทบรรณาธิการของวารสารวรรณคดี เล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า “เพื่อเทียบมาตรฐานของวรรณคดีไทยให้เข้าระดับเดียวกับวรรณคดีสากลอันเป็นความมุ่งหมายสำคัญของวรรณคดี วรรณคดีจึงได้เปิดการประกวดแบบใหม่ขึ้นโดยให้ถอดความจากวรรณกรรมต่างประเทศที่ได้รับการยกย่องว่าดีแล้วออกเป็นภาษาไทย” นอกจากนี้จะมีประกาศเชิญชวนให้ประกวดถอดความ ดังปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่าให้ถอดบทประพันธ์ที่มีฉันทลักษณ์เป็น Sonnet ออกเป็นกลอนสุภาพแล้ว วารสารวรรณคดียังได้ตีพิมพ์เรื่องอีกหลายประเภทเพื่อเทียบมาตรฐานของวรรณคดีไทยให้เท่าเทียมวรรณคดีสากล ดังจะเห็นได้จากการนำเรื่องสั้นภาษาต่างประเทศมาแปลเป็นภาษาไทย อาทิ เรื่อง “ฝน” ของเกษม ซึ่งแปลจากเรื่องสั้นเรื่อง The Trembling of a Leaf ของดับบลิว ซอเมอร์เซท มอคุม โดยปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้น หรือเห็นได้จากการนำวรรณคดีต่างประเทศเรื่องยาวมาแปลเป็นร้อยกรองไทย อาทิ เรื่อง “เมฆพุด” ของรัตนกวีกาลิทธส แปลโดย ส. ณ อยุธยา ซึ่งแปลจากคำประพันธ์ประเภทฉันทมาเป็นคำประพันธ์ประเภทโคลงฉันท์ โดยปรากฏในวารสารวรรณคดีเป็นตอนๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี

การนำกวีนิพนธ์ภาษาต่างประเทศมาแปลเทียบเป็นร้อยกรองไทย อาทิ เรื่อง “คิมหันตฤดู” ของ ไสรวาร โดยแปลเทียบจากเรื่อง Summer ของ Arthur W. Ryder ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งไสรวารได้แปลเรื่องนี้ออกเป็นคำประพันธ์ประเภท อินทรวีเชียรฉันทน์ เป็นต้น

วารสารวรรณคดียังได้เผยแพร่ประวัติกวีต่างประเทศ อาทิ บทความเรื่อง “ซัพโฟ – ผู้แพ้รัก” ของสรรค์ วรรณคดี ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงประวัติของซัพโฟกวีหญิงชาวกรีก เป็นต้น มีการนำหนังสือภาษาต่างประเทศมาแนะนำ อาทิ บทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง Secerts of Siberia ของ Emil Lengyel” ของเฉวียง วงศ์สากล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๘ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์ประเทศไซบีเรีย เป็นต้น นอกจากนี้นักวิจารณ์ของวรรณคดียังได้นำบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศมาแปลไว้ด้วย อาทิ บทความเรื่อง “เมฆทุด – อมตะโคลกแห่งวสันตฤดู” ของเรื่องอุไร โดยแปลและเก็บความมาจากบทวิจารณ์ของ โรมมา เซาธรี ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นต้น นักวิจารณ์ของวรรณคดียังได้แสดงความคิดเห็นหรือวิจารณ์หนังสือต่างประเทศแทรกไว้เล็กๆ น้อยๆ ในบทความแนะนำหนังสือไว้ด้วย อาทิ บทความเรื่อง “หนังสือเรื่อง Anna and The King of Siam ของ Margaret Landon” โดยหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้น

จากเรื่องประเภทต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดีได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามยกระดับวรรณคดีไทย นักเขียนและนักวิจารณ์ไทยให้ก้าวสู่ความเป็นสากล ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้รักวรรณคดีหรือหนังสือไทยในสมัย พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ มีความพยายามที่ก้าวสู่หรือเทียบเท่าความเป็นสากล ซึ่งในที่สุดความพยายามของกลุ่ม/สมาคมวรรณคดีก็ปรากฏผลสำเร็จ โดยสามารถนำพาวรรณคดีไทย นักเขียนและนักวิจารณ์ไทยสู่สากล โดยการเข้าร่วมเป็น P.E.N. Club, Siamese Centre ซึ่งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรทรงอธิบายถึง P.E.N. Club ไว้ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ว่า “. . .ทุกประเทศในโลกได้เข้าร่วมกันเกือบหมดแล้ว ไทยเกือบเป็นชาติสุดท้าย. . .” (นิรนาม, ๒๔๙๒: ๓) และทรงอธิบายถึงประโยชน์ในการเข้าเป็นสมาชิกของ P.E.N. Club ไว้ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ว่า “. . .เพื่อประโยชน์ในทางวรรณคดีของชาติ ยกระดับ

วรรณคดีไทยให้เท่าระดับสากล ชักจูงให้นานาชาติได้รู้จักวรรณคดีไทย. . ." (เวทีน, ๒๕๙๑: ๖) ซึ่งในวันครบรอบปีที่ ๓ ของวงวรรณคดี ในวันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๙๒ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรได้แถลงการณ์ต่อที่ประชุมว่า สมาชิกในที่ประชุมใหญ่ของ P.E.N. Club ได้ตกลงรับกลุ่มวงวรรณคดีเป็นสมาชิกของ P.E.N. Club สาขาประเทศไทย หรือเรียกว่า P.E.N. Club, Siamese Centre^๕ ดังความที่ปรากฏในบันทึกคำแถลงการณ์ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ซึ่งปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๙๒ ว่า (นิรนาม, ๒๕๙๒: ๒)

. . .หลังจากที่ได้รับฉันทะจากที่ประชุมไปเมื่อปีกลาย ก็ได้มีลายพระหัตถ์ติดต่อไปยังสาขาใหญ่ที่กรุงลอนดอน แต่เผอิญการตอบจดหมายล่าช้าไป ถึงกำหนดเสด็จเมืองอังกฤษเสียก่อน จึงเป็นอันไม่ได้ทรงรับตอบ แต่เมื่อเสด็จถึงอังกฤษแล้วก็ได้ทรงนิ่งนอนพระหฤทัย ได้ทรงติดต่อกับองค์การนี้ทันที และไม่ใช่เฉพาะที่อังกฤษเท่านั้นรวมทั้งที่อเมริกาด้วย ทรงได้รับคำแนะนำว่า ควรจัดตั้งกรรมการขึ้นแล้วรายงานไปให้ทราบ และได้ทรงรายงานไปแล้วที่ English Centre ซึ่งได้นำเรื่องนี้เข้าเสนอต่อที่ประชุมใหญ่คือ XXth. Congress of International P.E.N. Club ซึ่งที่ประชุม ณ กรุง Copenhagen ประเทศ Denmark ระหว่างวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ถึงวันที่ ๕ มิถุนายน ๑๙๕๔ ที่ประชุมยินดีต้อนรับเรา และเมื่อเราตกลงจะตั้งกันแน่นอนในวันนี้แล้ว ก็จะได้เสนอไปว่าเราเปิด Siamese Centre ขึ้นที่กรุงเทพฯ. . .

จากคำแถลงการณ์ดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าสมาคมวงวรรณคดีและวารสารวงวรรณคดีก้าวเข้าสู่ความเป็นสากลจนสำเร็จ แต่เนื่องจากสมาคมวงวรรณคดีและวารสารวงวรรณคดีล้มเลิกไปหลังจากวันประชุมครบรอบปีที่ ๓ ของวงวรรณคดี ซึ่งส่งผลให้กิจการของวารสารวงวรรณคดีหยุดชะงักไว้เพียงเล่มที่ ๓๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๙๒ และส่งผลให้การดำเนินงานกับ P.E.N. Club ยุติบทบาทลงไปด้วย อย่างไรก็ตามการได้รับเข้าร่วมเป็น P.E.N. Club, Siamese Centre ได้แสดงให้เห็นว่านักเขียนและนักวิจารณ์ไทยได้ยกระดับวงการวรรณกรรมไทยจนมีมาตรฐานเทียบเท่าวงการวรรณกรรมสากล

^๕ P.E.N. Club, Siamese Centre ดำเนินการต่อเนื่อง เมื่อมีการก่อตั้งสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (P.E.N. International, Thailand Centre)

อย่างไรก็ตาม ในการยกระดับวงการวรรณกรรมไทยนั้น นักเขียนและนักวิจารณ์ที่ดีต้องสามารถยอมรับคำติชม หรือยอมรับข้อผิดพลาดของตนและพร้อมที่จะแก้ไขความผิดพลาดนั้นให้ถูกต้อง ดังปรากฏใน “ในวงวรรณคดี” ซึ่งเป็นบทบรรณาธิการ ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๘ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า “. . .ขอขอบคุณต่อท่านที่มีเจตนามาติชมเรื่องต่างๆ ในวงวรรณคดี วงวรรณคดีพร้อมที่จะสืบสวน ค้นหาหลักฐานมาประกอบเพิ่มเติมในเมื่อมีข้อขาดตกบกพร่อง. . .” (หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์, ๒๔๘๙: ๕๖) และปรากฏใน “ในวงวรรณคดี” เล่มที่ ๑๐ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า “. . .วงวรรณคดีฉบับสิงหาคมมีข้อผิดพลาดพั้งที่จำเป็นต้องแก้ไขอยู่บ้าง คือเรื่องโลหปราสาทวัดราชนั้ดดาหน้า ๑๐. . .ขอขอบพระคุณที่ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงทิพยรัตนฯ ในการที่ทรงทักท้วงมาด้วย หวังเป็นอย่างมากในความเอื้อเฟื้อของท่านผู้อ่านที่จะท้วงติงในข้อผิดพลาดใดๆ ที่เกิดขึ้นในวงวรรณคดีนี้. . .” (หม่อมหลวงจินตนา นพวงศ์, ๒๔๘๙: ๔๓) ซึ่งจากบทบรรณาธิการดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวารสารวงวรรณคดีซึ่งล้วนแต่เป็นปราชญ์ที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ ทั้งสิ้น พร้อมยอมรับความผิดพลาดของตน และพร้อมที่จะแก้ไขความผิดพลาดนั้นให้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวงวรรณคดีที่ได้กล่าวไว้ในเรื่อง “อาเศียรวาท” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า (สมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา, ๒๔๘๙: ๑)

หวังฝักวุฒิเวทสร้าง	ศักดิ์กวิน ไทยนา
เชิญเหล่าปราชญ์ชมชัว	ติแต่้ม
ใดผิดคนยุิน	ดีสดับ แสดงเทอญ
ผีท่านชมข้าแยม	หยิมใจ

อนึ่ง การจะยกระดับวงการวรรณกรรมไทยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปด้วย ดังนั้นเพื่อพิสูจน์ว่าสาธารณชนสนใจวงการวรรณกรรมไทยมากน้อยเพียงใด วารสารวงวรรณคดีจึงได้มีการเชิญชวนให้ผู้อ่านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวารสาร ดังจะเห็นได้จากการที่วารสารวงวรรณคดีได้ประกาศเชิญชวนให้ประกวดกวีนิพนธ์ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า “ขอเชิญผู้สนใจในการประพันธ์ ถอดบทประพันธ์อันมีฉันทลักษณ์เป็น Sonnet ของเชกสเปียร์ข้างทำ ประภาศนี้ออกเป็นกลอนสุภาพ” (นิรนาม, ๒๔๘๙: ๔๑) ประกาศเชิญชวนให้แต่งร้อยแก้วโดย

เขียนเป็นเรื่องสั้น ซึ่งปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังความว่า “วรรณคดีขอเชิญท่านผู้สนใจในการแต่งหนังสือส่งบทประพันธ์เข้าประกวดตามกติกาต่อไปนี้. . . ให้เขียนเรื่องสั้น คำโคลงเรื่องเกิดจากความคิดของตนเอง. . .” (นิรนาม, ๒๔๘๙: ๓๘) ประกาศเชิญชวนให้ประกวดบทกวีโดยแต่งโคลงแข่งกับนิราศนรินทร์ ซึ่งปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๙ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังความว่า “ให้แต่งโคลงสี่สุภาพแข่งความไพเราะกับโคลงนิราศนรินทร์ โดยมีใจความอย่างเดียวกัน แต่อุปมาโวหารเปรียบเทียบนั้นให้ผู้แต่งหาเอาใหม่ห้ามใช้อันเก่า หรือเลียนอันเก่าโดยดัดแปลงถ้อยคำใหม่เพียงบางคำ” (นิรนาม, ๒๔๘๙: ๕๐) นอกจากนี้ยังมีประกาศเชิญชวนให้ทายบทกวีนิพนธ์เพื่อเป็นการส่งเสริมค่านิยมทางวรรณคดีไทย เช่น ในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๐ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ความว่า “บทกวีต่อไปนี้อยู่ในหนังสือเรื่องอะไร ใครเป็นผู้แต่ง คำที่ขีดสัญญาณประกาศไว้หมายถึงใคร อยู่ในตอนไหนของหนังสือเรื่องนั้น” (นิรนาม, ๒๔๙๑: ๔๖) และเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้อ่านเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว วารสารวรรณคดีจึงกำหนดรางวัลให้แก่ผู้ชนะเลิศ เช่น ฉลาดกินแบ่งรัฐบาล ๑ ฉบับสำหรับผู้ที่ย้ายบทกวี วรรณคดี ๖ เดือนสำหรับผู้ชนะเลิศประกวดเรื่องสั้น เงินจำนวน ๒๕ บาทสำหรับผู้ชนะเลิศการประกวด Sonnet เป็นต้น

จากประกาศเชิญชวนข้างต้น ปรากฏว่ามีผู้อ่านเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ดังที่หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์ ผู้เป็นบรรณาธิการในขณะนั้นกล่าวขอบคุณผู้อ่านที่ร่วมประกวด Sonnet ใ้วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า “วรรณคดีขอขอบคุณท่านผู้สนใจในการประกวดนี้เป็นอย่างมาก” (หม่อมหลวงจิตติ นพวงศ์, ๒๔๘๙: ๔๖) และปรากฏในเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า “. . .การประกวดร้อยแก้วในวรรณคดีจะนับเดือนเมษายนนั้น มีผู้เื้อเพื่อส่งเข้ามาประกวดเป็นจำนวนไม่น้อย ในบรรดาฉบับต่างๆ ที่ส่งเข้ามาประกวดนั้น ไม่มีฉบับใดถึงขีดที่จะได้รับรางวัล ขอให้ส่งเรื่องมาประกวดใหม่. . .” (นิรนาม, ๒๔๘๙: ๓๗) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาธารณชนให้ความสำคัญต่อการวรรณกรรมไทย ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าการพยายามยกระดับวงการวรรณกรรมไทยของนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยในยุคนี้ประสบผลสำเร็จ

กล่าวได้ว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีมีการสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี” ในยุคก่อนหน้าที่มีเป้าหมายที่จะรวมกลุ่มผู้รักวรรณคดีไทยในแต่ละยุคเพื่อตั้งเป็นสมาคม ซึ่งนักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีก็สามารถก่อตั้งสมาคมวรรณคดีจนสำเร็จ

นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาต่างๆ อาทิ การนำวรรณคดีต่างประเทศมาแปล การนำประวัติวี
 ต่างประเทศมาเผยแพร่ เป็นต้น ที่ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดียังได้แสดงให้เห็นถึงความ
 พยายามที่จะยกระดับวงการวรรณกรรมไทยให้เทียบเท่าสากล แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เป็นหลักฐาน
 ว่าวงการวรรณกรรมไทยในยุคนี้ก้าวสู่ความเป็นสากลจนสำเร็จคือการที่สมาคมวรรณคดีได้เข้า
 ร่วมเป็น P.E.N. Club, Siamese Centre นั่นเอง อย่างไรก็ตามการที่วารสารวรรณคดีได้รับการ
 ตอรับจากสาธารณชนเป็นอย่างดีก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่านักเขียนและ
 นักวิจารณ์ในยุคนี้ได้สามารถสร้างความตื่นตัวให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับวงการ
 วรรณกรรมไทยมากขึ้น

วรรณคดี: การดำรงสถาบันพระมหากษัตริย์

วารสารวรรณคดีถือเป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่ได้บันทึกบทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิทาง
 ภาษาและวรรณคดีไทยในอดีต (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕) ในการเผยแพร่ความรู้ทางวรรณคดีและ
 วรรณคดีวิจารณ์สู่สาธารณชนได้อย่างดีเยี่ยม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวารสารวรรณคดีอย่าง
 ละเอียดยังพบว่าการก่อตั้งกลุ่มวรรณคดีนั้นไม่เพียงแต่เป็นการรวมตัวของผู้ทรงคุณวุฒิทาง
 ภาษาและวรรณคดีไทยในยุคนี้ที่จะ “ส่งเสริมวรรณคดีและการอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ให้
 แพร่หลายยิ่งขึ้น” หรือมุ่งเผยแพร่ความรู้ทางวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์เท่านั้น แต่การก่อตั้ง
 กลุ่มวรรณคดียังเป็นการรวมตัวของกลุ่มอนุรักษ์นิยม^๖ หรือกลุ่มที่ต้องการดำรงสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ไว้อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการปรากฏเรื่องหรือเนื้อหาที่แสดงความจงรักภักดีต่อ
 พระมหากษัตริย์อยู่เป็นจำนวนมากในวารสารวรรณคดี กล่าวได้ว่าวารสารวรรณคดีได้บันทึก
 บทบาทการฟื้นฟูตัวของกลุ่มอนุรักษ์นิยมในการฟื้นฟูสถานะให้สถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบ
 ประชาธิปไตยไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากสังคมไทยยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ
 สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงยุคของจอมพล ป.
 พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) เป็นยุคที่ไม่เพียงแต่สถาบัน
 พระมหากษัตริย์ถูกลดบทบาทลงไปเท่านั้น แม้แต่กลุ่มอนุรักษ์นิยมก็ถูกลดบทบาทไปด้วยเช่นกัน

^๖ กลุ่มอนุรักษ์นิยม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งที่คิดว่าเป็นมรดกสำคัญทางวัฒนธรรมของ
 ชาติ คนเหล่านี้มีความเคารพยกย่องในสถาบันสูงสุดของสังคม เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ (โสภา ชานะมูล,
 ๒๕๔๖: ๑๓๓)

อย่างไรก็ตามเมื่อถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นยุคที่วารสารวรรณคดีถือกำเนิดขึ้น พบว่าเป็นยุคที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมเริ่มมีการฟื้นคืนอำนาจขึ้นอีกครั้ง โดยพยายามฟื้นฟูสถานะให้สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านกลไกทางการเมือง หรือแม้แต่วงการวรรณกรรมก็ยังถูกกลุ่มอนุรักษ์นิยมนำมาเป็นกลไกในการฟื้นฟูสถานะให้สถาบันพระมหากษัตริย์เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของวารสารวรรณคดีนั่นเอง

๑. บรรยายภาพการเมืองไทย: การฟื้นตัวของกลุ่มอนุรักษ์นิยมยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก (๒๔๘๑-๒๔๘๗) หรือกล่าวได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๗ เป็นยุคที่สถาบันพระมหากษัตริย์และกลุ่มอนุรักษ์นิยมหรือกลุ่มชนชั้นสูงถูกลดบทบาทหรืออำนาจไปจากสังคมไทย ดังเช่น ลิขิต ธีรเวคิน (๒๕๕๔: ๑๓๖) กล่าวถึงผลกระทบจากการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า “อำนาจทางการเมืองการปกครองบริหารได้เปลี่ยนจากเจ้าไปสู่ข้าราชการทหารและพลเรือน หลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ บุคคลที่มีเชื้อเจ้าถูกกีดกันจากกระบวนการเมืองและทางอำนาจ” ดังที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์จุลจักรพงษ์ (๒๕๐๗: ๑๘๒-๑๘๓) ทรงเล่าว่า “คณะราษฎรไม่ไว้วางใจบุคคลที่เขาเรียกว่าคณะเจ้าเลย กระผมเป็นลูกเจ้าก็ไม่รู้ว่าคณะเจ้ามันอยู่ที่ไหน แต่เกรงกลัวไปหมด ใครที่ปรากฏว่าเป็นพระราชวงศ์ เป็นหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง ถ้าคณะราษฎรไม่ไว้วางใจจริงๆ แล้ว ก็อบจะเรียกว่าไม่มีทางที่จะรับราชการหรือมีตำแหน่งใหญ่หลวงอะไรได้” นอกจากนี้รัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีความพยายามที่จะลดบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์อีกหลายวิธี ดังที่ชาติรี ประภิตนนทการ (๒๕๔๗: ๓๐๐) กล่าวว่า

...ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลได้ดำเนินการหลายๆ อย่างเพื่อลดทอนพระราชอำนาจและสถานภาพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการยกเลิกพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ยกเลิกพิธีหมอบคลาน และยกเลิกพระราชพิธีอื่นๆ เช่น แรกนาขวัญ เป็นต้น หรือแม้แต่กลุ่มสมาคมต่างๆ บางส่วนที่เคยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ออกไป เช่น สมาคมนายช่างแห่งกรุงสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ได้เปลี่ยนชื่อใน พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นสมาคมนายช่างแห่งประเทศไทย”

ในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกก็ยังคงมีการดำเนินการลดบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง อาทิ “มีการพยายามกำจัดอิทธิพลของระบอบเก่าออกไปจากการเมืองโดยใช้วิธีการลดศักดิ์ศรีของราชวงศ์ด้วยการส่งยกเลิกเบี้ยบำนาญที่เคยให้กับบรรดาเจ้านาย และได้สั่งให้ปลดพระชายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกจากสถานที่ราชการและที่สาธารณะต่างๆ” (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ๒๕๓๒: ๔๕) นอกจากนี้ “ยังสั่งให้กรมอัยการยื่นฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีต่อศาล เพื่อเรียกทรัพย์สินคืนเป็นจำนวนเงิน ๖ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลเป็นฝ่ายชนะ โดยศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาให้ยึดทรัพย์ของจำเลยที่มีอยู่ในประเทศสยามทั้งหมด รวมทั้งวังสุโขทัยซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ด้วย” (ปรีดา วัชรวงกูร, ๒๕๒๐: ๒๔๘-๓๕๐) ทั้งยังมีการกำหนด “ให้ใช้คำว่า วันเกิด เพียงคำเดียวโดยยกเลิกคำว่า ชาตะ พระราชสมภพ เฉลิมพระชนมพรรษา ทั้งหมด แม้กระทั่งพระมหากษัตริย์และราชินีก็ให้ใช้ได้เพียงว่า วันเกิดในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ วันเกิดในสมเด็จพระราชินีเท่านั้น” (ชาติตรี ประภิตนันทการ, ๒๕๔๗: ๓๐๐) เป็นต้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่ารัฐบาลหลังการเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) ได้ดำเนินการหลากหลายประการจนสามารถลดบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์และกลุ่มอนุรักษนิยมลงไปได้

อย่างไรก็ตามหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๘) กลุ่มอนุรักษนิยมเริ่มมีบทบาทและมีอำนาจทางการเมืองขึ้นอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มกันก่อตั้งพรรคการเมือง คือ “พรรคก้าวหน้า” ขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ซึ่งพรรคก้าวหน้าถือ “เป็นพรรคของกลุ่มอนุรักษนิยมที่เป็นเจ้าและขุนนางในระบอบเก่า ซึ่งส่วนหนึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับคณะราษฎรมาก่อน และได้ถูกกำจัดออกไปด้วยการถูกจับกุมขังภายหลังกบฏวรวงศ์ปี ๒๔๗๖” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๓๘: ๓๘๔-๓๘๕) นอกจากนี้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์หัวหน้าพรรคก้าวหน้า ได้ประกาศตนว่า “ข้าพเจ้ายอมรับว่า ข้าพเจ้าเป็นรอยะลิสต์ ข้าพเจ้าจึงสนับสนุนระบอบการปกครองอันมีองค์พระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ” (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ๒๕๓๒: ๒๐๐) ต่อมาเมื่อมีก่อตั้ง “พรรคประชาธิปไตย” ขึ้น หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ได้ยุบพรรคก้าวหน้าเข้ามาร่วมด้วย โดยพรรคประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยมีนายควง อภัยวงศ์เป็นหัวหน้าพรรค และหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์เป็นเลขาธิการพรรค พรรคประชาธิปไตยถือเป็นพรรคของกลุ่มอนุรักษนิยมเพราะ “เป็นการรวมตัวกันของพรรคก้าวหน้ากับผู้แทนฯ ที่มีแนวทางอนุรักษนิยมแต่ยังไม่ได้สังกัดพรรค

การเมืองเข้าร่วมด้วย ทั้งได้รับความสนับสนุนจากเจ้าและขุนนางเก่า รวมทั้งผู้ที่มีที่ดินและทรัพย์สินสมบัติเก่ามาก่อน” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๓๘: ๓๘๕) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุชาติ ยิ้มประเสริฐ (๒๕๕๑: ๕๙) ที่กล่าวถึงการก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ว่า “เป็นการฟื้นฟูอิทธิพลของฝ่ายนิยมเจ้าและฝ่ายขุนนางเก่า เพราะโดยพื้นฐานของกลุ่มนี้มีความเป็นปฏิปักษ์กับคณะราษฎรมาตั้งแต่ดั้งเดิม และถูกรัฐบาลสมัยหลวงพิบูลสงครามกำจัดและลดบทบาทลง หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา กลุ่มนี้ได้รื้อฟื้นอิทธิพลขึ้นมาใหม่และส่วนมากรวมตัวกันอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์” พรรคประชาธิปัตย์มีเป้าหมายที่จะโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ผู้เป็นนายกรัฐมนตรี ณ ขณะนั้น โดยประเด็นหนึ่งที่น่ามาโจมตีคือการกล่าวหาว่านายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืน เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังที่ไสว สุทธิพิทักษ์ (๒๕๒๖: ๗๐๘) กล่าวว่า “เสียงพรวนกระซิบว่า ปรีดีฆ่าในหลวงนั้นแม้จะเบาก็ยังผลให้เกิดความปั่นป่วนขึ้นในบ้านเมืองเป็นอย่างดี” ซึ่งประเด็นนี้ทำให้นายปรีดีถูกโจมตีไปในวงกว้าง อาทิ “การตั้งกระทู้ถาม และการเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลของฝ่ายค้าน ไปจนถึงการวิพากษ์วิจารณ์ของนักหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้ประชาชนเสื่อมความนิยมในรัฐบาล” (กิตติ ตันไทย, ๒๕๕๐: ๒๓๘) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพลตรีอนันต์ พิบูลสงคราม (๒๕๑๘: ๖๙๐) ที่กล่าวว่า

... สำหรับนักการเมืองสังกัดพรรคประชาธิปัตย์นั้น เมื่อได้ “ประชาธิปัต” ไปแล้วว่าเป็นการลอบปลงพระชนม์ ก็ต้องพยายามปั้นตัวคนร้ายขึ้นมาเพื่อให้เหตุผลกลมกลืนกัน ในการนี้พวกเขาได้พยายามใส่ร้ายว่าท่านปรีดี คือผู้วางแผนปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะประสงค์จะล้มเลิกการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แล้วสถาปนาระบอบสาธารณรัฐคอมมิวนิสต์ขึ้นแทน พวกเขาสร้างข่าวลือจนแพร่หลายตามบ้าน ร้านตลาด ในโรงภาพยนตร์ และเขียนปลุกปั่นกันในหน้าหนังสือพิมพ์...

กล่าวได้ว่าการพยายามสร้างกระแสทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในกรณีการสวรรคตนั้นประสบความสำเร็จอย่างงดงาม จนส่งผลให้นายปรีดีประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาสภามิมติให้พลตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๐) ภายใต้การสนับสนุนจากนายปรีดี อย่างไรก็ตามรัฐบาลของพลตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ยังคงประสบปัญหาทางการเมืองเช่นเดียวกับรัฐบาลก่อนหน้า กล่าวคือ ความ

ยุ่งยากทางการเมืองจากการเคลื่อนไหวของพรรคประชาธิปัตย์ในกรณีการสวรรคต ประกอบกับ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นยุคข้าวยากหมากแพง ดังที่กิตติ ตันไทย (๒๕๕๐: ๒๓๘) กล่าวว่ารัฐบาลต้องเผชิญกับความยุ่งยาก ๒ ประการ คือ “ประการแรก การเร่งคลี่คลายกรณีการสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ประการที่สอง ประเทศกำลังประสบภาวะ เศรษฐกิจตกต่ำอันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจเสื่อมโทรมในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้ง ๒ กรณี รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้” ความยุ่งยากดังกล่าวกลายมาเป็นเงื่อนไขให้พลโทผิน ชุณหะวัณ และคณะทำรัฐประหารรัฐบาลในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยได้เชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามมาเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารภายหลังจากก่อการสำเร็จแล้ว ซึ่ง สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ (๒๕๓๒: ๒๗๐) ได้อ้างคำกล่าวของ พลเอกกฤษ บุญณกันต์ ที่กล่าวถึงสาเหตุที่ คณะรัฐประหารเชิญจอมพล ป. มาเป็นหัวหน้าคณะว่า “คณะฯ ก็ได้ส่งคนไปเชิญท่านจอมพล ป. มาเป็นหัวหน้าในการดำเนินงานทางการเมืองต่อไป เพราะเราเคยเห็นฝีมือท่านตั้งแต่ครั้งสงคราม มหาเอเชียบูรพา ซึ่งท่านได้ตัดสินใจพาให้ชาติพ้นจากการถูกทำลายยับยั้งด้วยกองทัพลูก พระอาทิตย์มาได้” อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าการทำรัฐประหารในครั้งนี้เป็นผลมาจากการคืนสู่อำนาจทางการเมืองของกลุ่มอนุรักษนิยม ดังที่สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ (๒๕๕๑: ๖๕) กล่าวถึงการทำ รัฐประหารครั้งนี้ว่า “ถือเป็นจุดสิ้นสุดแห่งประชาธิปไตยของคณะราษฎรเป็นผลมาจากการ พยายามในการฟื้นฟูอิทธิพลของกลุ่มอนุรักษนิยมฟื้นฟูเจ้า ซึ่งมีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูฐานะอันตกต่ำของ สถาบันพระมหากษัตริย์และต่อต้านคณะราษฎร และกลุ่มอนุรักษนิยมประสบความสำเร็จเกินคาด ในการโฆษณาทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือน และเปิดทางให้ฝ่ายทหารสามารถเข้ามา ยึดอำนาจได้สำเร็จ” หลังจากทำรัฐประหารแล้ว คณะรัฐประหารได้แต่งตั้งให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๙ และนำรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว (พ.ศ. ๒๔๙๐) มาใช้ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการตรา กฎหมายคืนพระราชอำนาจให้แก่พระมหากษัตริย์ อาทิ มีการรื้อฟื้นอภิรัฐมนตรีสภาซึ่งเป็น องค์การบริหารแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, การกำหนดให้วุฒิสภามาจาก การที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง เป็นต้น ต่อมาคณะรัฐประหารบีบบังคับให้นายควงลาออกใน เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ และได้แต่งตั้งให้จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๕๐๐) อย่างไรก็ตามก่อนที่คณะรัฐประหารจะแต่งตั้งให้จอมพล ป. เป็น นายกรัฐมนตรีนั้น คณะรัฐประหารได้พยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่จอมพล ป. โดยเริ่มจาก “มีใบปลิวปรากฏทั่วกรุง มีข้อความชักชวนชัดเจนว่าให้ประชาชนสนับสนุนจอมพล ป. เป็น นายกรัฐมนตรี ทั้งยังมีคนกลุ่มหนึ่งออกโฆษณาตามท้องสนามหลวง นัดมาชุมนุมเรียกร้องให้

จอมพล ป. ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี แทนหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์” (ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, ๒๕๒๓: ๑๕๑-๑๕๔)

ในช่วงที่จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่ ๒ นั้น ฝ่ายอนุรักษนิยมหรือพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้มีการผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ ขึ้นมา ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีการตรากฎหมายเพื่อคืนพระราชอำนาจให้พระมหากษัตริย์อยู่แทบทุกหมวด อาทิ การถวายอำนาจให้เป็นผู้เลือกและแต่งตั้งวุฒิสภาจากผู้มีสิทธิรับเลือกตั้ง, การกำหนดให้กำลังทหารอยู่ในบังคับบัญชาสูงสุดของพระมหากษัตริย์, กำหนดให้พระมหากษัตริย์มีสิทธิในการขอพระราชทานติจากประชาชนกรณีแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์และโจมตีว่า “เป็นรัฐธรรมนูญที่เน้นไปในทางพระราชนิยมหรือรอยัลลิสต์ ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ เท่ากับเป็นชัยชนะของฝ่ายอนุรักษนิยม” (สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, ๒๕๕๑: ๗๐) กล่าวได้ว่ายุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ กลุ่มอนุรักษนิยมสามารถคืนสู่อำนาจทางการเมืองจนสามารถฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์จนประสบความสำเร็จอย่างงดงาม โดยเริ่มต้นจากการรวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมืองอย่างพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นมาโจมตีการทำงานของคณะรัฐบาลที่มาจากคณะราษฎร จนทำให้รัฐบาลของคณะราษฎรถูกทหารทำรัฐประหาร และต่อมายังได้ตรากฎหมายโดยเพิ่มพระราชอำนาจให้แก่พระมหากษัตริย์ลงในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ ไว้อีกด้วย

๒. ววงวรรณคดี: การธำรงสถาบันพระมหากษัตริย์

ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๘) นอกจากจะเป็นยุคที่นักอนุรักษนิยมกลุ่มหนึ่งเริ่มคืนสู่อำนาจในการฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านกลไกทางการเมืองแล้วยังพบว่า มีนักอนุรักษนิยมอีกกลุ่มหนึ่งกำลังฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านวงการวรรณกรรม โดยการรวมกลุ่มกันก่อตั้งกลุ่มวงวรรณคดีขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งได้พยายามฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์โดยการเผยแพร่พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถ และพระจริยวัตรอันของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีสู่สาธารณชนลงในวารสารวงวรรณคดี

จากการศึกษาวารสารวงวรรณคดีอย่างละเอียดพบว่า เป็นวารสารที่มีความมุ่งหมายที่จะเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้สมาชิกของกลุ่มวงวรรณคดีที่ล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น อาทิ หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิกุล

ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มวงวรรณคดีที่นอกจากจะเป็นเชื้อพระวงศ์แล้ว ยังเป็นผู้ถวายงานรับใช้ใกล้ชิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชอีกด้วย ดังเช่นได้ไป “ปฏิบัติราชการพิเศษในด้านการถวายพระอักษรภาษาไทย และเป็นราชเลขานุการส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในขณะประทับอยู่ ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒” (ปราณี ปราบริปู และคณะ, ๒๕๔๑: ๘) นอกจากนี้สมาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่มวงวรรณคดียังประกอบไปด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงหลายพระองค์ อาทิเช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร, หม่อมเจ้าหญิงสิบลักษณาเสนา, โสณกุล, หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้าปิยะวิไล, หม่อมเจ้าหญิงวิภาวดี รังสิต เป็นต้น อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระราชชนนียังทรงเป็นผู้อ่านวารสารเล่มนี้ด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่อง “คำวิจารณ์ของผู้อ่านวรรณคดี” ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๓ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ที่ได้รวบรวมคำติชมจากผู้อ่านวารสารวงวรรณคดีว่า (นิรนาม, ๒๕๓๐ค: ๕-๖)

...พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ตรัสถึงหนังสือวงวรรณคดีว่าฉันชอบหนังสือวงวรรณคดีมาก เพราะพุดง่าย ๆ สั้น ๆ มีเรื่องน่าอ่านน่ารู้หลายเรื่อง เหมาะสำหรับคนที่มีเวลาน้อย นับว่าเป็นประโยชน์แก่ตัวฉันอยู่... ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ความว่า วงวรรณคดีมีเรื่องน่ารู้ทุกเล่ม ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วรรณคดีและอื่นๆ ฉันกำลังรอคอยวงวรรณคดีเล่มต่อไปด้วยความสนใจอย่างยิ่ง ลายพระหัตถ์สมเด็จพระราชชนนี ความว่าฉันหวังว่าหนังสือวงวรรณคดีจะมีคนอ่านและสนใจมากขึ้นไปเรื่อยๆ เพราะวรรณคดีนี้ก็เป็นของสำคัญอันหนึ่งที่จะอบรม Culture ของคนและทำจิตต์ใจให้ดีขึ้น...

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยังทรงเป็นนักเขียนคนหนึ่งของวงวรรณคดีอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการพระราชทานพระราชนิพนธ์เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิตเซอร์แลนด์” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องแรกของพระองค์มาลงตีพิมพ์ในวารสารวงวรรณคดีโดยเฉพาะ โดยปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงสาเหตุในการพระราชนิพนธ์ครั้งนี้ไว้ว่า (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ๒๕๓๐: ๑)

...วงวรรณคดีได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ถนัดมาลงในหนังสือนี้มานานแล้ว อันที่จริงข้าพเจ้าก็ไม่ใช่นักประพันธ์ อย่างไรก็ตามก็ดีข้าพเจ้าก็ปรารถนาที่จะสนองความต้องการของวงวรรณคดีอยู่บ้าง ฉะนั้นจึงตกลงใจส่งบันทึกประจำวันที่ยื่นไว้ก่อนและระหว่างเดินทางจากสยามสู่สวิทเซอร์แลนด์มาให้ และในโอกาสนี้จึงขอขอบใจเป็นการส่วนตัว ต่อทุกๆ คนที่มาถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของข้าพเจ้า ตลอดจนความปรารถนาดีต่อตัวข้าพเจ้าเอง กับขอขอบใจเหล่าทหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติกรด้วยความจงรักภักดีต่อเราทั้งสองด้วย...

กล่าวได้ว่าทั้งสมาชิกของกลุ่มวงวรรณคดีซึ่งประกอบได้ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชก็ทรงเป็นนักเขียนคนหนึ่งของวารสารวงวรรณคดีอีกด้วย ประกอบกับผู้อ่านวารสารวงวรรณคดีที่มีพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ชั้นสูงรวมอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าวารสารวงวรรณคดีเป็นวารสารที่มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง และในฐานะที่นักเขียนและนักวิจารณ์ของวงวรรณคดีเกิดจากการรวมกลุ่มของพวกอนุรักษนิยมส่งผลให้เนื้อหาหรือเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารมีความมุ่งหมายหรือเกี่ยวข้องกับภารกิจพื้นฐานให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการเผยแพร่พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถ และพระจริยวัตรของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีสู่สาธารณชนลงในวารสารวงวรรณคดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องประเภทแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาหรือจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะ โดยปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในรูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรองชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน อาทิ เรื่อง “อาเศียรวาท” ของสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ มีเนื้อหากล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และกล่าวถึงเป้าหมายของวงวรรณคดีที่จะเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังความตอนหนึ่งว่า (สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ๒๔๘๙: ๑)

ข้าองค์พระร่วมเกล้า	อานันท
มหิดลพระนาม	เลื่องหล้า
ข้าขอขอบเศียรอัญ-	ชลีบาท

แห่งพระยอดฟ้าผู้	ผ่านไทย
ปางพระยุรยาตรเข้า	เยือนเมือง สยามเฮย
คือสุริยะส่องใส	สว่างเศร้า
คือธวัชเฉลิมเรือง	ชัยขึ้น ชาตินอ
พลกอุ้นเฝ้าแผ้ว	ผ่องขวัญ
ปวงข้าบาทพริ่นเร้า	หทัยทวิ ภัคดีแล
จึงประดิษฐ์วรรณประเดิม	เดชไท้
วงวรรณคดี มี	สมยศ นิยมเพื่อ
เทิดพระเกียรติทำไว้	หว่างหัว

เรื่อง “แลแห่งใดเห็นน้ำ ย่อมน้ำตาคน” ของสหชาติ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๐ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ มีเนื้อหากล่าวาลัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ดังความตอนหนึ่งว่า (สหชาติ, ๒๔๙๐: ๔)

ข้าพระปิยราชแม่ัน	มवलกมล ไทยเอย
พระ “อานันทมหิดล”	เด่นฟ้า
ปรเมศร์เกศเกล้าชน	อัญสุริช สมัยแฮ
พระเสด็จปกแหล่งหล้า	เทอดหล้าพาผยอง
ศกสองสี่แปดเก้า	กรรมผจญ ไทยฮา
มาสมิถุนายน	ที่เก้า
ยมราชฟาดพินชน-	มายู พระเอย
สวรรคตกำสรดเศร้า	ราษฎร์เศร้าฤกษ์ชัย
เสียดให้ทุกราษฎร์ให้	ทุกเรือน
อกแผ่นดินดูเหมือน	จักขัว
บเห็นจะวันเดือน	ดาวมืด ม้วนา
แลแห่งใดเห็นน้ำ	ย่อมน้ำตาคน

เรื่อง "ปियมหาราชสดุดี" ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ แต่งโดยประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ผู้ซึ่งถูกระบุว่าเป็น "หัวหน้าคณะพรรคการเมืองคอมมิวนิสต์ไทย" แสดงให้เห็นว่าแม้แต่ผู้ที่ดูประหนึ่งว่าเชื่อมั่นในแนวคิดการเมืองระบอบคอมมิวนิสต์ก็ยังมี ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่เคยเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ เนื้อหาของร้อยกรองเป็นการกล่าวสรรเสริญและแสดงความจงรักต่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องในวันปियมหาราช ดังความตอนหนึ่งว่า (ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, ๒๔๙๐: ๑)

ปियมหาราชสดุดี ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (หัวหน้าคณะพรรคการเมืองคอมมิวนิสต์ไทย)	
วางมาลย์ ณ สุวานบาท	ปियราชนุสาวรีย์
บุบผาสุมาลี	สุคนธ์ตระหลบขจร
ฐูปเทียนเสถียรขนาด	รุจิชวัลย์บวร
ตั้งดาราอากร	ดิรดาษ ณ บาทบงกซ์
อ้าจอมกระหม่อมดี -	ลกปियราชพระทรง
คุณนั้มนันต์คง	สุขวัฒน์กระวัดนุ
ตูข้าฯ สวามิภัก -	ดิสมัครเหมือมู-
ลิกม้นกัตัญญ	กตเวทียียบประดัง
เปล่งคารวาสีร์	ฉิรปริติโสตพึง
น้อมกายถวายบัง -	คมบาทอธิบดินทร์

เรื่องประเภทร้อยกรองไทยที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะยังปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในวารสารวรรณคดี อาทิ เรื่อง "ความรู้สึกในวันที่ ๒๓ ธันวาคม" ของ ส.พ. ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "ทรงพระเจริญ" ของ สุภร ผลชีวิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าว สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่อง "สยามรำลึก" ของ นิพนธ์ศิรินทร์

ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๑ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวาลัยต่อการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และกล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นต้น

นอกจากปรากฏอยู่ในรูปแบบของร้อยกรองไทยแล้ว เรื่องประเภทแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ยังปรากฏอยู่ในรูปแบบของร้อยกรองแปลเทียบอีกด้วย กล่าวคือมีการคัดเรื่องที่แต่งเป็นร้อยกรองต่างประเทศ แล้วนำมาแปลเทียบเป็นร้อยกรองไทย อาทิ เรื่อง “อานันทสรภัญญะ” ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๘ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ แปลเทียบโดยโสรวาร โดยแปลจากบทสวดของนักเขียนชื่อ Dawn เนื้อหากล่าวแสดงความเศร้าโศกเสียใจของประชาชนชาวไทยต่อเหตุการณ์การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ดังความตอนหนึ่งว่า (โสรวาร, ๒๔๘๙: ๑)

“Dawn”	อานันทสรภัญญะ	โสรวาร
		ยานี ๑๑
Oh, Ananda, our King beloved!		โอ้ราชาอานันท์ ยอดขวัญของไทย
Thou wert gentle, kind and		พระจริตงามละไม พระปราณีดีเหลือหลาย
good;		
with thy life our hopes were -		ความหวังไทยทั้งชาติ พลันพินาศขาด
severed		มลาย
Siam's in a mournful mood.		เสียนมพระภาสาย สยามประเทศเทเวษ
		หา
Refrain : -		สร้อย : -
Weep, oh Siam! Weep, oh Siam!		ร้องให้สยามเอ๋ย สยามเอ๋ยร้องเกิดนา
Weep now and forevermore!		ครวญคร่ำร่ำน้ำตา แต่เดี๋ยวนี้จนนิรันดร์
Weep, oh Siam! Weep, oh Siam!		ร้องให้สยามเอ๋ย สยามเอ๋ยร้องเกิดนา
Weep now and forevermore.		ครวญคร่ำร่ำน้ำตา แต่เดี๋ยวนี้จนนิรันดร์

นอกจากปรากฏอยู่ในคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองแล้ว ยังพบว่ามีการแต่งเรื่องประเภท แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ปรากฏอยู่ในคำประพันธ์ร้อยแก้วเป็นจำนวนมากอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องจากนักเขียนผู้ใช้นามปากกาว่า “องคต” ผู้ซึ่งถูกระบุว่าเป็น “ผู้สื่อข่าวพิเศษ ของวงวรรณคดีประจำสวิตเซอร์แลนด์” ที่ได้ส่งเรื่องมาเล่าข่าวคราวของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาลงในวารสารเป็นประจำโดยเริ่มส่งเรื่องมาตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวเสด็จกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ดังนั้นเรื่องส่วนใหญ่จึงเป็นข่าวคราว ขณะที่ประทับอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทั้งนี้เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้รับรู้เรื่องราวหรือข่าว ราวของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักยิ่ง อาทิ เรื่อง “งานวันชาติที่สวิตเซอร์แลนด์” ปรากฏใน วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๒ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๙๑ เนื้อหากล่าวถึงบรรยากาศงาน วันชาติสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งสถานทูตไทยได้มีการจัดงานฉลอง และกล่าวถึงข่าวคราวของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเสด็จประพาสต่างประเทศเพราะเป็นช่วงที่ มหาวิทยาลัยปิดภาคเรียน ดังความตอนหนึ่งว่า (องคต, ๒๕๙๑: ๖)

...หมูนี้อาจารย์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ค่อยมี เพราะเป็นเวลามหาวิทยาลัยปิดภาค จึงทรงใช้โอกาสอันดีนี้ในการเสด็จประพาสต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษาความ เป็นอยู่ชีวิตจิตใจของคน ตลอดจนเป็นความรู้รอบตัว เพื่อจะได้ทรงใช้ในการปกครอง บ้านเกิดเมืองนอนของเราสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสประเทศฝรั่งเศสอีก ครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ครั้นนี้ตั้งพระราชหฤทัยว่าจะเสด็จต่อไปยังประเทศ ฮอลแลนด์ เพื่อทอดพระเนตรกิจการต่างๆ ตลอดจนการชลประทานของประเทศนั้น . .

เรื่องของ “องคต” ยังปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดีอีกหลายเรื่อง อาทิ เรื่อง “วันเฉลิม พระชนมพรรษาที่ไลชาน” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๙๑ เนื้อหากล่าวถึงงานวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่เมืองไลชาน เรื่อง “ตรัสเล่าเรื่องทรงขับรถเฟียตจีวุลยหิมะกับเพลงพระราชนิพนธ์” ปรากฏใน วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๙๑ เนื้อหากล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงขับรถ และทรงลองแต่งเพลงพระราชนิพนธ์ตาม คำแนะนำของท่านจักรพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข่าวคราวของพระองค์ท่านขณะกลับมาประทับ อยู่ที่เมืองไทย ๒ เรื่อง คือเรื่อง “เมื่อวงวรรณคดีกลับมาสู่วรรณโลก” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดี เล่มที่ ๓๗ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๙๕ เนื้อหากล่าวถึงพิธีสมโภชน์พระราชโอรส และ

กล่าวถึงพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเรื่อง “เรื่องทุนภูมิพลและทุนไปลิโอสองเคราะห์” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๘ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๙๕ เนื้อหากล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงตั้งทุนภูมิพลและทุนไปลิโอสองเคราะห์ ซึ่งการก่อตั้งกองทุนในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย ดังความตอนหนึ่งว่า (องคต, ๒๕๙๕ข: ๗)

...เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลถามถึงพระราชประสงค์ในการพระราชทานทุนนี้ ตรัสว่า เงินที่พระราชทานนี้มีพระราชประสงค์จะให้เงินเป็นเงินทุนอุดหนุนแก่นิสิตและนักศึกษาที่เรียนดีเยี่ยม แต่เป็นผู้อดคัดค้านประการหนึ่ง ในประการนี้ให้มหาวิทยาลัยพิจารณาตามความอดคัดค้านของนิสิตนั้นๆ ข้อสำคัญก็คือ ให้ได้เงินนี้ไปใช้ประโยชน์ของการศึกษาจริงๆ ไม่ใช่เพื่อใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินกว่าฐานะของตนๆ ... ด้วยความที่ทรงห่วงใยในความทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์ ล้นเกล้าล้นกระหม่อมของเราได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานปอดเหล็ก ๓ เครื่องให้แก่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ด้วย...

นอกจากเรื่องจากนักเขียนที่ใช้นามปากกาว่า “องคต” แล้ว ยังปรากฏเรื่องจากนักเขียนอื่นๆ อีกหลายคนที่ได้แต่งเรื่องที่มีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ในรูปแบบคำประพันธ์ร้อยแก้ว อาทิ เรื่อง “คิดย้อนหลังไปปีหนึ่ง” ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๓ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๙๐ เนื้อหากล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่าทรงเพียบพร้อมด้วยปัญญา อยู่ในชั้นดีธรรม ยุติธรรม บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังความตอนหนึ่งว่า (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต, ๒๕๙๐: ๔)

...เมื่อได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จกลับสู่พระนคร เพียบพร้อมไปด้วยพระสติปัญญา ทรงดำรงอยู่ในชั้นดีธรรม ยุติธรรม และ پاکเพียรจะทรงหาวิชาความรู้ ทรงระมัดระวังที่จะบำเพ็ญพระองค์ให้เป็นประโยชน์ยิ่งแก่ทวยราษฎร์ ทรงสอดส่องในทุกข์สุขของเราทั่วหน้า ทรงวางพระองค์ปราศจากความเย่อหยิ่งใดๆ ทรงอุทิศพระองค์ให้แก่ชาติอย่างอุกฤษฏ์... ข้าพเจ้าจึงถูกเสนอให้พระราชทานพลอยเข้าไปกุฎีกุจ

รับใช้ตามเสด็จพระองค์ท่านหลายครั้ง ด้วยความเต็มใจสนองพระเดชพระคุณในโอกาสที่มีพระราชประสงค์ให้ไปช่วยเป็นมัคคุเทศถวายนั้น...

เรื่อง “ประชาธิปไตย – ประชาธิปไตย” ของ พ. ราชธรรมนิเทศ ปรากฏในวารสารวรรณคดี เล่มที่ ๑๗ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวสรรเสริญราชวงศ์จักรีว่าพัฒนาชาติไทยให้เจริญรุ่งเรือง และกล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นนักประชาธิปไตย ดังความตอนหนึ่งว่า (พ. ราชธรรมนิเทศ, ๒๔๙๐: ๓๐)

... ด้วยความเป็นห่วงเป็นใยต่อชาติบ้านเมือง พระองค์ท่านยังได้ขอให้สามัคคีกัน และให้เล่นการเมืองด้วยใจอย่างนักกีฬาอีก เสียงของพระองค์ท่านยังดังก้องอยู่จนทุกวันนี้ ในกาลต่อมา เมื่อประจักษ์ว่า พระองค์ท่านจะทรงเป็นที่เลียดคอยตะล่อมกล่อมเกลาระบบรัฐธรรมนูญต่อไปไม่ได้ และจะทรงยังประโยชน์แก่ชาติตามความตั้งใจ และความหวังซึ่งได้รับต่อกันมาตั้งแต่พระบรมราชบรรพบุรุษก็ไม่ใช่เช่นเดียวกัน พระองค์จึงทรงสละราชสมบัติ เป็นการตัดสินใจเด็ดขาดและเสียสละอย่างสูงเยี่ยงนักประชาธิปไตยผู้มีอุดมคติยอดเยี่ยม...

นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องจากนักเขียนอื่นๆ อีกหลายคน อาทิ เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก” ของเชมสุภา ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๗ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ เนื้อหากล่าวถึงประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เรื่อง “วัฒนธรรมของพระมงกุฎเกล้าฯ” ของกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิภกร ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๘ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๕ เนื้อหากล่าวถึงประวัติและวัฒนธรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “คำสรรเสริญที่ปารีส” ของหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เนื้อหากล่าวถึงตำราวจที่ปารีสกล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นต้น

ภาพถ่ายต่างๆ ที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีก็เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์ เพราะภาพถ่ายทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยแต่ละภาพที่นำมาลงจะปรากฏอยู่ในสารบัญว่า “หน้าพิเศษ” ภายใต้

ภาพถ่ายจะมีการระบุว่า “โดยพระบรมราชานุญาตพิเศษเฉพาะวงวรรณคดี” ดังตัวอย่างภาพ “ซ้ายคนชวาคน แม่กับลูก ลูกกับแม่” ถ่ายโดย อ.บุญนาค ปราบกฐิในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๗ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระราชชนนีโดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่อาันนมหิตลยึนชนาบทางด้านขวาและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยึนชนาบทางด้านซ้าย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒ ภาพ “ซ้ายคนชวาคน แม่กับลูก ลูกกับแม่”

ที่มา: วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๗ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔

ภาพ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระสังฆราช ทอดพระเนตรพระไพรีพินาศ” ถ่ายโดย
 อ. บุนนาค ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นภาพ
 พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับสมเด็จพระสังฆราช
 ขณะทอดพระเนตรพระไพรีพินาศ ดังภาพต่อไปนี้

โดยพระบรมราชานุญาตพิเศษเฉพาะ “วงวรรณคดี” อ. บุนนาคถ่าย
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระสังฆราช
 ทอดพระเนตรพระไพรีพินาศ

ภาพที่ ๓ ภาพ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระสังฆราช ทอดพระเนตรพระไพรีพินาศ”
 ที่มา: วารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพถ่ายที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อีกหลายภาพที่ระบุอยู่ในหน้าสารบัญว่า “หน้าพิเศษ” อาทิ ภาพ “ชโย” ไม่ปรากฏผู้ถ่ายภาพ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๓ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๙๐ เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงกีฬาสกี ภาพ “ไปได้แน่” ไม่ปรากฏผู้ถ่ายภาพ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๙๑ เป็นภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงขับรถเฟียต ภาพ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์” ไม่ปรากฏผู้ถ่ายภาพ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๙ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๙๑ เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยืนคู่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นต้น

เรื่องให้ความบันเทิงที่ปรากฏในวารสารวงวรรณคดียังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นเรื่อง “บัวงาม” ของ ดวงมาลย์ ปรากฏอยู่ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๗ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๙๐ เนื้อหากว่าถึงเรื่องราวของชายคนหนึ่งได้ดูแลดอกบัวอย่างทะนุถนอม แต่แล้วก็มีคนมาทำลายดอกบัวโดยที่เขาไม่สามารถหาตัวผู้ทำลายได้ เขาโคกเศร้าเป็นอย่างมากยิ่งกับการสูญเสียดอกบัวดอกนี้ แต่อย่างไรก็ตามเขายังมีดอกบัวดอกใหม่ที่อยู่ในกอเดียวกันซึ่งสามารถทดแทนบัวดอกเดิมได้ เขาจึงพุ่มเทดูแลดอกบัวดอกใหม่เป็นอย่างดีที่สุด ดังความตอนหนึ่งว่า (ดวงมาลย์, ๒๕๙๐: ๗-๘)

...แต่ขณะหนึ่งที่เขาเผลอตัวเผลอหลับไปในตอนเช้าช่วงบดเดี่ยว พอตกใจผวาตื่น แทนที่จะเห็นดอกบัวงามนั้นชูบานอยู่ดังเดิม กลับรู้สึกคล้ายๆ กับว่ามีผู้มาลบคมบัวของเขา เพราะบัวนั้นหลุดออกมาจากกอ ทิ้งไว้นอกอ่าง บัวที่เขาอุตส่าห์เลี้ยงมาด้วยน้ำรัก ต้องพราวจากกอเสียแล้วอย่างไม่มีวันที่จะกลับคืนดีได้ เขาเศร้าโศกเสียใจนัก โศกเศร้ายิ่งกว่าพ่อเขาตาย และแม้จะเพียรพยายามสักเท่าไรๆ ก็ไม่พบร่องรอยชัดว่าใครมาแอบเด็ดบัว เรื่องของบัวงามของเขาก็ยังเป็นเรื่องลึกลับอยู่ ข้อที่ร้ายนั่นคือ ภายในบ้านของเขานั้นเอง กลางวันเสกๆ เขาก็หาเหตุผลและร่องรอยไม่ได้. . . ร่วมปีหนึ่งแล้วเขาก็ยังหาร่องรอยหรือวีแววไม่ได้ แต่บัวดอกใหม่ ดอกที่เขางานในกอเดียวกันนั้นกำลังเป็นบัวงาม และอยู่ในฐานะที่จะแทนบัวดอกเก่าได้ เขาจะต้องพยายามรักษาบัวดอกนี้ไว้. . .

เรื่องสั้นเรื่องนี้ถูกนำมาตีพิมพ์ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นช่วงครบรอบหนึ่งปีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชย์ เนื้อหาของเรื่องสั้นจึงมีความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนชาวไทยจดจำเหตุการณ์ที่สถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันที่รักยิ่งของปวงชนชาวไทยถูกลบหลู่ กล่าวคือ เหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืนในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งผ่านมา ๑ ปีแล้ว แต่ก็ไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับสาเหตุการสวรรคตได้ นอกจากนี้ยังมุ่งหวังให้ปวงชนชาวไทยร่วมกันแสดงความจงรักภักดีและปกป้อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชผู้เป็นพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้ผู้แต่งได้ใช้ดอกบัวมาเป็นสัญลักษณ์แทนพระมหากษัตริย์

เรื่องประเภทให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดี โดยได้คัดลอกจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนิพนธ์เรื่องบันทึกรับสั่ง ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และพระนิพนธ์เรื่องบันทึกประจำวัน ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ มาลงไว้เป็นประจักษ์เป็นหลักฐานแสดงให้ว่าวรรณคดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์โดยการยกย่องว่าพระองค์ทรงเป็นปราชญ์ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพราะการคัดลอกเรื่องจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ของแต่ละพระองค์มาลงในวารสารย่อมแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีให้การยอมรับว่าเนื้อหาหรือข้อมูลจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือและถูกต้องสามารถนำมาเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนได้อาทิ เรื่อง “การแรกนา” โดยคัดลอกมาจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงที่มาของพระราชพิธีการแรกนา ดังความตอนหนึ่งว่า (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๔๙๐: ๔)

...เป็นธรรมเนียมมีมาแต่โบราณ เช่นในเมืองจีน สี่พันปีล่วงมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็ลงทรงไถนาเองเป็นครั้งแรก ส่วนจดหมายเรื่องราวอันใดในสยามประเทศนี้ที่มีปรากฏอยู่ใน การแรกนาก็มีอยู่เสมอเป็นนิจไม่มีเวลาเว้นว่าง ด้วยการซึ่งผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินลงมือทำเองเช่นนี้ ก็เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ราษฎร ชักนำให้มีใจหมั่นในการที่จะทำนา เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้อาศัยเลี้ยงชีวิตทั่วหน้า... และที่จะเสียงทนายให้รู้ล่วงหน้าจะได้เป็นที่มั่นนอก

มันใจก็การที่จะแก้ไขเพียงน้ำฝนน้ำท่า ซึ่งเป็นไปโดยฤดูปรกติเป็นเองโดยอุบายลงแรงลงทุนอย่างไรไม่ได้ จึงต้องอาศัยคำอธิษฐานเอาความสัตย์เป็นที่ตั้งบ้าง ทำการซึ่งไม่มีโทษนับว่าเป็นการสวัสดีมงคล. . .

เรื่อง “สวมเสื้อเข้าเฝ้า” คัดลอกมาจากพระนิพนธ์เรื่องบันทึกที่รับสั่ง ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ปรากฏวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๓ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงที่มาของการสวมเสื้อเข้าเฝ้า ดังความตอนหนึ่งว่า (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๙๐: ๒๔)

. . . การสวมเสื้อเข้าเฝ้านั้นความจริงก่อนรัชกาลที่ ๔ ก็มีสวมกันเหมือนกันแต่สวมในฤดูหนาว ตามธรรมดาถ้าไม่หนาวไม่สวมกันเลย นุ่งยก นุ่งบวม แต่ไม่ใส่เสื้อ เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินก็ไม่ใส่ พระเจ้าแผ่นดินเองก็โปรดไม่สวมฉลองพระองค์เพราะอากาศร้อน พระพุทธเจ้าหลวงประทับอยู่โดยปรกติ ไม่ทรงฉลองพระองค์ ผู้ใหญ่แต่ก่อนแล้วว่าหน้าหนาวจะสวมเสื้อกันเมื่อไรในเวลาเข้าเฝ้า? เวลาเข้าเฝ้านั้นต้องคอยดูว่าพระเจ้าแผ่นดินว่าทรงสวมหรือเปล่า. . .

เรื่อง “จํานำเด็ก” คัดลอกมาจากพระนิพนธ์เรื่องบันทึกประจำวัน ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ปรากฏวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ เนื้อหากล่าวถึงบทลงโทษจากการจํานำเด็ก ดังความตอนหนึ่งว่า (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์, ๒๔๙๑: ๑๔)

. . . ๑ มกราคม ๑๘๘๓ กรมหมื่นภูเรศถวายนั่งสี่อะบับหนึ่ง ว่ามีผู้เอาเด็กขวบหนึ่งไปจํานำที่โรงจํานำเป็นเงิน ๑ บาท ได้ตัวผู้จํานำมาแล้ว โทษจะมีสถานไร กฎหมายก็ไม่มีชัดเป็นการขัดข้องอยู่ โปรดสั่งพระยาศรีสุนทรให้ประชุมเจ้านายและข้าราชการปฤกษาโทษ . . . ๔ มกราคม ๑๘๘๓ วันนี้ประชุมเจ้านายและข้าราชการปฤกษาเรื่องความจํานำเด็กประชุมกันที่มิวเซียม ๗ มกราคม ๑๘๘๓ เจ้านายเสนาบดีปฤกษาโทษเรื่องจํานำเด็กจिनผู้รับจํานำผิวเมีย กับผู้จํานำ ผู้ประกัน ๔ คนให้เขียนคนละ ๖๐ ส่งคุก. . .

วงวรรณคดีได้คัดลอกเรื่องจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกหลายเรื่อง อาทิ เรื่อง “เดือน ๕” ปรากฏในวารสาร วงวรรณคดีเล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงที่มาและพระราชพิธีเดือน ๕ เรื่อง “การวิสาขบูชา” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงที่มาและพระราชพิธีในวันวิสาขบูชา เรื่อง “เดือนแปดเข้าพรรษา” ปรากฏ ในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๖ ประจำเดือนกรกฎาคมพ.ศ. ๒๔๘๙ เนื้อหากล่าวถึงที่มาและพระ ราชพิธีในวันเข้าพรรษา เป็นต้น เรื่องที่คัดลอกมาจากพระนิพนธ์เรื่องบันทึกที่รับสั่ง ของสมเด็จพระ เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อาทิ เรื่อง “เพื่อสคิงและสกกันต์คิง” ปรากฏในวารสาร วงวรรณคดีเล่มที่ ๑๙ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงที่มาและประวัติการมี พระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์ เรื่อง “สร้างวัดพระเชตุพน” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๐ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงประวัติการสร้างวัดพระเชตุพน เรื่อง “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงประวัติการสร้างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น เรื่องที่คัดลอกมาจาก พระนิพนธ์เรื่องบันทึกประจำวัน ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ อาทิ เรื่อง “วัน สวรรคต” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหา กล่าวถึงเหตุการณ์วันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “พระกฐิน เสด็จ พระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตรา” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๒ ประจำเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์วันเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยา ตราเพื่อถวายผ้าพระกฐินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “วันเฉลิมพระ ชนมพรรษา” ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๓ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เนื้อหา กล่าวถึงเหตุการณ์วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น จากเรื่องประเภทให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่คัดลอกมาจากพระราชนิพนธ์และ พระนิพนธ์ข้างต้นปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในวารสารวงวรรณคดีเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์ท่าน ทรงเป็นปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทยอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า วงวรรณคดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาเรื่องให้เกียรติความรู้ทางวรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีพบว่า เป็นหลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าวารสารวรรณคดีมุ่งอ้างสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือมีการนำประวัติและผลงานของกวีไทยที่ล้วนแต่เป็นบุคคลในสถาบันพระมหากษัตริย์มา เผยแพร่ ทั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์เป็นกวีเอกของไทย ควรแก่การยกย่องและเชิดชู อาทิ บทความเรื่อง “พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๗ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เนื้อหากล่าวถึงประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ดังความตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๙๕: ๒๖-๒๘)

... ทรงเป็นพระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาเขียน ประสูติเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔. . . ในทางวรรณคดี กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงสนพระทัยมากที่สุด ทรงพระนิพนธ์หนังสือไว้ทุกชนิด ทุกแบบ ทั้งที่เป็น ความเรียงและกวีนิพนธ์ ทั้งที่เป็นสารคดีและบันเทิงคดี. . . งานพระราชนิพนธ์ของเสด็จในกรมพระองค์นี้มีอยู่มาก จะขอยกตัวอย่างและแยกประเภทให้จำง่าย ดังนี้ ๑. ประเภท ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เรื่อง “เฉลิมพระเกียรติกษัตริย์” ซึ่งเป็นฉันทสุคติสมเด็จพระศรีสุริเยทศ. . . ๒. ประเภทบันเทิงคดี มีตั้งแต่บทละคร บทเสภานวนิยาย จนถึงเรื่องสั้น บทละครที่มีชื่อเสียงมากคือ สาวเครือฟ้า, พระลอ, ไกรทอง. . .

เรื่อง “สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ” ของ ธนิต อยู่โพธิ์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ เนื้อหากล่าวถึงประวัติและผลงานเรื่องมหาชาติคำหลวงของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดังความตอนหนึ่งว่า (ธนิต อยู่โพธิ์, ๒๔๙๕: ๑๒-๑๕)

... เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) พระชนนีเป็นพระราชธิดาของพระมหาธรรมราชาที่ ๔ แห่งราชวงศ์พระร่วง. . . โปรดให้ชุมนุมสงฆ์สวดสังวาสและนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งปวงผูกพระมหาชาติคำหลวงพิสดารทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ประดับด้วยคาถา ๑๐๐๐ บริบูรณ์ วรรณกรรมเรื่องนี้ยกย่องกันสืบมาว่าสำเร็จได้ด้วยพระปรีชาญาณของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในพระราชพงศาวดารจึงบันทึกถวายเป็นว่า ทรง “พระราชนิพนธ์พระมหาชาติคำหลวงจบบริบูรณ์”. . . มหาชาติคำหลวงที่แต่งกัน คราวนั้นเข้าใจว่าเมื่อแต่งเสร็จแล้ว ก็นำมาอ่านถวายให้ทรงสดับต่อหน้าพระที่นั่ง ครั้นทรง

ดิเต็มแก้ไขยุคกันแล้ว ก็น่าจะมีบุคคลหรือคณะนักสวด บางทีจะเป็นพวกราชบัณฑิต
 นั้นเองก็เป็นได้ ร่วมกันประดิษฐ์ทำนองสวดขึ้นถวาย. . .

บทความประเภทวรรณคดีวิจารณ์ก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีและฟื้นฟู
 สถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือมีการนำวรรณคดีที่พระมหากษัตริย์และพระบรม
 วงศานุวงศ์ทรงแต่งขึ้นมาวิจารณ์แนวสุนทรียะที่มุ่งพิจารณาความไพเราะของเสียง ความหมาย
 ของคำ สำนวนโวหารและรูปแบบทางฉันทลักษณ์ตามแนวทางของวรรณคดีสโมสร ทั้งนี้เพื่อเป็น
 การเชิดชูและยกย่องพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ว่ามีพระปรีชาสามารถในทางกวี
 อาทิต บทวิจารณ์เรื่อง “เจ้าแห่งบทละครว่า” ของศิวะศรียานนท์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่
 ๓๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยได้นำวรรณคดีเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ใน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องที่มีบทกลอนกะทัดรัด มีความงาม
 ด้านวรรณศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นคำดีเด่น อุดมด้วยรสวรรณคดี มีการเล่นสัมผัสใน ใช้ภาษาได้
 เหมาะสม นอกจากนี้ศิวะศรียานนท์ยังได้โต้แย้งว่าการที่พระราชนิพนธ์เรื่องนี้กล่าวถึงคนชั้นต่ำนั้น
 ไม่ใช่เป็นการดูหมิ่นราษฎรชาวไทย เป็นเพียงการเล่าสภาพความเป็นจริงของคนในยุคนั้น กล่าวได้
 ว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีได้ปกป้องหรือแก้ข้อกล่าวหาให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย
 ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ศิวะศรียานนท์, ๒๔๙๒: ๓๐-๓๓)

. . . พระราชนิพนธ์อิเหนา บทกลอนกะทัดรัด คำดีเด่น มีรสเพราะด้วยคำซึ่งใจ และสัมผัส
 ในบริบูรณ์ ทุกวรรคของกลอนหาที่ติมิได้ เช่นในบทที่เป็นความเปรียบเทียบให้คิดเห็นว่า
 “ไฉ้อ่อนนิจจาความรัก ฟุ้งประจักษ์เหมือนสายน้ำไหล” ความเช่นนี้มีรสปรัชญาแฝงอยู่ใน
 ตัว ทำให้เกิดความนึกคิดซึ่ง หรือในเชิงพรรณนาก็มีแวວความคิดเปรียบเทียบ เช่น
 “เบญจวรรณจับวัลย์ซาลี เหมือนวันฟ้าจากสามสุตามา” เป็นต้น กลอนพระราชนิพนธ์
 อิเหนารัชกาลที่ ๒ ทุกวรรคเป็นภาษาดีเด่น ไม่มีชนิดเรียกว่ากลอนพาไปอย่างบทละคร
 อื่นๆ. . . ตามธรรมเนียมการแต่งบทละครที่ดีต้องให้มีรสแปลกๆ คละกันไป เพื่อปลุกใจคนดูให้
 เกิดอารมณ์ต่างๆ เพราะฉะนั้นจึงแทรกความขบขัน โปฮาลงไปบ้าง. . . เมื่อกล่าวถึง
 ประชาชนพลเมืองจึงกล่าวไปตามสภาพของคนในยุคนั้น ความเป็นอยู่ของคนชั้นต่ำ ก็มีการ
 ทะเลาะว่ากันหยาบๆ กินเหล้าเมายา เล่นซู้กัน นี่เป็นรสขบขันโปฮา ซึ่งเปลี่ยนจากรส
 ไพเราะเพราะพริ้ง การที่พระราชนิพนธ์มีข้อความเช่นนี้ ก็มีความประสงค์จะให้เห็นว่าคน
 ยุคนั้นมีความเป็นไปอย่างไร ไม่ใช่เป็นการเหยียดหยามหรือหมิ่นประมาทชนชาติไทยและ

อีกประการหนึ่ง เรื่องอิเหนาเป็นเรื่องแขก ถ้าถือว่รัชกาลที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องคน
ชั้นต่ำเลวทราม ก็ต้องหมายถึงคนชั้นต่ำของแขก ไฉนจะเจาะจงว่าเหยียดหยามคนไทย ดู
ไม่เป็นกฎของตรรกวิทยาเลย. . .

นอกจากนี้นักวิจารณ์ของวงวรรณคดียังนำวรรณคดีที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศา
นวงศ์แต่งขึ้นมาวิจารณ์อีกหลายบทความ อาทิ บทวิจารณ์เรื่อง “ไกรทอง” ของ สามศร ปรากฏใน
วารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยสามศรได้นำวรรณคดีเรื่อง
ไกรทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาวิจารณ์แนวสุนทรียะ
บทวิจารณ์เรื่อง “วิจารณ์อุทานยวนถวิล ของกรมพระยานราธิประพันธ์พงศ์” ของ เจือ สตะเวทิน
ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๓ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยเจือได้นำ
วรรณคดีเรื่องนี้มาวิจารณ์แนวสุนทรียะ บทวิจารณ์เรื่อง “มหาชาติคำหลวง” ของ ส. ผลขวัญ
ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๘ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ โดย ส. ผลขวัญ ได้นำ
วรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมา
วิจารณ์แนวสุนทรียะ กล่าวได้นักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีมุ่งสถาปนาบุคคลในสถาบัน
พระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นกวีเอกของไทยโดยการนำพระราชนิพนธ์หรือพระนิพนธ์มาเผยแพร่โดย
นำมาวิจารณ์แนวสุนทรียะ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าแม้แต่เรื่องประเภทวรรณคดีวิจารณ์ก็เป็นส่วนหนึ่ง
ในการธำรงและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์

บทความประเภทแนะนำหนังสือก็มีบทบาทในการธำรงไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้
เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการนำพระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์มาแนะนำเพื่อแสดงให้เห็นว่า
เป็นหนังสือที่ดี ควรเผยแพร่สู่สาธารณชน อาทิเช่น บทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือเรื่องบรม
ราชาภิเษก ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต” โดยหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล
ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๔ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ บทแนะนำหนังสือ
เรื่อง “หนังสือเรื่องพระร่วง พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ” โดย
ประจักษ์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ บทแนะนำ
หนังสือเรื่อง “เรื่องวงศ์ๆ จักรๆ ของกรมพระสมมตอมรพันธุ์” โดยธานีนิวัต ปรากฏในวารสาร
วรรณคดีเล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ บทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือเกี่ยวกับ
อาฟริกา ของพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง” โดยหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสาร
วรรณคดีเล่มที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้น

วารสารวรรณคดีไม่เพียงแต่นำพระนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์มาแนะนำเท่านั้น แต่ยังมี การนำหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาแนะนำอีกด้วยเพื่อแสดง ถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้จากบทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือเรื่อง พระราชานุกิจ” ของ ร.ผ. ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๐ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งหนังสือเรื่องนี้มีเนื้อหาที่เป็นพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช และพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดย ร.ผ. ได้ กล่าวถึงคุณค่าของหนังสือเรื่องนี้ว่าเป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นถึงพระจริยวัตร และพระราช กรณียกิจของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ดังความตอนหนึ่งว่า (ร.ผ., ๒๔๘๙: ๓๖)

...ความจริงการที่ได้จัดพิมพ์พระราชานุกิจขึ้นนี้ น่าชมเชยอยู่อย่างหนึ่ง เพราะทำให้เรา ท่านได้ทราบถึงความยากลำบากของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาลว่าทรงมี ภาระห่วงใยในอาณาประชาราษฎร์เพียงไร และทรงมีราชกิจที่จะต้องปฏิบัติตอบแทนการ เคารพสักการะของปวงชนเพียงไร และเหตุใดบ้านเมืองของเราจึงร่มเย็นภายใต้พระบรม โภธิสมภารมาเป็นเวลาช้านาน...

นอกจากนี้ยังมีการโต้แย้งหนังสือต่างประเทศที่มีเนื้อหาดูหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้จากบทแนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือเรื่อง Anna and the King of Siam ของ Margaret Landon” ของหม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยได้โต้แย้งว่าเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องราวในราชสำนักของไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่เป็นความจริง เรื่องราวต่างๆ เกิดจาก จินตนาการของนักเขียนทั้งสิ้น ดังความตอนหนึ่งว่า (หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, ๒๔๘๙: ๓๖-๓๗)

...เมื่อยกเอาหลักวิชาและความจริงเข้ามาจับแล้วจะเห็นได้ว่าหนังสือเรื่อง Anna and the King of Siam ก็เป็นหนังสือประโลมโลกเรื่องหนึ่งเท่านั้น เป็นหนังสือที่ไร้สาระ ไม่ใช่ หนังสือหลักฐานที่จะเชื่อถือได้ทั้งทางประเพณีหรือทางใดดังที่มีผู้เคยยกย่องกัน เป็นการ แสดงว่าคนไทยเป็นชาติที่ป่าเถื่อน เป็นชาติที่เหี้ยมโหด ซึ่งตรงข้ามกับความเป็นจริง เป็น หนังสือที่ฝรั่งที่รู้เรื่องเมืองไทยงูๆ ปลาๆ เขียนขึ้นเพื่อเป็นนิยายประโลมโลก สำหรับอ่าน เล่นสนุกๆ ในหมู่ฝรั่ง เป็นการแสดงวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของไทยจริง เป็นวัฒนธรรมที่ฝรั่งนึก

คิดเขียนเอาเอง จะชวนให้เข้าใจเมืองไทยผิดไปกว่าที่ควรจะเข้าใจ หนังสือนี้มีใช้หนังสือที่
คนไทยควรยกย่อง...

๓. สรุป

สังคมไทยยุคทองวรรณคดี (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕) เป็นยุคที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมกลับมามี
บทบาทหรืออำนาจขึ้นอีกครั้งหลังจากยุคที่ไปภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
จนถึงยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) ดังจะเห็น
ได้จากการที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมเริ่มมีอำนาจทางการเมืองโดยรวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมืองอย่าง
พรรคประชาธิปัตย์ขึ้นมาโจมตีการทำงานของคณะรัฐบาลที่มาจากคณะราษฎร จนทำให้รัฐบาล
ของคณะราษฎรถูกทหารทำรัฐประหาร และต่อมายังได้ตรากฎหมายโดยเพิ่มพระราชอำนาจให้แก่
พระมหากษัตริย์ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ อีกด้วย ในขณะที่นักอนุรักษ์นิยมกลุ่มหนึ่ง
กำลังคืนสู่อำนาจในการฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านกลไกทางการเมืองอยู่นั้น
ยังมีนักอนุรักษ์นิยมอีกกลุ่มหนึ่งกำลังฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านวงการ
วรรณกรรม กลุ่มอนุรักษ์นิยมกลุ่มดังกล่าวคือผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยของสมาคม
วรรณคดีที่ได้พยายามฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์โดยการเผยแพร่พระราช
กรณียกิจ พระปรีชาสามารถ และพระจริยวัตรของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีสู่สาธารณชน
ลงในวารววรรณคดี และจากการศึกษาวารสารววรรณคดีอย่างละเอียดพบว่าสมาชิกของกลุ่ม
ววรรณคดีมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ มีพระมหากษัตริย์และพระ
บรมวงศานุวงศ์เป็นนักเขียนและนักอ่านของวารสารววรรณคดี นอกจากนี้เนื้อหาสาระต่างๆ ที่
ปรากฏอยู่ในวารสารววรรณคดียังแสดงให้เห็นถึงการมุ่งธำรงสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการ
เผยแพร่พระจริยวัตร พระราชกรณียกิจ และพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์และพระบรม
วงศานุวงศ์สู่สาธารณชน ดังปรากฏอยู่ในเรื่องประเภทต่างๆ ของวารสารววรรณคดี อาทิเช่น เรื่อง
แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของร้อยกรอง ร้อยแก้ว และ
ภาพถ่ายอยู่เป็นจำนวนมาก เรื่องให้ความบันเทิงที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของเรื่องสั้นที่มีเนื้อหามุ่ง
แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เรื่องให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีการ
คัดลอกเรื่องจากพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์มาลงไว้เป็นประจำเพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถ
ของบุคคลในสถาบันพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นปราชญ์ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของ
ไทย บทความววรรณคดีวิจารณ์และบทความแนะนำหนังสือที่มีการนำพระราชนิพนธ์หรือพระ
นิพนธ์ของบุคคลในสถาบันพระมหากษัตริย์มาวิจารณ์และแนะนำเพื่อเป็นการเผยแพร่พระปรีชา

สามารถทางด้านกวี อีกทั้งเนื้อหาในบทวิจารณ์ยังมีการโต้แย้งกรณีที่มีการกล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ในแง่ลบไว้อีกด้วย กล่าวได้ว่าวารสารวรรณคดีไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์นิยมในการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย วารสารวรรณคดีจึงเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นคืนอำนาจของกลุ่มอนุรักษ์นิยมในการฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยผ่านวงการวรรณกรรมนั่นเอง

วรรณคดี: การอ้างวรรณคดีโบราณ

จากการศึกษาวารสารวรรณคดีอย่างละเอียดพบว่า วรรณคดีเป็นวารสารที่แสดงให้เห็นบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่มุ่งเผยแพร่วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง ดังจะเห็นได้จากการปรากฏเรื่องหรือเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงการอ้างวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้เป็นจำนวนมากในวารสารวรรณคดี และจากคำกล่าวของ บรรจง บรรเจิดศิลป์ ที่กล่าวถึงทฤษฎี “ที่ได้พูดและไม่ได้พูด (the Spoken and the Unspoken)” ของ Pierre Macherey ว่า “การพูดของหนังสือมาจากการเงี่ยบที่แน่นอน จากเรื่องราวที่ติดมากับรูปแบบ จากพื้นที่ที่มีร่องรอยของภาพ ดังนั้น หนังสือจึงมิใช่เป็นสิ่งที่เพียงพอในตัวเอง มันจำเป็นต้องอยู่คู่กับการขาดหายที่แน่นอน ถ้าปราศจากสิ่งนี้แล้วมันก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ ความรับรู้ต่อหนังสือจึงต้องรวมเอาการพิจารณาการขาดหายนี้ด้วย” (บรรจง บรรเจิดศิลป์, ๒๕๓๘: ๑๒๙) หรือกล่าวได้ว่าการศึกษานี้ เราต้องศึกษาส่วนที่หนังสือไม่ได้กล่าวถึงไว้ด้วย ดังนั้นจากการศึกษาวารสารวรรณคดีอย่างละเอียดนอกจากจะพบเรื่องหรือเนื้อหาที่มุ่งอ้างวรรณคดีร้อยกรองของไทยแล้ว ยังพบข้อสังเกตว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีได้อ้างวรรณคดีโบราณและวรรณคดีร้อยกรองไว้โดยละเว้นที่จะกล่าวถึงแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์และวรรณกรรมสมัยใหม่อย่างนวนิยายไว้ในวารสารอย่างสิ้นเชิง ทั้งๆ ที่ยุคนี้เป็นยุคที่แนวคิดดังกล่าวกำลังมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในแวดวงนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยและเป็นยุคที่นวนิยายกำลังได้รับความนิยม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าวารสารวรรณคดีได้บันทึกบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่มุ่งอ้างวรรณคดีโบราณของไทยไว้เป็นหลัก

๑. บรรยายภาพการวรรณกรรมและการวิจารณ์ไทย: ความเฟื่องฟูของนวนิยายและการขยายตัวของแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๘) หรือยุคทองวรรณคดี (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕) เป็นยุคที่วงการวรรณกรรมและการวิจารณ์ไทยกลับมาคึกคักอีกครั้ง ทั้งนี้เป็นผลมาจากหลังสงครามโลกสิ้นสุดอุปสรรคการพิมพ์ต่างๆ เริ่มกลับมาปริมาณเพียงพอกับความต้องการการยกเลิกลิขิตขายส่งเสริมวัฒนธรรมและภาษาไทยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนี้หลังสงครามโลกประชาชนตกอยู่ในภาวะเศร้าโศก หวาดกลัว สิ้นหวัง ขาดที่ยึดเหนี่ยว ดังนั้นวรรณกรรมประเภทต่างๆ โดยเฉพาะนวนิยายกลายเป็นเครื่องมือที่ประชาชนนำมาสร้างความผ่อนคลายให้แก่ตนเอง และเนื่องจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นล้วนส่งผลให้วงการวรรณกรรมและการวิจารณ์ไทยกลับเฟื่องฟูอีกครั้ง ดังต่อไปนี้

สำนักพิมพ์ต่างๆ เริ่มผลิตหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารออกมาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้นักเขียนและนักวิจารณ์มีพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานของตนเองมากขึ้น ทั้งยังส่งผลให้มีนักเขียนและนักวิจารณ์หน้าใหม่เกิดขึ้นอีกด้วย ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๒๓: ๒๓๘) ได้กล่าวว่า “ในระยะนี้มีนักเขียนใหม่เกิดขึ้นมากมาย เนื่องจากการขยายตัวของวารสารและความก้าวหน้าทางการพิมพ์ เช่น เสนีย์ บุษปะเกศ, อดุลย์ ราชวังอินทร์, สุวัฒน์ วรดิลก เป็นต้น” นักเขียนและนักวิจารณ์ที่จัดตั้งสำนักพิมพ์ขึ้นเพื่อออกวารสารของตนก็กลับมาหรือฟื้นกิจการขึ้นอีกครั้งหลังสงครามยุติ ดังเช่น สด ภูมระโรหิต ที่ออกจากราชการเพื่อมาจัดตั้งกลุ่มจักรวรรดิศิลป์ออกวารสารเอกชน สอนอักษร และศิลป์ โดยได้พยายามรวบรวมศิลปินสาขาต่างๆ เช่น กวี จิตรกร และนักหนังสือพิมพ์ จัดพิมพ์หนังสือแข่งกับนายทุน ซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ กล่าวถึงวารสารทั้ง ๓ เล่มว่า “นอกจากจะมุ่งตีพิมพ์วรรณกรรมในแนวเรอรัมย์และข่าวสารเป็นหลักยังได้ตีพิมพ์บทความทางวรรณกรรม และบทวิจารณ์วรรณกรรมเป็นครั้งคราว” (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๙๘) แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่งผลให้เอกชน และสอนอักษรต้องยุติกิจการลงไป อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามสงบ เอกชน และสอนอักษรได้กลับมาเผยแพร่สู่สาธารณชนอีกครั้ง นอกจากนี้ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักเขียนและวิจารณ์ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยได้รวมกลุ่มกันก่อตั้งกลุ่มวรรณคดีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยมีการเผยแพร่ผลงานของสมาชิกลงในวารสารวรรณคดีซึ่งเป็นวารสารของกลุ่ม วรรณคดีเป็นวารสารที่ให้ความสำคัญกับวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ และเนื่องจากเป็นผลงานจากผู้ทรงคุณวุฒิจึงส่งผลให้เนื้อหาต่างๆ ในวารสารมีคุณค่าทางวิชาการ

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ วรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทนวนิยายกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในช่วงพ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๙๒ เป็นช่วงที่นวนิยายประเภทแสดงชีวิตหลังสงครามกำลังแพร่หลาย นวนิยายประเภทนี้ได้แสดงให้เห็นชีวิตและสังคมหลังสงครามที่มีแต่ความรุนแรง ความโหดร้าย ความเห็นแก่ตัว การสูญเสียศรัทธาในการทำ ความดี ดังจะเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง เราลิตซ์ - บนหลุมฝังศพของวาสิษฐี ของ ร. จันทพิมพะ และเรื่องชั่วชีวิตหนึ่ง ของ ก. สุรางคนางค์ นอกจากนี้นวนิยายประเภทลึกลับหลังสงครามหรือนวนิยายประเภทพาฝันยังได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนต้องการผ่อนคลายสภาพจิตใจจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากภัยสงคราม ลึกลับนี้โลกความจริงอันโหดร้ายไปสู่โลกความฝันอันสวยงาม ประชาชนจึงนิยมอ่านนวนิยายประเภทนี้มากขึ้น ส่งผลให้นวนิยายประเภทลึกลับมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน อาทิ นวนิยายแนวรักเรื่องบ้านทรายทอง พจมาน สว่างวงศ์ ของ ก. สุรางคนางค์ นวนิยายแนวรักกึ่งโศกโศกณภพเรื่องห้วงรัก - เหวล็กของหลวงวิจิตรวาทการ นวนิยายแนวรักอิงประวัติศาสตร์เรื่องบัลลังก์เชียงรุ่ง เรื่องฟากฟ้าสาละวินของหลวงวิจิตรวาทการ นวนิยายแนวตลกขบขันเรื่องพล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต เป็นต้น และเนื่องจากนวนิยายประเภทนี้เป็นที่นิยมของผู้อ่านจึงส่งผลให้ “นายทุนผู้ผลิตซึ่งเป็นตัวกลางระหว่างนักเขียนและผู้อ่านกำหนดว่าเป็นความต้องการของตลาด จึงบีบบังคับให้โดยทางอ้อมให้นักเขียนผลิตงานทำนองนี้มากขึ้น นักเขียนบางคนจำเป็นต้องสร้างงานเขียนแนวเรจรมย์ เพราะสำนักพิมพ์ผู้ว่าจ้างต้องการ” (رينฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๕๓: ๔๖๖)

ช่วงพ.ศ. ๒๕๙๒ นอกจากจะเป็นช่วงเวลาที่นวนิยายประเภทพาฝันกำลังได้รับความนิยมแล้ว ยังเป็นช่วงเวลาที่นวนิยายเพื่อชีวิตได้ถือกำเนิดขึ้นด้วย นวนิยายเพื่อชีวิตเป็นนวนิยายที่แสดงให้เห็นปัญหาสังคมที่เลวร้ายและขาดความยุติธรรม พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาควบคู่ไปด้วย หรือกล่าวได้ว่า “มีเนื้อหาหนักไปในการเสนอข้อคิดเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่เป้าหมายเดิมที่วางไว้ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ การเรียกร้องประชาธิปไตยที่ให้สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคแก่ชนชั้นต่างๆ ในสังคมโดยสมบูรณ” (رينฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๕๓: ๔๖๖-๔๖๗) ด้วยเหตุนี้เนื้อหาของนวนิยายเพื่อชีวิตจึงเปลี่ยนจากความรักของหนุ่มสาวมาเป็นความรักเพื่อนมนุษย์ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่องจนกว่าเราจะพบกันอีก ของศรีบูรพา เรื่องความรักของวัลยา ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ เป็นต้น

ในขณะที่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในหมู่นักเขียน แนวคิดดังกล่าวได้ขยายตัวมาสู่แวดวงนักวิจารณ์เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่นักวิจารณ์รวมกลุ่มกันผลิตวารสารอักษรศาสตร์ (พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๕) ซึ่งเป็นวารสารรายเดือนขึ้นเพื่อเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตโดยปรากฏในรูปแบบของบทความต่างๆ ซึ่งธัญญา สังขะพันธ์านนท์ (๒๕๒๙: ๑๐๖) กล่าวถึงจุดเด่นของอักษรศาสตร์ว่า “จุดเด่นของของอักษรศาสตร์คือการเผยแพร่หลักทฤษฎีและงานวิจารณ์ตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต หรือการวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์อย่างแข็งขัน” อักษรศาสตร์ได้เผยแพร่แนวคิดดังกล่าวอย่างต่อเนื่องลงในคอลัมน์ “ข้อไม่น่าศึกษาทางการประพันธ์” และ “ข้อคิดจากวรรณคดีไทย” ของอัศนี พลจันทรบุคคลสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต อักษรศาสตร์ได้นำวรรณคดีโบราณที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรมาวิจารณ์ตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ไว้ด้วย ดังปรากฏในบทวิจารณ์เรื่อง “ลิลิตพระลอ...วรรณคดีศักดิ์นา” ของอินทราวุธ หรืออัศนี พลจันทร ที่วิจารณ์ว่าวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอเป็นวรรณคดีลามกอนาจารเป็นวรรณคดีศักดิ์นาฉบับใช้ชนชั้นสูง ซึ่งบทวิจารณ์นี้ส่งผลให้นักวิจารณ์กลุ่มอนุรักษออกมาดำเนินประเด็นศิลปะหรืออนาจารจึงถูกนำมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง

บรรจง บรรจงศิลป์ หรือ พ. เมืองชมพู เป็นนักวิจารณ์คนสำคัญอีกคนหนึ่งในยุคนี้ที่มุ่งเสนอแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต บรรจงได้เขียนบทความเรื่อง “ดูวรรณคดีจากสังคม ดูสังคมจากวรรณคดี” ซึ่งรื่นฤทัย สัจจพันธ์ (๒๕๓๒: ๙๘) ได้กล่าวถึงบทความนี้ว่า “เป็นบทความที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นระหว่างวรรณคดีกับสังคมที่เป็นอยู่ และต่างเป็นภาพสะท้อนซึ่งกันและกัน” และเพื่อชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมและสังคมมีความสัมพันธ์กัน ในบทความชิ้นนี้บรรจงได้นำนวนิยายเรื่องข้างหลังภาพ และจนกว่าเราจะพบกันอีก ของศรีบูรพามาวิจารณ์ ซึ่งบรรจงวิจารณ์เรื่องข้างหลังภาพว่าเป็น นวนิยายที่สะท้อนให้เห็นการล่มสลายของชนชั้นศักดินาไปพร้อมๆ กับการเติบโตของชนชั้นนายทุนในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๕

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นักเขียน นักวิจารณ์ได้รวมกลุ่มกันก่อตั้ง “ชมรมนักประพันธ์” ขึ้นโดยมีการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวรรณกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งประเด็นที่น่าอภิปรายนั้นล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตทั้งสิ้น อาทิ “หน้าที่และความรับผิดชอบของนักประพันธ์” “ศิลปะเพื่ออะไร” เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตได้หยุดชะงักไปใน พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื่องจากเกิด “กบฏสันติภาพ” ซึ่งส่งผลให้นักเขียนและนักวิจารณ์ที่มีบทบาทในการเรียกร้องเสรีภาพให้แก่วงการวรรณกรรมถูกรัฐบาลของจอมพล ป.

พิบูลสงครามจับกุม และต่อมาเมื่อนักเขียนและนักวิจารณ์ดังกล่าวได้ถูกนิรโทษกรรมใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ได้กลับมาเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตอีกครั้ง

นอกจากแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์จะได้รับความนิยมในหมู่นักวิจารณ์ในยุคนี้แล้ว ยังปรากฏการวิจารณ์แนวอื่นๆ อีกหลายแนวทางที่นักวิจารณ์ในยุคนี้ให้ความสำคัญเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์แนวประวัตินิยาย การวิจารณ์แนวสุนทรียะ เป็นต้น ซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ได้กล่าวถึงแนวการวิจารณ์วรรณคดีในพ.ศ. ๒๕๗๖-๒๕๗๐ ว่าสามารถแบ่งออกเป็น ๓ แนวทาง ได้แก่ “การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ การวิจารณ์ตามแนวสุนทรียะ การวิจารณ์ตามแนวโครงสร้างนิยม การวิจารณ์ตามแนวปรัชญาและคติคำสอน” (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๑๗๙-๑๙๓) และแนวการวิจารณ์วรรณคดีในพ.ศ. ๒๕๗๑-๒๕๗๐ สามารถแบ่งออกเป็น ๔ แนวทาง ได้แก่ “การวิจารณ์แนวประวัติศาสตร์ การวิจารณ์แนวสุนทรียะ การวิจารณ์ตามแนวมาร์กซิสต์ การวิจารณ์ตามแนวศีลธรรมและคติคำสอน” (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๒๙: ๑๙๖-๒๒๐) ในขณะที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ ได้กล่าวถึงแนวการวิจารณ์วรรณคดีในพ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๐ ว่าสามารถแบ่งออกเป็น ๓ แนวทาง ได้แก่ “การวิจารณ์เชิงประวัติ ประวัติวรรณคดี และการวิจารณ์โดยใช้ทัศนคติศิลปะเพื่อชีวิต” (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๖๒: ๑๐๘-๑๑๗)

๒ วารสารวรรณคดี: การดำรงวรรณคดีโบราณและวรรณคดีร้อยกรอง

ในยุคที่วารสารวรรณคดีออกเผยแพร่สู่สาธารณชนหรือช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๕ นั้น กล่าวได้ว่าเป็นยุคที่วรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทนวนิยายกำลังได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งส่งผลให้นักเขียนในยุคนี้นิยมแต่งวรรณกรรมประเภทดังกล่าวมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามในขณะที่วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วกำลังเฟื่องฟูทั้งแวดวงนักเขียนและนักอ่านอยู่นั้น วรรณคดีหรือวรรณกรรมร้อยกรองถูกลดความสำคัญลงไป นอกจากนี้แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักวิจารณ์ในยุคนี้เป็นอย่างมากถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือลดคุณค่าของวรรณคดีโบราณว่าเป็นวรรณคดีศักดิ์สิทธิ์ ไร้คุณค่า ไร้ชั้นชั้นสูง ดังนั้นเพื่อให้วรรณคดีโบราณและวรรณคดีร้อยกรองคงอยู่คู่กับสังคมไทยอย่างมีคุณค่า นักเขียนและนักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีที่ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาและวรรณคดีไทยจึงมุ่งจะดำรงวรรณคดีโบราณและวรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้ ซึ่งจากการศึกษาวารสารวรรณคดีอย่างละเอียดพบว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวารสารวรรณคดีได้แสดงให้เห็นถึงการดำรงวรรณคดีโบราณ

และวรรณคดีร้อยกรองโดยการละเว้นที่จะกล่าวถึงแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ และวรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทนวนิยาย ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาวารสารวรรณคดีพบว่าวรรณคดีเป็นวารสารที่ไม่ให้ความสำคัญแก่นแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ ดังจะเห็นได้จากการที่ หม่อมราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิกุล นักเขียนและนักวิจารณ์ผู้เป็นแกนนำในการก่อตั้งวรรณคดียังเป็นผู้ต่อต้านแนวคิดมาร์กซิสต์ โดย “ได้รับคำสั่งไปร่วมปฏิบัติการพิเศษกับอธิบดีกรมตำรวจเพื่อติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐอเมริกาที่มาปฏิบัติราชการลับ เพื่อเตรียมงานในด้านสงครามจิตวิทยาและงานในกรมประมวลราชการแผ่นดินให้ร่วมมือกับราชการตำรวจรักษาความสงบเรียบร้อยในกรณีเกี่ยวกับการแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในมหาวิทยาลัยในปี ๒๔๙๕ ” (โสภา ชานะมูล, ๒๕๔๖: ๑๓๙) นอกจากนี้ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ นักเขียนและวิจารณ์คนหนึ่งของวรรณคดีได้มีการกล่าวถึงแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตไว้ในหนังสือเรื่องวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ แต่จากการศึกษาวารสารวรรณคดีไม่พบว่าวิทย์นำแนวคิดดังกล่าวมาเผยแพร่หรือนำมาวิจารณ์วรรณคดีแต่อย่างใด แม้แต่จิตร ภูมิศักดิ์ นักเขียนและนักวิจารณ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต และประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ผู้เป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในขณะนั้น ต่างก็ไม่กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวไว้ในวารสารวรรณคดี จากการศึกษพบว่า จิตร ภูมิศักดิ์ เลือกที่จะเขียนบทความวิจารณ์วรรณคดี ดังจะเห็นได้จาก บทความวิจารณ์เรื่อง “กันเมียง” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ซึ่งจิตร ได้นำการวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์มาวิจารณ์ศัพท์คำว่า “กันเมียง” ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง ในขณะที่ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เลือกที่จะแต่งบทกวีสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “ปียมหาราชสดุดี” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๑ ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันท์ ซึ่งอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าวารสารวรรณคดีเปิดโอกาสให้นักเขียนและนักวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและเผยแพร่ผลงาน การศึกษาค้นคว้า แต่ไม่เปิดโอกาสให้เผยแพร่ผลงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดมาร์กซิสต์ลงในวารสาร

กล่าวได้ว่าเพื่ออำนวยการวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองไว้ นักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีละเว้นที่จะเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ไว้ในวารสาร ด้วยเหตุนี้แนวทางการวิจารณ์วรรณคดีที่ปรากฏในวารสารวรรณคดีจึงมีเพียงแค่การนำวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองมาวิจารณ์แนวประวัติ แนวสุนทรียะ และแนวนิรุกติศาสตร์

ปัจจัยที่ทำให้นักเขียนและนักวิจารณ์ของวงวรรณคดีละเลยที่จะเผยแพร่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์นั้นเป็นเพราะแนวคิดดังกล่าวทำให้วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองถูกมองว่าเป็นวรรณคดีศักดิ์สิทธิ์ ดั่งจะเห็นได้จากบทความวรรณคดีวิจารณ์ในคอลัมน์ “ข้อคิดจากวรรณคดี” ของ อินทราวุธ (อัศนี พลจันทร) นักวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ของวารสารอักษรศาสตร์ที่มุ่งนำวรรณคดีโบราณโดยเฉพาะวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรมาวิจารณ์ในด้านลบ ดังที่ ธีธัญญา สังขะพันธ์านนท์ (๒๕๒๙: ๒๑๔) ได้กล่าวว่า “งานวิจารณ์ของอัศนี ผู้วิเคราะห์สังคมไทยตามทฤษฎีวาทกรรมมองว่าวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นวรรณคดีศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าที่รับใช้ชนชั้นนี้อย่างเด่นชัด” ดั่งจะเห็นได้จากบทวิจารณ์เรื่อง “วรรณคดีเก่าๆ” ซึ่งปรากฏในวารสารอักษรศาสตร์ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒ อินทราวุธได้นำวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนและพระอภัยมณีมาวิจารณ์ว่าเป็นวรรณคดีรับใช้ชนชั้นสูง ดูหมิ่นชนชั้นกลาง และยังได้วิจารณ์สุนทรภู่ กวีผู้ได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นกวีเอกของไทยว่าเป็นกวีที่รับใช้ชนชั้นสูง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (อินทราวุธ, ๒๕๒๒: ๒๓-๒๗)

...พิจารณาในแง่ความเป็นจริง เรื่องขุนช้างขุนแผนบรรยายถึงระบอบศักดินาปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ส่วนเรื่องพระอภัยมณีบรรยายถึงระบอบศักดินาในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. . . ชีวิตและความเป็นไปของตัวละครในเรื่องทั้งสอง ตั้งแต่ตัวเอกไปจนถึงตัวใหญ่ตัวน้อยอื่นๆ ก็เป็นชีวิตและความเป็นไปของระบอบศักดินาในสมัยทั้งสอง ภาพของเรื่องเป็นแว่นทิพย์ฉายให้เห็นภาพของจริงในยุคนั้นๆ ได้ดีเหมือนกับตาของเราได้เห็นมาเอง ผู้แต่งเรื่องทั้งสองเป็นผู้คั่นกับราชสำนัก ฉะนั้นภาพของราชสำนักทั้งสองจึงสถิตไสอยู่ไกลลอนอันยี่ดยาวเหล่านี้ พอให้เห็นได้ถึงความสูงส่งอันยิ่งใหญ่ของราชสำนักในสมัยนั้นๆ และในขณะเดียวกัน ส่วนประกอบสำคัญของเรื่องซึ่งจะทิ้งได้โดยยากคือ สภาพของสามัญชนแท้ๆ หรือราษฎรหรือคนชั้นต่ำ ซึ่งไม่ใช่สมุนของพรรคศักดินา เราจะเห็นภาพอันแสนทุเรศ และถูกเหยียดว่าต่ำช้าของคนจำพวกนี้ อยู่แทบทุกตอน และเมื่อเปรียบเทียบกับภาพแห่งราชสำนักหรือภาพบริวารของราชสำนักแล้วก็น่าท้อใจไกลลิบ คนหนึ่งอยู่บนฟ้า และอีกคนหนึ่งจมอยู่ใต้ดิน. . . ผู้แต่งเรื่องพระอภัยมณีก็เป็นข้าราชการสำนัก ความตระการกำล่ำบากชั่วคราวยาม ไม่ทำให้เขาเป็นผู้เห็นประโยชน์และความจริงของประชาชน ในที่สุดเขาก็กลับไปสู่ราชสำนัก และตายในราชสำนัก กลอนของเขาแต่ละชิ้นเพื่อประโยชน์แห่งราชสำนักทั้งสิ้น. . .

นอกจากนี้บทวิจารณ์เรื่อง “ลิลิตพระลอ... วรรณคดีศักดิ์นา” ของอินทราฤทธิ์ ที่ปรากฏในวารสารอักษรศาสตร์ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้สร้างความสับสนสะเทือนในแวดวงนักวิจารณ์ในยุคนั้นเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคืออินทราฤทธิ์ได้นำวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอมาวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องรับใช้ชนชั้นสูง ทั้งยังเป็นเรื่องลามกอนาจาร เนื้อหาในบทวิจารณ์นั้นอินทราฤทธิ์ใช้ถ้อยคำในการวิจารณ์อย่างดุเดือด ซึ่งส่งผลให้นักวิจารณ์กลุ่มอนุรักษ์ออกมาต่อต้าน เนื่องจากวรรณคดีเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็นยอดแห่งลิลิต มีความงามทางด้านวรรณศิลป์ อีกทั้งโคลงในเรื่องนี้ยังเป็นแบบอย่างของแบบโคลงสี่สุภาพไว้สอนนักเรียนอีกด้วย และ ยังส่งผลให้ประเด็นศิลปะหรืออนาจารถูกนำมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (อินทราฤทธิ์, ๒๕๒๒: ๘๕-๘๖)

... ลิลิตเรื่องพระลอเป็นศิลปกรรมที่รับใช้กษัตริย์ บำเรอกษัตริย์ และใครฟังลิลิตเรื่องนี้ก็ ย่อมอาจจะไหลหลงไปด้วยอำนาจแห่งศิลป์นั้น ศิลปะของชนชั้นปกครองชั้นนี้รับใช้สอง อย่าง บำเรอไปด้านกามราคะมณเฑียรของชนชั้นปกครองอย่างเต็มกำลังอย่างหนึ่ง มอมเมา ประชาชนให้มัวเมาอยู่ใต้บารมีของชนชั้นปกครองอีกอย่างหนึ่ง การบำเรอด้านกาม ราคะมณเฑียรเห็นได้อย่างแจ่มชัดและนับเป็นส่วนสำคัญของเรื่องก็ว่าได้ ภาพลามกอนาจาร ฉายตั้งแต่แรกเรื่องไปจนจบเรื่อง ผู้แต่งกล่าวถึงการหยาบคายไว้อย่างตรงไปตรงมา ไม่ใคร่จะอยากอ้อมค้อมนัก นี่ยังไร สองนางนำแขกขึ้น เรือนสวน บัดพุกบุปผาสนชวน ขึ้นชู้... พรรณนาถึงภาพอันลามกเท่านั้นยังไม่พอ ยังพรรณนาถึงความหน้าด้านที่ไม่มี สตรีใดจะทนให้ทำได้ แม้แต่หญิงนครโสเภณี เชิญดู เชิญดูทีเดียว ท่านทั้งหลาย! พระเพื่อนสมสมรแล้ว ลอราชเซยชมแก้ว แก่นไต้แพงทอง เล่านา นี่คือภาพชายหนึ่งหญิง สอง เสรีจคนนั้นไปคนนี้ ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย กรรมอันหน้าด้านเช่นนี้จะทำกันได้ก็แต่ในหมู่ ชนชั้นปกครองที่เป็นศักดิ์นาและกระฎุมพีเท่านั้น!... นี่แหละความงามในวรรณศิลป์ของ ศักดินา ซึ่งพวกกระฎุมพีในสมัยนี้รับเอา! นี่แหละสิ่งละเอียดอ่อนอันหยาบคาย!...

อินทราฤทธิ์ไม่เพียงแต่นำวรรณคดีโบราณของไทยมาวิจารณ์ด้วยแนวคิดมาร์กซิสต์เท่านั้น อินทราฤทธิ์ยังได้นำแนวคิดดังกล่าวมาวิจารณ์วรรณคดีโบราณอย่างรามายณะ ซึ่งเป็นวรรณคดีโบราณของอินเดีย ทั้งยังเป็นวรรณคดีที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในภูมิภาคเอเชีย เป็นที่มาของ วรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ โดยอินทราฤทธิ์ได้วิจารณ์ว่าทั้งรามายณะและรามเกียรติ์ต่างเป็น เรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อรับใช้ชนชั้นสูง หรือชนชั้นปกครองนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าวรรณคดี

โบราณไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีของชนชาติไหนต่างแต่งขึ้นเพื่อรับใช้ชนชั้นสูงทั้งสิ้น ดังปรากฏในวารสารอักษรศาสตร์ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ในบทวิจารณ์เรื่อง “รามายณะคืออะไร? และรามเกียรติ์นั้นไหน? ท่านทั้งหลายเอ๋ย” ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (อินทราวุธ, ๒๕๒๒: ๖๐-๖๑)

...เนื่องจากรามายณะเป็นประโยชน์แก่ชนชั้นปกครองในอินเดีย ชนชั้นปกครองในสยาม จึงได้แต่งรามเกียรติ์ขึ้นไว้เพื่อหวังประโยชน์อย่างเดียวกัน เป็นการแปลกที่ในเรื่องนั้น ประชาชนยอมรับนับถือคุณวิเศษแห่งกษัตริย์ว่าเป็นอวตารของพระเป็นเจ้า อันตนคลัง ไคล้ไหลหลงมาช้านาน ด้วยอำนาจฝันแห่งศาสนา แลเหยียดคนอื่น ๆ ลงเป็นคนป่า โหดร้ายใจทมิฬ เป็นยักษ์ เป็นมารสันดานหยาบ ตลอนจนพวกเดียวกัน แลทำประโยชน์ให้ตนเองก็ไม่เว้นที่จะเหยียดว่าเป็นพวกเร่ร่อน ป่าเถื่อน วิเทคน หินชาติ เป็นหมี เป็นลิง เป็นค่าง อย่างต่ำซ้ำ แม้เป็นจอมอยู่บ้าง ก็ไม่ใช่จอมคน กลับเป็นจอมลิง... เรื่องรามเกียรติ์จึงเป็นประวัติจิตใจของชนชั้นปกครองของไทยทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนนั้น หรือสมัยกรุงธนบุรี หรือสมัยกรุงเทพฯ. . .

บทวิจารณ์เรื่อง “วैयाสและกาลิทาส” ของอินทราวุธ ที่ปรากฏในวารสารอักษรศาสตร์ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ยังได้นำแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตมาวิจารณ์กาลิทาส กวีผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีเอกของโลกว่าเป็นกวีรับใช้ชนชั้นปกครอง ดังนั้นวรรณคดีต่างๆ อาทิ เรื่องเมฆทูต เรื่องวิกรโมรวิสัย เรื่องศกุนตลาของกาลิทาสจึงเป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นเพื่อรับใช้ชนชั้นปกครอง เช่นเดียวกัน ทั้งยังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกามตัณหาของชนชั้นปกครอง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (อินทราวุธ, ๒๕๒๒: ๓๓-๓๕)

...กาลิทาสไม่ใช่คนอิสสระ เขาเป็นกวีแห่งราชสำนัก ฉะนั้นเขาจึงมีหน้าที่และมีความสมัครใจที่จะต้องรจนากาพย์กลอนเพื่อราชสำนัก เพื่อราชบัลลังก์ และเพื่อตน กาลิทาสไม่เคยรจนากาพย์กลอนเพื่อโลก เพื่อประชาชน... เมฆทูต ถือกการสรรเสริญถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้ากรุงอุชยินี แลกกรุงอุชยินีเป็นสำคัญ เนื้อเรื่องไม่มีสาระอะไรเลย เมฆทูตเป็นกาพย์อันไพเราะก็ด้วยความสามารถแห่งลิ้นของผู้รจนานั่นเป็นดุจดาบอันคม หรือยาพิษอันร้ายที่จะเช็ดเลือดประชาชน เมฆทูตเหยียบสภาพแห่งประชาชนลงใต้เบื้องบาทแห่งพระเจ้ากรุงอุชยินีอย่างน่าฟังสำหรับผู้เหยียบแลบริวาร แลน่าขยะแขยงสำหรับผู้ถูกเหยียบ... ละครเรื่องวิกรโมรวิสัยก็เป็นบทประพันธ์ที่มุ่งสรรเสริญวีรภาพกษัตริย์และช่วย

กามราคารมณีให้พุงสูงขึ้น. . . เรื่องที่น่าขายหน้าคือบทละครเรื่องศกุนตลา จุดมุ่งมาตร
อันยิ่งใหญ่ไม่น่าใช้อยู่ที่จะสรรเสริญวีรภาพของกษัตริย์ แต่อยู่ที่การปลุกเร้าเพลิงกาม
ราคะให้เดือดพลุ่งอยู่ในสายโลหิตของประชาชน ไม่ว่าจะหนุ่มสาวเฒ่าแก่. . .

จากตัวอย่างบทวิจารณ์ต่างๆ ของ อัศนี พลจันทร ที่ปรากฏในวารสารอักษรสาส์นได้
แสดงให้เห็นแล้วว่าในยุคนี้แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์ถูกนักวิจารณ์นำมาวิจารณ์
วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง ไม่เพียงแต่นำมาวิจารณ์วรรณคดีโบราณ
ของไทย แต่ยังนำมาวิจารณ์วรรณคดีโบราณต่างประเทศอีกด้วย ทั้งยังนำมาวิจารณ์กวีผู้แต่ง
วรรณคดีดังกล่าวอีกด้วย ดังนั้นทั้งกวีเอกและวรรณคดีโบราณทั้งของไทยและต่างประเทศจึงถูก
มองว่ารับใช้ชนชั้นปกครองทั้งสิ้น และเพื่ออนุรักษ์และปกป้องวรรณคดีโบราณและกวีเอกไว้ไม่ให้
ถูกดูหมิ่นหรือถูกมองในแง่ร้าย นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีจึงละเว้นที่จะนำแนวคิดมาร์กซิสต์มา
วิจารณ์วรรณคดีดังกล่าว โดยเลือกที่จะนำการวิจารณ์แนวประวัติ แนวสุนทรียะ และแนวนิรุกติ
ศาสตร์มาวิจารณ์วรรณคดีดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการนำวรรณคดีนิราศของสุนทรภู่มาวิจารณ์
แนวประวัติ นอกจากจะเป็นการเผยแพร่ผลงานของสุนทรภู่ซึ่งเป็นวรรณคดีโบราณให้เป็นที่รู้จัก
แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ประวัติชีวิตกวีเอกของไทยให้สาธารณชนได้รับรู้อีกด้วย อาทิ บทวิจารณ์
เรื่อง “วิพากษ์นิราศเอกของสุนทรภู่” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑
ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ เจือได้นำวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง ของสุนทรภู่
มาวิจารณ์ประวัติของสุนทรภู่ กล่าวคือนำข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในนิราศภูเขาทองมาศึกษาประวัติ
สุนทรภู่ช่วงที่สุนทรภู่บวชเป็นพระสงฆ์ หลังจากพระสุนทรภู่ถูกขับออกจากวัดราชบูรณะ และได้
เดินทางไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทอง ซึ่งเจือได้วิจารณ์ว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ชีวิตของสุนทรภู่ตกต่ำ
และมีความทุกข์ใจที่สุดในชีวิต ถึงแม้ชีวิตจะยากลำบากเพียงใด สุนทรภู่ก็ยังคงมีความกตัญญู
ระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอยู่เสมอ ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า
(เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙ค: ๒๑-๒๓)

. . . นิราศเรื่องนี้เป็นนิราศแห่งความตกยาก ความเศร้าและความพลาดหวัง สุนทรภู่อุทิศ
ส่วนใหญ่ของนิราศเพื่อพูดถึงตนเอง ท่านรำพันด้วยความอาลัยถึงวัดราชบูรณะว่า
“โอ้อาวาสราชบูรณะพระวิหาร แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น ทวลรำลึกนึกน่าน้ำตากระเด็น
เพราะชุกเข็ญคนพาลทำรานทาง” เต็มไปด้วยเสียงอาลัย เต็มไปด้วยความแค้นอย่างพูด
ไม่ออก และเต็มไปด้วยความรู้สึกที่ตนไม่ได้รับความยุติธรรม ในขณะที่ถูกขับจากวัดนี้
สุนทรภู่เสียสิ้นทุกสิ่งอย่างจนกระทั่งไม่มีที่อยู่ ท่านได้ปลงสังเวยว่า “โอ้พสุธาหนาแน่นเป็น

แผ่นพื้น ถึงสี่หมื่นสองแสนแดนไตร เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็ก่อนนี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
 ล้วนหนามหนีบเจ็บแสนคับแคบใจ เหมือนนกไรรังเร่อยู่เอกา” ท่านสุนทรภู่เป็นคนกตัญญู
 ที่สุดคนหนึ่ง สุนทรภู่ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยว่า “ไฉ่ผ่านเกล้าเจ้าพระคุณของสุนทร แต่ปางก่อนเคยได้เฝ้าทุกเข้าเย็น พระ
 นิพพานปานหนึ่ง ศีร์ชะขาด ด้วยไรรัญชาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ ทั้งโรคซ้ำกรรมวิบัติมาขัด
 เป็น ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา จึงสร้างพรตอดสาศ์ส่วนบุญถวาย ประพฤติฝ้ายสมณะ
 พระวษา เป็นสิ่งของฉลองคุณมุลิกา ขอเป็นข้าเคียงบาททุกชาติไป” . . .

บทวิจารณ์เรื่อง “กุลสตรีที่สุนทรภู่หลง” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดี
 เล่มที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยเจือได้นำข้อมูลจากวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง
 และนิราศพระบาทมาชี้ให้เห็นว่า คุณจันคือผู้หญิงที่สุนทรภู่รักมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากกาที่
 สุนทรภู่กล่าวแสดงความรักและอาลัยคุณจันไว้ในนิราศเรื่องดังกล่าว ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า
 (เจือ สตะเวทิน, ๒๔๘๙: ๑๗-๒๐)

. . . นิราศทั้งสองเรื่องนี้ใครจะเถียงได้ว่าสุนทรภู่มิได้เขียนเพื่อคุณจัน ท่านสุนทรภู่เอานาม
 คุณจันไปเปรียบกับจันทร์และจันทร์ด้วยศิลปะของการกว้ออย่างแนบเนียนที่สุด. . . เมื่อ
 สุนทรภู่จากคุณจันไปเมืองแกลงคราวนั้นท่านได้สะไบแพรดำรำผืนเดียวไว้ต่างหน้าคนรัก
 และท่านได้ใช้ผ้าอบกลิ่นนางผืนนี้ “หมกรำอยู่กับกายมิวายตรอม” ตลอดทาง สุนทรภู่
 อาลัยในคู่รักคู่ร้างเป็นที่สุด เต็มไปด้วยความพยายามและฝันถึงความสำเร็จ ได้ขอร้องว่า
 “ให้หม่น้องครองรักไว้สักปี” ตลอดทางไปเมืองแกลงได้อธิษฐานและวิงวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ทั้งหลายให้ตนสมรัก. . . สุนทรภู่คงหวาดหวั่นเกรงว่าตนจะครองรักไม่ยึดมาตั้งแต่อยู่กับ
 กับคุณจันใหม่ๆ แล้ว สังกตได้ในนิราศพระบาท มีถ้อยคำคร่ำครวญว่าคุณจันกำลังโกรธ
 สุนทรภู่ เวลานั้นสุนทรภู่ตามเสด็จพระองค์เจ้าปดุมวงศ์พระโอรสกรมพระราชวังหลังไป
 พระบาทใน พ.ศ. ๒๓๕๐ เมื่อไปเห็นภูเขาสูงหนึ่งชื่อเขาขาด ท่านก็สดุ้งและเปล่งเสียง “นี่
 ดูๆ เขาขาดแล้วบาดจิตต์ ที่ขาดมิตรมาไกลถึงไพร่สนธ์ นึกเฉลียวเสียวทรวงถึงดวงจันทร์
 จะขาดกันเสียเหมือนเขาพีเศรำใจ” . . .

การวิจารณ์แนวสุนทรียะเป็นแนวการวิจารณ์ที่นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีนิยมนำมาวิจารณ์วรรณคดีมากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีมุ่งที่จะเชิดชูและอ้างวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้ เนื่องจากการวิจารณ์แนวสุนทรียะเป็นการวิจารณ์ที่นิยมนำมาวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อยกรองโดยมุ่งพิจารณาความไพเราะของเสียง ความหมายของคำ สำนวนโวหารและรูปแบบทาง ฉันทลักษณ์ และคุณค่า ซึ่งเป็นแนวการวิจารณ์ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้อ่านให้เห็นความงามและคุณค่าของวรรณคดีโบราณแทนที่จะมองว่าวรรณคดีดังกล่าวเป็นวรรณคดีศักดิ์นาตามแนวการวิจารณ์มาร์กซิสต์ หรืออาจกล่าวได้ว่าในขณะที่นักวิจารณ์กลุ่มหนึ่งใช้การวิจารณ์แนวศิลปะเพื่อชีวิตหรือแนวมาร์กซิสต์มาดูหมิ่นวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรอง นักวิจารณ์ของวารสารวงวรรณคดีได้ใช้การวิจารณ์แนวสุนทรียะมาเชิดชูวรรณคดีดังกล่าวไว้ อาทิ บทความเรื่อง “มหชาติคำหลวง” ของ ส. ผลชีวิน ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๘ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๙๐ ส. ผลชีวินได้วิจารณ์วรรณคดีเรื่องมหชาติคำหลวงโดยพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของเรื่อง โดยวิจารณ์ออกเป็นด้านต่างๆ เช่น ด้านลีลาการประพันธ์ ตอนที่ต้องการดำเนินเรื่องจะใช้ร้อย ซึ่งบรรยายได้อย่างถี่ถ้วน ตอนที่ต้องระบายอารมณ์ ต้องการแสดงความไพเราะสละสลวยของถ้อยคำ และต้องการแสดงสำนวนโวหารของกวีจะใช้ภาพพจน์ ฉันท หรือโคลง ด้านความนิยมในการประพันธ์ กวีไม่เคร่งครัดในเรื่องของฉันทลักษณ์เพราะแสดงถึงเสรีภาพในการประพันธ์และเพื่อความไพเราะเป็นสำคัญ ด้านการใช้ถ้อยคำ กวีเลือกใช้ถ้อยคำได้อย่างเหมาะสม ตอนพรรณนาก็ใช้ถ้อยคำบรรยายให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ตอนที่เศร้าสลดก็ใช้ถ้อยคำให้ผู้อ่านรู้สึกเศร้าสลดตามไปด้วย นอกจากนี้ยังใช้ถ้อยคำได้อย่างเหมาะสมกับตัวละครไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือไพร่ ด้านการแต่งคำ มีการแต่งคำพิศดารเพื่อให้อ่านสัมผัส ส่งผลให้ยากในการแปลความ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและอินเดีย มีความนิยมหญิงชายที่มีรูปร่างอ่อนแอบาง นับถือเทวดาภูตผีปิศาจ นับถือไสยศาสตร์ ด้านคติศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ มีการนำความเชื่อทั้งสองศาสนามาปะปนจนแยกไม่ออก ด้านภาษาที่ใช้ มีหลายภาษาไม่ว่าจะเป็นไทยโบราณ ไทยเหนือ บาลีสันสกฤต เขมร และพม่า ด้านสำนวนเปรียบ มีการใช้คำน้อยแต่ให้ความหมายลึกซึ้ง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและอินเดีย ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (ส. ผลชีวิน, ๒๕๙๐: ๓๖-๔๒)

...การใช้ถ้อยคำ เมื่อพิจารณาในการใช้ถ้อยคำของกวีในหนังสือมหชาติคำหลวงนี้จะเห็นได้ว่า กวีเลือกเฟ้นและใช้ถ้อยคำได้อย่างเหมาะสม คือตอนใดที่พรรณนาความก็พยายามใช้ถ้อยคำบรรยายให้ผู้อ่านผู้ฟังบังเกิดอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ในตอนเศร้าสลดก็

เลือกใช้ถ้อยคำรำพันให้เศร้าสลดตามไปด้วย เช่นในตอนที่พระนางมุสสดีรำพันเมื่อพระเวชสันดรและพระนางมัทรีจะจากไปอยู่เขาวงกต กวีก็บรรยายให้เห็นถึงหัวอกของแม่ซึ่งต้องพรากจากลูกรักด้วยถ้อยคำจับอกจับใจ การเจรจาโต้ตอบระหว่างชั้นของบุคคลก็นับได้ว่าเหมาะสมทุกประการ เมื่อกล่าวถึงกษัตริย์ก็ใช้ถ้อยคำสุภาพ และในตอนที่น่างพราหมณ์รุมด่านางอมิตดาก็เผ็ดร้อนเหมาะแก่ฐานะของหญิงสาวชาวบ้าน. . . ด้านคติศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ เรื่องมหาชาติคำหลวงนี้เป็นพะยานที่ชี้ให้เห็นได้ชัดแจ้งว่าคติพราหมณ์และคติพุทธเข้ามาประปนกันวุ่นวายจนแยกกันไม่ออก ในศาสนาพุทธสอนว่าไม่มีพระเจ้าแต่ศาสนาพราหมณ์เข้ามาปนอยู่ด้วยจึงการรื้อจนถึงเทวดา และตามคติพราหมณ์เทวดาไม่ตาย แต่เมื่อเอาคติพราหมณ์มาบวกคติพุทธ พระอินทร์และเทวดาจึงต้องตายหมด. . .

บทวิจารณ์เรื่อง “เมฆชุต – อมตะโคลกแห่ง วสันตฤดู” ของเรื่องอุไร ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๙๑ เรื่องอุไรได้แปลและเก็บความบทวิจารณ์มาจากบทความเรื่อง Meghadutam – The Immortal Poem of the Rainy Season ของโรมาเชาธรี (Roma Chowdhry) ที่ได้นำเรื่องเมฆชุต ของกาลิทาสมาวิจารณ์แนวสุนทรียะว่าเป็นเรื่องที่มีวรรณศิลป์เป็นเลิศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเชิดชูวรรณคดีโบราณจากต่างประเทศที่เป็นที่รู้จักและยอมรับว่าเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่า เป็นวรรณคดีมรดกของโลก ไม่ใช่เป็นวรรณคดีศักดิ์นิยามุ่งรับใช้ชนชั้นสูงดังที่นักวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์กล่าวหา โดยเนื้อหาของบทวิจารณ์กล่าวสรรเสริญว่ากวีสามารถพรรณนาความทุกข์ทรมานของคู่รัก ทุกชาติ ทุกภาษาที่ต้องพลัดพรากจากกันให้ผู้อ่านได้รับรู้อย่างเข้าใจและลึกซึ้ง เป็นโคลกที่สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านทุกชาติทุกภาษา นอกจากนี้กวียังพรรณนาภูเขา แม่น้ำ บ้านเมือง สัตว์ และมนุษย์ได้อย่างละเอียดแจ่มแจ้ง ดังบทวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๕๙๑ก: ๓๘-๔๑)

. . .อมตะโคลกเรื่องเมฆชุต โคลกที่พรรณนาความทุกข์ทรมานของยักษาผู้ถูกบัพพาขณียกรรม ท่านกาลิทาสก็ได้วาดภาพความทุกข์ทรมานของคู่พิสวาสทุกชาติ ทุกภาษา และทุกกาลสมัยที่ต้องวิปโยคพลัดพรากจากกันให้เราหยั่งความรู้สึกได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง. . . ตลอดภาคแรกคือภาคปุรวเมฆเต็มไปด้วยเรื่องที่ยักษาพรรณนาหนทางเดินที่เมฆ ผู้จะปฏิบัติหน้าที่ทูตรักนั้นจะต้องผ่านไป เต็มไปด้วยความเพราะพริ้งบรรเจิดบรรจงทางวรรณคดี และภาษาศาสตร์ สิ่งต่างๆ ในระหว่างหนทางที่ทูตแห่งความรักจะลอยผ่านไปนั้น ท่านกาลิทาสได้พรรณนาไว้อย่างแจ่มแจ้งละเอียดละออ มีค่าควรแก่การพิจารณา

เป็นพิเศษทีเดียว นับตั้งแต่ภูเขาต่างๆ แม่น้ำ ป่าดง บ้านเมือง พระราชวัง บรรดานก และ สัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนผู้คนทั้งหญิงชาย. . .

นอกจากจะละเลยการวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์แล้ว นักเขียนและนักวิจารณ์ของวงวรรณคดี ยังปฏิเสธที่จะนำวรรณกรรมสมัยใหม่อย่างนวนิยายมาเผยแพร่หรือวิจารณ์ ทั้งๆ ที่ยุคหลัง สงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นยุคที่วรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทนวนิยายกำลังได้รับความนิยม นักวิจารณ์นำนวนิยายมาวิจารณ์กัน และจากการศึกษาวารสารวงวรรณคดีไม่พบว่ามี การนำ วรรณกรรมดังกล่าวมาเผยแพร่ไว้ในวารสารเลย แสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีมอง ว่านวนิยายเป็น “หนังสืออ่านเล่น” ไม่มีประโยชน์ ดังจะเห็นได้จากบทความประเภทวรรณคดี วิจารณ์ที่ปรากฏในวารสารพบว่าเป็นบทความวิจารณ์วรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองทั้งสิ้น แม้แต่บทความประเภทแนะนำหนังสือก็ไม่ปรากฏว่ามี การนำวรรณกรรมประเภทนวนิยายมา แนะนำได้เลย มีเพียงการแนะนำหนังสือที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ อาทิ บทความแนะนำ หนังสือเรื่อง “หนังสือเรื่องความทรงจำ” โดยประจักษ์ ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๒ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ รวมทั้งแนะนำหนังสือที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง อาทิ บทความ แนะนำหนังสือเรื่อง “หนังสือบทละครเรื่องมหาราชวงศ์พะม่า ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์” โดยเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๑ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าวงวรรณคดียังมุ่งที่จะเผยแพร่และส่งเสริมวรรณคดีโบราณหรือ วรรณคดีร้อยกรองให้แพร่หลายยิ่งขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการคัดลอกวรรณคดีดังกล่าวมา เผยแพร่ในวารสาร อาทิ วรรณคดีเรื่องวงศ์จักรีฯ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรองประเภทกลอนมาลงไว้เป็นตอนๆ จนจบทั้งเรื่อง โดยปรากฏใน วารสารวงวรรณคดีตั้งแต่เล่มที่ ๑๔ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ถึงเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังความตอนหนึ่งในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ว่า (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์, ๒๔๙๐: ๘)

ปางพระองค์อันเป็นวงศ์เทวราช	นภากาศผู้เฝ้าดุซึ่งกรุงใหญ่
ปรารภจันทรพงศ์องค์คนัย	เจริญไวยได้สืบสามตามขบปี
ถึงกำหนดที่จะจรดพระกรรบิด	โสกัณฑ์ก็จก่เกิดประเสริฐศรี
ดำริห์หวังที่จะตั้งการพิธี	ตามราชประเพณีนิยมมา

เสด็จออกท้องพระโรงรัตนาศน์	หมู่อำมาตย์เฝ้ารายทั้งซ้ายขวา
ตรัสประพาสราชการงานพารา	อันเป็นราชจริยานิรันดร
แล้วตรัสสั่งกรมวังเอกอำมาตย์	ให้เตรียมราชพิธีเช่นปางก่อน
แล้วลีลาศจากอาสน์อกลงกรณ์	บทจรเข้าในมณฑลเศียรรัถน์

สุภร ผลชีวิตินักเขียนของวงวรรณคดียังได้แปลวรรณคดีโบราณเรื่องรามายณะ ของ วาลมิกิมาเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทโคลงมาลงไว้เป็นตอนๆ โดยปรากฏในวารสาร วงวรรณคดีตั้งแต่เล่มที่ ๓๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึงเล่มที่ ๓๙ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ดังความตอนหนึ่งในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๓๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ว่า (สุภร ผลชีวิติน, ๒๔๙๕: ๓๕-๓๖)

พระวาลมิกิตั้ง	ปจณา
แต่พระนารทฤๅษี	สิทธผู้
ยอดเยี่ยมเปี่ยมปรีชา	เชิงปราชญ์
ฉานเคร่งเวทล้ำรู้	ลึกเรียน
ใครมีวีรเกียรติก็อง	โลกา
กตัญญูตาอาเกียรติ	กอบร้ทั้ง
สัจเลิศเทอดคำสา	บานเคร่ง
ใครเล่ารู้แล้วยั้ง	อยู่ไย?

นอกจากนี้ยังพบว่านักเขียนของวงวรรณคดีได้นำเนื้อหาบางตอนจากวรรณคดีเอกเรื่อง มหาภารตะมาแปลและเผยแพร่ไว้ในวารสารวงวรรณคดีอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่อง “กจะและ เทวยานี” ของ ส. ณ อยุธยา ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๗ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ส. ณ อยุธยาได้แปลบทสนทนาระหว่างกจะและเทวยานี เมื่อนางเทวยานีรู้ว่ากจะจะจาก ไป นางก็ได้พูดจาตัดพ้อ ดังความตอนหนึ่งว่า (ส. ณ อยุธยา, ๒๔๙๑: ๒๑-๒๒)

กจะ: ถึงเวลาที่ข้าจะต้องจากนางไปแล้วนะ แม่เทวยานี ข้ารับใช้อยู่แทบเท้าบิดาของนางมานานแล้ว วันนี้แหละเป็นวันที่การสอนของท่านจะสิ้นสุดกันเสียที ขอนางจงเมตตาอนุญาตให้ข้ากลับคืนยังเทวโลกอันเป็นที่ข้าจากมาเถิด

เทวยานี: ก็สมความปรารถนาของท่านแล้วสิ ที่ได้มีชัยเหนือความรู้อันแสวงหาได้ยากยิ่ง และซึ่งเป็นสิ่งที่ทวยเทพเจ้าต่างก็พากันกระหาย แต่คิดเสียให้ดีนะ ไม่มีสิ่งใดที่ท่านจะพึงปรารถนาต่อไปอีกละหรือ?

กจะ: ไม่มีแล้ว

เทวยานี: ไม่มีเลย! นี่ก็ให้ซึ่งเข้าไปในหัวใจดูทีไร ไม่มีความปรารถนาอันฉลาดเขลาซ่อนเร้น อยู่บ้างหรือ หรือกลัวว่าจะไปกระทบกระเทือนมันเข้า?

นักเขียนของวรรณคดีได้คัดลอกเนื้อหาบางตอนจากวรรณคดีโบราณของไทยมาแปลเทียบเป็นภาษาอังกฤษไว้ อาทิเรื่อง “มารยาหญิง” จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน โดย Prem Chaya นำมาแปลเทียบเป็นเรื่อง “A woman's wiles” ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๑๖ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่ง Prem Chaya ได้คัดลอกเนื้อหาตอนที่ขุนแผนด่าทอนางวันทองว่าเป็นหญิงเจ้ามารยา ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีมาแปลเทียบไว้ ดังความตอนหนึ่งว่า (Prem Chaya, ๒๔๙๐: ๓๐)

มารยาหญิง

A woman's wiles

คิดมากก็น่าน้อยใจนัก	The more I think, the more unhappy I,
อัปลักษณ์เหมือนนิยายเขาเล่นโขน	Unwilling actor in a common play -
สีดาเดียวเปลี่ยวใจไปกับโจร	Thou, Sida, whom foul robber doth belie,
พระรามโทนเที่ยวท่องระทมใจ	Whilist I, Phra Ram, am left to pine away.
ถ้าเจ้าซื่อครองสัตย์สุจริต	If thou hadst keptthy virtue still unstain'd,
นิตหนึ่งเหมือนสีดาหาว่าไม่	Like faithful Sida, I'd no longer chide;
นี่เสียศีลสุดสิ้นทุกสิ่งไป	But thou hast lost all that my love sustain'd
ไหนเล่าเจ้าว่าไว้แต่เดิมที	In thee, wifely honour and thy pride.
	Once didst thou tell me of thy single love;

นักเขียนของวงวรรณคดียังอ้างวรรณคดีโบราณโดยการเผยแพร่ตัวละครสำคัญที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีโบราณ อาทิ ตัวละครจากวรรณคดีเรื่องรามายณะหรือรามเกียรติ์ ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “พระราม” ของสามศร ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๖ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๙๑ เนื้อหากล่าวถึงประวัติพระรามโดยรวบรวมมาจากหนังสือต่างๆ ดังความตอนหนึ่งว่า (สามศร, ๒๕๙๑: ๓๐-๓๑)

...เรื่องของพระรามนี้ย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่าสืบมาแต่คัมภีร์รามายณะ ภาษาสันสกฤต ซึ่งฤษีวาลมิกีเป็นผู้แต่งไว้ประมาณสักสองพันปีกว่ามาแล้ว... ในรามเกียรติ์ พระรามคือนายโรงเอกนั้น กล่าวว่าจะอวตารมาจากพระวิษณุনারายณ์เป็นเจ้าของ มาปฏิสนธิในครรภ์นางเกาสุริยา มเหสีของท้าวทศรถแห่งนครอโยธยา พระอิศวรเป็นเจ้าของได้เชิญให้อวตารมาปราบอหรรณ “เจ้าจงไปเกิดเป็นกษัตริย์สุริวงศ์จักรวรรดิมหาศาล ทรงนามพระรามอวตาร ในสถานกรุงศรีอยุธยา” เมื่อรับเทวโองการแล้ว พระนารายณ์ก็ลงมายังมนุษยโลก... พระรามมีศักดิ์านภาพในเชิงศิลปะ เมื่อทรงพระเยาว์ พระฤษีวาลมิกีกับสวามิตรเชิญไปกำจัดฝูงกายักษ์ มีนางกานาสูรเป็นหัวหน้า สวาทูกับมารีศผู้เป็นลูกนางกานาสูรออกมารบแก้แค้นแทนแม่...

บทความเรื่อง “สุครีพ” ของสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ปรากฏในวารสารวงวรรณคดีเล่มที่ ๒๒ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๙๐ เนื้อหากล่าวถึงประวัติสุครีพโดยรวบรวมมาจากหนังสือต่างๆ ดังความตอนหนึ่งว่า (สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ๒๕๙๐: ๒๔-๒๕)

...สุครีพตามศักดิ์เป็นน้ำชายของหนุมาน เพราะเป็นน้องนางสวาทะ กำเนิดของสุครีพนั้นมีเรื่องว่านางอัจนาคือมารดาเกิดมีความปฏิพัทธ์ผูกพันพระอาทิตย์... เมื่อพระอาทิตย์ลงมาสมสู่อยู่ด้วยนางอัจนาค และหลังจากนั้นนางก็ตั้งครรภ์ “กำเนิดถ้วนทศมาสฯ ก็ประสูติบุตราเชิดฉัน รูปทรงคล้ายองค์พระสุริยัน ผิวพรรณดั่งเทพนิมิตร์”... เมื่อพระรามออกตามนางสีดา หนุมานได้พาสุครีพไปถวายตัวแก่พระราม สุครีพเล่าประวัติถวายพระรามและขอให้พระรามไปฆ่าพาลี พระรามให้สุครีพไปทำพาลีรบแล้วแผลงศรต้องพาลีตาย พระรามจึงอภิเษกให้เป็นเจ้าเมืองขีดขินธ์...

วารสารวรรณคดียังได้เผยแพร่ประวัติและผลงานของกวีผู้ประพันธ์วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองไว้ด้วย อาทิ บทความเรื่อง “ใครคือใครในวงวรรณคดีไทย เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน” ของ อิศสระ ภาวนันท์ ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๗ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ เนื้อหากล่าวถึงประวัติและผลงานของเจ้าฟ้ากุ้ง ดังความตอนหนึ่งว่า (อิสสระ ภาวนันท์, ๒๕๔๙: ๑๕-๑๖)

...ในฐานะแห่งขัตติยวงศ์เจ้าฟ้ากุ้งทรงอภิปรัชญาที่สูงสุด พระองค์เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ควรที่จะได้สวมมงกุฎกรุงศรีอยุธยาที่กลับถูกล้างใจโทษ ตั้งแต่เจ้าฟ้าเอกทัศน์และกรมขุนพรพินิต พระอนุชาต่างชนนี้ก็มิได้... ในการเป็นพระมหากษัตริย์เจ้าฟ้ากุ้งไม่ทรงมีโชคพอ แต่ในการเป็นกวีและศิลปิน เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ทรงมีพระเกียรติแจ่มจรัสที่สุด ทรงแต่งหนังสือได้หลายเรื่องและหลายทำนอง นันทโศปันทสุตรคำหลวงและพระมาลัยคำหลวงเป็นหนังสือทางศาสนา กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดงเป็นหนังสือหนักไปทางธรรมชาติวิทยา กาพย์ห่อโคลง นิราศพระบาท, กาพย์เห่เรือและเห่เรื่องกาพย์ก็เป็นวรรณคดีประเภทโวหารพิศวาส...

นอกจากนี้นักเขียนของวงวรรณคดียังเผยแพร่ประวัติและผลงานของกวีต่างประเทศผู้ประพันธ์วรรณคดีโบราณไว้เช่นกัน อาทิ บทความเรื่อง “ศิลปะทางละคอนของระพีพินทรนาถตะกอร์” ของเรื่องอุไร ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๐ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๙๐ เนื้อหากล่าวถึงประวัติและผลงานของระพีพินทรนาถตะกอร์ ดังความตอนหนึ่งว่า (เรื่องอุไร, ๒๕๙๐ค: ๓๓-๓๔)

...ชื่อเสียงของท่านระพีพินทรนาถตะกอร์ได้เป็นที่เลื่องลือกันไปทั่ว นอกจากในฐานะที่เป็นจิตรกรและปรัชญาเมธีเอกของโลกแล้ว ยังปรากฏว่าท่านเป็นนักละคอนที่หาคู่เปรียบได้ยากอีกผู้หนึ่งด้วย... ท่านจิตรกรเอกค่อยกลายเป็นนักอุดมคติทางประโลมใจขึ้น และอุดมคติของท่านได้มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดก็ต่อเมื่อท่านเขียนบทละคอนขึ้นเรื่องหนึ่งด้วยความกระตือรือร้นในวัยหนุ่ม บทละคอนเรื่องแรกของท่านนี้คือ ยาตรา (Jatra) ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ต้องการฉากระบายสีหรือฉากเขียนทัศนียภาพหรือห้วงดงามอะไรเลย...

นักเขียนของวารสารวรรณคดียังเสนอบทความที่มีเนื้อหามุ่งส่งเสริมวรรณคดีโบราณ หรือวรรณคดีร้อยกรองไว้ในวารสารอีกหลายบทความ อาทิ บทความเรื่อง “วรรณคดีวรรณคดี” ของเจือ สตะเวทิน ปรากฏในวารสารวรรณคดีเล่มที่ ๒๕ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๙๑ เนื้อหาของบทความกล่าวถึงภาครัฐว่าควรสนับสนุนให้เด็กมัธยมศึกษาเกี่ยวกับประวัติและผลงาน กวีไทย พร้อมทั้งคัดเลือกวรรณคดีของแต่ละเรื่องมารวมเล่มไว้ ทั้งนี้เพื่อให้วรรณคดีและกวีของไทยเป็นที่รู้จักในกลุ่มเยาวชนและให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในวรรณคดีอันเป็นมรดกของชาติ ดังความตอนหนึ่งว่า (เจือ สตะเวทิน, ๒๕๙๑ข: ๓๘-๓๙)

...วิธีแก้ไขความไม่รู้จักคุณของกวีบรรพบุรุษก็มีอยู่ว่า เราต้องให้เด็กรู้จักกวีไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยจัดแบบเรียนประเภทรวมนิพนธ์ของกวีคนสำคัญๆ มาให้นักเรียนศึกษาพร้อมให้รู้ชีวประวัติและงานนิพนธ์ของกวีท่านเหล่านั้นตามสมควรเราควรเลือกวรรณคดีวรรณคดีของกวีไทยมาพิมพ์เป็นเล่ม... จะไม่เป็นการสมควรหรือที่จะให้เด็กไทยได้สำแดงกตัญญูต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กรมพระปรมาภิไธย วรขัตติยราชนารี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว... วรรณคดีวรรณคดีของท่านเหล่านั้นมีค่าแก่ชาติมาก ขอให้เรามีโอกาสยื่นของมีค่าเหล่านี้แก่เด็กไทย...

วารสารวรรณคดียังส่งเสริมให้สาธารณชนหันมาให้ความสำคัญแก่วรรณคดีโบราณของไทยโดยการเชิญชวนให้ผู้อ่านวารสารร่วมทายบทกวีนิพนธ์ โดยให้ทายว่าบทกวีที่กำหนดให้อยู่ในวรรณคดีเรื่องใด ใครเป็นคนแต่ง ฯลฯ ก็เป็นการสนับสนุนให้สาธารณชนได้รู้จักวรรณคดีโบราณของไทยอีกด้วย ดังปรากฏในวารสารวรรณคดีตั้งแต่เล่มที่ ๓๐ ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๙๑ ถึงเล่มที่ ๓๓ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๙๑ ตัวอย่างเช่น (นิรนาม, ๒๕๙๑: ๔๖)

...วรรณคดีได้เปิดแผนกทายบทกวีนิพนธ์ไว้เป็นการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางวรรณคดีไทย ขอเชิญให้ท่านผู้สนใจทายว่า บทกวีนิพนธ์ต่อไปนี้อยู่ในหนังสือเรื่องอะไร? ใครเป็นผู้แต่ง? คำที่ขีดสัญญาณประกาศไว้หมายถึงใคร? อยู่ในตอนใดของหนังสือนั้น? ...
บทกวีประจำเดือนกรกฎาคม คือ

พิศโฉมอรไทยวิไลลักษณ์	นารักย์ววยวนเสนา
ดวงพักตรดั่งดวงจันทร์	เนตรดั่งดารากลางอัมพร
โอษฐ์ปานประพาฬแดงแซม	แก้มดั่งมาลีคลี่อ่อน

เกษางามกว่าศิริภรณ์	ชนงก่งยิงศรฤทธิรงค์
พิศถันเทียบดวงประทุมมา	หัตถ์กรออ่อนนำพิศวง
เอวกลมสมสววยระทวยทรง	งามล้ำอนงค์ในลงกา
ถึงในเมืองแมนแดนสวรรค์	จะหารูปเทียบทันนั้นสุดหา
ยิ่งพิศยิ่งเพลินเจริญตา	ยักข้ายืนจ้องมองเมียง

๓. สรุป

ในยุคทองวรรณคดี (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕) เป็นยุคที่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์มีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักวิจารณ์ยุคนี้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวของนักเขียนและนักวิจารณ์ผลิตวารสารอักษรศาสตร์ซึ่งเป็นวารสารที่มุ่งเผยแพร่แนวคิดดังกล่าวสู่สาธารณชนขึ้น มีการนำวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองมาวิจารณ์ว่าเป็นวรรณคดีรับใช้ชนชั้นสูง หรือเป็นวรรณคดีลามกอนาจาร ดังนั้นเพื่อเป็นการอ้างวรรณคดีดังกล่าวไม่ให้ถูกประเมินค่าในแง่ลบ นักเขียนและนักวิจารณ์ของวงวรรณคดีจึงปฏิเสธที่จะนำแนวคิดดังกล่าวมาวิจารณ์ และเพื่อที่จะอนุรักษ์และเชิดชูวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองไว้ นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีจึงเลือกที่จะนำการวิจารณ์แนวประวัติ แนวสุนทรียะ และแนวนิรุกติศาสตร์มาวิจารณ์วรรณคดีดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่าในยุคนี้เป็นยุคที่วรรณกรรมสมัยประเพณีนวนิยายกำลังได้รับความนิยม ดังนั้นเพื่อไม่ได้วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองเลือนหายไปจากสังคมไทย วารสารวงวรรณคดีจึงมุ่งเผยแพร่บทความต่างๆ ที่มีเนื้อหาส่งเสริมวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้ อาทิ ประวัติและผลงานของกวี ตัวละครในวรรณคดี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเชิญชวนให้ผู้อ่านวารสารวงวรรณคดีร่วมกันทนายบทกวีว่าคัดมาจากวรรณคดีโบราณของไทยเรื่องใด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านได้รู้จักวรรณคดีไทยมากขึ้น และแสดงให้เห็นว่านักวิจารณ์ของวงวรรณคดีมองว่านวนิยายเป็น “หนังสืออ่านเล่น” ไม่มีคุณค่านั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าวารสารวงวรรณคดีได้บันทึกบทบาทของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่มุ่งอ้างวรรณคดีโบราณของไทยไว้เป็นหลัก

บทที่ ๖

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทของวงวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ไทย ได้ผลการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

๑. เพื่อศึกษาลักษณะและแนวทางการวิจารณ์ในวารสารวรรณคดี ผลการวิจัยปรากฏว่า สามารถจำแนกลักษณะการวิจารณ์ออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ศึกษาแนวทางการวิจารณ์ในบทความวรรณคดีวิจารณ์ ศึกษาการแสดงความคิดเห็นในบทความแนะนำหนังสือ และศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากการประกวดของวงวรรณคดี

๑.๑ จากการศึกษารูปแบบวรรณคดีวิจารณ์ในวารสารวรรณคดีพบว่า มีการนำแนวการวิจารณ์ ๓ แนวทาง ได้แก่ การวิจารณ์แนวประวัติ การวิจารณ์แนวสุนทรียะ และการวิจารณ์แนวนิรุกติศาสตร์ มาวิจารณ์วรรณคดีไทยและต่างประเทศ อนึ่ง พบข้อสังเกตว่าวรรณคดีที่นำมาวิจารณ์นั้น เป็นวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง และยังพบว่าในบทวิจารณ์วรรณคดีต่างประเทศเป็นการแปลและเก็บความมาจากบทวิจารณ์ภาษาต่างประเทศ

๑.๑.๑ การวิจารณ์แนวประวัติ ซึ่งมีวิธีการศึกษา ๒ วิธี คือ การวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลจากผลงานของผู้แต่ง เพื่อนำมาศึกษาประวัติผู้แต่ง และการวิจารณ์โดยอาศัยข้อมูลอื่นประกอบ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับประวัติกวีและประวัติวรรณคดีโบราณที่ยังหาข้อมูลไม่ได้

๑.๑.๒ การวิจารณ์แนวสุนทรียะ ซึ่งมีวิธีการศึกษา ๓ วิธี คือ การวิจารณ์โดยมุ่งพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ ภาษา สำนวนโวหาร ตลอดจนฉันทลักษณ์ การวิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับ และการวิจารณ์ตามแนวทางการวิจารณ์แนวใหม่ โดยมุ่งให้คุณค่าต่อบทของวรรณคดีเพื่อที่จะได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร สัญลักษณ์ต่างๆ ของวรรณคดีเรื่องนั้นๆ เป็นต้น

๑.๑.๓ การวิจารณ์แนววิฤตศาสตร์ เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีโบราณ

๑.๒ จากการศึกษาบทความแนะนำหนังสือในวารสารวรรณคดีพบว่า มีการแสดงความคิดเห็นเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับการใช้ภาษา และคุณค่าของเรื่องควบคู่ไปกับการบอกรายละเอียดของหนังสือ อาทิ ผู้แต่ง รูปแบบการประพันธ์ สถานที่พิมพ์ เรื่องย่อ เป็นต้น ซึ่งมีทั้งบทแนะนำหนังสือภาษาไทย อาทิ เรื่องที่ประพันธ์ด้วยร้อยกรอง เรื่องที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีทั้งไทยและต่างประเทศ และบทแนะนำหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีเนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์ชาติไทย ความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของคนไทย หรือหนังสือที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของต่างชาติ

๑.๓ จากการศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากการประกวดของวารสารวรรณคดีพบว่า เรื่องสั้นที่ดีตามมาตรฐานของนักวิจารณ์จากวรรณคดีคือเป็นเรื่องสั้นที่ได้สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมได้ชัดเจน มีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย มีการดำเนินเรื่องที่สั้นและกระชับ มีการเปิดเรื่อง มีจุดพลิกผันของเรื่อง และมีจุดจบที่สร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้อ่าน

๒. เพื่อศึกษาวารสารวรรณคดีในฐานะที่มีบทบาทเป็นเอกสารบันทึกอิทธิพลนักเขียนและนักวิจารณ์ไทยต่อวรรณคดีในขณะนั้น ผลการวิจัยปรากฏว่า สามารถจำแนกบทบาทนักเขียนและนักวิจารณ์ออกเป็น ๓ บทบาท ดังนี้

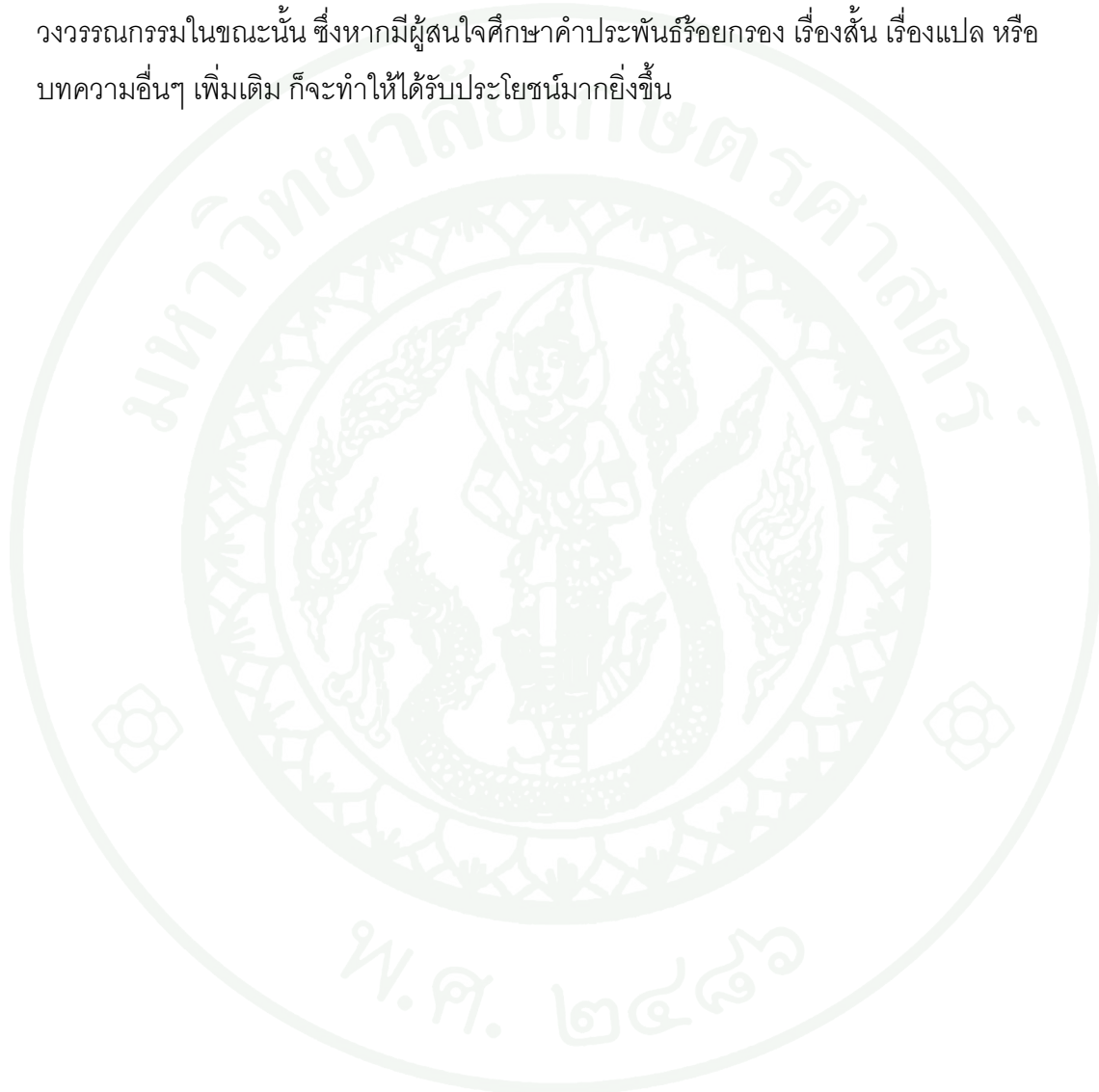
๒.๑ บทบาทในการสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี” และการยกระดับวงการวรรณกรรม จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและเนื้อหาประเภทต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารวรรณคดี พบว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีมีการสืบทอดเจตนารมณ์ “สมาคมด้านวรรณคดี” ในยุคก่อนหน้าที่มีเป้าหมายที่จะรวมกลุ่มผู้รักวรรณคดีไทยในแต่ละยุคเพื่อตั้งเป็นสมาคม นอกจากนี้ยังพบว่านักเขียนและนักวิจารณ์ของวรรณคดีพยายามที่จะยกระดับวงการวรรณกรรมไทยให้เทียบเท่าสากล ดังจะเห็นได้จากเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารที่ให้ ความสำคัญต่อวรรณกรรมต่างประเทศ หรือนักเขียนต่างประเทศ เป็นต้น รวมทั้งการที่สมาคมวรรณคดีได้เข้าร่วมเป็น P.E.N. Club, Siamese Centre

๒.๒ บทบาทในการดำรงสถาบันพระมหากษัตริย์ จากการศึกษาพบว่าสังคมไทยยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ เป็นยุคที่กลุ่มอนุรักษนิยมกลับมามีบทบาทอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมืองอย่างพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นมาโจมตีการทำงานของคณะรัฐบาลที่มาจากคณะราษฎร จนทำให้รัฐบาลของคณะราษฎรถูกทหารทำรัฐประหาร และต่อมายังได้ตรากฎหมายโดยเพิ่มพระราชอำนาจให้แก่พระมหากษัตริย์ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ อีกด้วย ในขณะที่นักอนุรักษนิยมกลุ่มหนึ่งกำลังคืนสู่อำนาจในการฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านกลไกทางการเมืองอยู่นั้น ยังมีนักอนุรักษนิยมอีกกลุ่มหนึ่งกำลังฟื้นฟูสถานะให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านวงการวรรณกรรม กลุ่มอนุรักษนิยมกลุ่มดังกล่าวคือนักเขียนและนักวิจารณ์ของวงวรรณคดีที่มุ่งดำรงสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการเผยแพร่พระจริยวัตรพระราชกรณียกิจ และพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ผู้สาธารณชน ดังปรากฏอยู่ในเรื่องประเภทต่างๆ ของวารสารวงวรรณคดี อาทิ เรื่องแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของร้อยกรอง ร้อยแก้ว และภาพถ่ายอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

๒.๓ บทบาทในการดำรงวรรณคดีโบราณ จากการศึกษาพบว่าในยุค พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๕ เป็นยุคที่แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตหรือมาร์กซิสต์มีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักวิจารณ์ยุคนี้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตวารสารอักษรศาสตร์โดยมีการนำวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองมาวิจารณ์ว่าเป็นวรรณคดีที่รับใช้ชนชั้นสูง ดังนั้นเพื่อเป็นการดำรงวรรณคดีดังกล่าวไม่ให้ถูกประเมินค่าในแง่ลบ นักวิจารณ์ของวงวรรณคดีจึงปฏิเสธที่จะนำแนวคิดดังกล่าวมาวิจารณ์ นอกจากนี้ยังพบว่าในยุคนี้เป็นยุคที่วรรณกรรมสมัยใหม่ประเภทนวนิยายกำลังได้รับความนิยม ดังนั้นเพื่อไม่ให้วรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองเลือนหายไปจากสังคมไทย นักเขียนและนักวิจารณ์ของวารสารวงวรรณคดีจึงมุ่งเผยแพร่บทความต่างๆ ที่มีเนื้อหาส่งเสริมวรรณคดีโบราณหรือวรรณคดีร้อยกรองของไทยไว้ อาทิ ประวัติและผลงานของกวี ตัวละครในวรรณคดี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการศึกษาวารสารวรรณคดีโดยมุ่งศึกษาลักษณะ และแนวทางของการวิจารณ์วรรณคดี รวมทั้งศึกษาบทบาทนักเขียนและนักวิจารณ์ที่มีอิทธิพลต่อ วรรณกรรมในขณะนั้น ซึ่งหากมีผู้สนใจศึกษาคำประพันธ์หรือยกทรง เรื่องสั้น เรื่องแปล หรือ บทความอื่นๆ เพิ่มเติม ก็จะทำให้ได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กิตติ ดันไทย. ๒๕๕๐. **ประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: หจก.ภาพพิมพ์.

เกษม บุญศรี. ๒๕๙๕. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๓๘-๔๐.

ครูพันธุ์ (นามแฝง). ๒๕๘๙. "ความคิดคนละแง." **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๘-๑๕.

จรรโลง (นามแฝง). ๒๕๙๒. "ไร้อรรถ." **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๘-๑๕.

จิตติ นพวงศ์, หม่อมหลวง. ๒๕๘๙ก. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์):
๔๒-๔๔.

_____. ๒๕๘๙ข. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๔๓-๔๖.

_____. ๒๕๘๙ค. "สวรรคตวาระนั้นท์." **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๑.

_____. ๒๕๘๙ง. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๕๓-๕๖.

จิตร ภูมิศักดิ์. ๒๕๙๕. "กันเมียง." **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๒๖-๒๘.

จินตนา นพวงศ์, หม่อมหลวง. ๒๕๘๙. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๔๓-๔๕.

_____. ๒๕๙๑. "อัตราค่ารับวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๕๒.

_____. ๒๕๙๒. "ในวงวรรณคดี." **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๓๘-๔๐.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๘๙. "การพระราชมาฆบูชา." **วงวรรณคดี**
(กุมภาพันธ์): ๓-๔.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๔๙๐. "การแรกนา." **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม):

๔.

จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. ๒๔๘๔. "วิจารณ์ปริวรรตน์แห่งวรรณคดีไทย."

มหาวิทยาลัย. ๑๖: ๒๒๓-๒๒๕.

_____. ๒๕๐๗. **เกิดวังปารุส.** เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๓. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.

จุฬารัตน์ (นามแฝง). ๒๔๘๙. "หนังสือเรื่อง The man of destiny." **วงวรรณคดี**

(กรกฎาคม): ๓๖-๔๕.

เจตนา นาควัชระ. ๒๕๑๕. **วรรณไวทยาการ: วรรณคดี.** กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนิยมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

เจือ สตะเวทิน. ๒๔๘๙ก. "สงครามธรรมยุต." **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๑๓-๑๖.

_____. ๒๔๘๙ข. "วิจารณ์รัตนาวลีของดุขฎิมาลา." **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๔๒-๔๙.

_____. ๒๔๘๙ค. "วิพากษ์นิราสเอกของสุนทรภู่." **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๑๖-๒๖.

_____. ๒๔๘๙ง. "กุลสตรีที่สุนทรภู่หลง" **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๑๖-๒๑.

_____. ๒๔๘๙จ. "ศิลปะกระบวนการโคลงของสุนทรภู่." **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๔๑-๔๘.

_____. ๒๔๘๙ฉ. "การจุดคร่ำล่าหญิง." **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๓๐.

_____. ๒๔๙๐ก. "มิตรของคนรัก." **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๔๔.

_____. ๒๔๙๐ข. "บทนิมมรามรันทด ของครูเทพ." **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม): ๓๒-๓๔.

เจื้อย สตะเวทิน. ๒๔๙๐ค. “วิจารณ์อุทพยวณถวิลของกรมพระยานราธิประพันธ์พงศ์.”

วงวรรณคดี (กุมภาพันธ์): ๓๙-๔๔.

_____. ๒๔๙๐ง. “หนังสือเรื่อง Histoire Ancienne Des Etats Hindouises d’ Extreme – Orient.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๔๐-๔๘.

_____. ๒๔๙๑ก. “หนังสือบทละครเรื่อง มหาราชาวงศ์พะม่า แผ่นดินพระเจ้าสี่ป้อมินทร์.”

วงวรรณคดี (สิงหาคม): ๒๗-๓๙.

_____. ๒๔๙๑ข. “วรรณคดีวรรณคดีทอง.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๓๗-๓๙.

_____. ๒๔๙๕. “พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิประพันธ์พงศ์.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๒๖-๓๑.

_____. ๒๕๑๘. **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์.

เฉวียง วงศ์สากล. ๒๔๙๐. “หนังสือเรื่อง Secrets of Siberia ของ Emil Lengyel.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๔๔-๔๖.

ชลดา เรื่องรัชนีลิขิต. ๒๕๓๒. “วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๐๐.” ใน สุวรรณนา เกรียงไกรเพ็ชร และ สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (บรรณาธิการ). **ทอใหม่ในสายน้ำ ๒๐๐ ปี วรรณคดีวิจารณ์ไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑-๕๘.

ชาติรี ประกิตนนทการ. ๒๕๔๗. **การเมืองและสังคมในศิลปสถาปัตยกรรม สยามสมัยไทยประยุกต์**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ๒๕๓๘. **ประวัติการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ๒๕๕๒. **หนึ่งศตวรรษ รัฐธรรมนูญและรัฐประหารการเมืองสยาม
ประเทศไทย – จาก กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ ถึง รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.**
กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

ชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์. ๒๕๑๕. **โลกของท่านอากาศดำเกิง.** พระนคร: ประเสริฐวาทีน.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. ๒๕๔๕. **อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง.** กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ณัฐวุฒิ สิทธิสงคราม. ๒๕๒๒. **นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์.**
กรุงเทพมหานคร: เรื่องศิลป์.

ดวงมน จิตรจำนงค์, ชลดา เรืองรัชชลิขิต, และ รินฤทัย สัจจพันธุ์. ๒๕๓๒. **ทอไหมในสายน้ำ
๒๐๐ ปี วรรัตนคติวิจารณ์ไทย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงมัลย์ (นามแฝง). ๒๕๙๐. “บัวงาม.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๖-๙.

ดุษฎี ณ ถลาง. ๒๕๙๐. “คฤหาสน์ร้าง.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๑๕-๒๑.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ๒๕๘๙. “เรื่องการเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดิน.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๑๙-๒๐.

_____. ๒๕๙๐. “เรื่องสวมเสื้อเข้าเฝ้าฯ.” **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๒๔.

ตรีศิลป์ บุญขจร. ๒๕๒๓. **นวนิยายกับสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

_____. ๒๕๓๐. **พัฒนาการการศึกษาคั่นคว่ำและวิจัยวรรณคดีไทย.** กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิศ อุยูปุทธิ. ๒๕๙๕. “สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๑๒-๑๖.

ธรรมธร (นามแฝง). ๒๔๙๕. “รวมกันบ้า – แซมบ้า.” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๑๔.

ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. ๒๔๔๔. “คำนำ.” **ลักขวิทยา**. ๑: คำนำ.

ธัญญา สังขพันธานนท์. ๒๕๒๙. **ลักษณะและวิวัฒนาการของการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทยในรอบหนึ่งศตวรรษ (พ.ศ.๒๔๑๙-๒๕๑๙)**. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

ธานีนีวัต, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. ๒๔๙๐. “คิดย้อนหลังไปปีหนึ่ง.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๒-๔.

นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ๒๕๑๔. **วิทยาวรรณกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระนคร: แพร่พิทยา.

_____. ๒๕๑๘. **ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี**. พระนคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิพนธ์ศิริจันทร์. ๒๔๘๙. “น้ำตาอาลัย.” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๘.

นิรนาม. ๒๔๘๙ก. “ไชยณรงค์.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๔๐.

_____. ๒๔๘๙ข. “นิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๑๗.

_____. ๒๔๘๙ค. “หนังสือเรื่อง Siam: the cross road.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๓๓-๔๐.

_____. ๒๔๘๙ง. “ประภาดร์อัยแก้ว.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๓

_____. ๒๔๘๙จ. “การประภาดร์อัยแก้ว.” **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม): ๓๗.

นิรนาม. ๒๔๘๙ฉ. “ประภวตกวีนิพนธ์.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๔๑.

_____. ๒๔๘๙ช. “ประภวตบทกวี.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๕๐.

_____. ๒๔๙๐ก. “นำไหว้หลังหลอก.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๓๕.

_____. ๒๔๙๐ข. “หนังสือพาดิษย์ – บัญชีเล่ม ๓.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๒๐.

_____. ๒๔๙๐ค. “คำวิจารณ์ของผู้อ่านวงวรรณคดี.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๕-๙.

_____. ๒๔๙๑. “ทนายบทกวีนิพนธ์.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๔๖.

_____. ๒๔๙๒. “วงวรรณคดีครบรอบปีที่ ๓ และการจัดตั้ง P.E.N. Club – Siamese Centre.”
วงวรรณคดี (กุมภาพันธ์-มีนาคม): ๑-๔.

นุชนาฏ (นามแฝง). ๒๔๘๙. “มนุษย์ธรรม.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๒๕-๒๖.

บ. ญชร (นามแฝง). ๒๔๘๙. “วิมานทะเลาย.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๓-๕.

บรรจง บรรเจิดศิลป์. ๒๕๓๘. **วรรณวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: มติชน.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ๒๕๔๓. **วิเคราะห์วรรณคดีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สยาม.

ป. พิบูลสงคราม, จอมพล. ๒๔๘๕. “อนันตนาการแต่วรรณคดีสาร.” **วรรณคดีสาร**
(สิงหาคม): ๒-๘.

ประกาศ วัชรภรณ์. ๒๕๓๖. **ชมรมนักเขียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ประจักษ์ (นามแฝง). ๒๔๙๐. “หนังสือเรื่องความทรงจำ พระนิพนธ์สมเด็จพระนพพระยา
ดำรงราชานุภาพ.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๓๕-๓๙.

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร. ๒๔๙๐. “ปียมหาราชสดุดี.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๑.

ปราณี ปราบริปู และคณะ. ๒๕๔๑. **เกียรติคุณปูชนียาจารย์ด้านภาษาไทย**. กรุงเทพฯ:
สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

ปริญญา อุดมสิน. ๒๔๙๑. “แม่เจ้า.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๘.

ปรีดา วัชรางกูร. ๒๕๒๐. **พระปกเกล้ากับระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ:
การพิมพ์พระนคร.

ผาสุก มุททเมธา. ๒๕๒๒. **พื้นฐานการศึกษาวรรณคดี การวิจารณ์วรรณคดี และวรรณคดี
วิจารณ์**. พระนครศรีอยุธยา: ม.ป.ท.

พ. ราชธรรมนิเทศ (นามแฝง). ๒๔๙๐ก. “จุฬาลงกรณ์.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๒-๓.

_____. ๒๔๙๐. “ประชาธิปไตย - ประชาธิปไตย.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๒๓-๓๑.

พลาดิศัย สิทธิบุญกิจ. ๒๕๕๑. **ประวัติศาสตร์ไทย ๒ ราชวงศ์จักรี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
บริษัทตฤตาตาพับลิเคชั่น จำกัด.

พิทยาลงกรณ์, พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ๒๔๘๙. “สามกรุง.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๑-๔.

_____. ๒๕๐๔. **ผสมผสาน ชุดสาม**. พระนคร: เขษมบรรณกิจ.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๔๙๐. “พระราชนิพนธ์เรื่อง เมื่อข้าพเจ้า
จากสยามมาสู่สวีเดนแลนด์.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๑-๑๔.

มณฑล (นามแฝง). ๒๔๘๙. “หนังสือเรื่อง Rabindranath: The Last Phase.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๔๙-๕๒.

มนตรี กรรพุมมาลย์. ๒๕๒๑. **ชุดวรรณกรรม จะเป็นนักประพันธ์ ฟังสำนักในอำนาจวรรณกรรม.** กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

มหาศกดิพลเสพย์, พระบวรราชเจ้า. ๒๔๙๑. “พระลอนรลัษณ์.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๘.

เมืองรอง (นามแฝง). ๒๔๘๙ก. “ใคร?.” **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๓๕-๓๘.

_____. ๒๔๘๙ข. “เงาแห่งไตรภูมิ.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๑๐-๑๕.

_____. ๒๔๙๐. “วงวรรณคดี.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๑-๗.

แมวชะโมย (นามแฝง). ๒๔๙๐. “หนูเคยจะบอกให้.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๓๗.

ยรรยง (นามแฝง). ๒๔๘๙. “หนังสือเรื่อง Valmiki Ramayana.” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๓๗-๔๐.

ร.ผ. (นามแฝง). ๒๔๘๙. “หนังสือเรื่องพระราชานุกิจ.” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๓๑-๓๖.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. ๒๕๓๒. “วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๐๐.” ใน สุวรรณมา เกรียงไกรเพ็ชร และ สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (บรรณาธิการ). **ทอไหมในสายน้ำ ๒๐๐ ปี วรรณคดีวิจารณ์ไทย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๕๙-๑๓๐.

_____. ๒๕๕๓. “วรรณคดีระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๕๐๐.” **เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวรรณคดีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๔๔๓-๔๖๘.

เรื่องอุไร (นามแฝง). ๒๔๙๐ก. “เพลงยาวเรื่องรำพันพิลาปของสุนทรภู่.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม):

๒๙-๓๕.

_____. ๒๔๙๐ข. “หนังสือเรื่องกนกนคร ของน.ม.ส.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๓๘-๔๓.

_____. ๒๔๙๐ค. “ศิลปะทางละคอนของระพีนาถตะกอร.” **วงวรรณคดี** (กันยายน):

๓๓-๓๕.

_____. ๒๔๙๑ก. “เมฆทูต – อมตะโคลกแห่งวสันตฤดู.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๓๔-๔๕.

_____. ๒๔๙๑ข. “ระพีร์ – กวีหญิงคนแรกของเปอร์เซีย.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์):

๔๐-๔๔.

ลิขิต ธีรเวคิน. ๒๕๕๔. **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. ๒๔๘๙. “วิจารณ์ระเด่นล้านได.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๙-๑๗.

_____. ๒๕๔๑. **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.

วิภา กงกะนันทน์. ๒๕๒๒. **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. ๒๕๓๓. **วรรณคดีศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วิศิษฎ์ (นามแฝง). ๒๔๘๙. “หนังสือเรื่อง A history of orient.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๓๙-๔๕.

เวทิน (นามแฝง). ๒๔๘๙. “หนังสือเรื่องบวช.” **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๔๖-๕๐.

_____. ๒๔๙๑. “รายงานการประชุมทางวรรณคดี.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๑-๖.

ศิระศรียานนท์ (นามแฝง). ๒๕๙๒. “เจ้าแห่งบทละครร่ำ.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๒๘-๓๔.

ส. ณ อยุธยา (นามแฝง). ๒๕๘๙ก. “เมฆทุด.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๒๘-๓๒.

_____. ๒๕๘๙ข. “แก่งามจิต.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๓๒-๓๓.

_____. ๒๕๘๙ค. “พระกรรม และนางกุนตี.” **วงวรรณคดี** (ธันวาคม): ๓๙-๔๕.

_____. ๒๕๙๑. “กจะและทวยานี.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๒๑-๒๗.

ส. พลชีวิน (นามแฝง). ๒๕๙๐. “มหาชาติคำหลวง.” **วงวรรณคดี** (กรกฎาคม): ๓๓-๔๓.

สมมตอมรพันธุ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. ๒๕๙๐ก. “เรื่องวงศ์จักร์.” **วงวรรณคดี**
(เมษายน): ๒๑-๒๗.

_____. ๒๕๙๐ข. “วันสวรรคต.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๕-๗.

_____. ๒๕๙๐ค. “เรื่องวงศ์จักร์.” **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม): ๘-๑๔.

_____. ๒๕๙๑. “เรื่องจำนำเด็ก.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๑๔-๑๕.

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา. ๒๕๘๙. “อาเคียรบาท.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๑-๒.

_____. ๒๕๙๐. “สุศรีพ.” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน): ๒๔-๒๘.

สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย และสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการ

ป้องกันประเทศกองบัญชาการทหารสูงสุด. ๒๕๔๒. **พระมหากษัตริย์ไทย: การ**

ปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ:

บริษัทด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด.

สรรพศรี วรรัตนคดี. ๒๕๔๙. “ซัฟไฟ – ผู้แพ้รัก.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๑๗-๑๙.

สรรพศรี งามขจรกุลกิจ. ๒๕๓๒. **ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมือง
ภายในประเทศ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑ – ๒๕๐๐**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหชาติ (นามแฝง). ๒๕๙๐. “ແແແງໄດເຫັນນ້ຳ ຍ່ອມນ້ຳຕາຕອນ.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๔.

สิกสวัสดิ์ (นามแฝง). ๒๕๘๙. “ร้อยกรองไทย กับ กลอนเปล่า.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๓๓-๔๐.

สิทธิา พิณภูวดล. ๒๕๒๘. **การวิจารณ์หนังสือ ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์และการปฏิบัติ
สำหรับนักวิจารณ์หนังสือ**. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

_____ และคณะ. ๒๕๑๔. **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

สุชีรา สุขนิยม. ๒๕๒๒. **ประวัติมาลัย ชูพินิจ**. พระนคร: การเวก.

สุทธิพันธ์ ชูทรานนท์. ๒๕๔๙. “สถาบันพระมหากษัตริย์: แกนกลางสังคมไทย.” **ศิลปากร**
(พฤษภาคม-มิถุนายน): ๗๖-๘๗.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. ๒๕๕๑. **สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ:
พี.เพรส จำกัด.

สุภร ผลชีวิน. ๒๕๘๙. “ทรงพระเจริญ.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๗-๘.

_____. ๒๕๙๕. “รามายณะของวาลมீกี.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๓๒-๓๖.

สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, หม่อมราชวงศ์. ๒๕๘๙ก. “บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ชาติไทย
พึงระลึกถึง.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๑-๘.

สุมนชาติ สวัสดิ์กุล, หม่อมราชวงศ์. ๒๔๘๙ข. “หนังสือเรื่องบรมราชาภิเษก.” **วงวรรณคดี**
(พฤษภาคม): ๒๘-๓๑.

_____. ๒๔๘๙ค. “หนังสือเรื่อง Anna and the king of Siam ของ Margaret Landon.”
วงวรรณคดี (เมษายน): ๒๓-๓๗.

_____. ๒๔๙๐ก. “หนูมาน.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๓๓-๓๖.

_____. ๒๔๙๐ข. “วินิจฉัยเรื่องศรีปราชญ์.” **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม): ๑๕-๒๒.

_____. ๒๔๙๒. “เรื่อง A visit in the interior of Siam จากหนังสือเรื่อง Calcutta Review.”
วงวรรณคดี (กุมภาพันธ์ - มีนาคม): ๓๑-๓๓.

สุวิน (นามแฝง). ๒๔๙๑. “พูดพล่อย.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๔๖.

สามศร (นามแฝง). ๒๔๘๙ก. “หนังสือเรื่อง The Mysteries of Thailand ของ Leich Williams.”
วงวรรณคดี (ธันวาคม): ๕๑-๕๗.

_____. ๒๔๘๙ข. “เรื่องไกรทอง.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๒๐-๒๘.

_____. ๒๔๙๑. “พระราม.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๓๐-๓๒.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). ๒๔๘๙. “พระเอกของข้าพเจ้า.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๗-๙.

_____. ๒๔๙๑. “เรื่องอยู่ในวงวรรณคดี.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๒๒-๒๗.

แสงกรานต์ (นามแฝง). ๒๔๙๐ก. “นินทา.” **วงวรรณคดี** (เมษายน): ๒๗.

_____. ๒๔๙๐ข. “ผู้สร้างทางสันติ.” **วงวรรณคดี** (มกราคม): ๕-๗.

แสงกรานต์ (นามแฝง). ๒๕๙๑. “แก้วกำสรวล.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๑๗-๑๘.

แสงเทียน ศรีธธาไทย. ๒๕๔๘. **ร. ๘ ยุวกษัตริย์รัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: ร่มฟ้าสยาม.

ไสว สุทธิพิทักษ์. ๒๕๒๖. **ดร.ปรีดี พนมยงค์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
 บพิธการพิมพ์.

โสภา ชานะมูล. ๒๕๔๖. **วาทกรรมเรื่อง “ชาติไทย” ของปัญญาชนหัวก้าวหน้า ระหว่าง
 พ.ศ. ๒๔๙๐ – ๒๕๐๕**. อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.

โสรวาร (นามแฝง). ๒๕๘๙. “อานันทสรภัญญะ.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๑-๒.

หิฎฐีระนันท์ (นามแฝง). ๒๕๙๑. “จินตกวีตูลีทาส.” **วงวรรณคดี** (สิงหาคม): ๔๐-๔๖.

อ. ต้นติเวชกุล (นามแฝง). ๒๕๘๙. “เมืองพระ.” **วงวรรณคดี** (มิถุนายน): ๖๒-๖๔.

องคต (นามแฝง). ๒๕๙๐. “ด้นเกล้าล้านกระหม่อมที่ดาโวส์.” **วงวรรณคดี** (กุมภาพันธ์): ๑.

_____. ๒๕๙๑. “งานวันชาติที่สวีทเซอร์แลนด์.” **วงวรรณคดี** (กันยายน): ๒-๕.

_____. ๒๕๙๕ก. “เมื่อวงวรรณคดีกลับสู่วรรณโลก.” **วงวรรณคดี** (ตุลาคม): ๑.

_____. ๒๕๙๕ข. “เรื่องทุนภูมิพลและทุนโปลิโอสงเคราะห์” **วงวรรณคดี** (พฤศจิกายน):
 ๕-๘.

อนัน พิบูลสงคราม, พลตรี. ๒๕๑๘. **จอมพล ป. พิบูลสงคราม**. เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์มนตรี.

อนุমানราชชน, พระยา. ๒๕๔๖. **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สยาม.

อวยพร มิลินทางกูร. ๒๕๑๘. **ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองของไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง
๒๕๐๑**. อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิฐฐา (นามแฝง). ๒๕๙๑. “ความไพเราะจากบางตอนในกฎหกคำฉันท์ของหลวงธรรมาภิมณฑ์.”
วงวรรณคดี (มกราคม): ๓๑-๓๗.

อินทรายุทธ (นามแฝง). ๒๕๒๒. **ข้อคิดจากวรรณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ม.ป.ท.:
โรงพิมพ์รุ่งเรืองศิลป์.

อิรวดี ไตลังคะ. ๒๕๔๖. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อิสสระ ภาวนันท์. ๒๕๘๙. “ใครคือใครในวงวรรณคดีไทย เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน.” **วงวรรณคดี**
(สิงหาคม): ๑๔-๑๖.

Prem Chaya. ๒๕๙๐. “มารยาหญิง A woman's wiles.” **วงวรรณคดี** (พฤษภาคม): ๓๐-๓๑.

_____. ๒๕๙๑. “พระลอบ กับ Magic Lotus.” **วงวรรณคดี** (มีนาคม): ๒๙.

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ - นามสกุล	นางสาวพัชยาภรณ์ พูลเกตุ
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ ๒๖ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๗
สถานที่เกิด	จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒ หมู่ ๒ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ๙๓๐๐๐